

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΕΥΡΕΤΕΡΙΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΩΝ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΠΟΥ ΕΝΤΟΠΙΣΤΗΚΑΝ ΣΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ
ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΗΣ ΒΑΡΥΤΙΜΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑΣ

ΦΛΩΡΙΝΑ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	6-7
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7-8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9-10
Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΞΕΣΗΚΩΜΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.....	11-15
ΟΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ.....	15
Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ (ΕΑ).....	15
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ (ΕΑΜ).....	15-16
Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΑΜ ΝΕΩΝ.....	16-17
Ο ΕΛΑΣ (Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός).....	17-18
Ο ΕΔΕΣ.....	19-20
Η ΕΠΟΝ (Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων).....	20
ΤΑ ΑΕΤΟΠΟΥΛΑ.....	20-21
Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ.....	22
Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ.....	22-26
ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ...26-29	
ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΝΙΤΙΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΑΘΗΝΑ) – ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ.....	29-31
ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΝΙΤΙΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΑΘΗΝΑ) – ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ.....	31-32
ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΝΙΤΙΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΑΘΗΝΑ) - ΤΟ ΣΥΣΣΙΤΙΟ ΤΩΝ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ.....	32-34
ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΝΙΤΙΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΑΘΗΝΑ) - ΤΑ ΑΠΡΟΟΠΤΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ.....	34-35

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΝΙΤΙΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΑΘΗΝΑ) - ΤΟ ΧΩΝΙ.....	35-36
ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΝΙΤΙΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΑΘΗΝΑ) - Ο ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ.....	37-38
ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΝΙΤΙΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΑΘΗΝΑ) - Ο ΑΡΧΙΧΑΦΙΕΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ....	38-39
ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΝΙΤΙΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΑΘΗΝΑ) – ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΜΑΣ - ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ.....	39-41
ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΝΙΤΙΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΑΘΗΝΑ) – ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΜΑΣ - ΣΠΥΡΟΣ ΜΟΥΖΑΚΗΣ.....	41-43
ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΚΡΗΤΗ)...	43-51
Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ.....	51-53
ΑΡΗΣ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΑΣ.....	53-55
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗ ΜΕ ΖΕΡΒΑ – Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΟΥ ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΥ.....	55-57
ΔΟΛΟΠΛΟΚΙΕΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΠΡΑΚΤΟΡΩΝ.....	57
Ο ΕΛΑΣ ΣΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ.....	58-59
ΠΡΟΣΤΡΙΒΕΣ ΣΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗ – ΖΕΡΒΑ.....	59-61
Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΡΟΒΕΛΙΣΤΑΣ.....	61
Ο ΣΑΡΑΦΗΣ.....	62
Η ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΣΤΟ ΠΕΡΤΟΥΛΙ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ.....	62-64
Η ΜΑΧΗ ΣΤΟΝ ΜΕΛΙΓΑΛΑ (13 – 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1944).....	64-65
Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΥ.....	65-71
Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΦΛΩΡΙΝΑ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΞΕΣΗΚΩΜΟ.....	71-72
Η ΜΑΧΗ ΣΤΟ ΠΙΣΟΔΕΡΙ (10 – 11 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1941).....	72-73

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΗΜΑΔΙΑ ΞΕΣΗΚΩΜΟΥ.....	73-75
Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ.....	76-77
ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ.....	77
Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ.....	77-78
Η ΜΑΧΗ ΣΤΟΝ ΦΑΡΔΥΚΑΜΠΟ.....	78-82
ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ.....	82
ΛΕΧΟΒΟ (23-26 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943).....	83
ΚΛΑΔΟΡΑΧΗ - 9 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1943 (ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ EXCEL ΤΩΝ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ).....	83-84
Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΑΣ.....	85
Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ.....	85-88
ΟΙ ΕΠΤΑ ΕΠΟΝΙΤΕΣ – (15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1944) (ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ EXCEL ΤΩΝ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ).....	88-89
ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΦΛΑΜΠΟΥΡΟ – (7 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1944) (ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ EXCEL ΤΩΝ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ).....	90
ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΗΣ ΔΡΟΣΟΠΗΓΗΣ (4 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1944).....	90-94
Η ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΤΟ 1943 – 1944 ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ.....	94-95
ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ ΚΑΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΦΛΩΡΙΝΑ – Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΕΙΚΟΣΙ ΣΤΙΣ 23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1944 (ΚΑΠΟΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ EXCEL ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ).....	95-100
ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΩΝ ΠΙΕΡΙΩΝ (ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1943).....	101-106
ΣΚΙΑΓΡΑΦΗΣΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΚΩΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ.....	107-109
ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ.....	109-111

ΟΙ ΑΝΤΑΡΤΕΣ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ – Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΠΑΡΜΠΑ ΘΟΔΩΡΟΥ – ΗΛΙΑ ΦΡΥΤΖΑΛΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ – Η ΜΑΧΗ ΣΤΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΓΡΕΒΕΝΩΝ 9 ΙΟΥΛΙΟΥ 1944 (Ο ΗΛΙΑΣ ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΒΡΕΘΗΚΕ ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΛΛΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ ΕΧΣΕΛ ΤΩΝ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ).....	111-117
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΟΥ ΜΠΑΡΜΠΑ ΘΟΔΩΡΟΥ (ΗΛΙΑ ΦΡΥΤΖΑΛΑ), (Απομαγνητοφωνήσεις).....	117-134
Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.....	134-140
Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ.....	140-142
Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΜΑΧΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ.....	143
Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ.....	143-144
ΟΝΟΜΑΤΑ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ ΕΧΣΕΛ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΣΗ ΖΙΩΓΑ, «Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΦΛΩΡΙΝΑ – ΚΑΣΤΟΡΙΑ 1941-1944».....	145-151
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΧΣΕΛ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ.....	152-153
ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΙΝΑΚΑ ΕΧΣΕΛ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΣΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ.....	154-160
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΧΣΕΛ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ.....	161-163
ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΙΝΑΚΑ ΕΧΣΕΛ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΣΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ.....	164-172
ΦΟΡΟΣ ΤΙΜΗΣ ΣΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ.....	172-175
Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ.....	175-199
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	200-202
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	203-213

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω για την εκπόνηση αυτής της εργασίας την κυρία Ηλιάδου – Τάχου, αναπληρώτρια καθηγήτρια του Παιδαγωγικού τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Φλώρινας, που με εμπιστεύτηκε και μου έδωσε την ευκαιρία να διεξάγω την δική μου έρευνα πάνω στο θέμα της Εθνικής Αντίστασης. Το θέμα αυτό, αποτελεί μια αρκετά σκοτεινή και περίπλοκη πτυχή της ιστορίας μας, καθώς είναι αρκετά δύσκολο και το κομμάτι περισυλλογής πληροφοριών, αλλά και αυτό της διεξαγωγής ασφαλών συμπερασμάτων και αντικειμενικής αλήθειας. Με την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή της, ανέλυσα αρκετά στοιχεία και αφού συνέλεξα πληροφορίες από διάφορες αλληλοσυγκρουόμενες πηγές , τις κατέγραψα, με στόχο να αποδώσω όσο πιο αντικειμενικά γίνεται το σκηνικό που επικρατούσε εκείνη την περίοδο. Στην συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Ανδρέου Ανδρέα, καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Φλώρινας, ο οποίος είναι ο δεύτερος βαθμολογητής της εργασίας. Αποτελεί μεγάλη τιμή για εμένα το γεγονός βαθμολόγησης από δύο καταξιωμένους καθηγητές με πολλές διακρίσεις στον χώρο της Ιστορίας. Επιπλέον, στην συγγραφή της συγκεκριμένης εργασίας βοήθησε και ο κύριος Καρατζάς, υπεύθυνος των Γενικών Αρχείων Κράτους Φλώρινας, αλλά και οι συνεργάτες του, οι οποίοι μου παρείχαν πρόσβαση σε διάφορους φακέλους αγωνιστών. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους εργαζόμενους στην βιβλιοθήκη Πιτόσκα Φλώρινας, οι οποίοι με βοήθησαν στην αναζήτηση βιβλιογραφίας σχετικής με το θέμα. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον π. Κωνσταντίνο Ι. Κώστα, παπαδάσκαλο, ο οποίος έκανε και αυτός μια έρευνα πάνω στο ίδιο θέμα στα χωριά της Κοζάνης και μου επέτρεψε να δημοσιεύσω και τα δικά του ευρήματα, ώστε να υπάρξει

μια πιο ευρεία εικόνα της κατάστασης της Δυτικής Μακεδονίας την συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συγκεκριμένη εργασία, έχει ως στόχο, την ανάδειξη συγκεκριμένων πτυχών της Εθνικής Αντίστασης στην Δυτική Μακεδονία. Στην ανάδειξη αυτή, έχουν συμβάλει ιστορικά γεγονότα, μαρτυρίες, αλλά και πληροφορίες φακέλων από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους Φλώρινας. Χρησιμοποιεί ως αφόρμηση, κάποια γενικά ιστορικά γεγονότα και πολλές μαρτυρίες σχετικά με την γενικότερη κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα, την συγκεκριμένη περίοδο. Γίνεται αναφορά στον τρόπο ζωής των κατοίκων κατά την κατοχή, στις αιτίες που τον οδήγησαν στον ξεσηκωμό, στις διάφορες αντιστασιακές οργανώσεις που αναγκάστηκε να δημιουργήσει για να βγει από το αδιέξοδο και στις διάφορες μάχες, τις οποίες οργάνωσε, ώστε να μπορεί να απελευθερωθεί από τον ζυγό των κατακτητών. Παράλληλα, γίνεται μια σύγκριση για το πώς βιώνουν οι Έλληνες της πόλης την κατοχή, σε σχέση με αυτούς της υπαίθρου. Μετά από την καταγραφή όλων αυτών των συμβάντων, τα οποία έχουν ως στόχο το να εγκλιματίσουν τον αναγνώστη, η εργασία αυτή, επικεντρώνεται στις εξελίξεις που διαδραματίστηκαν στην Δυτική Μακεδονία. Μέσα από την καταγραφή ιστορικών γεγονότων, μαρτυριών και στοιχείων από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, αναλύονται η κρίσιμη κατάσταση που υπήρχε σε αυτήν την περιοχή εκείνη την περίοδο καθώς και οι πράξεις στις οποίες προέβησαν οι κάτοικοι, ώστε να γυρίσουν ξανά στην καθημερινότητά τους. Περιγράφονται αρχικά οι ενέργειες στις οποίες προέβησαν αρκετοί, ώστε να δημιουργήσουν αντιστασιακές οργανώσεις και να καταφέρουν να

ξεσηκωθούν. Επιπλέον, αναφέρονται πολλές προσωπικότητες (καθώς και προσωπικές πληροφορίες σχετικά με αυτές), οι οποίες έπαιξαν σπουδαίο ρόλο στην αντίσταση. Η εργασία, συνεχίζει επικεντρωμένη, στις μάχες που διεξήχθησαν, αλλά και στα ολοκαυτώματα διαφόρων περιοχών της Δυτικής Μακεδονίας και επισημαίνονται και διάφορα ονόματα τοπικών αγωνιστών που θυσιάστηκαν για την απελευθέρωση του τόπου τους. Μετά από όλα αυτά, αφού περιγραφεί η αποχώρηση των Γερμανών, θα δοθούν διάφορα παραδείγματα εορτασμού της απελευθέρωσης. Πιο κάτω, θα αναλυθούν διάφοροι πίνακες, οι οποίοι περιέχουν πληροφορίες τοπικών αγωνιστών από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους Φλώρινας. Πρώτα, θα αναλυθεί το θέμα των πιστοποιητικών Εθνικής Αντίστασης και έπειτα το θέμα των θανόντων αγωνιστών σε διάφορες μάχες. Στην πρώτη περίπτωση, φαίνεται πως αυτοί οι αγωνιστές πολέμησαν, αλλά δεν σκοτώθηκαν στην μάχη και έτσι μετά από χρόνια, είτε οι ίδιοι, είτε οι συγγενείς τους, ζητούν από το κράτος το δικαίωμα αναγνώρισής τους αρχικά, ως θύματα του πολέμου και έπειτα το δικαίωμα της παραχώρησης συνταξιοδότησης. Στην δεύτερη περίπτωση, διακρίνονται αγωνιστές που έπεσαν σε μάχες και καταγράφονται σε αρκετούς οι ημερομηνίες θανάτου, καθώς και τα αίτια, αλλά και οι περιοχές στις οποίες έπεσαν. Έτσι, σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα, θα γίνει η αντιστοίχησή τους με μάχες, ημερομηνίες και ονόματα που θα έχουν ήδη περιγραφεί στον κύριο κορμό της πτυχιακής, από ιστορικά γεγονότα και μαρτυρίες. Τέλος, θα ακολουθήσει η βιβλιογραφία και θα υπάρξει και ένα παράρτημα, στο οποίο θα αναρτηθούν διάφορες εικόνες από στιγμές της Εθνικής Αντίστασης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Εθνική Αντίσταση αντιπροσωπεύει την αντίσταση που προέβαλαν οι Έλληνες εναντίον των κατακτητών, οργανώνοντας αντάρτικες ομάδες στα βουνά και στις πόλεις κατά την περίοδο 1941 – 1945, με σκοπό την απελευθέρωση της χώρας. Βέβαια, για να οδηγηθεί ο ελληνικός λαός στην ένοπλη αντίσταση έγιναν διάφορα γεγονότα, τα οποία είχαν μετατρέψει τον ελεύθερο ελληνισμό σε υπόδουλο ελληνισμό των Ιταλών, Βουλγάρων και Γερμανών. Ενώ ήταν ήδη παρόντες οι Ιταλοί στον ελληνικό χώρο, οι Γερμανοί εισήλθαν στην Αθήνα (27 Απριλίου 1941) και όρισαν κυβέρνηση φιλική προς αυτούς με πρωθυπουργό τον στρατηγό Γεώργιο Τσολάκογλου. Οι Γερμανοί όμως δεν σταμάτησαν εκεί, αλλά τον Μάιο του 1941, οδήγησαν ολόκληρη την ελληνική επικράτεια κάτω από την κατοχή τους μέσω της κατάληψης της Κρήτης. Αυτό το γεγονός σήμανε την ολοκληρωμένη κατοχή που έθετε το σχέδιο διαμελισμού της Ελλάδας σε λειτουργία, μέσω μιας τριμερούς κατοχής. Αρχικά, μεταξύ των τριών δυνάμεων του Άξονα, της Βουλγαρίας, της Ιταλίας και της Γερμανίας, είχε συμφωνηθεί ο βουλγαρικός στρατός να καταλάβει την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, ο ιταλικός τα Επτάνησα και την Ήπειρο και ο γερμανικός να σταθμεύει στην υπόλοιπη Ελλάδα. Έπειτα, οι ζώνες κατοχής μοιράστηκαν ως εξής: Η Αττική, τα νησιά του Αιγαίου εκτός από την Σάμο, η Κρήτη, (εκτός από την περιοχή της Σητείας), η Κεντρική και Δυτική Μακεδονία, (εκτός από τα τμήματα της Καστοριάς, της Κοζάνης και της Πιερίας) και τα 2/3 του Έβρου, ανήκαν στην γερμανική ζώνη. Η Ροδόπη και η Ξάνθη, καθώς και ένα μικρό τμήμα του Έβρου, αλλά και η Δράμα, η Καβάλα και οι Σέρρες, ανήκαν στην βουλγαρική ζώνη. Τέλος, τα Επτάνησα, η Πελοπόννησος, η Ήπειρος, η Θεσσαλία, η Στερεά Ελλάδα και Εύβοια (εκτός από την Αττική) και τμήματα της Πιερίας, της

Καστοριάς και της Κοζάνης, η Σάμος και η περιοχή της Σητείας, αποτελούσαν την ιταλική ζώνη. Φυσικά, για να μπορούν να διατηρούν αυτές τις ζώνες κατοχής και οι τρεις δυνάμεις διέθεταν δυναμικό προσωπικό. Οι γερμανικές δυνάμεις κατοχής ανέρχονταν σε 100-120.000 άνδρες και οι ιταλικές σε 140.000. Οι βούλγαροι στρατιώτες μαζί με τους κομιτατζήδες ήταν περίπου 40.000. Για να μπορούν όμως να συντηρούν αυτές τις δυνάμεις, δαπανούσαν τους πόρους της χώρας. Οι Γερμανοί όμως, επεκτάθηκαν και στο να δεσμεύουν αγαθά, φυσικό πλούτο και την παραγωγή. Σιγά, σιγά η ζωή άρχιζε να γίνεται δυσβάσταχτη για τους υπόδουλους Έλληνες, καθώς η προμήθεια τροφίμων έγινε προβληματική και τα εισοδήματα και οι μισθοί άρχισαν γρήγορα να εκμηδενίζονται. Η όλη κατάσταση, οδήγησε τον ελληνισμό, από το καλοκαίρι του 1941 σε υποσιτισμό και στον Μεγάλο Λιμό, τον χειμώνα του 1941-1942, κατά τον οποίο πέθαναν χιλιάδες άνθρωποι. Έτσι, ξεκίνησε η πάλη του ελληνικού λαού για την επιβίωση.

Η πρώτη πράξη που ξεσήκωσε τον ελληνισμό, ήταν τα συσσίτια που άρχισαν να οργανώνονται κατά τόπους από επαγγελματικές οργανώσεις και συλλόγους. Σιγά σιγά η αντίσταση του λαού κατά των κατακτητών άρχισε να απλώνεται και να οργανώνεται. Έτσι, δημιουργήθηκαν διάφορες ανταρτικές ομάδες, οι οποίες κατάφεραν να ξεσηκώσουν τον λαό και όλοι μαζί αντιμετώπισαν αποτελεσματικά με ένοπλη αντίσταση τους εχθρούς.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΞΕΣΗΚΩΜΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Από τον Απρίλη του 1941, η Ελλάδα αρχίζει να σκεπάζεται από ένα μαύρο σύννεφο. Αρχίζει σιγά, σιγά η υποδούλωση. Την εξουσία την είχαν πλέον οι Γερμανοί, οι Ιταλοί και οι Βούλγαροι.

Μάλιστα, για την περίπτωση των Γερμανών, εφαρμόσθηκε το σχέδιο «Μαρίτα»¹, το οποίο προέβλεπε την επίθεσή τους μέσω της Βουλγαρίας. Σκοπός, η κατάληψη των ακτών του βορείου Αιγαίου και στην συνέχεια της υπόλοιπης Ελλάδας.

Οι Γερμανοί, ως αιτιολόγηση της εισβολής τους στην Ελλάδα, έφεραν το γεγονός πως η Ελλάδα δεν τηρούσε ουδετερότητα, αλλά αντιθέτως διευκόλυνε την εγκατάσταση βρετανικών δυνάμεων στα εδάφη της.

Μετά την εγκατάστασή τους οι Γερμανοί και αφού ύψωσαν στην Ακρόπολη την σημαία με την αγκυλωτό σταυρό, αναζήτησαν συμμάχους, ώστε να μπορούν να ελέγξουν ολοκληρωτικά την χώρα. Βρήκαν έδαφος ανάμεσα σε καθηγητές Πανεπιστημίου με σπουδές στην Γερμανία, εμπόρους, θαυμαστές του μοντέλου των Γερμανών. Ως πρωθυπουργός των συνεργατών δέχτηκε να μπει ο Γεώργιος Τσολάκογλου, ο οποίος ορκίστηκε στις 30 Απριλίου. Την ορκωμοσία ανέλαβε να πραγματοποιήσει ο ιερέας του Αγίου Γεωργίου, του Καρύτση, αφού ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, Χρύσανθος αρνήθηκε.

¹ ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ Κ. «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», ΤΟΜΟΣ 25, 1922-1967, NATIONAL GEOGRAPHIC, Η ΕΛΛΑΔΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ, Σελ. 72

Έτσι, Οι Ιταλοί και οι Γερμανοί ξόδευαν τους πόρους της Ελλάδας, ενώ οι Βούλγαροι προσπαθούσαν να σβήσουν τον ελληνισμό της Μακεδονίας και της Θράκης, σκοτώνοντας, καίγοντας χωριά και εξαναγκάζοντας Έλληνες να προσθέσουν στα ονόματά τους την κατάληξη <ωφ>², ώστε να θεωρούνται Βούλγαροι. Επιπλέον, μέσω της προπαγάνδας από βούλγαρους παπάδες που τοποθετούσαν στις εκκλησίες, αλλά και από βούλγαρους δασκάλους, προσπαθούσαν να αντικαταστήσουν το ελληνικό στοιχείο με το βουλγαρικό.

Έπειτα, προχώρησαν στο να αποδυναμώσουν την Ελλάδα χρησιμοποιώντας όλα τα αγαθά της. Άρχισαν να δεσμεύουν υλικά αγαθά, όπως: τρόφιμα, φάρμακα, εργαλεία, ρουχισμό, δέρματα και σιδηρικά . Άρπαζαν ζώα της καλλιέργειας καθώς και αυτά της μεταφοράς. Αφαίρεσαν όλα τα μεταφορικά μέσα, αφήνοντας τους Έλληνες να τριγυρνούν με δίτροχα κασονάκια. Επιπλέον, ανάγκαζαν τον κόσμο να καίει δάση για να ζεσταθεί, αφού τον άφησαν χωρίς καύσιμα υλικά.³ Όμως, δεν στάθηκαν μόνο σε αυτά, αλλά χτύπησαν και τον οικονομικό τομέα της Ελλάδας. Δηλαδή, από τις βιομηχανίες και τις τράπεζες, έπαιρναν το 51% των μετοχών και συχνά υποχρέωναν την Ελλάδα να δανείζει υπέρογκα ποσά για να καλύπτουν τις ανάγκες ανεφοδιασμού τους στους διάφορους πολέμους στην Βόρεια Αφρική.⁴

² ΓΛΗΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, «Τι είναι και τι θέλει το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο ΕΑΜ», Ο ΡΗΓΑΣ, ΑΘΗΝΑ 1944, Σελ. 22

³ ΓΛΗΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, «Τι είναι και τι θέλει το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο ΕΑΜ», Ο ΡΗΓΑΣ, ΑΘΗΝΑ 1944, Σελ. 23-24

⁴ ΓΛΗΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, «Τι είναι και τι θέλει το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο ΕΑΜ», Ο ΡΗΓΑΣ, ΑΘΗΝΑ 1944, Σελ. 25

Τα εισοδήματα είχαν σχεδόν εκμηδενισθεί και η ανεργία είχε πάρει καθολική μορφή.

Όλα αυτά, οδήγησαν τον ελληνικό λαό στην πείνα και στην εξαθλίωση, αφού όχι μόνο άρχισαν οι ελλείψεις σε διάφορα εγχώρια προϊόντα, αλλά δεν πραγματοποιούνταν ούτε εισαγωγές, καθώς υπήρχε αγγλικός ναυτικός αποκλεισμός. Το βρετανικό ναυαρχείο, είχε διατάξει να καταβυθίζεται κάθε μέσο που μετέφερε τρόφιμα είτε για τις κατοχικές δυνάμεις είτε για τις ελληνικές. Ωστόσο, υπήρξαν και κάποιες περιπτώσεις πλοίων που έρχονταν με στόχο τον ανεφοδιασμό της χώρας και κατάφεραν να περάσουν τα προϊόντα.

Φυσικά, αυτή η επισιτιστική κρίση οδήγησε στην εξαθλίωση του λαού και εμφανίστηκε ένας μεγάλος αριθμός ασθενειών, λόγω χάρη ο εξανθηματικός τύφος. Η έλλειψη υγιεινής σε συνδυασμό με την έλλειψη τροφής οδηγούσαν στον θάνατο, καθώς οι ασθενείς παρουσίαζαν διάφορα δερματικά νοσήματα και πρηξίματα πείνας.

Μια μικρή βοήθεια δόθηκε από το εξωτερικό. Βελτίωσε ελάχιστα την κατάσταση, όμως έδωσε στην Ελλάδα την ελπίδα της ανάκαμψης. Ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός και οι διάφορες φιλανθρωπικές οργανώσεις με την εξόριστη κυβέρνηση, κατάφεραν να επιτρέψουν την παροχή 50.000 τόνων τροφίμων και ρουχισμού μέσω της Τουρκίας. Το ατμόπλοιο που μετέφερε τα προϊόντα στον Πειραιά, ονομαζόταν «Κουρτουλούς». Κατάφερε να κάνει μερικά ταξίδια και να μεταφέρει προϊόντα, όμως σε ένα του ταξίδι, βυθίστηκε στον Μαρμαρά (λόγω της αδεξιότητας του πλοιάρχου). Αντικαταστάθηκε από το «Ντουλού – μπουνάρ».

Επιπλέον, στις αρχές του 1942, έγινε συμφωνία, με την οποία και ο Καναδάς, αλλά και οι Ηνωμένες Πολιτείες ανέλαβαν να επανατροφοδοτούν την Ελλάδα. Ο Καναδάς χορηγούσε 15.000 τόνους σιτάρι το μήνα, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες, 3.000 τόνους όσπρια, γάλα και φάρμακα. Οι σχετικές διαδικασίες πραγματοποιήθηκαν μέσω της Μικτής Διαχειριστικής Επιτροπής, όμως η υπεύθυνη για την καταβολή και των δαπανών και των ασφαλίσεων, ήταν η ελληνική κυβέρνηση του εξωτερικού.

Η κατάσταση που επικρατούσε εκείνη την περίοδο, οδήγησε την μαύρη αγορά σε άνθιση, καθώς περιουσίες εκποιούνταν για λίγα τρόφιμα. Φυσικά πίσω από αυτήν, κρύβονταν στρατιώτες και αξιωματικοί των Γερμανών και των Ιταλών. Άλλοι πουλούσαν μονοκατοικίες για λάδι και άλλοι πολύτιμα αντικείμενα για κρέας, για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες. Οι κάτοικοι των πόλεων, βλέποντας την οδυνηρή κατάσταση που επικρατούσε, στρέφονταν προς την ύπαιθρο και αντάλλασαν διάφορα αγαθά με τρόφιμα που διέθεταν οι χωρικοί. Αυτή όμως η μετατόπιση του πλούτου στα χωριά δεν κράτησε πολύ και η παράταση της κατοχής οδήγησε όλους τους Έλληνες σε τόσο τραγικές καταστάσεις, που η μόνη έξοδος ήταν ο ξεσηκωμός. Η αποτίναξη των δυνάμεων του Άξονα.

Παρ' όλες τις δυσκολίες, κατάφεραν να οργανωθούν συσσίτια του Ερυθρού Σταυρού, της Αρχιεπισκοπής και του Υπουργείου Προνοίας. Φυσικά δεν μπορούσαν να τροφοδοτήσουν όλον τον πληθυσμό, όμως το έργο τους ήταν σημαντικό. Τα συσσίτια, μετατράπηκαν και σε λαϊκά συσσίτια, τα οποία από την Αθήνα, εξαπλώθηκαν σ' όλη τη χώρα. Ξεκίνησαν με πρωτοβουλίες επιστημόνων, γιατρών, δικηγόρων,

φοιτητών και σύντομα εξαπλώθηκαν παντού, οδηγώντας σε μαζικές οργανώσεις.

ΟΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Αν και υπήρχαν διαφοροποιήσεις αντίστασης, αυτό που ένωνε την πόλη και την ύπαιθρο ήταν η ύπαρξη των αντιστασιακών οργανώσεων, οι οποίες με τους ενέργειές τους, ξεσήκωναν τον λαό. Τέτοιες οργανώσεις ήταν:

Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ (ΕΑ)⁵

Ιδρύθηκε τους 28 Μαΐου 1941 από τον Παντελή (Σίμο) Καραγκίτσο. Η ΕΑ θεωρείται η πρώτη και μαζικότερη πραγματική απελευθερωτική οργάνωση τους εποχής. Από τα κύρια μελήματά τους, ήταν να στείλει τρόφιμα στην Ακροναυπλία και στον Άη – Στράτη, τους κρατούμενους που κινδύνευαν από την πείνα και να συμβάλλει στο έργο του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού.

Το ΕΘΝΙΚΟ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ (ΕΑΜ)⁶

Ιδρύθηκε τους 27 Σεπτεμβρίου 1941, από τα κόμματα Κ.Κ.Ε., Ε.Λ.Δ, ΣΚΕ, ΑΚΕ στην Αθήνα, στο τέρμα της οδού Ιπποκράτους. Σε ένα σπίτι, συγκεντρώθηκαν τέσσερις αγωνιστές, από τους παρατάξεις, ο Λευτέρης Αποστόλου (ΚΚΕ), ο Χρίστος Χωμενίδης(ΣΚΕ), ο Απόστολος Βογιατζής (ΑΚΕ) και ο Ηλίας Τσιριμώκος (ΕΛΔ). Αυτοί υπέγραψαν το ιδρυτικό τους οργάνωσης. Τον τίτλο τους οργάνωσης, τον οποίο αμέσως

⁵ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)», Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, Σελ. 29-30

⁶ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)», Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, Σελ. 67-68

δέχθηκε η βουλή, τον έδωσε ο Λευτέρης Αποστόλου. Σκοπός της οργάνωσης, ο οποίος αναγραφόταν και στο ιδρυτικό τους έγγραφο, ήταν αρχικά η Εθνική Απελευθέρωση και μετά σχηματισμό προσωρινής κυβέρνησης ελεύθερων εκλογών. Η οργάνωση αυτή δεν είχε ούτε πρόεδρο, ούτε αρχηγό. Αυτοί που καθοδηγούσαν την συγκεκριμένη οργάνωση, ήταν διάφοροι αντιπρόσωποι των 4 ιδρυτικών κομμάτων, οι οποίοι έπαιρναν αποφάσεις ισότιμα. Γενικός γραμματέας ήταν ο Θανάσης Χατζής. Επιτροπές άρχισαν να εμφανίζονται και σε τους περιοχές τους Ελλάδας και έτσι η εαμική οργάνωση επεκτάθηκε.

Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΑΜ ΝΕΩΝ⁷

Εξαιρετική σημασία για την ανάπτυξη της Αντίστασης εναντίον των κατακτητών είχε η πλατειά συμμετοχή της ελληνικής νεολαίας στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Άρχισαν να ιδρύονται από τις πρώτες κιόλας μέρες κατοχής προοδευτικές οργανώσεις νέων, που μαζί με την απελευθέρωση της χώρας, έβαζαν σαν σκοπό τους τον αγώνα για την νίκη και την κατοχύρωση της Δημοκρατίας. Η κυριότερη οργάνωση της νεολαίας ήταν η ΟΚΝΕ (Ομοσπονδία Κομμουνιστικών Νεολαίων Ελλάδας), που είχε ιδρυθεί το 1922 και είχε αρχίσει να αναδιοργανώνει τις γραμμές της, μετά την υποδούλωση της Ελλάδας. Επίσης, μετά την εισβολή των φασιστικών δυνάμεων, ιδρύθηκαν η «Φιλική Εταιρεία Νέων», η «Λεύτερη Νέα», η «Λαϊκή Επαναστατική Νεολαία». Αργότερα,

⁷ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ 1940 – 1945, δοκίμιο, Τρίτη έκδοση, Σύγχρονη Εποχή (Συντάχθηκε από ομάδα συγγραφέων αποτελούμενη από τους ιστορικούς ΓΙΩΡΓΗ ΖΩΙΔΗ, ΜΗΤΣΟ ΚΑΗΛΑ, ΤΑΚΗ ΜΑΜΑΤΣΗ, ΦΩΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ και τον πρώην αξιωματικό ΓΙΩΡΓΗ ΑΣΟΥΡΑ) Σελ. 90 <https://www.scribd.com/document/253272589/%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91-%CE%A4%CE%97%CE%A3-%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%A3%CE%97%CE%A3-1940-1945>

ιδρύθηκαν η «Πανελλήνια Ένωση Εργαζομένων Νέων» (ΠΕΑΝ), η «Ένωση Νέων Αγωνιστών Ρούμελης» (ΕΝΑΡ), «ο Θεσσαλικός Ιερός Λόχος» (ΘΙΛ) κ.α.

Οι ανάγκες ενότητας του κινήματος αντίστασης και του συντονισμού της δράσης της ελληνικής νεολαίας, οδήγησαν τις οργανώσεις των νέων στην πρώτη προσπάθεια ενοποίησής τους. Με την πρωτοβουλία της ΟΚΝΕ, ιδρύθηκε στις 5 Φλεβάρη του 1942 στην Αθήνα, το ΕΑΜ Νέων, στο οποίο συμμετείχαν οι οργανώσεις ΟΚΝΕ, «Φιλική Εταιρεία Νέων» και «Λεύτερη Νέα». Ήταν η πρώτη προσπάθεια για συγκρότηση μιας ενιαίας οργάνωσης της ελληνικής νεολαίας στις συνθήκες της ξενικής κατοχής. Το ΕΑΜ Νέων, συσπείρωσε νέους και νέες από όλες τις παρατάξεις και τους οδήγησε σε μαχητικές κινητοποιήσεις εναντίον των κατακτητών.

Ο ΕΛΑΣ (Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός)⁸

Ιδρύθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 1942, αποτελούσε το στρατιωτικό σκέλος του ΕΑΜ. Ως προς την δομή, είχε τριμελή διοίκηση (Καπετάνιος, Στρατιωτικός, Πολιτικός) και αποτελούσε έναν εθελοντικό αντάρτικο στρατό. Το έργο του καπετάνιου ήταν να κατευθύνει τους αντάρτες και να επικοινωνεί με τον λαό, την στρατολογία και την επιμελητεία. Το έργο του στρατιωτικού ήταν να σχεδιάζει και να διεξάγει στρατιωτικές επιχειρήσεις. Ο πολιτικός αποτελούσε τον αντιπρόσωπο του ΕΑΜ. Ο

⁸ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ, Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CE%9B%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CE%91%CF%80%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%B8%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CF%8C%CF%82

στόχος του ήταν να διαδώσει τους σκοπούς της οργάνωσης και στους αντάρτες αλλά και στον λαό.

Ο ΟΡΚΟΣ ΤΩΝ ΜΑΧΗΤΩΝ ΤΟΥ ΕΛΑΣ⁹

Ορκίζομαι στον ελληνικό λαό

και τη συνείδησή μου ότι θ'αγωνισθώ

έως την τελευταία σταγόνα του αίματός μου

για την πλήρη απελευθέρωση της Ελλάδας

από τον ξενικό ζυγό.

Ότι θ'αγωνισθώ για την περιφρούρηση

των συμφερόντων του ελληνικού λαού

και την αποκατάσταση και κατοχύρωση των ελευθεριών

και όλων των κυριαρχικών δικαιωμάτων του.

Για τον σκοπό αυτό θα εκτελώ ευσυνείδητα

και πειθαρχικά τις εντολές και τις οδηγίες

των ανωτέρων μου οργάνων

και θ'αποφεύγω κάθε πράξη που θα με ατιμάζει

σαν άτομο και σαν αγωνιστή του εργαζόμενου ελληνικού λαού.

⁹ ΖΙΩΓΑΣ ΘΑΝΑΣΗΣ, «Η Εθνική Αντίσταση στη Φλώρινα – Καστοριά 1941 – 1944», ΕΝΤΟΣ, σελ. 359

Ο ΕΔΕΣ¹⁰

Ιδρύθηκε από τον Ζέρβα, στις 9 Σεπτεμβρίου 1941, όπως αναφέρει το έγγραφο ίδρυσης (δεν γνωρίζουμε τους αν όντως είναι έγκυρη αυτή η ημερομηνία ή αναφέρεται για να φανεί πως ο ΕΔΕΣ ιδρύθηκε πριν το ΕΑΜ). Είχε ξεκινήσει από το καλοκαίρι του ίδιου έτους προσπάθειες ίδρυσης οργάνωσης. Η ίδρυση, έγινε στο σπίτι του, στην Λεωφόρο Κηφισίας αρ. 171, με τον απόστρατο συνταγματάρχη Λεωνίδα Σπαή και το δικηγόρο Ηλία Σταματόπουλο. Στο ιδρυτικό έγγραφο, δεν αναφέρεται ως σκοπός τους οργάνωσης η απελευθέρωση της χώρας. Ο Ζέρβας, όρισε ως επικεφαλής τους οργάνωσης, τον Πλαστήρα, ο οποίος ήταν εξόριστος στην Γαλλία, επειδή ήταν αρχηγός της επανάστασης του 1922, χωρίς να επικοινωνήσει μαζί του. Ο Ζέρβας προχώρησε σε αυτήν την κίνηση, γιατί γνώριζε πως ο Πλαστήρας είχε απήχηση στους δημοκρατικούς (παλιοβενιζελικούς), κυρίως σε στρατιωτικούς καθώς και σε ορισμένους κατοίκους προσφυγικών συνοικισμών. Λίγες μέρες μετά την ίδρυση του οργανισμού, έφτασε ο συνεργάτης του Πλαστήρα, ο Κομνηνός Πυρομάγλου και βεβαίωσε πως ο Πλαστήρας ήθελε η οργάνωση αυτή να δημιουργήσει αντίσταση στα βουνά, χωρίς αυτές να είναι οι πραγματικές του διαθέσεις. Είχε δώσει εντολή στον Πυρομάγλου να αποφύγει τον Ζέρβα, τους σε όσους στρατιωτικούς και πολιτικούς και να απευθύνθηκε, κανένας δεν ήθελε να εμπλακεί, με αποτέλεσμα να καταφύγει τελικά στον Ζέρβα. Έτσι, το όνομα που έβαλε ο Ζέρβας αυθαίρετα για αρχηγό του κόμματος έγινε πραγματικότητα. Φυσικά, ο Πλαστήρας αν και αρχηγός αποτελούσε μια βιτρίνα, αφού τα ηνία είχε ο

¹⁰ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)», Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 71-73

Ζέρβας. Με τον Πλαστήρα, ο Ζέρβας ασκούσε επιρροή σε κάποιους παλιοβενιζελικούς. Το πρόγραμμά του όμως ήταν ασαφές και τα στελέχη της οργάνωσής του είχαν διαφορετικές απόψεις για τον σκοπό της οργάνωσης. Άλλοι ήθελαν την αντίσταση και άλλοι την πτώση του βασιλιά. Υπάρχουν κάποιοι συγγραφείς, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι ο ΕΔΕΣ ήταν έργο των Άγγλων, οι οποίοι τοποθέτησαν τον Ζέρβα ως αρχηγό του κόμματος και πως σκοπός του κόμματος, ήταν ο ανταγωνισμός με το ΕΑΜ Η ΕΠΟΝ και τα ΑΕΤΟΠΟΥΛΑ, ήταν οι οργανώσεις που απαρτίζονταν από νέους.

Η ΕΠΟΝ (Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων)¹¹

Ιδρύθηκε στις 23 Φεβρουαρίου 1943, στην οδό Δουκίσσης Πλακεντίας 3 στους Αμπελόκηπους. Έγινε γρήγορα γνωστή. Η οργάνωση αυτή είχε και εφημερίδα την «Νέα Γενιά», την οποία εξέδωσαν για πρώτη φορά στις 22 Μαρτίου. Διοικούνταν από νέους, ενώ στην Κεντρική τους Επιτροπή για πρόεδρο όρισαν τον Γ. Γεωργαλά. Η συγκεκριμένη οργάνωση πήρε μέρος και στον ΕΛΑΣ προσφέροντας 32.000 αγωνιστές και των δύο φύλων.

ΤΑ ΑΕΤΟΠΟΥΛΑ¹²

Αποτελούνταν από παιδιά 12χρονα, 14χρονα και 15χρονα. Η κατάσταση στην Ελλάδα είχε φτάσει σε τέτοιο βαθμό, που επειδή τα

¹¹ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)», Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 224 -225

¹² ΑΤΕΧΝΩΣ, ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΗΡΩΕΣ.....ΤΑ ΑΕΤΟΠΟΥΛΑ, <http://atexnos.gr/%CE%BF%CE%B9-%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%BF%CE%AF-%CE%AE%CF%81%CF%89%CE%B5%CF%82-%CF%84%CE%B1-%CE%B1%CE%B5%CF%84%CF%8C%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%B1/>

παιδιά έμεναν χωρίς σχολεία, χωρίς ρουχισμό και τροφή, διαμαρτύρονταν χτυπώντας τενεκεδάκια, απαιτώντας τα απαραίτητα για την επιβίωσή τους. Στον αγώνα τους, τους στήριζαν αρκετές αντιστασιακές οργανώσεις, με αποτέλεσμα τα παιδιά να γίνονται βοηθοί της ΕΠΟΝ και του ΕΑΜ. Τα παιδιά αυτά αναλάμβαναν επικίνδυνες αποστολές, που πολλές φορές τους κόστιζαν και την ίδια τους την ζωή. Ξεσήκωναν τον λαό βγαίνοντας την νύχτα με χωνιά και μετέφεραν παράνομο υλικό και όπλα. Διακρίθηκαν για την ασιδοσύνη και την παλικαριά τους σε επικίνδυνες αποστολές που για τους μεγάλους θα ήταν ακατόρθωτες ή τουλάχιστον πολύ δύσκολες. Παιδιά 12, 14 και 15 χρονών πέφτουν στις μάχες ή στα εκτελεστικά αποσπάσματα των Γερμανών. Στις εξεγερμένες πόλεις της Ελλάδας ή στο βουνό. Αυτά τα παιδιά που στα 10, 12 ή 15 χρόνια τους αγωνίζονταν στην Αντίσταση είναι η απάντηση σε όσους απορούν για την ηλικία ορισμένων αντιστασιακών στον καιρό της Κατοχής. Για την δράση αυτών των μικρών παιδιών, μίλησε και ο Κ. Βάρναλης.

«Αν η οχτάχρονη τυραννία δεν μπόρεσε να τσακίσει το φρόνημα και τον ανδρισμό των μεγάλων, δεν μπόρεσε και να διαφθείρει την ψυχή των παιδιών, για να “διαπλάσει” με όλα τα γνωστά μέσα της υλικής και της ηθικής βίας μια μάζα ανδραπόδων για την αύριο. Κι αν οι μεγάλοι αντιπροσωπεύοντας την πλειοψηφία του λαού (την υγιή του πλειοψηφία) κατορθώσανε με τους επικούς αγώνες τους σε βουνά και σε πολιτείες και με τεράστιες θυσίες να καταβάλουνε και τον εξωτερικό και τον εσωτερικό εχθρό, όμως και τα παιδιά του λαού βοηθήσανε τον αγώνα της απελευθέρωσης με το ίδιο θάρρος, την ίδια πίστη και με όχι λιγότερες θυσίες...» (Κ. Βάρναλης).

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Πρέπει να τονιστεί πως η ύπαιθρος σε σχέση με την πόλη, παρουσίασε κάποιες διαφοροποιήσεις όσον αφορά την Εθνική Αντίσταση. Στην ύπαιθρο κυρίαρχο ρόλο έχουν οι αντάρτες στα βουνά, ενώ στις πόλεις, πολλοί νέοι, γιατροί, εκπαιδευτικοί, συγγραφείς, καλλιτέχνες βοηθούν τον λαό στον αγώνα και έτσι διαμορφώνονται διάφορες διαδηλώσεις και απεργίες. Όλοι δίνουν με τον δικό τους τρόπο αγώνα.

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Ως πρώτη πράξη αντίστασης στην πόλη, μπορεί να θεωρηθεί το κατέβασμα και το ξέσκισμα της γερμανικής σημαίας από την Ακρόπολη¹³. Η πράξη αυτή υλοποιήθηκε την νύχτα της 30 προς 31 Μαΐου 1941, από τους φοιτητές, Μανώλη Γλέζο και Απόστολο Σάντα. Αμέσως μετά, δημοσιεύτηκε στις ελεγχόμενες εφημερίδες ανακοίνωση των Γερμανών, η οποία ανέφερε τα εξής: <<[...]Κατά τη νύχτα της 30ής προς την 31^η Μαΐου υπεξερέθη η επί της Ακροπόλεως κυματίζουσα γερμανική σημαία παρ' αγνώστων δραστών. Διενεργούνται ανακρίσεις. Οι ένοχοι και οι συνεργοί αυτών θα τιμωρηθούν δια της ποινής του θανάτου [...]>>.

Στις 17 Νοεμβρίου 1941¹⁴, στην Αθήνα, ξέσπασε η πρώτη παμφοιτητική απεργία, στην οποία συμμετείχαν 4.000 φοιτητές. Τα

¹³ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ 1940 – 1945, δοκίμιο, Τρίτη έκδοση, Σύγχρονη Εποχή (Συντάχθηκε από ομάδα συγγραφέων αποτελούμενη από τους ιστορικούς ΓΙΩΡΓΗ ΖΩΙΔΗ, ΜΗΤΣΟ ΚΑΗΛΑ, ΤΑΚΗ ΜΑΜΑΤΣΗ, ΦΩΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ και τον πρώην αξιωματικό ΓΙΩΡΓΗ ΑΣΟΥΡΑ) Σελ. 77 <https://www.scribd.com/document/253272589/%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91-%CE%A4%CE%97%CE%A3-%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%A3%CE%97%CE%A3-1940-1945>

αιτήματα των φοιτητών ήταν και η καλύτερευση, αλλά και η επέκταση του συσσιτίου, καθώς και η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, για να μπορούν να μελετήσουν. Η απεργία αυτή, κατάφερε να εκπληρώσει όλους τους στόχους που είχε θέσει.

Στις 28 Οκτωβρίου 1941¹⁵, ήταν η σειρά των φοιτητών να πρωταγωνιστήσουν στην εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα. Αρχικά, ο καθηγητής Κ.Τσάτσος, ξεφώνησε στο αμφιθέατρο του κεντρικού κτηρίου τον πανηγυρικό της ημέρας και επικαλέστηκε την Αντίσταση. Η διαδήλωση έπειτα συνεχίστηκε στο Σύνταγμα, όπου περίπου 5.000 άτομα κατέθεσαν στεφάνια στο άγαλμα του άγνωστου στρατιώτη. Εκείνη την μέρα έγιναν σοβαρά επεισόδια, καθώς το ιταλικό ιππικό επενέβη, αλλά η εκδήλωση είχε επιτυχία, καθώς πέρασε το μήνυμά της και κατάφερε να επεκτείνει το συσσίτιο αλλά και να προσφέρει στους φοιτητές, δύο κιλοβάτ ηλεκτρικού ρεύματος

Ακολούθησε η απεργία των αναπήρων του νοσοκομείου της Αθήνας.¹⁶ Παρά την βοήθεια του Ερυθρού Σταυρού και της ΕΑ, υπήρχαν

¹⁴ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)», Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 99

¹⁵ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)», Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 98- 99

¹⁶ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ 1940 – 1945, δοκίμιο, Τρίτη έκδοση, Σύγχρονη Εποχή (Συντάχθηκε από ομάδα συγγραφέων αποτελούμενη από τους ιστορικούς ΓΙΩΡΓΗ ΖΩΙΔΗ, ΜΗΤΣΟ ΚΑΗΛΑ, ΤΑΚΗ ΜΑΜΑΤΣΗ, ΦΩΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ και τον πρώην αξιωματικό ΓΙΩΡΓΗ ΑΣΟΥΡΑ) Σελ. 103 <https://www.scribd.com/document/253272589/%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91-%CE%A4%CE%97%CE%A3-%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%A3%CE%97%CE%A3-1940-1945>

πολλές ελλείψεις , οι οποίες δεν μπορούσαν να καλυφθούν, αφού η προδοτική κυβέρνηση τους είχε εγκαταλείψει. Το αίτημά τους ήταν να βελτιωθούν οι όροι της ζωής και της περίθαλψής τους, όμως επειδή αυτό επιτεύχθηκε μόνο ως έναν βαθμό, στις 8 Γενάρη 1942 κατέβηκαν σε διαδήλωση στους δρόμους της πρωτεύουσας. Ως αίτημα της διαδήλωσης, εκφράστηκε η χορήγηση τροφίμων και φαρμάκων. Αυτή η διαδήλωση, αποτέλεσε το ξεκίνημα για την μεγάλη λαϊκή διαδήλωση, που έλαβε χώρα στις 26 Γενάρη 1942. 6.000 ανάπηροι και τραυματίες, αλλά και άλλοι πολίτες, έφτασαν στα γραφεία της Επιτροπής Διανομών. Μια μεγάλη αντιπροσωπία, εξέφρασε τα αιτήματα και με την αποφασιστικότητά των διαδηλωτών, αλλά και τον όγκο έγινε η αποδοχή όλων των αιτημάτων. Στις 17 Μαρτίου του 1942, πραγματοποιήθηκε νέα κινητοποίηση, αφού η ικανοποίηση των αιτημάτων προχωρούσε με αργούς ρυθμούς. Παρουσιάστηκαν στο Πολιτικό Γραφείο του κουΐσλιγκ πρωθυπουργού και διαμαρτυρήθηκαν έντονα. Η κυβέρνηση, έστειλε ιταλούς καραμπινιέρους, οι οποίοι διέλυσαν βίαια την κινητοποίηση.

Στην επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου ¹⁷πραγματοποιήθηκε νέα εθνική, μαζική εκδήλωση με μαχητικότερη μορφή. Το ΕΑΜ και το ΕΑΜ Νέων προετοιμάζονταν εδώ και μέρες. Το κύριο σύνθημα που έριξε το ΕΑΜ ανάμεσα στις άλλες προκηρύξεις ήταν: *«Έλληνες που θέλετε ελεύθερη Ελλάδα! Η φετινή 25^η Μαρτίου της επανάστασης των πατέρων σας, σας καλεί στον Αγώνα. ΕΝΩΘΕΙΤΕ ΟΛΟΙ, άσχετα από τις αντιλήψεις σας, στις*

¹⁷ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ 1940 – 1945, δοκίμιο, Τρίτη έκδοση, Σύγχρονη Εποχή (Συντάχθηκε από ομάδα συγγραφέων αποτελούμενη από τους ιστορικούς ΓΙΩΡΓΗ ΖΩΙΔΗ, ΜΗΤΣΟ ΚΑΗΛΑ, ΤΑΚΗ ΜΑΜΑΤΣΗ, ΦΩΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ και τον πρώην αξιωματικό ΓΙΩΡΓΗ ΑΣΟΥΡΑ) Σελ. 103 <https://www.scribd.com/document/253272589/%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91-%CE%A4%CE%97%CE%A3-%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%A3%CE%97%CE%A3-1940-1945>

γραμμές του Ε.Α.Μ. , ΑΓΩΝΙΣΤΕΙΤΕ ΓΙΑ ΤΟ ΨΩΜΙ ΠΟΥ ΣΑΣ ΚΛΕΒΟΥΝ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΠΟΥ ΣΑΣ ΣΤΕΡΟΥΝ». Οι εκδηλώσεις είχαν αρχίσει από την προηγούμενη μέρα, κατά την οποία, φοιτητές συγκεντρώθηκαν στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου και αφού στεφάνωσαν τον ανδριάντα του Ρήγα, έψαλαν τον εθνικό ύμνο. Έπειτα, κινήθηκαν προς την πλατεία Φιλικών και στεφάνωσαν τον ανδριάντα του Ε. Ξάνθου. Εκεί τους επιτέθηκαν Ιταλοί, αλλά οι φοιτητές αντιστάθηκαν. Στις 25 του Μάρτη κατέβηκαν στους δρόμους χιλιάδες πολίτες για να τιμήσουν την εθνική επέτειο και κατευθύνθηκαν κρατώντας ελληνικές σημαίες στο μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη, όπου και έψαλαν τον εθνικό ύμνο. Στην πλατεία Συντάγματος εκείνη την ημέρα, πολλοί πολίτες τραυματίστηκαν, καθώς οι Ιταλοί άρχισαν να πυροβολούν και οι συγκρούσεις κράτησαν για αρκετή ώρα. Η διαδήλωση σημείωσε επιτυχία. Αφού χιλιάδες πολίτες ξεσηκώθηκαν και αντιμετώπισαν χωρίς φόβο τους κατακτητές.

Όλες οι απεργίες και οι εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν, οδήγησαν και τους δημοσίους υπαλλήλους στην πρώτη τους απεργία, η οποία εκδηλώθηκε στις 12 Απριλίου 1942.¹⁸ Η απεργία αυτή αιφνιδίασε και την κυβέρνηση Τσολάκογλου και τις αρχές κατοχής, καθώς οι συντηρητικοί δημόσιοι υπάλληλοι, ξαφνικά μετατράπηκαν σε επαναστάτες μαζί με τους εργάτες και τους αγρότες. Η κατοχική κυβέρνηση, βλέποντας αυτήν την κατάσταση, προσπάθησε να αποτρέψει την απεργία βγάζοντας διαταγή. Σύμφωνα με αυτήν, όποιοι συμμετείχαν στην απεργία, θα είχαν πολύ σοβαρές κυρώσεις και θα μπορούσαν να οδηγηθούν ακόμα και στον θάνατο. Μάλιστα, ο νόμος καθόριζε πως οι απεργοί θα δικάζονταν από έκτακτο στρατηγείο, μέσα

¹⁸ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)»,

Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 99

σε 24 ώρες και πως δεν θα επιτρεπόταν κανένα ένδικο μέσο. Οι υπάλληλοι όμως δεν το έβαλαν κάτω. Συνέχισαν τον αγώνα τους, τον οποίον από την Αθήνα, τον επέκτειναν και στον Πειραιά και στην Θεσσαλονίκη, αλλά και στην Πάτρα. Η απεργία αυτή κράτησε 10 μέρες και σταμάτησε με την υποχώρηση της κυβέρνησης.

ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Παρ'όλες τις δυσκολίες που είχε να αντιμετωπίσει ο ελληνικός λαός, παρατηρείται εκδοτική άνθιση και πριν την πείνα, αλλά και μετά. Βέβαια, οι συγγραφείς βρίσκονταν υπό την παρουσία τους λογοκρισίας, οπότε αυτό το γεγονός περιόριζε αρκετά την αποτύπωση των κοινωνικών και μαχητικών προβλημάτων.

Πρέπει να αναφερθεί πως και οι καλλιτέχνες επηρεάστηκαν από την κατάσταση που επικρατούσε, αφού γέμιζαν τους δρόμους με αντιστασιακές αφίσες, ή με ζωγραφιές τους τοίχους που είχαν επαναστατικό περιεχόμενο.¹⁹ Ειδικότερα, το θέατρο προέβαλε μέσω τους τέχνης, αλλά και τους ψυχαγωγίας τον αγωνιστικό παλμό. Τους, λόγω της επικράτησης της λογοκρισίας, γινόταν διαρκής έλεγχος της σκηνής. Υπήρχαν πάρα τους απαγορεύσεις, αλλά οι πιο χαρακτηριστικές ήταν: 1) Απαγορευόταν έστω και η αναφορά των λέξεων Αμερική, Αγγλία, Αμερικάνος, Άγγλος κλπ. 2) Απαγορευόταν η αναφορά στην πείνα και στην έλλειψη τροφίμων. 3) Απαγορευόταν στα σκηνικά, να υπάρχουν απεικονίσεις βουνών, γιατί αυτές αμέσως θύμιζαν τους αντάρτες στα βουνά.

¹⁹ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)»,

Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 107 – 109

Βέβαια, ενώ πολλοί ηθοποιοί προέβαλαν αντιστασιακό πνεύμα στην σκηνή, υπήρχαν και αυτοί που συνεργάσθηκαν με τους κατακτητές. Υπήρξαν κάποιες νεαρές γυναίκες τους σκηνής, που συνήψαν ερωτικές σχέσεις με Ιταλογερμανούς.

Όσον αφορά τον τύπο, υπήρχε και νόμιμος και παράνομος τύπος. Πολλοί δημοσιογράφοι τους πρωτεύουσας είχαν προσχωρήσει στην αντίσταση.²⁰ Υπήρχαν και πολλοί νέοι αυτοδίδακτοι δημοσιογράφοι. Όταν μπήκαν οι Γερμανοί στην Αθήνα, έκλεισαν την εφημερίδα «Έθνος» και εγκατέστησαν δικό τους τύπο, ενώ άφησαν τους υπόλοιπους και στην Αθήνα και στην Θεσσαλονίκη να συνεχίσουν να δουλεύουν. Για να εκδοθούν αυτές, περνούσαν από τον τριπλό έλεγχο των δυνάμεων του Άξονα και δημοσίευαν μόνο ό,τι θεωρούνταν προσοδοφόρο για τους κατακτητές. Υπήρξαν βέβαια και ορισμένες νόμιμες εφημερίδες που έδιναν μάχη για πνευματική αντίσταση.

Αντιστασιακή δραστηριότητα ανέπτυξαν και οι γιατροί.²¹ Ένα παράδειγμα γιατρών που προσέφεραν βοήθεια σε αγωνιστές ήταν το δημοτικό νοσοκομείο Αθηνών «Ελπίς». Οι χειρουργοί χειρουργούσαν κρατούμενους, για να μην μπορούν να εκτελεστούν, ενώ οι παθολόγοι χρησιμοποιούσαν διάφορα τεχνάσματα, τους την τεχνητή αιμοπτυσία. Με αυτόν τον τρόπο, κατάφεραν να νοσηλεύσουν πολλούς αγωνιστές

²⁰ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)»,
Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 109 - 111

²¹ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)»,
Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 111 – 112

και πολλοί από τους γιατρούς συμμετείχαν και σε διάφορες αντιστασιακές οργανώσεις.

Ένα άλλο στρώμα που τους κινητοποιήθηκε εκείνη την περίοδο, ήταν οι εκπαιδευτικοί.²² Μάλιστα, τους από τους δασκάλους, ο Δημήτριος Γληνός ήταν από τους ηγέτες τους εθνικοαπελευθερωτικής επανάστασης. Παρουσίασαν συμμετοχή στην αντίσταση σε μεγάλο βαθμό και εκτός από τους εκπαιδευτικούς, μέρος πήραν και πανεπιστημιακοί δάσκαλοι αλλά και πολλοί δημοδιδάσκαλοι.

Και οι αξιωματικοί²³ όλων των κατηγοριών προσέφεραν, αν και αρχικά αδρανούσαν. Ήταν οι αρμόδιοι να ξεκινήσουν τον Αγώνα, τους αρχικά κράτησαν μια επιφυλακτική στάση. Οι λόγοι ήταν οι εξής: α) Το κράτος δεν είχε δώσει καμία εντολή για στρατιωτική δράση β) Και το βρετανικό στρατηγείο τους Μέσης Ανατολής, αλλά και η κυβέρνηση του εξωτερικού τους απέτρεπε. γ) Οι μόνιμοι αξιωματικοί είχαν ως στόχο να διαφύγουν στην Μέση Ανατολή, στον τακτικό στρατό. δ) Υποτιμούσαν τον ανταρτοπόλεμο ε) η κυβέρνηση εξωτερικού, όχι μόνο αποθάρρυνε την ανάμειξη των αξιωματικών στην αντίσταση, αλλά και απέφευγε να ενισχύσει οικονομικά, όσους εντάχθηκαν με δική τους πρωτοβουλία στην αντίσταση. Κάποιοι έφεδροι σχημάτισαν βέβαια δικές τους οργανώσεις, αλλά γενικότερα η εισροή των αξιωματικών στην αντίσταση

²² ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)», Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 112

²³ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 -1945)», Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 115-117

έγινε με καθυστέρηση και δεν είχε μαζική μορφή. Στην αρχή μάλιστα, κάποιοι αξιωματικοί χτύπησαν την αντίσταση με γερμανικά όπλα.

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΝΙΤΙΣΣΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΑΘΗΝΑ)

Το Ξεκίνημα του Αγώνα²⁴

Η ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΗ ΠΑΛΗ ΜΑΣ

Στη γερμανική κατοχή οργανώθηκα από πολύ μικρή στη θρυλική ΕΠΟΝ. Έτσι άλλωστε έκαναν όλα τα παιδιά που καταλάβαιναν ότι για τις συμφορές της πατρίδας μας αιτία ήταν η γερμανική κατοχή. Και για να απαλλαγούμε από αυτή θα έπρεπε ν'αγωνιστούμε μικροί και μεγάλοι, μέσα από την Εθνική Αντίσταση.

Έτσι λοιπόν όλα τα παιδιά της γειτονιάς μας ό,τι μπορούσαν να προσφέρουν στον απελευθερωτικό αγώνα, το προσέφεραν με την καρδιά τους, χωρίς φόβο.

Στην γειτονιά μας, στην Πλατεία Αττικής, τη δύσκολη εκείνη περίοδο του 1943, έτυχε να είμαι υπεύθυνη της οργάνωσής μου. Κι αυτό όχι γιατί ήμουνα η πιο μεγάλη, ή η παλιότερη. Αλλά γιατί ήμουνα η πιο δραστήρια. Ήμουνα όπως μου έλεγαν τότε <<ατσίδα>>. Με ένα μου σφύριγμα μάζευα την ομάδα μου στη στιγμή. Τα βράδια συχνά με τα κουτάκια τις μπογιές και τα πινέλα, βγαίναμε συνεργεία. Ζευγαράκια πάντα και με τις απαραίτητες τσίλιες. Σε κάθε δύσκολη στιγμή χρησιμοποιούσαμε τον τηλεβόα και ξεσηκώναμε τον κόσμο της γειτονιάς, ενάντια σε κάθε προβοκάτσια του κατακτητή και των συνεργατών του.

²⁴ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑ «Μια Επονίτισσα Θυμάται», «Χρονικό της Αντίστασης», ΑΘΗΝΑ 1984, Σελ. 19-21

Το θάρρος μας και οι παράτολμες ενέργειές μας ήταν συνηθισμένο φαινόμενο. Οι μεγάλοι μας καμάρωναν για τη συνέπεια και την αποφασιστικότητά μας. Αλλά και για την αγωνιστική μας αλληλεγγύη. Αγωνιζόμαστε με αυταπάρνηση και χωρίς έπαρση. Στους μεγάλους και ιδιαίτερα στους παλιούς αγωνιστές δείχνουμε μεγάλο σεβασμό.

Όταν καμιά φορά ξέπεφτε στην γειτονιά μας κανένας παράνομος, στέλεχος του κινήματος, το θεωρούσαμε σημαντικό γεγονός. Αμέσως κινητοποιούνταν όλη η οργάνωση για την περιφρούρησή του και για να προσφέρουμε την φροντίδα μας.

Κάποτε μας είπαν πως το ΕΑΜ της γειτονιάς θέλει μια φορεσιά ρούχα για να ντύσει ένα παράνομο. Αμέσως κινητοποιήθηκε όλη η οργάνωση των μικρών και το ίδιο βράδυ κουβαλήσαμε στη γιάφκα που μας είχαν προσδιορίσει ρούχα τόσα για να ντυθούν 5 άτομα.

Ένας μάλιστα που ίσως να μην ικανοποιήθηκε από την τόση προσφορά μας, έκανε μια πρόταση πολύ τολμηρή. Να κάνουμε ντου σε καμιά αποθήκη γερμανική για να έχουμε εφεδρικά, για κάθε τέτοια περίπτωση. Βέβαια αυτό δεν έγινε δεκτό και ο μικρός χολώθηκε και μουρμούρισε.

- Πω, πω πώς φοβάστε τους Γερμαναράδες.

Τη φοβία που προσπαθούσαν να σκορπίσουν στον λαό οι Γερμανοί και οι συνεργάτες τους ταγματασφαλίτες Ράληδες, τα παιδιά της ΕΠΟΝ δε τη χαμπάριαζαν και τη χλεύαζαν με χίλιους τρόπους.

Με αγωνιστική έξαρση η Επονίτικη Νεολαία περιφρονούσε όχι μόνο τους θανάσιμους κινδύνους, αλλά και το βέβαιο θάνατο... Ο μαζικός απαρομοίαστος ηρωισμός στάθηκε σημαντικός διαπαιδαγωγικός

συντελεστής για την αλματώδη ανάπτυξη του κινήματος της Νεολαίας μας.

ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ²⁵

Μόλις οι Γερμανοί πάτησαν το πόδι τους στην κατακτημένη πατρίδα μας έβγαλαν ένα φερμάνι με το οποίο απαγόρευαν τη χρήση των ραδιοφώνων αν προηγουμένως δεν τα «σφράγιζαν». Αν δηλαδή δεν τα περνούσαν από έλεγχο για να τα κάνουν να μεταδίδουν τις δικές τους εκπομπές με το δικό τους χαρακτηριστικό σήμα. Οι περισσότεροι συμμορφώθηκαν με τη διαταγή της κομαντατούρας. Και η αστυνομία παρακολουθούσε με άγρυπνο μάτι για την πραγματοποίηση της γερμανικής διαταγής.

Εμείς όμως στο σπίτι μας πήραμε την απόφαση να μη το σφραγίσουμε. Αλλά να το κρατήσουμε όπως ήταν και να το προφυλάξουμε. Έτσι καταλήξαμε να το θάψουμε. Πράγματι έτσι και έγινε.

Στο δωμάτιο του σπιτιού που χρησιμοποιούσαμε για γραφείο από μια γωνιά του βγάλαμε τρία – τέσσερα πλακάκια και σκάψαμε ένα βαθύ λάκκο όσο να χωράει το ραδιόφωνο. Το σκεπάσαμε με το χαλί. Ούτε γάτα ούτε ζημιά. Έτσι ακούγαμε κάθε μέρα ειδήσεις και τα σοβαρότερα νέα τα κάναμε Δελτίο και τα κυκλοφορούσαμε.

Κάποτε οι Γερμανοί για να τρομοκρατήσουν τον κόσμο, επειδή είχαν στοιχεία ότι πολλά ραδιόφωνα λειτουργούσαν όπως και πρώτα, διέδωσαν ότι θα κυκλοφορούν στους δρόμους με μηχανήματα για να

²⁵ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑ «Μια Επονίτισσα Θυμάται», «Χρονικό της Αντίστασης», ΑΘΗΝΑ 1984, Σελ. 21-22

ανακαλύψουν τα ασφράγιστα ραδιόφωνα που λειτουργούσαν παράνομα. Θυμάμαι η μητέρα μου πως φοβήθηκε και αρρώστησε από τη στενοχώρια της. Τότε σκεφτήκαμε και της είπαμε ψέματα πως το σφραγίσαμε. Χάρηκε γιατί η καημένη φοβόταν για μας πιο πολύ. Έτσι ο αδελφός μου και η Καίτη άκουγαν ειδήσεις.

Εγώ συνήθως κράταγα τσίλιες, για την έξω κίνηση. Παράλληλα φυλαγόμουν και από την μητέρα μου για να μη με πάρει είδηση. Εμάς δεν μας τρόμαζαν οι απειλές των Γερμανών και των ταγματασφαλιτών. Τα καθήκοντα και οι εντολές του αγώνα όσο δύσκολες και αν ήταν έπρεπε να πραγματοποιηθούν. Και η λειτουργία των παρανόμων ραδιοφώνων και των Δελτίων ειδήσεων και προκηρύξεων που κυκλοφορούσαμε ήταν βασικό όπλο του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα που έπρεπε να το πραγματοποιούμε ξεπερνώντας όλα τα εμπόδια και τους μεγάλους κινδύνους. Ο λαός μας διψούσε για νέα καθημερινά. Και το πρόβλημα της λαϊκής ενημέρωσης και διαφώτισης ήταν πρωταρχικό ζήτημα και καθήκον του αγώνα μας. Ήταν το πρώτο – πρώτο πρόβλημα που έπρεπε να αντιμετωπίσουμε οργανωμένα. Και το αντιμετωπίσαμε με επιτυχία. Γιατί σε λίγο όλη η Αθήνα γέμισε παράνομα ραδιόφωνα και παράνομα Δελτία και προκηρύξεις. Ο λαός πια δεν βάδιζε στα τυφλά. Ήταν απόλυτα και έγκαιρα ενημερωμένος.

ΤΟ ΣΥΣΣΙΤΙΟ ΤΩΝ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ²⁶

Στις πιο σκληρές συνθήκες του αγώνα έπρεπε να βρούμε έναν τρόπο να ετοιμάζουμε φαγητό, δηλαδή συσσίτιο, για τους παράνομους αγωνιστές.

²⁶ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑ «Μια Επονίτισσα Θυμάται», «Χρονικό της Αντίστασης», ΑΘΗΝΑ 1984, Σελ. 25-26

Τη δουλειά αυτήν την ανέλαβαν η Φωφώ Πεταλούδη, η Νίτσα Διγενοπούλου και η Μαρία Ξαδίρη. Κανόνισαν και μαγείρευαν το φαγητό τους η μία μετά την άλλη. Δηλαδή κάθε τρίτη μέρα η κάθε μία. Εμείς οι Επονίτες και Επονίτισσες είχαμε αναλάβει να τους εξυπηρετούμε. Να τους πηγαίνουμε τα τρόφιμα στα σπίτια τους και μετά το μαγείρεμα να διανέμουμε το φαΐ εκεί που έπρεπε. Δηλαδή για όπου προοριζότανε. Φτωχά πράγματα βέβαια, για την εποχή όμως και για τους παρανόμους συναγωνιστές μας πολύ σημαντικό πράγμα.

Για την πιο σίγουρη και ασφαλή διακίνηση των φαγητών υπήρχε για τον κάθε παράνομο ξεχωριστός σύνδεσμος. Αναγκαίο μέτρο και για την προφύλαξη όλης της δουλειάς και για τον περιορισμό του χτυπήματος σε περίπτωση αποκάλυψης της προσπάθειάς μας.

Ο σύνδεσμος έπαιρνε από κάποιο στέκι το φαΐ που είχαμε πάει εμείς. Εμείς πάλι δε γνωρίζαμε τον παράνομο αλλά ούτε και το σύνδεσμο έπρεπε να βλέπουμε. Η παρασκευή και διανομή του φαγητού γινότανε με μεγάλη προσοχή. Τρόφιμα δε βρίσκαμε πάντοτε. Και το φαγητό κατά διαστήματα γινότανε λιγοστό.

Το μεγάλο μας πρόβλημα όμως δεν ήτανε η ποσότητα και η ποιότητα του φαγητού αλλά η συνέχειά του. Κι αυτό εξαρτιόταν από την περιφρούρηση και διαφύλαξη όλης αυτής της προσπάθειας.

Η παραμικρή παραβίαση των συνωμοτικών μέτρων στα ραντεβού και στις κινήσεις μας μπορούσε να καταστρέψει όλη την προσπάθεια και να αφήσει νηστικούς τους παράνομους. Αλλά και θύματα να δημιουργήσει. Οι χαφιέδες παρακολουθούσαν κάθε κίνησή μας. Μας κάλυπταν όμως τότε και τα περίφημα κατσαρολάκια. Δηλαδή το

κατσαρολάκι που όλοι μας κρατούσαμε στα χέρια μας για να βάζουμε το συσσίτιό μας όπου το παίρναμε.

ΤΑ ΑΠΡΟΟΠΤΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ²⁷

Αλήθεια πόσες φορές μας κυνηγούσαν... Πότε πότε μιας πιάνανε και μας τραβούσαν στην Ασφάλεια. Άλλες φορές τους ξεφεύγαμε με ένα τρόπο έξυπνο. Μια φορά θυμάμαι έγινε κάτι που μας τρόμαξε πολύ. Κάναμε συνεδρίαση στο σπίτι του Νιφλή στην οδό Γοβίου. Μετά από τη συζήτηση που είχαμε, θα τακτοποιούσαμε κάτι δέματα με ρούχα και τρόφιμα που είχαμε συγκεντρώσει από τον λαό της γειτονιάς, που πάντα πρόθυμα έδιναν, για να τα στείλουμε στους φυλακισμένους αγωνιστές. Κάποιος χαφιάς που φαίνεται παρακολούθησε κανένα παιδί από εμάς, επεσήμανε την είσοδό μας στο σπίτι και ειδοποίησε την Ασφάλεια. Οι Ασφαλίτες έφτασαν στο σπίτι και άρχισαν να κτυπάνε την πόρτα δυνατά.

Ο αξέχαστος οικοδεσπότης, αγωνιστής της Αντίστασης, Αντώνης Νιφλής, δεν τάχασε.... Αμέσως έβαλε το γραμμόφωνο με το χωνί και με τη συνοδεία της στριγκλιάς μουσικής, αρχίσαμε να χορεύουμε δήθεν ξέγνοιαστα. Η γυναίκα του Κατίνα μπήκε στο δωμάτιο που ήταν όλα τα δέματα, άνοιξε τα συρτάρια της ντουλάπας, πέταξε όλα τα πράγματα χάμω και άρχισε δήθεν αμέριμνη να τακτοποιεί την ντουλάπα της.

Μπήκανε μέσα αυτοί, οργισμένοι γιατί καθυστερήσαμε να ανοίξουμε την πόρτα. Τους είπαμε πως με τη φασαρία του γραμμόφωνου δεν ακούσαμε. Αυτοί στο μεταξύ σπάσανε τη μικρή πορτούλα και μπήκαν μέσα. Βρέθηκαν μπροστά μας. Ενώ εμείς στο μεταξύ κερδίσαμε το χρόνο που θέλαμε να αλλάξουμε το σκηνικό της συνεδρίασης.

²⁷ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑ «Μια Επονίτισσα Θυμάται», «Χρονικό της Αντίστασης», ΑΘΗΝΑ 1984, Σελ. 32-33

Με προτατεμένα τα όπλα τους τράβηξαν τον οικοδεσπότη έξω στην αυλή και τον ρωτούσαν τι γίνεται εδώ μέσα. Αυτός πάντα ήρεμος και ψύχραιμος, τους είπε: Να τα παιδιά τελειώσανε τα μαθήματα και τώρα χορεύουνε να ξεσκάσουν...

Που να ξέρουν αυτοί από ψιλά γράμματα, πως τα μικρά αυτά ηρωάκια γράφουν τη νέα ιστορία της Εθνικής Αντίστασης....

Ίσως, του απαντήσανε, να είναι έτσι τα πράγματα όπως τα λες. Μα πρόσεχε έχουμε άσχημες πληροφορίες για το σπίτι σου.

Φύγανε απογοητευμένοι που δεν μπόρεσαν να πιάσουν κανένα λαυράκι, να ικανοποιήσουν τα αφεντικά τους.

Εμείς συνεχίζαμε τη δουλειά μας ενώ το γραμμόφωνο με το μεγάλο χωνί, έπαιζε τα τραγούδια της εποχής, κατάλληλα για διασκέδαση, αλλά και για κάλυψη της παράνομης δουλειάς.

Ο Νιφλής μετά από αυτό έκανε πολλά. Μα κάποτε πιάστηκε. Τον κακοποίησανε στην Ασφάλεια πολύ και πολλές φορές. Από τις στερήσεις και τα βασανιστήρια, κλονίστηκε η υγεία του. Έπαθε φυματίωση. Τον μεταφέρανε στη Σωτηρία όπου και πέθανε αργότερα.

Αυτήν την τύχη είχαν πολλοί αγωνιστές της Εθνικής μας Αντίστασης.

Γ. Η ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ

ΤΟ ΧΩΝΙ²⁸

Για κάθε σοβαρή περίπτωση για να ειδοποιούμε τον λαό της συνοικίας, για κάτι που έγινε ή επρόκειτο να γίνει και πολλές φορές με

²⁸ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑ «Μια Επονίτισσα Θυμάται», «Χρονικό της Αντίστασης», ΑΘΗΝΑ 1984, Σελ. 43-44

κίνδυνο της ζωής μας, παίρναμε το χωνί και φωνάζαμε όσο δυνατά μπορούσαμε για να ακουστούμε όσο γινότανε από πιο πολλούς ανθρώπους της γειτονιάς.

Ο εκφωνητής ανέβαινε σε μια ταράτσα, ενώ το τετράγωνο το περιφρουρούσαν Επονίτες και Εαμίτες.

Η εκπομπή με το χωνί προκαλούσε ρίγη συγκίνησης πατριωτικής στον κόσμο. Όταν πρωτοακουγότανε η φωνή του όλοι έδιναν προσοχή να ακούσουν από πού ερχότανε η φωνή του και τι έλεγε. Συνήθως το χωνί άρχιζε με την γνωστή πια σ'όλους φράση «Προσοχή, προσοχή, σας μιλάει το ΕΑΜ ή η ΕΠΟΝ». Στη συνέχεια ακουγότανε η καθεαυτού ανακοίνωση, που πάντα έπρεπε να είναι κάποιο έκτακτο σημαντικό γεγονός. Μπλόκο, συλλήψεις ή κάτι άλλο σχετικό με τον αγώνα. Όπως π.χ «Έχουμε πληροφορίες ότι σήμερα το βράδυ οι Γερμανοί σκότωσαν τους λεβέντες μας Επονίτες Διγενόπουλο και Ξαξίρη που έγραφαν συνθήματα στους τοίχους Συναγωνιστές συσπειρωθείτε στην ΕΠΟΝ για να διώξουμε τους φασίστες κατακτητές. Αύριο να γράψουμε πιο πολλά συνθήματα. Αυτή πρέπει να είναι η απάντησή μας. Σας μιλάει η ΕΠΟΝ».

Μετά οι Γερμανοί και οι ταγματασφαλήτες άρχιζαν να κυνηγάνε το χωνί. Εμείς όμως το περιφρουρούσαμε και δε τους δίναμε αυτή τη χαρά να το χτυπήσουν. Βέβαια τα θύματα δεν μας έλειπαν. Εμείς όμως ξέραμε πως είμαστε στρατιώτες του αγώνα και της ΕΠΟΝ. Δίναμε και με το χωνί δύσκολες μάχες για την ενημέρωση και την πλατειά διαφώτιση του λαού. Με εξυπνάδα, αλλά και με πονηρά τεχνάσματα. Με θάρρος και αποφασιστικότητα. Γι'αυτόν μας τον αγώνα οι ταγματασφαλήτες μας μισούσαν αλλά κατά βάθος ζήλευαν και κρυφοθαύμαζαν το θάρρος και την αποφασιστικότητά μας.

Ο ΠΛΥΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ²⁹

Ποιος Αθηναίος δεν θα θυμάται το τετράγωνο Γ' Σεπτεμβρίου, Δεριγνύ, Ελπίδας. Εκεί ήταν η Ειδική Ασφάλεια και ο περιβόητος Πλυτζανόπουλος ο ανθρωποφάγος, που γύριζε με ένα οπλοπολυβόλο στο χέρι διαρκώς. Έριχνε όπου ήθελε και όταν ήθελε. Όπου να περνούσε έτσι για χάρη γούστου σκόρπιζε τον θάνατο και τη συμφορά.

Ένα μεσημέρι γύριζε ένας γεράκος κουρελής και έψαχνε τα σκουπίδια στους δρόμους μη βρει κανένα κοκαλάκι ή φλούδα πατάτας ή φρούτου. Η πείνα τον είχε θερίσει. Μόλις είδε την οπλισμένη φάλαγγα τα ποδαράκια του έτρεμαν. Τους κοίταζε με μάτια ορθάνοιχτα φοβισμένα. Αυτοί τον θεώρησαν ύποπτο και ψυχρά τον πλησίασε κάποιος και τον σκότωσε. Άρχισαν να γελάνε τα κτήνη που έβλεπαν τον γεράκο να σπαρταράει.

Πέρασαν από την πόρτα μας. Τα βήματά τους ακούγονταν σαν ποδοβολητά αλόγων. Μετά πήγαν στην οδό Αριστομένους. Στάθηκαν στο σπίτι του Λιαράκου. Χτύπησαν και ζητήσανε τον γιο τους, το μικρό δεκατριάχρονο αγόρι, τον Γιαννάκη. Μόλις βγήκε ο μικρός και προτού προλάβει να μάθει ποιος είναι και τι τον θέλει και μπροστά στα μάτια του πατέρα και της μάνας, εν ψυχρώ τον σκότωσαν βιαστικά – βιαστικά.

Μαθεύτηκε πως κάποιος μικρός, που γράφανε συνθήματα μαζί το προηγούμενο βράδυ πιάστηκε. Και από τα πολλά βασανιστήρια, που του έκαναν μαρτύρησε τον Γιαννάκη. Μα και αυτός δεν γλύτωσε τον θάνατο.

²⁹ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑ «Μια Επονίτισσα Θυμάται», «Χρονικό της Αντίστασης», ΑΘΗΝΑ 1984, Σελ. 56 - 57

Οι πονεμένοι γονείς δε μπόρεσαν να παρηγορηθούνε. Και το χειρότερο, δεν τους επέτρεψαν να παρακολουθήσουν την ταφή του μονάκριβου Γιαννάκη. Μετά από λίγο καιρό η μάνα πέθανε τρελή από τον πόνο.

Ο ΑΡΧΙΧΑΦΙΕΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ³⁰

Τα πρωτοπαλίκαρα της Ειδικής Ασφάλειας, ο αρχιχαφίης Παναγιωτόπουλος, δικτάτορας της οδού Ελπίδας, γύριζε πάντα μαζί με μια μεγάλη κουστωδία χαφιέδων με το οπλοπολυβόλο στο χέρι. Από όπου περνούσε άφηνε πίσω του θύματα, νεκρούς και σκόρπιζε παντού θλίψη και πόνο. Το όνομά του προκαλούσε στον κοσμάκη φόβο αλλά και μίσος, ανάμικτα με αηδία και περιφρόνηση.

Πολλές γειτονιές είχαν θρηνήσει στο πέρασμά του νεκρούς και βασανισμένους. Οπλισμένος σαν αστακός καθώς και η κουστωδία του έκανε επιδρομές στις γειτονιές που νόμιζε ότι θα έβρισκε θύματα. Κυρίως νέους και νέες του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα. Στον κύκλο του τον τρέμανε ακόμα και οι δικοί του.

Ωστόσο όμως και ο ίδιος διαισθανόταν το μίσος του λαού και των αγωνιζομένων πατριωτών. Γι'αυτό κατά βάθος πίσω από τη δική του τρομοκρατική δράση έκρυβε το φόβο του για την ζωή του. Οι λογαριασμοί που είχε ανοίξει με τον λαό και τις εθνικοαπελευθερωτικές οργανώσεις του, καταλάβαινε πως αποτελούσαν μεγάλο ρίσκο για τη ζωή του. Ήξερε πως από καιρό βρισκόταν στο μαύρο πίνακα των προδοτών του λαού. Των επαίσχυντων συνεργατών με τους γερμανοφασίστες κατακτητές. Και αυτό σήμαινε πως κάποια μέρα θα

³⁰ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑ «Μια Επονίτισσα Θυμάται», «Χρονικό της Αντίστασης», ΑΘΗΝΑ 1984, Σελ. 57 - 58

πλήρωνε με τη ζωή του τα βρωμερά εγκλήματα ενάντια στο λαό και στο εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα.

Μια μέρα, λοιπόν μαζί με μια πολύ μεγάλη κουστωδία, ξεκίνησε να πάει να κάνει μπλόκο στο αδούλωτο Περιστέρι. Στη γέφυρα όμως της Κολοκυνθούς τον περίμενε ο εφεδρικός ΕΛΑΣ και τον αιφνιδίασε. Εκεί στη γέφυρα πλήρωσε με την ζωή του τα τόσα εγκλήματα του. Τα τελευταία λόγια του, όπως μάθαμε από διηγήσεις κατοπινά, ήταν οι προτροπές του στους δικούς του να σκοτώσουν όποιον έβρισκαν μπροστά τους. «Σκοτώστε τους όλους», φώναζε. «Με φάγανε οι άτιμοι». Όμως οι δικοί του πιο μυαλωμένοι από αυτόν φαίνεται, πήρανε το κουφάρι του και γυρίσανε στην οδό Ελπίδας. Είχαν τρομοκρατηθεί από το σκότωμα του αρχηγού τους ψευτοπαλικαρά που ήξερε να βασανίζει και να σκοτώνει Έλληνες πατριώτες ανυπεράσπιστους.

Όταν μαθεύτηκε γρήγορα το νέο αυτό στις γειτονιές μας, οι χαροκαμένες μανάδες τον καταριόντουσαν και πεθαμένο ακόμα. Ενώ ο λαός των συνοικιών μας έδειχνε να ανακουφίζεται και να δυναμώνει την εμπιστοσύνη του στο εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα και τον ΕΛΑΣ. Οι δε χαφιέδες άρχισαν να σκέφτονται πια για τα δικά τους τομάρια και να βλέπουν με φόβο τον τιμωρό λαό και τις οργανώσεις του.

ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΜΑΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ³¹

Ήτανε ένα ανοιξιάτικο πρωινό. Τα λουλούδια σκορπίζανε το λεπτό τους άρωμα. Η καταπράσινη φύση χαιρότανε το ξαναζωντάνεμά της και

³¹ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑ «Μια Επονίτισσα Θυμάται», «Χρονικό της Αντίστασης», ΑΘΗΝΑ 1984, Σελ. 68 - 70

με την όμορφη αυτή παρουσία της απάλυνε τη μεγάλη τραγωδία του λαού και της πατρίδας.

Στη Μακεδονία οι Βούλγαροι φασίστες με τη συμπαράσταση των Γερμανών κατακτητών είχαν κατεβεί στις ελληνικές βόρειες επαρχίες.

Ο λαός της Αθήνας είχε ξεσηκωθεί για να σταματήσει την κάθοδό τους στην Αθήνα. Το Σύνταγμα ήταν το κέντρο συγκέντρωσης των διαδηλωτών. Άντρες, γυναίκες, παιδιά κάθε ηλικίας από πολύ νωρίς είχαν πάρει το δρόμο για το Σύνταγμα. Το θάρρος του λαού εκείνες τις δύσκολες μέρες ήταν το κύριο χαρακτηριστικό. Στην οδό Καραγιώργη Σερβίας και Μητροπόλεως ένοπλοι ντόπιοι και ξένοι φασίστες σταματούσαν τον κόσμο να μην προχωρήσει προς το Σύνταγμα. ΑΛΤ. Μη προχωρείτε. Όμως τα στόματα των διαδηλωτών άνοιξαν με μιας όλα μαζί. Συνθήματα ακούστηκαν μονομιάς κατά της βουλγάρικης εισβολής στην Μακεδονία.

Οι πατριώτες ήθελαν να δώσουν υπόμνημα διαμαρτυρίας στην τότε κυβέρνηση του Ράλλη. Μα δεν τους άφησαν να πλησιάσουν. Ο συγκεντρωμένος όμως λαός γιγάντωσε από την προδοτική στάση των συνεργατών των Γερμανών και δημιούργησε και αυτός αδιαπέραστο τείχος το οποίο προσπαθούσαν οι συνεργάτες να διασπάσουν.

Τα αγωνιστικά συνθήματα δονούσαν τον αέρα. ΕΑΜ – ΕΠΟΝ. Τα πρώτα συνθήματα, μόλις ακούστηκαν από τα αμέτρητα πλήθη, έσπασαν την μέχρι τότε ηρεμία και σιωπή του πλήθους που ξέσπασε σε ουρανομήκη σαλπίσματα αγώνα. Τα ανθρωπόμορφα κτήνη που ο φασισμός είχε μεταβάλει σε αδίσταχτα όργανά του ενάντια στο λαό και

στην Πατρίδα, όρμισαν να διαλύσουν τις πυκνές φάλαγγες, χρησιμοποιώντας σαν έσχατο στρατιωτικό μέσο, τα τανκς.

Με λύσσα, λοιπόν, με κουρελιασμένο τον φασιστικό εγωισμό τους, από το αγωνιστικό θάρρος, την επιμονή και την άρνηση των λαϊκών μαζών να υποχωρήσουν και να διαλυθούν, όρμησαν τα τανκς ενάντια στο φλογερό πλήθος. Τη στιγμή εκείνη της μεγάλης δοκιμασίας για τις λαϊκές μάζες, που τα τανκς άρχισαν να επιτίθενται στο λαό και τον υποχρέωσαν σε υποχώρηση, μια κοπέλα μέχρι δεκά οχτώ χρονών, γεμάτη θάρρος και αυτοθυσία, πετάχτηκε μπροστά στα χαλύβδινα τέρατα και όρθωσε το νεανικό κορμί της για να τους φράξει το δρόμο. Μα οι χιτλεροφασίστες δε δίστασαν ούτε στιγμή. Γκρέμισαν την μικρή Ελληνίδα κάτω. Το τανκς πέρασε πάνω από το νεανικό της κορμί και το πολτοποίησε κυριολεκτικά.

Αυτή ήταν η ηρωίδα μας μαθήτριά Παναγιώτα Σταθοπούλου.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΟΥΖΑΚΗΣ³²

Ένας μικρός νέος ο Σπύρος που πάντοτε με το γλυκό χαμόγελο και την καλή του καρδιά ήταν αγαπητός στην γειτονιά.

Είχε μεγάλο πόνο μα και υπερηφάνεια. Γιατί οι Γερμανοί σκότωσαν τον πατέρα του σαν μεγάλο πατριώτη. Ήταν σύνδεσμος του ΕΑΜ. Ήταν περήφανος ο Σπύρος και με κρυφό πόθο ζούσε, να πάρει τη θέση του πατέρα του στο κίνημα. Οργανώθηκε από πολύ μικρός στην ΕΠΟΝ. Το πρωί δούλευε σε ένα τσαγγαράδικο στην οδό Μιχ. Βόδα και Σμύρνης και το βράδυ πήγαινε σχολείο. Την ώρα που σχόλασε, πηγαίνοντας στο σπίτι

³² ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑ «Μια Επονίτισσα Θυμάται», «Χρονικό της Αντίστασης», ΑΘΗΝΑ 1984, Σελ. 70 - 71

του , μαζί με τον συμμαθητή του τον Αχιλλέα, επωφελούμενοι από την λίγη ώρα αυτή, γράφανε συνθήματα στους τοίχους για Λευτεριά.

Μια τέτοια βραδιά Τετάρτη βράδυ του Φλεβάρη με το τενεκεδάκι στην σάκα με κάθε επιφύλαξη ο Αχιλλέας άρχισε να γράφει ΖΗΤΩ Η ΛΕΥΤΕ- μα δεν πρόλαβε να αποτελειώσει το σύνθημα. Ένα δυνατό μπαμ ακούστηκε και ο μικρός Αχιλλέας με το πινέλο στο χεράκι του έπεσε νεκρός. Ο Σπύρος κατάλαβε ότι ήταν η σειρά του, μα γεμάτος μίσος και ντροπή, βούτηξε το χέρι του στην κόκκινη μπογιά και αποτέλειωσε το μισογραμμένο σύνθημα ΡΙΑ. Κατέφθασαν τα τέρατα με μορφή ανθρώπου, έπιασαν τον μικρό Σπύρο και αιμόφυρτο τον μετέφεραν στην Ασφάλεια. Ούτε πτοήθηκαν από την αυτοθυσία του μικρού Σπυράκη.

Την άλλη μέρα τον πέρασαν Στρατοδικείο και τον καταδίκασαν σε βαριά φυλάκιση. Τον μετέφεραν στις φυλακές Αβέρωφ.

Έτσι αποτέλειωσε το δημοτικό. Έμαθε περισσότερα από όσα θα μάθαινε. Ήταν ο πιο αγαπητός της φυλακής. Έτσι πιο εύκολα από κάθε άλλο χρησιμοποιήθηκε σαν σύνδεσμος ανάμεσα στα κελιά. Μα έγινε αντιληπτός ο ρόλος του από δεσμοφύλακα και τον κατέδωσε. Τον έβαλαν στην απομόνωση. Τον επισκέφθηκε η χήρα πονεμένη μάνα του, αφού πληροφορήθηκε τα κακά συμβάντα του. Του είπε με τρόπο (γιατί το επισκεπτήριο παρακολουθούταν) αν είναι να μαρτυρήσεις για να σωθείς καλύτερα να κλίσεις το στόμα σου.

Έτσι και ο μικρός Επονίτης έκανε. Σφράγισε το στόμα του ως τον άλλο κόσμο που πήγε. Του ζήτησαν να πει την τελευταία του επιθυμία και αυτός απάντησε. Καλύτερα να πεθάνω υπερήφανος σαν τον πατέρα μου, παρά προδότης της πατρίδας μου και των συνεργατών μου. Μόνο

λυπάμαι για σας, ως πού μπορεί να φτάσει το κατάντημά σας; Σκοτώνετε το ίδιο το παιδί σας.

Έκλεισε το στόμα του ήρωα μικρού Σπυράκη. Δίπλα σε μια παράγκα του Πολυγώνου την ίδια στιγμή όρκο Πίστης έδινε η ομάδα του Σπύρου για δυνάμωμα και μεγάλωμα της οργάνωσης.

Αντί για μνημόσυνο θα εκδικηθούν τους δολοφόνους του μικρού συναγωνιστή. Στάθηκε οδηγός τους στον ιερό και δίκαιο αγώνα τους.

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ (ΚΡΗΤΗ)³³

Παρακάτω θα δούμε πως ήταν τα πράγματα και στο νοτιότερο τμήμα της χώρας, στην Κρήτη.

Οι κρατούμενοι κοίταζαν με απορία και έκπληξη τον Γερμανό αξιωματικό. Στο χέρι του κρατούσε ένα μεγάλο καλάμι κι έκοβε βόλτες παρατηρώντας προσεκτικά τα υποψήφια θύματά του. Έκαμε λίγα βήματα, πήγε μπροστά στον πιο ψηλό, τον μέτρησε κι έκοψε το καλάμι στο μπόι του.

Αλκιανός Κυδωνίας, 2 Ιουνίου 1941. Οι Γερμανοί, που μόλις πριν από λίγες ημέρες είχαν ολοκληρώσει την κατάκτηση της Κρήτης, αισθάνονται λαβωμένοι από τη λυσσαλέα αντίσταση των Κρητικών, μετρούν τις πληγές τους και γυρεύουν εκδίκηση. Πριν ξημερώσει ακόμη έχουν κυκλώσει το χωριό. Γεμίζουν οι δρόμοι κραυγές, γεμίζουν οι ψυχές απόγνωση, άντρες γυναίκες και παιδιά τρέχουν από δω κι από κει, άλλος μισόγυμνος, άλλος ξυπόλητος, άλλος με τ'ανήλικα παιδιά στην αγκαλιά του, όλοι αναμαλλιασμένοι, αγουροξυπνημένοι κι ανήσυχοι. Ουρλιάζουν

³³ ΨΙΛΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ, ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΩΝ SUPER MARKET ΧΑΛΚΙΑΔΑΚΗ, ΤΕΥΧΟΣ 78, ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2016, ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

οι Γερμανοί, χαλούν τον κόσμο, κανέναν δεν αφήνουν να ξεφύγει. Τους μαζεύουν όλους σε δύο αλάνες κι ύστερα ξεδιαλέγουν τους πιο γερούς. Σαράντα δύο άνδρες οδήγησαν εκείνη την μέρα δίπλα στην εκκλησία του Τιμίου Σταυρού. Εκεί, στον τόπο όπου σμίγουν οι προσευχές των ανθρώπων, είχαν αποφασίσει να στήσουν το εκτελεστικό τους απόσπασμα.

Κανένας δεν μπορούσε να μαντέψει εκείνη την ώρα τι γύρευε το καλάμι σε μια τέτοια μάζωξη. Το κατάλαβαν όταν είδαν τον Γερμανό να σημαδεύει το χώμα μπροστά τους. Το καλάμι ήταν το μέτρο, η μεζούρα για τον κοινό τάφο των μελλοθανάτων! Κι αυτόν τον τάφο έπρεπε να τον ανοίξουν οι ίδιοι, Μετρώντας τον πιο ψηλό είχε εξασφαλίσει ότι όλοι χωρούσαν στην τελευταία τους κατοικία.

Οι Γερμανοί ουρλιάζουν και πάλι... Οι μελλοθάνατοι πρέπει να βιαστούν, δεν υπήρχε καιρός για χάσιμο.

Ο άνθρωπος... που το έσκασε από το εκτελεστικό απόσπασμα!

Τη λεπτομερή ιστορία των εκτελέσεων του Αλικιανού την άκουσα πριν από πολλά χρόνια, νεωσός ακόμη στη δημοσιογραφία. Με τον αγαπητό μου Γιώργο Τραχανατζή περιδιαβαίναμε τα πορτοκαλοχώρια του χανιώτικου κάμπου. Ο ένας, ο Γιώργος, ήθελε να κινηματογραφήσει το συσκευαστήριο των πορτοκαλιών κι ο άλλος, ο γράφων, σχεδίαζε την έκδοση περιοδικού και αναζητούσε τους τόπους των θρύλων στην Κρήτη. Ο Αλικιανός ήταν από εκείνους τους τόπους που προκαλούν με την ιστορία τους. Βενετσιάνικοι πύργοι, επιγραφές, μαρτυρίες, παραδόσεις, ιστορίες από το χτες, όλα παρόντα! Κι ακόμη, η γραφή του Ζαμπέλιου. Το μυθιστόρημα που συναντά εδώ, στον Αλικιανό, την ιστορία. Οι περίφημοι Κρητικοί Γάμοι, ο Πέτρος Καντανολέος και η Σοφία, κόρη του

Βενετσιάνου Da Molin.... Είναι φορές που η λογοτεχνία καλεί τον αναγνώστη να συμπληρώσει τα νοερά του ταξίδια με πραγματικά, με ταξίδια στους τόπους της δράσης.

*Στην είσοδο του χωριού μας καλημέρισε ένας γεροδεμένος άνδρας, θα ήταν τότε γύρω στα 60. Ήταν ο πρώτος που συναντούσα στον Αλικιανό κι είχα πολλά να τον ρωτήσω. Για την εκκλησιά του Άη Γιώργη, για τον πύργο των Da Molin, για εκείνη την περίφημη επιγραφή που είχε στην είσοδό του : *Omnia mundi fumus et umbra*, όλα στον κόσμο είναι καπνός και σκιά. Μα δεν τον ρώτησα. Δεν ξέρω κι εγώ τι μ'έκαμε ν'αρχίσω την κουβέντα από τα θύματα των Ναζί. Ίσως επειδή σε κάποια σχολική εκδρομή είχαμε περάσει από το μνημείο των πεσόντων κι οι δάσκαλοί μας είχαν πει να σκύψουμε με σεβασμό μπροστά τους, ίσως επειδή μια καλή τύχη οδηγεί μερικές φορές τα βήματα (και τις σκέψεις) των ανθρώπων.*

Λευτέρης Κορακάκης το όνομά του. Ήταν ένας από τους 42 που ξεδιάλεξαν οι Γερμανοί εκείνη την μέρα και τους έστησαν μπροστά στο εκτελεστικό απόσπασμα.

Καθίσαμε στο καφενείο, ήρθαν κι άλλοι Αλικιανιώτες, κάθισαν κι αυτοί δίπλα μας, η συζήτηση άναψε. Ο Λευτέρης δεν ήταν από τους ανθρώπους που γυρεύουν αφορμή να μιλήσουν. Γρήγορος ο λόγος του, ζωηρός. Κι οι κουβέντες του μετρημένες...

Εδώ είναι οι φίλοι και οι σύντροφοί μου, έλεγε, κι έδειχνε μια κατά τη μεριά της εκκλησίας και μια κατά τη μεριά του Κερίτη, εκεί που βρίσκεται το μνημείο των θυμάτων της ναζιστικής θηριωδίας.

Άφησα τον Γιώργο Τραχανατζή να τρέχει στο συσκευαστήριο των πορτοκαλιών, ο κυρ Λευτέρης ξεδίπλωνε μπροστά μου όλο το μεγαλείο

της κρητικής ψυχής κι όλο τον ζόφο της ναζιστικής κατοχής. Όλα τα είχε δει με τα μάτια του, όλα τα είχε ζήσει.

Έσκαψα κι εγώ για ν'ανοίξομε τον τάφο, όλοι σκάψαμε, οι Γερμανοί μας φώναζαν να δουλεύουμε πιο γρήγορα. Ξέρεις τι βάσανο ν'ανοίγεις έναν τάφο και να ξέρεις πως είναι για σένα; Ομαδικός ήταν ο τάφος μεγάλος. Ο αξιωματικός είχε πάρει μέτρα για να χωρεί κι ο πιο ψηλός μας. Ανοίξαμε τον τάφο, λοιπόν, βγήκαμε έξω, ήρθε ο φωτογράφος και μας φωτογράφιζε έναν έναν. Μας στήσανε στην γραμμή κι άρχισαν να μας δένουν. Δεν είχαμε αμφιβολία πια για το τι μας περίμενε. Άλλος έκλαιγε, άλλος κοίταζε αμίλητος, άλλος σκεφτόταν τις υποχρεώσεις του, όλοι νοιαζόμασταν για τους άλλους, γονείς, αδέρφια, γυναίκες και παιδιά που θα έμεναν στην ορφάνια.

Όλα ήταν έτοιμα πια για την εκτέλεση, οι συλληφθέντες στημένοι στη σειρά, οι στρατιώτες με τα όπλα στο χέρι. Ψηλά, στη στέγη του Τιμίου Σταυρού, ήταν ακροβολισμένος ένας Γερμανός με πολυβόλο. Αυτός έλεγχε τη γύρω περιοχή.

Ξαφνικά άρχισαν ν'ανοίγουν οι αγκαλιές. Συγγενείς, φίλοι, γείτονες, συντοπίτες σφιχταγκαλιάζονταν, αποχαιρετούσαν τους συνοδοιπόρους τους στο θλιβερό ταξίδι του θανάτου. Ήταν η ώρα του τελευταίου ασπασμού. Οι μέλλοντες νεκροί ασπάζονταν ο ένας τον άλλον. Οι Γερμανοί ούρλιαζαν, ο διερμηνέας φώναζε πως έπρεπε να τελειώνουν, δεν είχαν καιρό για χάσιμο.

Στη μέση περίπου της γραμμής τρεις άνδρες αψηφούν τις φωνές, η δική τους αγκαλιά δεν τελειώνει, τα τρία κορμιά έχουν γίνει ένα, μια κοινή μοίρα ένωνε το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον τους. Ο

βλοσυρός αξιωματικός, ρωτά τι συμβαίνει. Ο διερμηνέας στέκει αμήχανος μπροστά του.

«Είναι αδέρφια» ψελλίζει.

Ήταν οι τρεις Γκανάκηδες. Ο Κωστής, ο Μανώλης και ο Αντρέας.

Ο Γερμανός τους κοιτάζει αμίλητος. Κι ύστερα από λίγες στιγμές σιωπής κάνει μια χειρονομία.

«Να φύγει ο ένας», λέει, «να μείνουν μόνο οι δύο».

Να φύγει ο ένας... Μα ποιος να φύγει; Ποιος μπορεί να διαλέξει; Τα τρία αδέρφια μένουν εκεί, αγκαλιασμένα, ξαφνιασμένα με το αναπάντεχο δώρο, κι αναποφάσιστα!

Σιωπή απλώνεται τριγύρω. Μόνο λίγες λέξεις αχνές φτάνουν στ'αυτιά των απελπισμένων:

«Εσύ....Φύγε, φύγε...».

«Όχι εγώ, εσύ.....Εγώ θα μείνω».

Ο ένας σπρώχνει τον άλλον έξω από τον χορό των μελλοθανάτων, κανείς δεν θέλει να φύγει.

Συγκινούνταν ο Λευτέρης Κορακάκης κάθε που θυμόταν τις αγκαλιές και τις μάχες των τριών αδερφών.

Ο Γερμανός τους κοίταζε με απορία. Φαίνεται πως για λίγες στιγμές έγινε άνθρωπος κι αυτός συγκινήθηκε. Κι ύστερα πάλι ξανάγινε αυτό που ήταν πριν, θηρίο δηλαδή. Κούνησε το χέρι βιαστικά σαν να έλεγε: «Τελειώνετε γρήγορα μη μετανιώσω». Με τα πολλά, με δάκρυα και κουβέντες, τα Γκανακάκια αποφάσισαν πως εκείνος που έπρεπε να ζήσει

ήταν ο Αντρέας. Αυτός είχε πιο πολλές υποχρεώσεις. Ήταν παντρεμένος, είχε και παιδί να μεγαλώσει.

Τα τρία αδέρφια αγκαλιάζονται για τελευταία φορά. Ο Αντρέας έκανε ένα βήμα μπροστά, δεν μπόρεσε ν'αντισταθεί, δεν μπόρεσε να αρνηθεί το δώρο που του πρόσφεραν τ'αδέρφια του. Με μάτια βουρκωμένα και σκυμμένο κεφάλι προσπαθεί να φύγει. Κάνει ένα βήμα μπροστά κι ένα πίσω. Ένας Γερμανός τον σπρώχνει με βία. Έπρεπε να βιαστεί!

Οι Γκανιάκηδες δεν ήταν οι μοναδικοί αδελφοί που βρέθηκαν μαζί στη γραμμή του θανάτου εκείνη τη θλιβερή ημέρα του Ιουνίου. Ήταν κι οι Στρατουδάκηδες. Κι οι Ορφανουδάκηδες. Μόνο που αυτοί ήταν από δύο. Ίσως να είχαν εντολή οι Γερμανοί να μη σκοτώνουν τρεις από το ίδιο σπίτι. Για τους δύο δεν υπήρχε θέμα!

Τραγική ειρωνεία: Κι από τις δύο αυτές οικογένειες, τους Στρατουδάκηδες και τους Ορφανουδάκηδες, σκοτώθηκε και τρίτος αδερφός, αλλά σε άλλη εκτέλεση.

Δεν χασομέρησαν οι Γερμανοί. Άρχισαν να στήνουν τους Κρητικούς ανά δέκα, πυροβολούσαν και τους έριχναν πίσω, στον τάφο. Καλούσαν τους επόμενους δέκα να σκεπάσουν με κάμποσες παλαμιές αλικανιώτικης γης τους σκοτωμένους. Έτσι γινόταν ως το τέλος. Οι επόμενοι έριχναν χώμα και σκέπαζαν τους προηγούμενους.

Κροτάλιζαν τα όπλα, θέριζαν...

Ο Λευτέρης βρισκόταν στην άκρη, στις τελευταίες θέσεις της γραμμής, κοντά στον μαντρότοιχο που περικλείει την αυλή της εκκλησίας. Η αφήγησή του ήταν συγκλονιστική:

Στεκόμουν εκεί, μα το μυαλό μου ήταν αλλού. Κοίταζα τα σώματα των σκοτωμένων. Άχνιζε το αίμα, κυλούσε πάνω στα ρούχα, έβλεπα τις τελευταίες συσπάσεις τους, άκουγα τα βογγητά τους. Χέρια, πόδια, κεφάλια, όλα ανακατεμένα, όλα μια μάζα. Εκείνη την ώρα αντήχησε μέσα μου μια φωνή, ήταν σαν να με πρόσταζε κάποιος: «Φύγε, φύγε». Βούιζαν τ'αυτιά μου... «Φύγε, φύγε». Χωρίς να το καλοσκεφτώ, χωρίς να το καταλάβω ξεκόλλησαν τα πόδια μου από το χώμα, ένιωθα σα να είχα βγάλει φτερά, και πετούσα. Έδωσα σάλτο, πήδηξα τον μαντρότοιχο κι άρχισα να τρέχω. Οι Γερμανοί ξαφνιαστήκαν προς στιγμήν, ίσως και να μην κατάλαβαν αμέσως τι ακριβώς είχε γίνει. Κι ύστερα άρχισαν να με καταδιώκουν με τις σφαίρες. Νομίζω πως εκείνη την ώρα με έσωσε ο μαντρότοιχος, ήταν σαν προκάλυμμα, εκεί πάνω πρέπει να έπεσαν οι πρώτες σφαίρες και να εξοστρακίστηκαν. Το πολυβόλο άρχισε να βάλλει από τη στέγη της εκκλησίας, οι Γερμανοί τρέξαν να πλησιάσουν κοντά, πυροβολούσαν όλοι μαζί, δεν ξέρω κι εγώ πόσα όπλα με πυροβολούσαν. Οι σφαίρες βούιζαν, περνούσαν από δίπλα μου, άκουγα μόνο ένα «βzzzznnnn», σα να είχα ανοίξει μια κυψέλη κι είχαν ξεχυθεί όλες οι μέλισσες καταπάνω μου. Κι όσο σφύριζαν οι σφαίρες, τόσο έτρεχα μέσα στα δέντρα. Έτρεχα, μέχρι που κατάλαβα πως δεν ακούγονταν σφαίρες. Οι πυροβολισμοί είχαν πια σταματήσει.

Ο Λευτέρης ήταν μόλις 19 χρονών, παιδί γεροδεμένο. Ποιος να τον πιάσει;

Εκείνο το βράδυ ο δραπέτης του θανάτου βρήκε καταφύγιο σ'ένα διπλανό χωριό, στον Κουφό. Την επόμενη μέρα ανηφόρισε σ'άλλο χωριό, στις Πρασές, σε κάποιους συγγενείς της φαμίλιας του. Τον καλοδέχτηκαν, τον όρισαν βοσκό στα κοπάδια τους και του άλλαξαν το όνομα. Δεν ήταν πια ο Λευτέρης, αλλά ο Νικόλας. Νικόλας Κατσουλάκης, έτσι τον είπαν.

Πέρασαν λίγες ημέρες ακόμη. Οι Γερμανοί δεν μπορούσαν να χωνέψουν πως ένας μελλοθάνατος τους είχε ξεφύγει. Πήγαν στο πατρικό του, τον ζήτησαν, έκαμαν άνω – κάτω το σπίτι. Δεν τον βρήκαν. Έβαλαν φωτιά και τα έκαμαν όλα στάχτες και κάρβουνα. Πόρτες, παράθυρα, λάδια, καρποί, υφαντά, ρούχα, όλα τυλίχτηκαν στις φλόγες.

Οι άλλες εκτελέσεις

Φέτος, χρόνια μετά την απρόσμενη συνάντηση με τον Λευτέρη, είχα την τύχη να μιλήσω με τον γιο του. Λευτέρη τον λένε κι εκείνον. Και κρατά πολύτιμη κληρονομιά τα λόγια του γονιού του. Ο πατέρας είχε φύγει πια. Πέθανε το 1993. Μ'αυτές τις ιστορίες μεγάλωσε.

Μίλησα, ακόμη, με τον στενότερο φίλο του, τον 90χρονο Γιώργο Αρεκλάκη. Τους άκουσα με προσοχή, έμαθα όσα δεν μου είχε διηγηθεί ο δραπέτης στις αρχές τον χειμώνα του 1980. Έμαθα πως ο Κορακάκης είχε συλληφθεί κι άλλη φορά, δυο χρόνια μετά την απόδρασή του. Οι Γερμανοί τον είχαν πιάσει στα πράσα να κλέβει βενζίνες και τον καταδίκασαν σε θάνατο. Δολιοφθορά εις βάρος του γερμανικού στρατού θεωρούσαν την κλοπή της βενζίνης από τ'αυτοκίνητά τους. Τον έκλεισαν στις φυλακές της Αγιάς, στην πτέρυγα των μελλοθανάτων. Μα και πάλι κατάφερε ν'αποδράσει.

Τούτα τα χωριά της Κυδωνίας είχαν πληρώσει βαρύτατο τίμημα στα χρόνια της γερμανικής κατοχής. Αιτία, η συμμετοχή των κατοίκων στη Μάχη της Κρήτης. Μόνο στον Αλκιανό είχαν γίνει τρεις εκτελέσεις κατά τους τρεις πρώτους μήνες της ναζιστικής κατοχής. Η πρώτη στις 24 του Μάη, διαρκούσης της Μάχης της Κρήτης, σ'ένα καφενείο του χωριού. Η δεύτερη στις 2 του Ιούνη στην εκκλησία. Η τρίτη, λίγες εβδομάδες μετά, στις αρχές του Αυγούστου, στον ποταμό, στον Κερίτη. Εκεί είχαν στήσει,

τάχατες, και στρατιωτικό δικαστήριο. Δεν χρειάζονταν πολλά για να σκοτώσουν. Συνοπτικές διαδικασίες, εκατόμβη θυμάτων! 118 ανθρώπους αφάνισαν εκείνη τη μέρα. Ανάμεσά τους ήταν κι ένας 54χρονος Αλικανιώτης, ο Βασίλης Δρακακάκης, ο άνθρωπος που είχε στηθεί δυο φορές μπροστά σε εκτελεστικά αποσπάσματα! Αρχικά τον είχαν συλλάβει στις 24 του Μάη στον καφενέ του τυφλού (το έλεγαν έτσι επειδή ο καφετζής ήταν τυφλός από τα εφτά του χρόνια, αλλά τα κατάφερνε μια χαρά στην δουλειά του). Τον έσυραν στην άλλη μεριά του χωριού, τον έστησαν στο απόσπασμα με άλλους εφτά, στο τέλος του έδωσαν και τη χαριστική βολή. Ούτε η πρώτη σφαίρα τον σκότωσε ούτε η δεύτερη. Το βλήμα της χαριστικής βολής, μάλιστα, τρύπησε μόνο το μάγουλο κι έφυγε χωρίς να προξενήσει σοβαρή βλάβη. Πέρασαν λίγες εβδομάδες, έδεσαν οι πληγές. Τον συνέλαβαν πάλι στις αρχές του Αυγούστου, τον έστησαν πάλι μπροστά στο εκτελεστικό απόσπασμα. Αυτή τη φορά δεν ήταν τυχερός...

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ³⁴

Η πρώτη πράξη εξέγερσης του ελληνικού λαού που είχε μαχητικό χαρακτήρα, πραγματοποιήθηκε στην περιοχή της Δράμας, στην οποία δρούσαν οι Βούλγαροι, που είχα ως στόχο τους τον εκβουλαρισμό των Ελλήνων. Ο πληθυσμός εξεγέρθηκε στις 28 προς 29 Σεπτεμβρίου 1941, όμως η κίνησή τους δεν ήταν επιτυχής, με αποτέλεσμα να εκτελεστούν 3.000 στην πόλη της Δράμας και στο Δοξάτο. Η εξέγερση αυτή ήταν από

³⁴ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ 1940 – 1945, δοκίμιο, Τρίτη έκδοση, Σύγχρονη Εποχή (Συντάχθηκε από ομάδα συγγραφέων αποτελούμενη από τους ιστορικούς ΓΙΩΡΓΗ ΖΩΙΔΗ, ΜΗΤΣΟ ΚΑΗΛΑ, ΤΑΚΗ ΜΑΜΑΤΣΗ, ΦΩΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ και τον πρώην αξιωματικό ΓΙΩΡΓΗ ΑΣΟΥΡΑ) Σελ. 111 <https://www.scribd.com/document/253272589/%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91-%CE%A4%CE%97%CE%A3-%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%A3%CE%97%CE%A3-1940-1945>

τις πρώτες που είχαν διεξαχθεί, με αποτέλεσμα να είναι αυθόρμητη. Τα γεγονότα αυτά, είχαν απήχηση σ' όλη την Ελλάδα.

Πριν η αντίσταση πάρει μαζική μορφή, τα στρατεύματα κατοχής ως αντίποινα για τις αντιστασιακές ενέργειες της ανταρτομάδας «Οδυσσέας Ανδρούτσος», προχώρησαν σε ομαδικές εξοντώσεις κατοίκων στα χωριά Άνω και Κάτω Κερδύλια της Νιγρίτας. Συνέλαβαν 222 άνδρες από 15 έως 70 χρονών και αφού τους ανάγκασαν να σκάψουν ομαδικούς τάφους, τους εκτέλεσαν. Στο Μεσόβουνο, το βράδυ της 23^{ης} προς 24^{ης} Οκτώβρη, ισχυρές γερμανικές δυνάμεις κύκλωσαν το χωριό, εκτέλεσαν 615 άνδρες από 15 ως 65 χρονών και έβαλαν φωτιά. Στο Κλειστό Κοζάνης, στην Κυδωνία και στο Αμπελόφυτο του Νομού Κιλκίς, οι Γερμανοί εκτέλεσαν 96 άνδρες και έκαψαν όλα τα σπίτια των χωριών. Σε εκείνες τις περιοχές δρούσε η ομάδα «Αθανάσιος Διάκος». Στο Δενδροχώρι Καστοριάς, το «Τάγμα Ερεύνης» συνέλαβε 20 πολίτες με την κατηγορία απόκρυψης οπλισμού και αφού τους βασάνισε, τους έριξε στην φυλακή. Το ίδιο τάγμα συνέλαβε 30 νέους και νέες από το Νεστόρι Καστοριάς, αφού βασάνιζε όλους τους άνδρες του χωριού, για να αποκαλύψουν που βρίσκονται τα κρυμμένα όπλα, τους οποίους έστειλε στις φυλακές Αβέρωφ. Οι Έλληνες άρχισαν να συνειδητοποιούν πως μόνο με ένοπλο, οργανωμένο πόλεμο, θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τον εχθρό.

Επομένως, όπως είδαμε παραπάνω, οι πρώτες ανταρτομάδες που συγκροτήθηκαν ήταν αυτή του «Οδυσσέα Ανδρούτσου» με επικεφαλής τον Θανάση Γκένιο στην επαρχία Νιγρίτας και αυτή του «Αθανάσιος Διάκος» με επικεφαλής τον Χρήστο Μόσχο στην επαρχία Κιλκίς. Άλλες τέτοιες ομάδες, δημιουργήθηκαν στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη,

όπου έχουμε την εθνικοαπελευθερωτική ομάδα «Ιερός Λόχος», στην Θεσσαλία, με τις «Ομάδες Εφόδου» στην Νότια Πελοπόννησο με την οργάνωση «Νέα Φιλική Εταιρεία», στην Σάμο με το «Μέτωπο Εθνικής Ανεξαρτησίας – Ειρήνης». Όλες αυτές οι ομάδες προσπάθησαν να συνεισφέρουν με τον δικό τους τρόπο στην απελευθέρωση της χώρας και πολλές εξέδωσαν και τις δικές τους εφημερίδες, μέσα από τις οποίες καλούσαν τον λαό σε εξέγερση.

ΑΡΗΣ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΑΣ³⁵

Έπειτα, η αντάρτικη ομάδα, η οποία είχε και την μεγαλύτερη απήχηση, αλλά και μεγαλύτερη δύναμη από τις προηγούμενες ανταρτοομάδες, το ΕΑΜ, συγκροτεί τον Φεβρουάριο του 1942, τον ΕΛΑΣ, ο οποίος δρα στην Στερεά Ελλάδα. Επικεφαλής του, ορίστηκε ο Θανάσης Κλάρας, ο οποίος έλαβε το ψευδώνυμο Άρης Βελουχιώτης. Η έναρξη του ένοπλου αγώνα, έγινε στις 7 Ιουνίου, όταν ο Άρης Βελουχιώτης εισήλθε με το πρώτο ένοπλο τμήμα του ΕΛΑΣ, που είχε συγκροτηθεί στην Σπερχειάδα της Φθιώτιδας, στην Δομνίστα της Ευρυτανίας.

Εκεί έγινε η αναγγελία στους χωρικούς για την εκκίνηση του ένοπλου αγώνα. Στις 9 Σεπτεμβρίου 1942, στην περιοχή της Ρίκας στην περιοχή της Γκιώνας, δόθηκε η πρώτη μάχη ανάμεσα στους αντάρτες του Βελουχιώτη και στα ιταλικά στρατεύματα κατοχής. Ο Λουκάς Καθούλης, που πήρε μέρος στην πρώτη μεγάλης κλίμακας μάχη του ΕΛΑΣ με τον κατακτητή, αποτύπωσε την περιγραφή της μάχης στο έντυπο "Αντάρτης": *"Ήταν η πρώτη φορά που βρισκόμαστε τόσο καλά εξοπλισμένοι, και σα να τόχαμε παραγγελία μας ήρθε και η είδηση: Ένα*

³⁵ Κείμενο, Μέντζας Νίκος http://kokinopetra.blogspot.gr/2015/04/blog-post_36.html , Αναρτήθηκε στις 2 Απριλίου 2015

ιταλικό απόσπασμα ανέβαινε προς την Γκιώνα. Ο αρχηγός πρότεινε, και όλοι συμφωνήσαμε, να του στήσουμε καρτέρι.

Από το απόγευμα μέχρι αργά τη νύχτα πιάσαμε τις θέσεις που καθορίστηκαν για κάθε ομάδα, για κάθε πολεμιστή. Μα σε λίγο πήραμε την πληροφορία ότι οι Ιταλοί σταμάτησαν στη “Ρίκα”. Χωρίς αργοπορία ξεκινήσαμε και περπατώντας όλη τη νύχτα, σκαρφαλώνοντας στις κορφές, φτάσαμε τσακισμένοι τα ξημερώματα. Έπρεπε να πιαστούν όλοι.

Μόλις άρχισε να φωτίζει, οι πρώτοι Ιταλοί που ξύπνησαν άρχισαν να συγκεντρώνονται γύρω από τις φωτιές, που τις διατηρούσαν όλη τη νύχτα και να ετοιμάζουν το πρωινό τους. Τότε ακριβώς δόθηκε το σύνθημα της επίθεσης. Η μισή μας δύναμη έπιασε το νότιο μέρος της κατασκήνωσης και η άλλη μισή το ανατολικό. Έτσι είχαμε σχηματίσει έναν κλοιό σε σχήμα ημικυκλίου. Από τις άλλες μεριές υψώνονταν απότομα κι αδιάβατα βράχια.

Τα πυρά μας άρχισαν να πέφτουν βροχή. Πραγματικό πανδαιμόνιο. Χάλαγε ο κόσμος. Οπλοπολυβόλα, αυτόματα, χειροβομβίδες, όπλα. Καυτό μολύβι έπεφτε στ’ αντίσκηνα των “συμπεθέρων” μας. Ο πολυβολητής τους αποπειράθηκε να χρησιμοποιήσει το πολυβόλο του, μα πολύ γρήγορα προτίμησε να κρυφτεί πίσω από τα βράχια. Κανένας άλλος δεν τόλμησε να ρίξει σφαίρα. Άρχισαν τα άλματα. Αριστερά μου στέκονταν ο Διαμαντής, αριστερότερα ο Καραλίβανος και πιο πέρα ο αρχηγός με την αραβίδα του. Δεξιά μου ήταν ο Λευτέρης, ο Θεοχάρης και ο Στάθης Τζιβάρας.

Μέσα σε λίγα λεπτά ο εχθρός είχε εκμηδενιστεί. Όσοι δεν είχαν σκοτωθεί παραδόθηκαν. Όλος ο πλούσιος οπλισμός τους, ένα βαρύ

πολυβόλο, πολλά οπλοπολυβόλα, χειροβομβίδες, πυρομαχικά, τρόφιμα κλπ., έπεσαν στα χέρια μας.

Μαζί τους βρίσκονταν ακόμα και οι αγωγιάτες με τα ζώα τους. Σ' αυτά φορτώσαμε τα λάφυρα μας και φορτωθήκαμε κι εμείς. Όσα δεν μπορέσαμε να σηκώσουμε, τους βάλαμε φωτιά. Ένας από τους Ιταλούς αιχμαλώτους κατάφερε να μας το σκάσει. Μα αφού του ρίξαμε μερικές ντουφεκίες, στο τέλος τον αφήσαμε να φύγει, ύστερα από πρόταση του Άρη, για να διηγηθεί στους άλλους το πάθημα τους''.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗ ΜΕ ΖΕΡΒΑ – Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΟΥ ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΥ³⁶

Στις 13 Νοεμβρίου, ο Ναπολέων Ζέρβας έστειλε μήνυμα στον Βελουχιώτη, στο οποίο ζητούσε συνάντηση την επομένη στην Βίνιανη. Έτσι, στις 14, ακολούθησε συνάντηση στο σπίτι του Δημήτρη Καραγιώργου και έγινε σύσκεψη μεταξύ των Ζέρβα, Woodhouse, Περικλή, Λάμπρου και Άρη. Ο λόγος που κάλεσε ο Ζέρβας τον Βελουχιώτη, ήταν επειδή ήθελε να ανατινάξουν μία από τις τρεις γέφυρες που φυλάσσονταν από τις ιταλικές δυνάμεις. Οι γέφυρες αυτές ήταν ο Γοργοποτάμος, του Ασωπός και η Παπαδιά. Ο Βελουχιώτης δέχθηκε αμέσως την πρόταση του Ζέρβα. Μετά από συζήτηση, όρισαν ως στόχο της επιχείρησης την ανατίναξη του Γοργοποτάμου και όρισαν ως μέρος της συνάντησής τους, το Μαυρολιθάρι. Η ημερομηνία ορίστηκε να είναι η 19^η προς την 20^η του μήνα.

Το σχέδιο για την ανατίναξη της γέφυρας ανέλαβε ο Άγγλος συνταγματάρχης Eddie Mayers, ενώ το σχέδιο για την εξουδετέρωση της

³⁶ Κείμενο, Μέντζας Νίκος http://kokinopetra.blogspot.gr/2015/04/blog-post_36.html , Αναρτήθηκε στις 2 Απριλίου 2015

ιταλικής άμυνας, ο Άρης. Οι δυνάμεις ήταν οι εξής: 150 αντάρτες υπό τον ΕΛΑΣ, 50 αντάρτες υπό τον ΕΔΕΣ και 12 Βρετανοί σαμποτέρ υπό τον Mayers.

Η δομή ήταν η εξής: Το νότιο φυλάκιο, που ήταν και το πιο ισχυρό (80 Ιταλοί στρατιώτες), θα το αναλάμβαναν 60 άνδρες του ΕΛΑΣ και το βόρειο (30 Ιταλοί στρατιώτες) θα το αναλάμβαναν 40 άνδρες του ΕΔΕΣ. Δυο τμήματα του ΕΛΑΣ, με 15 άνδρες έκαστο, και την συμμετοχή ενός Βρετανού θα έπιαναν από ένα χιλιόμετρο το καθένα, βόρεια και νότια, κατά μήκος της γραμμής, για την παρεμπόδιση τυχόν ιταλικών ενισχύσεων. Σαν γενική εφεδρεία ορίστηκε ένα τμήμα 30 ανδρών του ΕΛΑΣ, ενώ το έργο της ανατίναξης θα αναλάμβαναν οι Βρετανοί σαμποτέρ με την βοήθεια μερικών ανταρτών. Ο Βελουχιώτης καθοδηγούσε τους αντάρτες με τα εξής λόγια: *"Θα προχωρείτε προσεκτικά. Προσέξτε να μην κυλήσει καμία πέτρα, γιατί το πιθανότερο είναι να πάρει τον κατήφορο και να φτάσει ως τη γέφυρα. Καθένας θα κρατιέται από τον αγκώνα του μπροστινού του. Και τσιμουδιά. Ούτε βήχας. Βήξτε τώρα όσο θέλετε να ξεθυμάνετε. Ξανακοιτάξτε τα ρολόγια σας να έχουμε όλοι την ίδια ώρα. Αύριο το πρωί πρέπει να ανεβαίνουμε τούτη την πλαγιά αφήνοντας συντρίμμια πίσω μας τη γέφυρα"*.

Λίγο μετά τις 23:30, ακούστηκαν τα πρώτα πυρά, αιφνιδιάζοντας τον ιταλικό στρατό. Στο νότιο φυλάκιο οι αντάρτες αντιμετώπιζαν επιτυχίες, στο βόρειο όμως αντιμετώπιζαν προβλήματα και ο Βελουχιώτης έστειλε εφεδρείες να βοηθήσουν. Έγινε μια μεγάλη έκρηξη και μετά από λίγο χρονικό διάστημα έγινε και μια δεύτερη, η οποία κατάφερε να γκρεμίσει την γέφυρα. Μετά την ανατίναξη, οι αντάρτες υποχώρησαν και η επιχείρηση στέφθηκε με επιτυχία. Αυτή η πράξη, είχε

ως αποτέλεσμα την ανακοπή του ανεφοδιασμού των δυνάμεων του Άξονα στο μέτωπο της Βόρειας Αφρικής για έξι εβδομάδες, αλλά και την μαζικοποίηση του αντιστασιακού κινήματος.

ΔΟΛΟΠΛΟΚΙΕΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΠΡΑΚΤΟΡΩΝ³⁷

Προς την κατεύθυνση του διχασμού των δυνάμεων Αντίστασης, δούλεψαν εντατικά τα μέλη της Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής (ΒΣΑ). Η δράση της δεν υπαγορευόταν από στρατιωτικές ανάγκες, αλλά από πολιτικές επιδιώξεις. Οι άγγλοι πράκτορες καθυστέρησαν την ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου, γιατί δεν ήθελαν να χρησιμοποιήσουν σε αυτήν τμήματα του ΕΛΑΣ, που όπως διαβεβαίωσε ο αντιπρόσωπος του ΕΛΑΣ Έντυ Μάγερς, στις αρχές του Νοέμβρη, *είχε όλη την διάθεση και αρκετές δυνάμεις για την εκπλήρωση αυτής της αποστολής*. Οι Άγγλοι τελικά δέχθηκαν να συμμετάσχουν τμήματα του ΕΛΑΣ, μόνο όταν πείσθηκαν πως με τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ δεν μπορούσαν να ανατινάξουν την γέφυρα. Μετά την ανατίναξη στην οποία βασικό ρόλο οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ, ο ραδιοσταθμός του Λονδίνου και οι αγγλικές εφημερίδες απέδωσαν την επιχείρηση στους Άγγλους σαμποτέρ και στον Ζέρβα και αποσιώπησαν εντελώς την συμμετοχή σε αυτήν του ΕΛΑΣ.

³⁷ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ 1940 – 1945, δοκίμιο, Τρίτη έκδοση, Σύγχρονη Εποχή (Συντάχθηκε από ομάδα συγγραφέων αποτελούμενη από τους ιστορικούς ΓΙΩΡΓΗ ΖΩΙΔΗ, ΜΗΤΣΟ ΚΑΗΛΑ, ΤΑΚΗ ΜΑΜΑΤΣΗ, ΦΩΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ και τον πρώην αξιωματικό ΓΙΩΡΓΗ ΑΣΟΥΡΑ) Σελ. 119 <https://www.scribd.com/document/253272589/%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91-%CE%A4%CE%97%CE%A3-%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%A3%CE%97%CE%A3-1940-1945>

Ο ΕΛΑΣ ΣΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ³⁸

Στις 17 Δεκεμβρίου 1942, περίπου 200 άνδρες του ΕΛΑΣ, κατευθύνονται προς την Δυτική Στερεά, κάνοντας στάση πρώτα στο Μεγάλο και έπειτα στο Μικρό Χωριό. Στις 18 Δεκεμβρίου, έπειτα από αναφορά του προέδρου του Μεγάλου Χωριού, καταφθάνουν περίπου 1.500 Ιταλοί. Ο ΕΛΑΣ ήταν χωρισμένος σε επτά ομάδες τέσσερις υπό τον Νικηφόρο, μια υπό τον Λάμπρο και δυο με τον ανθυπολοχαγό Καρκάνη, δημιούργησαν τον σχηματισμό του πέταλου γύρω από την γέφυρα και σε ένα χωράφι. Οι μαρτυρίες του Νικηφόρου είναι οι εξής: *"Οι Ιταλοί ανέβαιναν αργά, κατ' άνδρα. Ένας κομψός αξιωματικός, ατσαλάκωτος, χλωμός, λιγάκι περασμένος στα χρόνια βάδιζε μπροστά μπροστά. "Ο λοχαγός τους", είπα. Προχωρούσε αργά σα νάχε κουραστεί, κάθε λίγο σταματούσε και κοιτούσε απάνω, κάρφωνε τα μάτια του ακριβώς στις θέσεις μας. Τιναζόμουν τότε τρομαγμένος ότι σίγουρα θα μας είδε. Έβλεπα με τα κιάλια κατακάθαρα το πρόσωπό του, την χλωμάδα του, τις αγωνίες του, τις γκριμάτσες του, τους δισταγμούς του, όλα. Και πάλι προχωρούσε. "Γενναίος αλλά κουτός", τον λυπήθηκα. Ούτε έναν ανιχνευτή μπροστά δεν είχε. "Φουκαρά μου - ούτε φύλλος στον κόρφο σου σε λίγο" κουβέντιαζα μαζί του και τον είχα συμπαθήσει, έτσι ανήσυχη που ήταν η φίνα φυσιογνωμία του και τόσο δεινή η θέση του.*

Έβαλα απόσταση στο κλισιοσκόπιο, σφίχτηκα ένα με το όπλο, είδα τον αξιωματικό στο στόχαστρο. Πάτησα μαλακά την σκανδάλη κι αντιβούιξε η ρεματιά. Είδα τον λοχαγό, βροντήχτηκε σαν άψυχο πράμα στον τόπο. Ξαναγέμισα κι έριχνα ενώ ο τόπος ρόχαζε από τις ομοβροντίες

³⁸ Κείμενο, Μέντζας Νίκος http://kokinopetra.blogspot.gr/2015/04/blog-post_36.html , Αναρτήθηκε στις 2 Απριλίου 2015

άγρια. Αυτοί που ανηφόριζαν στο μονοπάτι πέσανε όπου βρέθηκε ο καθένας, γέμισε ο δρόμος σωρούς κορμιά, άλλοι ζωντανοί κι άλλοι σκοτωμένοι. Κράτησε κάμποση ώρα αυτό το μακελειό. Ύστερα όμως τα δικά μας πυρά αραιώναν, οι σφαίρες μας σώνονταν. Οι Ιταλοί έριχναν πλέον με την ψυχή τους. Σε μια στιγμή ακούμε αντιβούιζε βαριά αντίκρου στο Μεγάλο Χωριό η πρώτη βολή όλμου, και σε λίγο το βλήμα έσκαζε πίσω μας. Φτάνανε συνέχεια κι άλλα, απανωτά.”

Μετά από περίπου 5 ώρες ανταλλαγής πυρών, διατάχθηκε η υποχώρηση. Η μάχη τέλειωσε με περίπου 70 νεκρούς Ιταλούς, μεταξύ των οποίων και ο διοικητής του ιταλικού συντάγματος Καρπενησίου και με εκτελέσεις κατοίκων. Οι ιταλοί εγκατέλειψαν το Καρπενήσι. Οι Μικροχωρίτες, αλλά και οι κάτοικοι των υπολοίπων χωριών, προσέφεραν υλική στήριξη και υπηρεσίες και έτσι η κατάταξη των εθελοντών στον ΕΛΑΣ αυξήθηκε.

ΠΡΟΣΤΡΙΒΕΣ ΣΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗ – ΖΕΡΒΑ³⁹

Προς τα τέλη του Δεκέμβρη, το τμήμα του Άρη πέρασε στην Ήπειρο για να συναντήσει τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ και τον ίδιο τον Ζέρβα, με σκοπό την επίτευξη συμφωνίας για συνεργασία στη δράση εναντίον του κατακτητή. Η υποδοχή του Ζέρβα ήταν ανύπαρκτη. Ο αρχηγός του ΕΔΕΣ φρόντισε μάλιστα να δημιουργήσει έντονο κλίμα εναντίον του ΕΛΑΣ μέσα στα τμήματα του. Διαταγή με ημερομηνία την 29η του Δεκέμβρη του 1942, με την υπογραφή του Ζέρβα ανέφερε ότι:

³⁹ Κείμενο, Μέντζας Νίκος http://kokinopetra.blogspot.gr/2015/04/blog-post_36.html , Αναρτήθηκε στις 2 Απριλίου 2015

1. Την 5ην ώραν σήμερον έλαβον αναφοράν ότι έφθασεν εις Μεγαλόχαρη αντάρτικαι ομάδες της Ρούμελης υπό τον Άρη, με κακούς σκοπούς εναντίον μας όσο και των Άγγλων.

2. Ως δικαιολογίαν έχουν ότι οι Άγγλοι τους υποσχέθησαν να τους ρίξουν υλικά και τους απάτησαν και ότι έρριξαν το έδωσαν σε μας.

3. Πιστεύω ότι πρόκειται περί απάτης και πλεκτάνης εις την οποίαν έπεσαν θύματα και έτσι κινήθησαν με αδελφοκτόνον πρόθεσιν.

4. Μέχρις ου εξακριβωθούν προθέσεις των και τακτοποιηθή η δημιουργηθείσα ανευ λόγου αντεθνική αυτή ενέργεια, διατάσσω:

α. Όλαι αι ομάδαι να κινηθώσι ταχέως προς Βελεντζικόν προς συνάντησιν μου λαμβάνωσαι μέτρα ασφαλείας καθ' οδόν κατά πιθανής και απροόπτου συναντήσεως.

β. Θα παρακολουθήσωμεν όλοι προθέσεις ελθόντων και επ' ουδενί λόγω θα τους κτυπήσωμεν, εκτός αν πρώτοι αρχίσουν αδελφοκτόνον πόλεμον...

Μετά από συνέλευση του ΕΛΑΣ, αποφασίστηκε να σταλεί επιστολή από τον Άρη προς τον Ζέρβα που, όπως αναφέρει ο Νικηφόρος, “στην αρχή της ο Άρης υπογράμμιζε την διαφορά ανάμεσα στον τρόπο που εμείς είχαμε δεχτεί και περιποιηθεί τα τμήματα του στα μέρη μας, και τον τρόπο που γινόμαστε τώρα δεκτοί στην περιοχή του ΕΔΕΣ, με τον Ζέρβα και τους δικούς του να μας αποφεύγουν συνεχώς και με σχέδιο. Τόνιζε ύστερα τον σκοπό για τον οποίο είχαμε έρθει, όπως τον είχαμε κανονίσει στην συνέλευση στο Γαρδίκι, και τις ευθύνες που είχε κάθε Έλληνας στο σοβαρό πρόβλημα της ενιαίας προσπάθειας κατά του κοινού εχθρού. Τέλος, έκανε γνωστό στον Ζέρβα πως στο Βελεντζικό θα

μέναμε μόνο ως την άλλη μέρα το μεσημέρι, περιμένοντας τον, κι ότι αν δεν ερχόταν ούτε ως τότε, θα φεύγαμε και θα είμαστε ελεύθεροι να καταγγείλουμε στον λαό την τέλεια αρνητική στην πατριωτική μας προσπάθεια στάση του.” Τελικά ο Ζέρβας δέχτηκε, υπό όρους, την συνάντηση, καθώς σε αντίθετη περίπτωση θα θιγόταν η εικόνα του απέναντι στην τοπική κοινωνία.

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΗΣ ΡΟΒΕΛΙΣΤΑΣ⁴⁰

Οι προσπάθειες που έγιναν για κοινή δράση Βελουχιώτη – Ζέρβα, απέτυχαν, καθώς οι δύο αρχηγοί εξέφραζαν τελείως διαφορετικές απόψεις, αφού στην συνάντηση της Ροβελίστας, φάνηκε πως ο Ζέρβας επιθυμούσε να περάσει θέσεις της αγγλικής πολιτικής, ενώ ο Βελουχιώτης ζητούσε το ΕΑΜ και το ΕΔΕΣ να έχουν μια ενιαία οργάνωση. Πιο συγκεκριμένα, ο Βελουχιώτης ζητούσε το ΕΑΜ και το ΕΔΕΣ να είναι μια ενιαία οργάνωση, μια κεντρική διοίκηση, ένα Γενικό Στρατηγείο των Ανταρτών της Ελλάδος, με στρατιωτικό αρχηγό τον Ζέρβα, καπετάνιο τον Βελουχιώτη και πολιτικό καθοδηγητή κάποιο πρόσωπο κοινής εμπιστοσύνης. Όταν ο Ζέρβας πρότεινε για τρίτο μέλος τον Άγγλο ταγματάρχη, ο Βελουχιώτης αρνήθηκε και του πρότεινε να αναλάβει ο ΕΔΕσίτης αρχηγός και την πολιτική καθοδήγηση. Ο Ζέρβας βρέθηκε σε δύσκολη θέση. Στα μισά της συζήτησης, ο Ζέρβας έφυγε και άφησε τον υπαρχηγό του Κομνηνό Πυρομάγλου να συνεχίσει την συζήτηση. Παρατηρούμε λοιπόν, πως οι προσπάθειες για κοινή δράση των ομάδων απέτυχαν.

⁴⁰ Κείμενο, Μέντζας Νίκος http://kokinopetra.blogspot.gr/2015/04/blog-post_36.html , Αναρτήθηκε στις 2 Απριλίου 2015

Ο ΣΑΡΑΦΗΣ⁴¹

Σημαντικό γεγονός αποτελεί η προσχώρηση του Σαράφη στον ΕΛΑΣ. Ο Σαράφης είχε συγκροτήσει την αντιστασιακή «Οργάνωση 3Α» και ζητούσε την ένωση όλων των αντιστασιακών δυνάμεων, όμως στις 1 Μαρτίου 1943, αφοπλίστηκε και αιχμαλωτίστηκε από τον ΕΛΑΣ. Μετά από αυτό το γεγονός, προσχώρησε στον ΕΛΑΣ και ανέλαβε ηγετικά καθήκοντα. Έτσι, αρχηγός ήταν αυτός, γενικός καπετάνιος, ο Άρης Βελουχιώτης και πολιτικός εκπρόσωπος του ΕΑΜ, ο Ανδρέας Τζήμας. Με τη θέση του αυτή απευθύνθηκε στον ελληνικό λαό και τους Έλληνες αξιωματικούς και κάλεσε σε αντιστασιακή συστράτευση και συνεργασία με το ΕΑΜ. Το κάλεσμά του σημείωσε σημαντική επιτυχία, εξαιτίας και της προσωπικής του εμβέλειας. Ο ΕΛΑΣ πλέον είχε μορφή οργανωμένου στρατού.

Οι Βρετανοί άρχισαν να δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον ΕΛΑΣ, γιατί τα ενδιαφέροντα απαιτούσαν την εντατικοποίηση του ανταρτοπόλεμου στην Ελλάδα.

Η ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΣΤΟ ΠΕΡΤΟΥΛΙ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ⁴²

Τελικά, στις 29 Ιουλίου του 1943, έγινε στο Περούλι συνεδρίαση του Κοινού Γενικού Στρατηγείου Ανταρτών, όπου πήραν μέρος αντιπροσωπείες του ΕΛΑΣ, του ΕΔΕΣ και της αγγλικής αποστολής.

⁴¹ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ, Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΡΑΦΗΣ
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%84%CE%AD%CF%86%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%82_%CE%A3%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%86%CE%B7%CF%82

⁴² ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ Κ. «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», ΤΟΜΟΣ 25, 1922-1967, NATIONAL GEOGRAPHIC, Η ΕΛΛΑΔΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ, Σελ. 136

Συζητήθηκε η από κοινού δράση εναντίον του κατακτητή και τέθηκαν οι καταστατικές γραμμές σε σχέση με τις περιοχές και τις οργανώσεις.

Αυτό το γεγονός, είχε ως αποτέλεσμα την απόβαση των συμμάχων στην Σικελία, η οποία οδήγησε στην συνθηκολόγηση των Ιταλών, τον Σεπτέμβριο του 1943. Από την μια, αυτό το γεγονός παρείχε κέρδη για την Αντίσταση, καθώς πολλά όπλα Ιταλών που αφοπλίστηκαν, κατέληξαν στα χέρια των Ελλήνων, οι οποίοι κλιμάκωσαν την δράση της αντίστασης και οι Δυνάμεις του Άξονα μειώθηκαν. Όμως από την άλλη και ενισχύθηκε η παρουσία των Γερμανών, οι οποίοι ανέλαβαν και την ιταλική ζώνη κατοχής και παρουσιάστηκε σκλήρυνση της στάσης τους, ώστε να ελέγξουν το ολοένα διογκωμένο αντιστασιακό κίνημα.

Ήδη από τις αρχές του καλοκαιριού του 1943, περισσότερα γερμανικά στρατεύματα είχαν μεταφερθεί στην Ελλάδα, αφού φοβόντουσαν εισβολή των Συμμάχων εκεί. Σύντομα, οι δύο πλευρές άρχισαν να μάχονται μεταξύ τους και κατά την διάρκεια αυτών των επιχειρήσεων, μαζικά αντίποινα πραγματοποιήθηκαν, που είχαν ως αποτέλεσμα διάφορα εγκλήματα πολέμου, όπως στο Κομμένο, στα Καλάβρυτα και το Δίστομο. Την ίδια στιγμή, εκατοντάδες χωριά κάηκαν και σχεδόν ένα εκατομμύριο άνθρωποι έμειναν άστεγοι.

Στις αρχές Μαρτίου 1944, ύστερα από μάχη που ξεκίνησε στις 29 του προηγούμενου μήνα στην Καλεντίνη, ο ΕΛΑΣ υπό την καθοδήγηση του Βελουχιώτη, εξαναγκάζει σε υποχώρηση γερμανικό τμήμα, το οποίο υπέστη σημαντικές απώλειες. Η δράση του ΕΛΑΣ εναντίον του κατακτητή συνεχίστηκε και στην Πελοπόννησο.

Μετά από αυτό το γεγονός, στις 10 Αυγούστου 1944, στον Βουρλιά, το 8^ο Σύνταγμα του ΕΛΑΣ αντιμετώπισε τους Γερμανούς. Η περιοχή αυτή ήταν πολύ σημαντική για τους κατακτητές, καθώς αποτελούσε βάση και εκεί υπήρχαν αποθήκες πυρομαχικών. Ο ΕΛΑΣ κατάφερε να κερδίσει όχι μόνο τον αγώνα, αλλά και τεράστια ποσότητα πυρομαχικών και όπλων. Οι απώλειες του εχθρού ήταν: ογδόντα έξι νεκροί Γερμανοί και πενήντα αιχμάλωτοι.

Η ΜΑΧΗ ΣΤΟΝ ΜΕΛΙΓΑΛΑ (13 – 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1944)⁴³

Στις 8 Σεπτεμβρίου 1944, ακολούθησε μάχη μεταξύ των ταγματασφαλιτών και του ΕΛΑΣ στην Καλαμάτα. Μετά την μάχη, τα τάγματα ασφαλείας χωρίστηκαν σε δύο μέρη. Το ένα κατέφυγε στον Μελιγαλά και το άλλο στους Γαργαλιάνους. Έτσι, τμήματα από το 8^ο και 9^ο σύνταγμα της 2^{ης} μεραρχίας του ΕΛΑΣ Πελοποννήσου, περικύκλωσαν την πόλη, αφού είχαν προηγηθεί εκκλήσεις για παράδοση των γερμανόφιλων, οι οποίες αγνοήθηκαν. Ο Μελιγαλάς, μάλιστα αποτελούσε για τους Γερμανούς, αλλά και για τους συνεργάτες τους και ορμητήριο και φρούριο, αλλά και κέντρο στρατολόγησης πολιτών στις υπηρεσίες του κατακτητή. Η μάχη διήρκησε από τις 13 – 15 Σεπτεμβρίου 1944 και έληξε με την ήττα των ταγματασφαλιτών. Έναυσμα για την μάχη έδωσε η ανατίναξη του τρένου στην περιοχή της Ζαχάρως, το οποίο μετέφερε ταγματασφαλήτες στον Πύργο. Ταυτόχρονα με την μάχη που δινόταν στον Μελιγαλά, στο στρατόπεδο συγκέντρωσης στο Μπεζεστένη, οι ταγματασφαλήτες εκτελούσαν μέχρι και το τέλος της μάχης κρατούμενους ΕΑΜίτες. Το μεγαλύτερο τμήμα των

⁴³ Κείμενο, Μέντζας Νίκος http://kokinopetra.blogspot.gr/2015/04/blog-post_36.html , Αναρτήθηκε στις 2 Απριλίου 2015

ταγματoσφαλητών πιάστηκε αιχμάλωτο, αφοπλίστηκε και κλείστηκε στο ίδιο το στρατόπεδο συγκέντρωσής τους, στο Μπεζεστένη, εν αναμονή του Λαϊκού Δικαστηρίου που ακολούθησε τη μάχη, στο οποίο καταδικάστηκαν σε θάνατο.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

Ο κλήρος δεν μπόρεσε να μείνει βλέποντας όλη αυτήν την κατάσταση άπρακτος. Καλούσαν τον λαό να ξεσηκωθεί για την απελευθέρωση της χώρας. Κάποιοι από τους κληρικούς που προσέφεραν πολλά στον ελληνικό λαό ήταν: Ο Μητροπολίτης Κοζάνης και Σερβίων Ιωακείμ, ο παπάς του Αιγίου Θεόδωρος Παπαγεωργίου, ο αρχιμανδρίτης της Μητροπόλεως Κοζάνης, Ιωακείμ Λιούλιας, ο παπα – Στάθης Κτενάς, από την Καρυά Λευκάδας, ο ηγούμενος της Μονής του Προφήτη Ηλία Άμφισσας, Αγαθόνικος Καρούσος, ο παπάς του Λιτόχωρου Κώστας Τσιτσιρίκος και ο παπάς Κώστας Τζιβελέκας, από την Κολοκυθιά – Φθιώτιδας. Πολλοί κληρικοί υπέστησαν διάφορα βασανιστήρια από τους κατακτητές και μαρτύρησαν, ενώ άλλοι φυγαδεύτηκαν στα βουνά για να γλυτώσουν.

Κάποια παραδείγματα για την κατάσταση που επικρατούσε είναι τα εξής⁴⁴:

Ο Μητροπολίτης Ιωακείμ έδειξε τέτοια δράση, που το ΕΑΜ Κοζάνης τον φυγάδεψε σε βουνά, στην Δυτική Μακεδονία, γιατί υπήρχε κίνδυνος σύλληψής του από τους κατακτητές. Ο Μητροπολίτης όμως συνέχισε με τον δικό του τρόπο να ξεσηκώνει τον λαό περιοδεύοντας σε διάφορες

⁴⁴ ΚΑΪΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ «Ο Κλήρος στην Αντίσταση», ΑΘΗΝΑ 1989, Σελ. 31-52

περιοχές. Ο λαός τον τίμησε τον Μάη του 1944 εκλέγοντάς τον εθνοσύμβολο.

Ο Ιωακείμ Λιούλιας εκτελέστηκε από τους κατακτητές μαζί με 8 ακόμη αγωνιστές στις 6 Ιουνίου 1943 στην Θεσσαλονίκη. Ο λόγος ήταν το πατριωτικό του κήρυγμα στην Μητρόπολη Κοζάνης. Πριν την εκτέλεσή του υπέστη διάφορα βασανιστήρια για να ομολογήσει. Όταν είδαν οι Γερμανοί πως δεν μπορούσαν να του αποσπάσουν πληροφορίες, τον οδήγησαν προς την εκτέλεση. Ο Ιωακείμ στάθηκε μέχρι την τελευταία στιγμή γενναίος και λίγο πριν την εκτέλεσή του φώναξε στους συντρόφους του *«Αδέλφια πεθαίνουμε για ιερό σκοπό»*.

Ο ιερέας της βόρειας Πελοποννήσου, Θεόδωρος Παπαγεωργίου ύστερα από προδοσία πιάστηκε μαζί με στελέχη αντιστασιακών οργανώσεων τον Δεκέμβρη του 1943 και στις 17 Φεβρουαρίου εκτελέστηκε μαζί με άλλους 30. Πριν πεθάνει είπε στους μελλοθάνατους συναγωνιστές του *« Κουράγιο αδέλφια. Οι αγωνιστές δεν πεθαίνουν. Στη θέση καθενός που πέφτει φυτρώνουν 100»*.

Ο δημοδιδάσκαλος και ιερέας του Μεγάλου Χωριού Ευρυτανίας, Δημήτρης Βαστάκης, συνελήφθη από τους Ιταλούς, μαζί με άλλους 13, μετά την μάχη του χωριού που έγινε στις 18 Δεκέμβρη 1942, κατά την οποία υπήρχαν σοβαρές απώλειες των κατακτητών. Οι λόγοι σύλληψής του ήταν η εθικοθρησκευτική του δράση και η υπόνοια ότι αποτελούσε πρωτεργάτης του λαϊκού απελευθερωτικού κινήματος. Μάλιστα το τελευταίο, αποτέλεσε και την αιτία των άγριων βασανιστηρίων που δέχθηκε ο Δημήτρης Βαστάκης. Έτσι, όταν τον αντίκρισε ο αξιωματικός των κατακτητών, τον ξεχώρισε αμέσως μέσα από το πλήθος των ομήρων και αρπάζοντάς τον από τα γένια, που τα τραβούσε με όλη του την

δύναμη, τον έριξε κάτι και άρχισε να τον ποδοπατά λέγοντάς του: « Έτσι ε; Το μέρα παπά και το νύχτα αντάρτο». Οι συνόμηροι και αυτόπτες μάρτυρες των βασανισμών του παπά Βαστάκη δήλωσαν τα εξής : «Είναι απερίγραπτα τα μαρτύρια, οι ταπεινώσεις και οι κακώσεις που υπέστη ο Παπαδημήτρης. Εκτός της νηστείας, των συνεχών ξυλοδαρμών, τον κρεμούσαν προσθέτοντας στα πόδια του βαρειές πέτρες. Κατά τον χρόνο που τον είχαν κρεμασμένο άλλοι τον έδερναν και άλλοι με τους αναπτύρες τους έβαζαν φωτιά στα γένια του καγχάζοντας. Τον υποχρέωσαν ολόκληρη νύχτα να περάσει γονυπετής και καμιά ντροπή δεν ένοιωσαν που ολόγυμνο τον αφήκαν στο Δεκεμβριανό ευρυτανικό ψύχος. Με μαχαίρι του χάραξαν το πρόσωπο και τα σπασμένα του χέρια. Κατά τη μεταφορά του στην Προυσό υπέστη τα πάνδεινα και πολλάκις τον εβοήθησαν για να περπατήσει ή τον μετέφεραν οι συνόμηροί του. Αλλά τα πάντα υπέφερε με αξιοθαύμαστη καρτερία». Στην ανάκριση που του έκαναν δεν μπόρεσαν να του αποσπάσουν πληροφορίες για τις οργανώσεις και για αυτόν τον λόγο, τον έριξαν μαζί με τον Χαρ.Κατσιμίπα σε ένα σπίτι, το οποίο παρέδωσαν στις φλόγες. Στα αποκαΐδια του σπιτιού βρέθηκε αργότερα ο μεταλλικός σταυρός του, ο σκελετός των γυαλιών του και κομμάτια από το καλυμμαύχι του.

Εκτός από τους κληρικούς που προσπάθησαν να ξεσηκώσουν τον λαό μέσα από τα κηρύγματα, υπήρξαν και κληρικοί, οι οποίοι σήκωσαν τουφέκι⁴⁵ κατά των κατακτητών. Πρώτοι ήταν οι κληρικοί της Ρούμελης. Πρώτος κληρικός που κατατάχτηκε στ'αντάρτικα τμήματα του ΕΛΑΣ ήταν ο παπάς Κώστας Τζιβελέκας, από το χωριό Κολοκυθιά της ορεινής Φθιώτιδας. Ακολούθησε τον ΕΛΑΣ με το ψευδώνυμο Παπακουμπούρας

⁴⁵ ΚΑΪΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ «Ο Κλήρος στην Αντίσταση», ΑΘΗΝΑ 1989, Σελ. 54

και έγινε κήρυκας των συνθημάτων του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου. Αργότερα, ακολούθησαν και πολλοί άλλοι κληρικοί που πάλεψαν στο πλευρό του ΕΑΜ και κυρίως της ΕΑ.

Αρκετοί είναι οι ηγούμενοι μοναστηριών, οι καλόγεροι και οι καλόγριες που πλήρωσαν με τη ζωή τους ή με βασανιστήρια, με φυλακίσεις και εκτοπίσεις την αφοσίωσή τους στα ιδανικά της ελευθερίας, της ανεξαρτησίας και της δημοκρατίας.⁴⁶ Πολλά όπλα έκρυψε στο Μοναστήρι του Σπαρμού ο ηγούμενος Χρυσόστομος και ο δεσπότης Ελασσώνας Καλλίνικος. Τον ηγούμενο Χρυσόστομο τον καταδίκασαν οι κατακτητές. Πάμπολλα είναι τα παραδείγματα καλόγερων και καλογριών που έδιναν πληροφορίες για τις κινήσεις των εχθρικών τμημάτων, που πρόσφεραν τρόφιμα, ζώα, υποδήματα και ρουχισμό στους μαχητές του λαϊκού απελευθερωτικού στρατού, περιέθαλπαν τους τραυματίες και τους αρρώστους των διαφόρων τμημάτων του. Πολλά μοναστήρια χρησιμοποιήθηκαν για αρκετό καιρό σαν έδρες μεγάλων μονάδων του ΕΛΑΣ. Επίσης συνήλθαν σ'αυτά συσκέψεις, συνδιασκέψεις και συνέδρια αντιπροσώπων εθνικοαπελευθερωτικών οργανώσεων ή τμημάτων του ΕΛΑΣ.

Δεν έλειψαν και από αυτόν τον κλάδο, άνθρωποι που είτε φάνηκαν προδότες, είτε συμβιβάστηκαν προσωρινά με τους κατακτητές.⁴⁷ Κάποιοι από αυτούς μάλιστα, προσπάθησαν να φέρουν την διχόνοια ανάμεσα στους Έλληνες και έφταναν στο σημείο να βοηθούν τους κατακτητές στην προσπάθειά τους να χρησιμοποιούν τις ηθικές και υλικές δυνάμεις

⁴⁶ ΚΑΪΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ «Ο Κλήρος στην Αντίσταση», ΑΘΗΝΑ 1989, Σελ. 61-62

⁴⁷ ΚΑΪΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ «Ο Κλήρος Στην Αντίσταση», ΑΘΗΝΑ 1989, Σελ. 26-30

του ελληνικού λαού για την επιτυχία των σκοπών τους, με το να εκθειάζουν το γερμανικό έθνος.

Ένας τέτοιος, ο παπάς του χωριού Δοκίμι Αγρινίου, Σπύρος Καραβίας, μπήκε στην υπηρεσία των Γερμανών, μαζί με αρκετούς άλλους της περιοχής, εξοπλίστηκε από αυτούς και είχε καταντήσει σωστή πληγή για τους κατοίκους των χωριών του αγρινιώτικου κάμπου. Ο παπάς αυτός, μαζί με τους ταγματασφαλήτες του Αγρινίου, έπαιρνε μέρος σε επιδρομές κατά των γειτονικών προς το Αγρίνι χωριών, βασάνιζε, κούρευε και βίαζε ακόμα κορίτσια. Αυτό το τέρας σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια των μαχών για την κατάληψη του Αγρινίου, στις 14 Σεπτέμβρη 1944. Δεν είναι γνωστό αν κι αυτόν κανένας δεσπότης τον ανακήρυξε μάρτυρα της εκκλησίας. Στην ίδια περιοχή υπήρξε κι ένας ακόμα παπάς, ο Παπαγιαννιάς, ο οποίος όμως δεν πρόλαβε να αναπτύξει τόσο μεγάλη δράση. Έκανε όμως ό,τι του ήταν δυνατό για να βλάψει το εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα, τους χωριανούς του και τον πληθυσμό των γειτονικών προς το δικό του χωριών. Εκτελέστηκε από τον ΕΛΑΣ, διότι από της θέσεώς του ως παπάς του χωριού του καλωσόριζε τους εχθρούς της πατρίδας του και των ομοεθνών του.

Φοβερός διώκτης ελλήνων πατριωτών ήταν ο συνεργάτης των χιτλερικών παπάς Παπαγεωργουσόπουλος, πολιτικός και θρησκευτικός αρχηγός (όπως αποκαλούνταν) του Εθνικού Αγροτικού Συνδέσμου Αντικομμουνιστικής Δράσεως (ΕΑΣΑΔ) στη Θεσσαλία, μία από τις εγκληματικότερες οργανώσεις που δημιούργησαν οι κατακτητές.

Οι παπάδες ορισμένων χωριών της Κεντρικής Μακεδονίας, ιδιαίτερα της περιοχής Κατερίνης, μπλέχτηκαν μαζί με τους γερμανοντυμένους του Πούλου και τους τουρκόφωνους

Κισαμπατζάκηδες και Μιχαλαγάδες, έβαψαν τα χέρια τους στο αίμα εκατοντάδων αθώων ελλήνων πατριωτών και στο τέλος, από φόβο μπροστά στη δίκαιη τιμωρία, που τους περίμενε για τα εγκλήματα που διέπραξαν εναντίον του λαού, ακολούθησαν τα γερμανικά στρατεύματα σχεδόν ως τα σύνορα της χώρας μας. Όμως ο ΕΛΑΣ ξεκαθάρισε εκείνη τη σφηκοφωλιά και μερικοί από αυτούς σκοτώθηκαν και άλλοι πιάστηκαν.

Ένας άλλος διάσημος προδότης παπάς ήταν ο παπαΓαϊτάνης, που δρούσε μαζί με τα ιταλικά σποσπάσματα στην περιοχή της Μεσσηνίας. Σε μια από τις επιδρομές των Ιταλών, πήρε μέρος και ο παπαΓαϊτάνης. Οι 17 άνδρες της ανταρτικής ομάδας κυνήγησαν τους Ιταλούς μαζί και τον παπαΓαϊτάνη, που τραυματισμένος εγκατέλειψε τα ράσα του και το 'σκασε μαζί τους.

Ένας άλλος παπάς από το χωριό Νέα Κρήνη, είχε σημειώσει αξιόλογη δράση κατά του αγωνιζόμενου λαού πολεμώντας στο πλευρό των κατακτητών. Πιάστηκε μετά την απελευθέρωση και αυτοκτόνησε (κρεμάστηκε στο κελί του) στις φυλακές, όπου κρατούνταν να δικαστεί για την προδοτική στάση.

Αρκετοί από τους κληρικούς που τήρησαν προδοτική στάση και τιμωρήθηκαν για την εγκληματική τους δράση από τον αγωνιζόμενο λαό, ανακηρύχτηκαν από την ηγεσία της εκκλησίας ή από τους κατά τόπους μητροπολίτες, ιερομάρτυρες και σαν τέτοιοι πέρασαν «εις τας δέλτους της ιστορίας».

Τα αρνητικά όμως παραδείγματα δεν ήταν πάρα πολλά. Και από τον ανώτερο κλήρο υπήρξαν κληρικοί που δεν έδειξαν μια απλή συμπάθεια

και δεν συμπαραστάθηκαν μόνο ηθικά αλλά συμμετείχαν και οι ίδιοι ενεργά στον αγώνα.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΦΛΩΡΙΝΑ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΞΕΣΗΚΩΜΟ⁴⁸

Οι Γερμανοί μπήκαν στην Φλώρινα, αφού πέρασαν τα γιουγκοσλαβικά σύνορα, τις πρώτες μέρες του Απρίλη, που τότε εκείνο το διάστημα ήταν οι μέρες του Πάσχα. Μάλιστα, τους υποδέχτηκαν, ο δήμαρχος Νικ. Χάσος, ο μητροπολίτης, ο τ. βουλευτής και υποψήφιος δήμαρχος Σιάκος και άλλοι, για τους οποίους προσάπτονταν κατηγορίες πως ήταν γερμανόφιλοι και πως πίστευαν πως η νίκη του Άξονα, θα ωφελούσε την Ελλάδα και πως δεν θα παραχωρούνταν ο νομός στους Βούλγαρους. Όμως, κανένας δεν γνώριζε ακόμα ποιες ήταν οι προθέσεις των Γερμανών για την περιοχή και η έκβαση του πολέμου ήταν άγνωστη. Επομένως, ο στόχος ήταν η αναμονή και για αρχή δεν γινόταν λόγος για αντίσταση. Άρα, η συμπεριφορά των αστών απέναντι στους γερμανούς κατακτητές, ήταν μια συμπεριφορά 'καλοπιάσματος', ώστε να αποφύγουν τον ερχομό των Βουλγάρων.

Αν και μαζί με τους Γερμανούς, δεν κατέφθασε βουλγαρικός στρατός, παρ'όλα αυτά, κατέφθασε ο βούλγαρος πράκτορας, ο Κάλτσεφ, φτιάχνοντας το φρουραρχείο του και αμέσως άρχισαν εθελοντικά να τον επισκέπτονται στο ξενοδοχείο του πολλοί Έλληνες και αγράμματοι, αλλά και ευκατάστατοι. Έτσι, ο Κάλτσεφ προσπαθούσε να καλλιεργήσει προπαγάνδα. Πολλοί Βούλγαροι που κατοικούσαν στην περιοχή, περίμεναν ότι θα υπαγόταν ο νομός στην βουλγαρική επικράτεια.

⁴⁸ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στην Φλώρινα», ΑΘΗΝΑ 1990, Σελ. 11-14

Όμως, Οι Γερμανοί επανέφεραν τις Ελληνικές Αρχές και αναγνώρισαν τον δήμαρχο. Εγκαταστάθηκε νέος νομάρχης, ο Μπόνης, επέστρεψε η χωροφυλακή και οι ελληνικές δημόσιες υπηρεσίες εγκαταστάθηκαν ξανά στα γραφεία τους. Φυσικά, ο Κάλτσεφ συνέχισε να διατηρεί το φρουραρχείο του, τροφοδοτώντας την ελπίδα για τον ερχομό των Βουλγάρων, όμως όσο περνούσε ο καιρός, έπειθε όλο και λιγότερους.

Ουσιαστικά, στον νομό, υπήρχαν δύο εξουσίες, ο Κάλτσεφ, ο Μπόνης και οι συνεργάτες τους, οι οποίοι συνεργάζονταν με τους Γερμανούς. Επιθυμία όλων αυτών, λοιπόν αρχικά ήταν η νίκη του Άξονα, αλλά αργότερα θα μετατρέπονταν σε εξόντωση όσων θα σήκωναν το κεφάλι κατά των Γερμανών.

Η ΜΑΧΗ ΣΤΟ ΠΙΣΟΔΕΡΙ (10 – 11 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1941)⁴⁹

Την πρώτη μέρα η σύγκρουση ήταν αναγνωριστικού χαρακτήρα. Η αντίσταση ήταν αποφασιστική και δεν επέτρεψε στους Γερμανούς να προχωρήσουν.

Την επόμενη μέρα, ισχυρά τμήματα της γερμανικής 73^{ης} μεραρχίας, εξορμώντας από την πόλη της Φλώρινας, κατευθύνθηκαν δυτικά. Πλησιάζοντας τις ελληνικές γραμμές βλήθηκαν με όλα τα όπλα και από τους ιπείς και που είχαν αφιππεύσει και μάχονταν ως πεζοί και από το ελαφρύ και βαρύ πυροβολικό. Οι Γερμανοί προσπάθησαν να εκβιάσουν την διάβαση, πολέμησαν με πείσμα, αλλά απέτυχαν μπροστά στην ερρωμένη αντίσταση των Ελλήνων μαχητών. Η κατάσταση χειροτέρεψε για τους επιτιθέμενους, όταν ο έμπειρος Έλληνας διοικητής του κέντρου

⁴⁹ ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ Κ. «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», ΤΟΜΟΣ 25, 1922-1967, NATIONAL GEOGRAPHIC, Η ΕΛΛΑΔΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ, Σελ. 94 - 95

αντίστασης διέταξε έναν ουλαμό ιππέων να ελιχθεί και να αποκόψει την οδό οπισθοχώρησης του εχθρού. Οι Γερμανοί, αδυνατώντας να χρησιμοποιήσουν τα μηχανοκίνητά τους (άρματα και θωρακισμένα οχήματα) στο βαλλόμενο στενό δρόμο, βλέποντας την ελληνική κίνηση και κάτω από το βάρος των αυξανόμενων απωλειών, αναστράφηκαν ηττημένοι. [...] Τις δύο επόμενες μέρες, 12 και 13 Απριλίου, δεν αποτολμήθηκε καμία εχθρική ενέργεια, απόδειξη του εντυπωσιασμού της γερμανικής διοίκησης από την ήττα της προηγούμενης.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΗΜΑΔΙΑ ΞΕΣΗΚΩΜΟΥ⁵⁰

Λόγω της κατάστασης που επικρατούσε στην περιοχή, στα μέσα του Ιούνη του 1941, κυκλοφόρησαν οι πρώτες προκηρύξεις για ξεσηκωμό από την αντιστασιακή οργάνωση «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» και σάλπισε η σάλπιγγα της Εθνικής Αντίστασης. Αυτή η οργάνωση, δεν είχε πανελλαδικό χαρακτήρα, αλλά ιδρύθηκε στην Θεσσαλονίκη και κάλυπτε τον μακεδονικό χώρο. Στον νομό της Φλώρινας, αυτοί που πρωτοστάτησαν ήταν οι εξής: Ο Αλέκος Σιέμπης⁵¹, ο Κυριάκος Πηλάης, ο Σ.

⁵⁰ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στην Φλώρινα», ΑΘΗΝΑ 1990, Σελ. 16 – 22

⁵¹ Αλέκος Σιέμπης : Συνετός, ευθύς στις κινήσεις του, με απέραντη κομματικότητα. Δεν είχε προσωπική ζωή, ανήκε στο κόμμα, ζούσε και δούλευε μόνο για το κόμμα, για το κίνημα, για την πατρίδα. Τέτοιος ήταν ο Αλέκος Σιέμπης όταν τον Απρίλη του 1941, μια μέρα πριν μπου οι Γερμανοί στην Θεσσαλονίκη, με εντολή του Κόμματος, μαζί με άλλους 14 συντρόφους του, δραπετεύσε από το σανατόριο Ασβεστοχωρίου, όπου είχε μεταφερθεί βαριά άρρωστος και ήρθε στην ιδιαίτερη πατρίδα του, τη Φλώρινα, για να ηγηθεί του κινήματος σαν πρώτος γραμματέας της Περιφερειακής Επιτροπής του ΚΚΕ Φλώρινας. Γεννήθηκε το 1916. Καταγόταν από προσφυγική οικογένεια. [...] Τέλειωσε το γυμνάσιο Φλώρινας και. Μόλις εγγράφηκε φοιτητής της Νομικής, πιάστηκε απ'τη φασιστική δικτατορία του Μεταξά και κλείστηκε στην Ακροναυπλία. Η φυλακή γι'αυτόν ήταν λαϊκό Πανεπιστήμιο. Πλούτισε τις γνώσεις του, καλλιεργήθηκε πολιτικά, κοινωνικά, ατσάλωσε το χαρακτήρα του. Απ'τον Απρίλη του 1941 ως το Νοέμβρη του 1943 έκανε πρώτος γραμματέας της Περιφερειακής Επιτροπής της Φλώρινας του ΚΚΕ. [...] Το 1944 δούλεψε πρώτος γραμματέας της Π.Ε. Γρεβενών και

Κωτσιόπουλος, ο Σάββας Σεχίδης, ο φαρμακοποιός Χαραλαμπίδης, ο Γιώργος Δαβίδης, ο Γιάννης Καλαϊτζίδης, ο γιατρός Θυμ. Ιωαννίδης, ο Απόστ. Βιτανιώτης και κυρίως ο Ζησιάδης (Τερπόφσκι⁵²) από το Δενδροχώρι της Καστοριάς.

Από τον Οκτώβριο του 1941 μάλιστα, η οργάνωση «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», προσχώρησε στο ΕΑΜ που έφτασε και στην Φλώρινα.

μετά την απελευθέρωση, πρώτος γραμματέας της Π.Ε. Καστοριάς και έπειτα Π.Ε. Κοζάνης. [...] Το 1949 εντάχθηκε στο ΔΣΕ. Τον αύγουστο του 1949, στη μάχη του Βίτσι τραυματίστηκε βαριά. Εγκαταλειμμένος, έπεσε στα χέρια των μοναρχοφασιστών, που τον εκτέλεσαν αμέσως. (Θανάσης Ζιώγας, «Η εθνική αντίσταση στη Φλώρινα – Καστοριά 1941 – 1944, ΕΝΤΟΣ 2016, σελ. 27-28)

⁵² Λάζαρος Ζησιάδης – Τερπόφσκι : Γεννήθηκε το 1901 στο Δενδροχώρι της Καστοριάς. Σαν νεολαίος ακόμα, ένωσε βαθιά την αδικία και την εκμετάλλευση, έζησε στα δεινά του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, πολέμησε σαν φαντάρος στη Μικρά Ασία και έζησε τη μικρασιατική καταστροφή. Το 1928 ξενιτεύτηκε στον Καναδά και εκεί μπήκε στο επαναστατικό κίνημα, ζυμώθηκε στους αγώνες του προλεταριάτου. Γίνεται μέλος του ΚΚΚ (Κομμουνιστικό Κόμμα του Καναδά) και πιάνεται από την εκεί ασφάλεια του Καναδά, φυλακίζεται και το 1932 επιχειρεί να τον παραδώσει στην ελληνική ασφάλεια. Όμως, στον δρόμο, κάπου στην Ευρώπη, κατόρθωσε να φύγει για τη Σοβιετική Ένωση. Στη Μόσχα τελειώνει την κομματική σχολή και επιστρέφει στην Ελλάδα το 1935. Ατσαλωμένος πρακτικά και θεωρητικά, ρίχνεται με ενθουσιασμό στην επαναστατική πάλη του λαού. Με την επιβολή της φασιστικής δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου 1936, περνάει στην παρανομία και συνεχίζει τη κομματική δουλειά και κατόπι στο γραφείο περιοχής Μακεδονίας. Τελικά πιάνεται από προδοσία το Γενάρη του 1939 στην Κορομηλιά Καστοριάς. Τον φυλακίζουν τρεις μήνες στην Καστοριά και κατόπι στο στρατόπεδο συγκεντρώσεως κομμουνιστών στην Ακροναυπλία. Τον Ιούνιο του 1941 βγαίνει από την Ακροναυπλία με τους 27 και αμέσως ρίχνεται στον αγώνα σαν ιντρούχτορας του Μακεδονικού Γραφείου του ΚΚΕ. Όταν την άνοιξη του 1943 βγήκαν τα πρώτα ανταρτικά συγκροτήματα του ΕΛΑΣ στη Δυτική Μακεδονία, βρισκόταν στο κέντρο της ένοπλης δράσης, ακούρατος στις επάλξεις του επαναστατικού αγώνα, που υποσχόταν πολλά για τη χώρα μας και το μέλλον της. Τον Απρίλη όμως του 1943, ο Τερπόφσκι, ξεκινάει από το Νεστόριο μαζί με τον επίσης αξέχαστο αγωνιστή Σίμο Κερασίδη, μέλος του Μακεδονικού Γραφείου και άλλα στελέχη για αποστολή και πέφτουν στο χωριό Ήμερα Κοζάνης, την οποία είχα στήσει οι συνεργάτες των Γερμανών οι Παοτζήδες. Βασανίζουν τους αγωνιστές κι άγρια τους κατασφάζουν. Έτσι, έσβησε η ζωή του Λάζου Τερπόφσκι, που έγινε σύμβολο και θρύλος. Το Σεπτέμβριο του 1943 ένα συγκρότημα στα Κορέστεια φέρνει το όνομά του. Ο λαός τραγούδησε τον ήρωά του και ρίχτηκε μαζικά στην ένοπλη πάλη για το διώξιμο των φασιστών κατακτητών. (Θανάσης Ζιώγας, «Η εθνική αντίσταση στη Φλώρινα – Καστοριά 1941 – 1944, ΕΝΤΟΣ 2016, σελ. 33-34).

Το δύσκολο έργο που έπρεπε να υλοποιήσει το Ε.Α.Μ, ήταν να ξεσηκώσει και τους Έλληνες και τους Σλαβομακεδόνες και να τους ενώσει σε έναν κοινό αγώνα για το διώξιμο του κατακτητή. Οι Έλληνες ήξεραν τι να κάνουν, όμως οι Σλαβομακεδόνες όχι, γιατί ενώ δεν ήθελαν ούτε τους Γερμανούς, ούτε τους Βούλγαρους, ήταν απογοητευμένοι και από τους Έλληνες, οι οποίοι προσπαθούσαν είτε να τους εξελληνίσουν, είτε να τους διώξουν από τα πατρικά τους χώματα. Το ΕΑΜ υποστήριξε τους Σλαβομακεδόνες και έδωσε κατά καιρούς διάφορες απαντήσεις για το πρόβλημά τους. Αυτό που σκεφτόταν το ΕΑΜ για την τύχη αυτών των ανθρώπων, ουσιαστικά ήταν αυτή η μειονότητα, μετά το διώξιμο των κατακτητών, να έχει τα ίδια δικαιώματα με τον ελληνικό λαό.

Αν και υπήρξε αρχικά δυσπιστία και από τους Σλαβομακεδόνες, αλλά και από τους Αρβανίτες, τους Βλάχους και τους Ποντιοκαυκάσιους, τελικά αυτή υποχώρησε μέσα από την κοινή πάλη, τον αγώνα, τις κοινές δοκιμασίες, τις θυσίες, αλλά και τους κινδύνους.

Αντιστασιακό πνεύμα, παρουσιάστηκε επίσης προς το τέλος του 1941, με την λειτουργία της Παιδαγωγικής Σχολής, η οποία πήρε την θέση του Διδασκαλείου. Επιπλέον, δημιουργήθηκε ΕΑΜική οργάνωση και στη χωροφυλακή, καθώς πολλοί χωροφύλακες προσχώρησαν στην οργάνωση.

Βασικά στελέχη του Ε.Α.Μ. έγιναν οι : Σάββας Σεχίδης, Ο Γιώργος Δαβίδης, ο Φίλιππος Σαββίδης, ο Μήτσος Βελάκης, ο Γιάννης Γυμνόπουλος, ο Χρήστος Παυλίδης, ο Θανάσης Βασιλόπουλος και άλλοι.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ⁵³

Αν και στην υπόλοιπη Ελλάδα, ο χειμώνας του 1942 ήταν πολύ δύσκολος, καθώς είχε ξεσπάσει μεγάλη πείνα. Στην Φλώρινα, ωστόσο, δεν πήρε δραματική έκταση και αυτό επειδή, ο νομός αποτελούσε αγροτική περιοχή και ήταν πλούσια σε δημητριακά και κτηνοτροφικά προϊόντα. Οι Γερμανοί, φυσικά προσπαθούσαν να δεσμεύσουν τα προϊόντα, όμως δεν κατάφεραν πολλά, καθώς οι χωρικοί έκρυβαν την παραγωγή τους.

Οι γύρω περιοχές που προσβλήθηκαν από την πείνα ήταν: Το Πισοδέρι, το οποίο αποτελούσε ορεινό χωριό, χωρίς αγροτικές καλλιέργειες, η Δροσοπηγή, διότι οι περισσότεροι κάτοικοί της ήταν οικοδόμοι και δεν υπήρχε αγροτική απασχόληση και το Νυμφαίο και το Λέχοβο.

Η νομαρχία διέθετε ελάχιστο αλεύρι, λίγο λάδι και αλάτι και προχωρούσε σε ψευτοδιανομές σε σλαβομακεδονικά χωριά. Μαζί με αυτά, προστέθηκε και το καλαμπόκι από τον Κάλτσεφ, που όμως για να χορηγηθεί σε κάποιον, θα έπρεπε να δηλώσει ότι ήταν Βούλγαρος. Ο Κάλτσεφ προσπαθούσε με άλλα λόγια να εκμεταλλευτεί όσο μπορούσε τις καταστάσεις. Φυσικά, η μαύρη αγορά δεν έλλειψε και από αυτόν τον νομό. Εμφανίστηκε το 1942.

Παρόλα αυτά, ο λαός εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις, δεν υπέκυπτε στις πιέσεις και το ΕΑΜ βοήθησε αρκετά. Κυκλοφορούσε δελτία ειδήσεων, αλλά και τις παράνομες εφημερίδες «ΝΙΚΗ» και

⁵³ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στην Φλώρινα», ΑΘΗΝΑ 1990, Σελ. 23 - 24

«ΑΓΩΝΑΣ», για να ενημερώσει τον λαό, αλλά και ταυτόχρονα για να τον ενθαρρύνει στην αντίσταση.

Μάλιστα, τα ορεινά χωριά, Σκοπιά, Άλωνα, Πάνω Βεύη, Ξυνόνερο, Άγιος Παντελεήμονας, Δροσοπηγή, Τριανταφυλλιά, Πολυπόταμος, Κολχική, Αρμενοχώρι, Καύκασος, Κάτω Κλεινές, Άγιος Γερμανός, Άγιοι Ανάργυροι και το Λέχοβο, δέθηκαν με το ΕΑΜ και επηρέαζαν και τα γύρω χωριά.

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ⁵⁴

Οι πρώτες συλλήψεις από τους Γερμανούς, πραγματοποιήθηκαν στις 22/12/1942. Συλλαμβάνονται: Ο Πέτρος Βαφειάδης, ιδιοκτήτης του κινηματογράφου Πάνθεον, ο Τίμος Παπαδάτος, υπάλληλος της εφορίας που και οι τρεις ήταν ενταγμένοι στο Ε.Α.Μ. Οι δύο εκτελέστηκαν, ενώ ο Παπαδάτος απολύθηκε ύστερα από πολλές ενέργειες του αδερφού του.

Εκείνες τις μέρες, συνελήφθη και ο Λάζαρος Βαφειάδης, που ήταν οργανωμένος στο ΕΑΜ και ταυτόχρονα αποτελούσε τον διευθυντή του Πρότυπου δημοτικού σχολείου, όπου έκαναν πρακτική εξάσκηση οι σπουδαστές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας κι εκτελέστηκε.

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ⁵⁵

Στις αρχές του 1943, κατά το τέλος του Φεβρουαρίου, έχουμε την εμφάνιση των πρώτων ομάδων του ΕΛΑΣ και στην προετοιμασία του συνέβαλε και ο Καπετάν Αετός.

⁵⁴ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στην Φλώρινα», ΑΘΗΝΑ 1990, Σελ. 24 -25

⁵⁵ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στην Φλώρινα», ΑΘΗΝΑ 1990, Σελ. 25

Με την σειρά τους, οι σπουδαστές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας προχώρησαν σε κινητοποιήσεις και απεργίες και πέτυχαν να αποσπάσουν συσσίτιο.

Αλλά και οι χωροφύλακες με την απεργία τους, βελτίωσαν το συσσίτιό τους και κατάφεραν να το αποσπάσουν από αυτούς που το εμπορεύονταν στην μαύρη αγορά.

Αρκετές φορές ο Κάλτσεφ προσπάθησε να πάρει με το μέρος του κατοίκους από διάφορα χωριά, εξοπλίζοντάς τους, ώστε να αποτρέψει την εξάπλωση των αντιστασιακών οργανώσεων, όμως κατάφερε να επηρεάσει λίγους και τελικά παραιτήθηκε των προσπαθειών του, καθώς ο ΕΛΑΣ κατάφερε να τους αφοπλίσει.

Τον Φεβρουάριο του 1943, ιδρύθηκε η ΕΠΟΝ στην Φλώρινα και σε αυτήν την οργάνωση, πέρασαν όλοι οι νέοι της οργάνωσης ΕΑΜ νέων. Οργανώθηκε κυρίως στο γυμνάσιο, στην Παιδαγωγική Ακαδημία και στα κεφαλοχώρια.

Η ΜΑΧΗ ΣΤΟΝ ΦΑΡΔΥΚΑΜΠΟ⁵⁶

[...] Την πρώτη Μαρτίου το πρωί, η φάλαγγα των Ιταλικών αυτοκινήτων κινήθηκε από Κοζάνη προς Γρεβενά και όταν πια όλα τα αυτοκίνητα μπήκαν στα στενά και στον κλοιό, δόθηκε το σύνθημα της επίθεσης και της εξόρμησης και σε μια ώρα ο εχθρός υπέκυψε στα εφνιδιαστικά και καταιγιστικά πυρά των ανταρτών και παραδόθηκε, αφήνοντας 50 αιχμαλώτους, τους υπόλοιπους νεκρούς και τραυματίες,

⁵⁶ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ, <https://hristospapadimitriou.blogspot.gr/2016/04/blog-post.html>, Αναρτήθηκε στις 6 Μαρτίου 2017

με λάφυρα εννέα αυτοκίνητα με όλον τον οπλισμό του λόχου και το πολεμικό υλικό που μεταφέρονταν για τα Γρεβενά.

Τότε το ιταλικό επιτελείο διέταξε το τάγμα Γρεβενών να κινηθεί, να καταλάβει και να κάψει τη Σιάτιστα και ταυτόχρονα τη μεραρχία Πινερόλο να κινηθεί από Θεσσαλία μέσω Ελασσόνας-Σερβίων-Κοζάνης προς την εξεγερμένη περιοχή με εντολή να καταπνίξουν το κίνημα.

Αυτή ήταν η κατάσταση πριν από την θρυλική μάχη του Φαρδύκαμπου.

[...] Τις απογευματινές ώρες 4 του Μάρτη το τάγμα Γρεβενών με δύναμη 650 ανδρών, τρία πυροβόλα και όλμους, αποφάσισε να εκστρατεύσει με στόχο να ελευθερώσει τον αιχμαλωτισμένο λόχο και να κάψει τη Σιάτιστα. Το βράδυ έφτασε στον Αλιάκμονα, κατέλαβε τη γέφυρα και διανυχτέρευσε στα γύρω υψώματα.

[...] Τη δεύτερη μέρα, το πρωί 5 του Μάρτη ο εχθρός έκανε σοβαρές προσπάθειες να επεκτείνει το προγεφύρωμα και να κινηθεί προς τη Σιάτιστα-Μπουγάζι, αλλά συναντά σοβαρή αντίσταση από τα τμήματα της Σιάτιστας και από τα νώτα δέχεται χτυπήματα από τα τμήματα των Γρεβενών. Παρ' όλ' αυτά είχαν προχωρήσει αρκετά. Είχαν φτάσει στη διασταύρωση των δρόμων από Κοζάνη-Γρεβενά-Νεάπολη, στα αμπέλια και στα ριζά του βουνού της Σιάτιστας.

Αυτό που δυσκόλευε πιο πολύ την κατάσταση ήταν ότι δεν υπήρχε ενιαία διοίκηση στα αντάρτικα τμήματα. Οι επικεφαλής των αντάρτικων ομάδων της περιοχής ήταν ικανοί και επιδέξιοι, όμως έλειπε ο συντονισμός και η ενιαία διοίκηση. Αυτό απαιτούσε η δημιουργηθείσα κατάσταση. Το πρόβλημα απασχόλησε τις πολιτικές οργανώσεις του

ΕΑΜ και του ΚΚΕ και ανέθεσε τη διοίκηση της μάχης και των επιχειρήσεων στον Δημήτρη Κυρατζόπουλο-Φωτεινό.

Η Διοίκηση που είχε την έδρα της στο μοναστήρι Τσουρούσνο έδωσε σε κάθε τμήμα τη δική του αποστολή. Τα τμήματα της Σιάτιστας να επιτεθούν στις 06.00 ώρα το πρωί στις 6 Μαρτίου από την κατεύθυνση Αμπέλια-δημόσιος δρόμος, σε στενή συνεργασία με τα τμήματα Βεντζίων που δρούσαν από νότο και να επιτηρούν το δρόμο Κοζάνης-Γρεβενών. Τα τμήματα των Γρεβενών να επιτεθούν από δυτικά και να καταλάβουν τα υψώματα ανατολικά της γέφυρας και να κινηθούν προς το πεδίο της μάχης. Τα τμήματα Βοΐου με 4 διμοιρίες από 35 άνδρες η κάθε μια με διοικητή τον Σκοτίδα, να επιτεθούν από τα βόρεια και Β.Δ. υψώματα της Βρογγίστας.

Από διάφορες κατευθύνσεις καταφθάναν δεκαρχίες και δυνάμεις ο κλοιός γύρω από το τάγμα των Ιταλών.

Ο εχθρός στις 5 Μαρτίου διενυχτέρευσε πάνω στο δρόμο Γρεβενών-Κοζάνης και οργανώθηκε στα γύρω υψωματάκια και ήταν βέβαιος για την εύκολη πορεία προς τη Σιάτιστα την επαύριο. Είχε τη εντύπωση ότι οι αντάρτες διαλύθηκαν ή υποχώρησαν, δεν πίστευαν ότι θα συνεχίσουν τις συγκρούσεις για τρίτη ημέρα και πίστευαν ότι θα τους ερχόταν βοήθεια από τις γειτονικές φρουρές.

Τις πρωινές ώρες της 6 Μαρτίου, ταυτόχρονα και την καθορισμένη περίπου ώρα, σύμφωνα με τις εντολές και τις οδηγίες του διοικητή της μάχης, τα τμήματα από όλες τις κατευθύνσεις με άλματα έφτασαν τον εχθρό στα 400 και άλλα στα 600 μέτρα και τον κύκλωσαν από όλες τις πλευρές και άρχισαν εναντίον του σφοδρά πυρά. Ο εχθρός έκανε

σοβαρή προσπάθεια να βγει από τη δύσκολη θέση, χρησιμοποιώντας άφθονα τα μέσα πυρός και την αεροπορία, εκτός του πυροβολικού που είχε καταστεί άχρηστο λόγω των κοντινών αποστάσεων των μαχητών από τον εχθρό. Η μάχη εξακολουθεί να είναι σκληρή και αμφίροπη. Ο εχθρός όλο και περισφίγγεται από παντού, η θέση του από ώρα σε ώρα γίνεται πιο δύσκολη και επικίνδυνη. Παρ' όλ' αυτά εξακολουθεί να βάζει εναντίον των τμημάτων μας, ελπίζοντας ότι θα έρθουν προς βοήθεια νέες δυνάμεις.

Δεν υπολόγισαν όμως έναν σοβαρό παράγοντα, την απόφαση, δηλαδή που είχε πάρει ολόκληρος ο λαός της περιοχής να αγωνιστεί για τη λευτεριά του. Έτσι στις 6 το πρωί όλα τα τμήματα εξόρμησαν από όλες τις κατευθύνσεις. Ο εχθρός παρά τον εφοδιασμό, γρήγορα συνήλθε και έκανε προσπάθειες για να βγει από τη δύσκολη θέση. Τα αεροπλάνα που έφτασαν, δεν πτόησαν τους αντάρτες. Ο εχθρός όλο και περισφίγγεται από παντού.

[...] Στις 18.30 ώρα, άρχισε η γενική επίθεση για το τσάκισμα και την αιχμαλωσία του εχθρού. Σε περίπτωση που αποτύχαινε, οι αντάρτες σχεδίαζαν στις 20:30 να αρχίσει η υποχώρηση των τμημάτων εκμεταλλεόμενοι το σκοτάδι και να αφήσουν μόνο ελαφρές ομάδες για παρακολούθηση και παρενόχληση του εχθρού.

Ήταν πια σκοτάδι και κανείς δεν ήξερε τι γίνονται οι διπλανοί του, είχε χαθεί η σύνδεση. Το κάθε τμήμα δρούσε πρωτοβουλιακά και αυτοκέφαλα μ'ένα μόνο σκοπό: ν'ανατρέψει τον εχθρό και να τον καταβάλει. Οι Ιταλοί τα έχασαν, ζητούσαν έξοδο και σωτηρία. Αυτή τη στιγμή εκμεταλλεύονται επιτυχημένα τα τμήματα της Σιάτιστας και

αρχίζουν να αφοπλίζουν τους Ιταλούς που παραδίνονται αμαχητί και πετούν τα όπλα τους.

Κανείς δεν μπορούσε να έχει τη στιγμή εκείνη την ακριβή εικόνα της κατάστασης. Το σκοτάδι και η σύγχυση που επικρατούσε τα σκέπαζε όλα.

Τα πυρά γενικά απο 20:15 είχαν αραιώσει και στις 20:30 είχαν διακοπεί τελείως και επικρατούσε απόλυτη ησυχία. Σε λίγο ο σύνδεσμος έφερε την πληροφορία από τα τμήματα της Σιάτιστας ότι ο εχθρός παρέδωσε τα όπλα και είναι αιχμάλωτος.

Αποτελέσματα της μάχης: 40 νεκροί και τραυματίες, 603 αιχμάλωτοι, μεταξύ των οποίων 18 αξιωματικοί με τον διοικητή τους ταγματάρχη ΠΕΡΟΝΕ ΠΑΣΚΟΝΕΛΙ.

Λάφυρα: όλος ο οπλισμός του τάγματος, 3 πυροβόλα των 6,5 με 300 βλήματα, όλμοι, πολυβόλα και τα μεταγωγικά του τάγματος. Απώλειες ανταρτών: νεκροί 3 και 15 τραυματίες.

ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ

Ένα φαινόμενο που επικρατούσε πολύ εκείνη την περίοδο, ήταν το φαινόμενο της αντίποινας. Πιο συγκεκριμένα, θα αναφερθούν κάποια παραδείγματα αντίποινων, για να κατανοηθεί η κατάσταση που επικρατούσε εκείνη την περίοδο.

ΛΕΧΟΒΟ (23-26 ΙΟΥΛΙΟΥ 1943)⁵⁷

Οι κάτοικοι του Λεχόβου συμμετείχαν ενεργά στην Εθνική Αντίσταση, με αποτέλεσμα να δεχτούν τα αντίποινα των γερμανικών δυνάμεων κατοχής. Από τις 23 έως τις 26 Ιουλίου του 1943, οι Γερμανοί και οι συνεργάτες άνδρες του Πούλου καθώς και πράκτορες της Οχράνας εισέβαλαν στο χωριό, το πυρπόλησαν και το λεηλάτησαν εξολοκλήρου. Εκτελέστηκε στο στρατόπεδο Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη ο Παπανικόλαος Τέλκας στις 2 Ιουλίου του 1943, ενώ βασανίστηκε άγρια και υπέκυψε ο Πέτρος ο Πεντόλας. 15 αντάρτες του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ κατάγονται από το Λέχοβο, με πιο γνωστό τον καπετάν Αμύντα (Κοσμά Σπανό). Λόγω του ολοκαυτώματος που υπέστη, το 1988 το Λέχοβο χαρακτηρίστηκε Μαρτυρικό Χωριό με το ΠΔ 398/98. Προς τιμήν των νεκρών του Έπους του '40 και της Εθνικής Αντίστασης 1941-1944 έχει ανεγερθεί ειδικό ηρώο με τα ονόματά τους στην πλατεία του χωριού.

ΚΛΑΔΟΡΑΧΗ - 9 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1943 (ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ EXCEL ΤΩΝ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ)

Ένα άλλο επεισόδιο αντίποινας, πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 1943. Επειδή μια ομάδα του ΕΛΑΣ συνέλαβε σε ενέδρα έξω από τις Κλεινές δύο Γερμανούς, (οι οποίοι είχαν πάει για πλιάτσικο στο χωριό), οι Γερμανοί σε αντίποινα, με δικαιολογία την ενέδρα αλλά και για να τρομοκρατήσουν τον νομό, συνέλαβαν πολίτες από την πόλη και τους κρέμασαν στην Κλαδοράχη Φλώρινας, στις 9 Αυγούστου 1943.

Τα ονόματα των απαγχονισθέντων είναι τα εξής⁵⁸ :

⁵⁷ Δίκτυο Μαρτυρικών πόλεων και χωριών της Ελλάδας, Ελληνικά Ολοκαυτώματα 1940-1945, Α.Α. Λιβάνη, Σελ. 319

1. Πούπτης Σπύρος
2. Ρωμανίδης Απόστολος
3. Βαφειάδης Χρήστος (δάσκαλος)
4. Τηλκερίδης Τριαντάφυλλος
5. Τορώνης Λάμπρος
6. Τσακίρης Νικόλαος
7. Θωμαΐδης Θωμάς
8. Ευγενιάδης Π.
9. Ζεμπράς Τάκης
10. Καραμάγχης Αλέκος
11. Κοντογιώργος Στράτος
12. Σαχίνης Σάββας
13. Δράμπης Μάρκος
14. Μπερέας Μεθόδιος, μέλος της ΠΕ. ΚΚΕ
15. Παπασταμπολής, ιερέας του χωριού Σκοπιά Φλωρίνης

Σε αυτό το σημείο που κρεμάστηκαν, έχει στηθεί το μνημείο που αναγράφονται όλα τα ονόματα των κρεμασθέντων. Όλοι όσοι κρεμάστηκαν, ήταν ενταγμένοι στο ΕΑΜ.

⁵⁸ ΖΙΩΓΑΣ ΘΑΝΑΣΗΣ «Η Εθνική Αντίσταση στη Φλώρινα – Καστοριά 1941 – 1944», ΕΝΤΟΣ, σελ. 83

Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΑΣ⁵⁹

Τον Αύγουστο του 1943, μετά από σύσκεψη, η οποία πραγματοποιήθηκε στο δάσος πάνω από τη Δροσοπηγή, ο ΕΛΑΣ χωρίστηκε σε τρία συγκροτήματα. Ένα με καπετάνιο τον Αριανό, ένα με τον Αμύντα και ένα με τον Γκότσε. Πολιτικοί επίτροποι ορίστηκαν ο Γ. Νεδέλκος, ο Χρηστ. Κολέντσης και ο φαρμακοποιός Χαραλαμπίδης (Αθανάσιος), ο οποίος μάλιστα συνελήφθη από τους Γερμανούς, την άνοιξη του 1943, αλλά κατάφερε να απελευθερωθεί από τον ΕΛΑΣ και τον εφεδρικό ΕΛΑΣ, την ώρα που βρισκόταν στο τρένο για να μεταφερθεί στην Θεσσαλονίκη. Το ένα συγκρότημα θα δρούσε στην περιοχή του Βιτσιού, το άλλο στο Αμύνταιο και το άλλο στην περιοχή του Καϊμάξιαν. Μάλιστα, η συνδιάσκεψη προδόθηκε, αφού την ημέρα που διαλύθηκε η συνδιάσκεψη και έφυγαν οι αντάρτες, οι Γερμανοί βομβάρδισαν με τα αεροπλάνα τον χώρο.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ⁶⁰

Σύμφωνα με μαρτυρίες του Θανάση Ζιώγα, η επιχείρηση απελευθέρωσης του Χαραλαμπίδη είχε ως εξής : *Είχα ραντεβού με το Γραμματέα, το Σιέμπη (Περικλή), σε ένα από τα καλύβια των αμπελιών της Φλώρινας, όταν μας ειδοποίησαν για την σύλληψη αυτή. «Δεν είναι δυνατό», μου λέγει ο Σιέμπης, «χθες βράδυ είχα ραντεβού μαζί του στο χωριό του για να τακτοποιήσουμε το ζήτημα των αρρώστων μας» (είχαμε τότε δύο άρρωστα στελέχη). Κι όμως, η είδηση ήταν αληθινή και έπρεπε να δράσουμε κεραυνοβόλα. [...] Καταλήξαμε να τον αρπάξουμε από κατά*

⁵⁹ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στην Φλώρινα», ΑΘΗΝΑ 1990, Σελ. 25

⁶⁰ ΖΙΩΓΑΣ ΘΑΝΑΣΗΣ «Η εθνική αντίσταση στη Φλώρινα – Καστοριά 1941 – 1944, ΕΝΤΟΣ 2016, σελ. 144 - 146

την μεταφορά του στη Θεσσαλονίκη, όπως συνήθιζαν να κάνουν τότε οι Γερμανοί. Αν τον έκλειναν στις τοπικές φυλακές, τότε θα σκεφτόμασταν πώς θα ενεργούσαμε. Καλέσαμε σε σύσκεψη (που έγινε στο Χάνι του Γεωργίου Κίτσου στη Φλώρινα) το Γραμματέα της οργάνωσης Φλώρινας, τον αξέχαστο Τσακίρη Γιάννη, το γνωστό μας Καμό – Πέτρο Κορίνα, που χρησιμοποιούσαμε τότε σύνδεσμο της ΠΕ και το Σερβίνη Μιχάλη, τελειόφοιτο Ακαδημίας από την Αγία Παρασκευή, στέλεχος της ΕΠΟΝ και κομμουνιστή, που αργότερα εξελίχθηκε σε περιφερειακό στέλεχος. Εκεί ο Σιέμπης ανέπτυξε σε γενικές γραμμές το σχέδιο που είχαμε μελετήσει. Αποφασίστηκε να ετοιμαστεί ομάδα από 20 εθελοντές. Θέλαμε εθελοντές, γιατί η επιχείρηση ήταν ριψοκίνδυνη και μπορούσαμε να έχουμε θύματα. Ξέραμε ότι το τρένο έκανε τη διαδρομή Φλώρινα – Θεσσαλονίκη μια φορά την εβδομάδα κι ότι θα έφευγε στις 20 Μάη (1943). Η απόπειρα θα γινόταν μακριά από την πόλη. Αποφασίστηκε να γίνει στο σιδηροδρομικό σταθμό της Βεύης, 19 χλμ. από τη Φλώρινα. Το μέρος προσφερόταν για σύμπτυξη. Η ομάδα θα πήγαινε από διαφορετικούς δρόμους, θα ήταν ντυμένοι με ρούχα δουλειάς. Κανονίσαμε τη δράση της ομάδας. Θα΄πιαναν το μηχανικό, τον οποίο θα ανάγκαζαν να καθυστερήσει την εκκίνηση, θα κόβαν την τηλεφωνική επικοινωνία του σταθμού, ενώ άλλοι θα ασχολούνταν με τη φρουρά και την απελευθέρωση του κρατουμένου. Συντονιστής όλης της επιχείρησης θα ήταν ο Σερβίνης, ο οποίος θα έπρεπε να εξασφαλίσει γερό, ταχυκίνητο ποδήλατο (ήταν άριστος ποδηλατιστής). Αυτός θα εξακρίβωνε αν την ημέρα εκείνη (20 Μάη) θα γίνονταν η μεταφορά, τη δύναμη της φρουράς και το βαγόνι και θα έφευγε αναπτύσσοντας όλη την ταχύτητα, για να ειδοποιήσει την ομάδα δράσης. Αυτή δεν θα επιχειρούσε τίποτα χωρίς την άφιξη του Σερβίνη. Τον καταμερισμό της

δύναμης και την αποστολή του καθενός θα έκανε ο Καμό. Από τον Σερβίνη εξαρτιόνταν τώρα όλα.

Δίνουμε το λόγο στον Χαραλαμπίδη : «.....τις πρωινές ώρες της 20^{ης} Μαΐου, 8 Γερμανοί με επικεφαλή τον υποφρούραρχο Φλώρινας Εμίλ Μίλερ και το συνεργάτη των Γερμανών δάσκαλο Παπαθανασίου, με οδήγησαν στο σιδηροδρομικό σταθμό με προορισμό το Στρατόπεδο Παύλου Μελά. Από το παράθυρο διακρίνω ακουμπισμένο στο ποδήλατό του, το δάσκαλο Σερβίνη. Αυτός, αφού, όπως φαίνεται, εξακρίβωσε τη μεταφορά μου, τη δύναμη της φρουράς, το βαγόνι (ήταν 1^{ης} θέσης), έφυγε ολοταχώς. Αυτό με βάζει σε σκέψεις. Οι σύντροφοι κάτι ετοιμάζουν. Το τρένο ξεκίνησε, σταμάτησε ένα λεπτό στο Αρμενοχώρι και ξαναξεκίνησε. Πλησιάζουμε στη Βεύη. Ο Μίλερ έγινε βαρύς, κάτι λέγει στον Παπαθανασίου, κι αμέσως ξεκούμπωσαν τα πιστόλια τους. Φτάνουμε στη Βεύη. Το τρένο σταματά περισσότερο από την κανονική ώρα. Ξαφνικά βλέπω μπρος στην κλειστή πόρτα τον Καμό με τους Χανή Γιάννη, το Περπερίδη Χράλαμπο και το Τσακίρη Νίκο. Ανοίγουν απότομα και στρέφουν τα πιστόλια στον Μίλερ και Παπαθανασίου. Ο πρώτος πυροβολισμός ήταν αφλογιστία, ο δεύτερος βρίσκει τον Μίλερ στην καρδιά, αλλά αυτός βρίσκει τη δύναμη και ρίχνεται από το ανοιχτό παράθυρο έξω. Είναι νεκρός και να, βρίσκομαι έξω από το καταραμένο βαγόνι ελεύθερος.

«Οι επιβάτες, όταν αντιλήφθηκαν τι συμβαίνει, το βάλαν στα πόδια. Βλέπω τους Γερμανούς φρουρούς που'χαν βγει έξω να τρέχουν προς το βαγόνι, μα οι Επονίτες τους βάλλουν με πυκνά πυρά, ρίχνουν ιταλικές χειροβομβίδες. Ένας από τους Γερμανούς πέφτει βαριά τραυματισμένος, άλλος τραυματίζεται στο χέρι, οι υπόλοιποι το σκάνε στα χωράφια».

Στον απολογισμό που έγινε από τους υπεύθυνους Καμό και Σερβίνη τα πράγματα εξελίχθηκαν έτσι : Δύο νεολαίοι, ο Θεοδωρίδης Γιάννης και ο Σερβίνης Μιχάλης, αναγκάζουν το μηχανικό να οδηγήσει τη μηχανή για νερό. Ο Ματσούπας μπαίνει στο σταθμό και κόβει την επικοινωνία του σταθμού. Οι υπόλοιποι, εκτός από τους τέσσερις που ασχολήθηκαν με την απελευθέρωση, έπιασαν επίκαιρες θέσεις. Τον Μίλερ σκότωσε ο Χανής. Ο Παπαθανασίου τραυματίστηκε βαριά και επέζησε. Η ομάδα επέστρεψε. Χωρίς απώλειες. Ο Χαραλαμπίδης τράβηξε για το βουνό. Πήρε το ψευδώνυμο Αθάνατος.

Την ομάδα αποτελούσαν οι : Πέτρος Κορίνας (Καμό), Σερβίνης Μιχάλης, Παπαδόπουλος Γιάννης (Αυγερινός) που βρέθηκε τυχαία εκεί, Χανής Γιάννης (Ρήγας), δάσκαλος στις Κλεινές, Περπερίδης Χαράλαμπος, Τσακίρης Νίκος, Αντωνιάδης Θεόδωρος, Μοτεσνίτσαλης Γιώργος (Τάσος), Ισμιρίδης Γιάννης, Θεοδωρίδης Γιάννης, Χατζημηνάς, Βακαλόπουλος, Φιλίππου και Ματσούπας! Τους άλλους δεν τους θυμάμαι. Στον τόπο της επιδρομής κατά του τρένου παραβρέθηκε και ο γιατρός Νεδέλκος με εντολή του Σιέμπη για κάθε ενδεχόμενο.

ΟΙ ΕΠΤΑ ΕΠΟΝΙΤΕΣ - 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1944⁶¹ (ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ EXCEL ΤΩΝ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ)

Στις 15 Ιανουαρίου 1944, επτά παιδιά που κρύβονταν στην πόλη της Φλώρινας, έφυγαν μέσω Βίγλας από τον παρακαμπτήριο δρόμου, στο χωριό Ακρίτα (Μπούφι), όπου ο εκεί σύνδεσμος, τους συνόδεψε μέχρι το λαιμό Πρεσπών. Τους άφησε σε κάποιο ρέμα α περάσουν την νύχτα, για να συναντήσουν την επόμενη νύχτα τους ΕΛΑΣίτες.

⁶¹ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στη Φλώρινα», Αθήνα 1990, Σελ. 78

Όλη τη μέρα όμως δεν φάνηκαν οι αντάρτες. Πριν νυχτώσει, μια διμοιρία βουλγαρικού στρατού από το πλησιέστερο γιουγκοσλαβικό χωριό (Γκόρνο Ντούμπεκ), που κατεχόταν από βουλγαρικά στρατεύματα όπως και η ολόκληρη η γιουγκοσλαβική Μακεδονία, ύστερα από προδοσία κάποιου κατοίκου της Πρέσπας, τους ανακάλυψαν και μ'εφ'όπλου λόγχη τους κάλεσαν να παραδοθούν. Λογχίζοντάς τους, τους πήγαν πεζούς οκτώ χιλιόμετρα στο παραπάνω χωριό, στις 17 Γενάρη 1944. Εκεί ήταν η έδρα του βουλγαρικού τάγματος.

Τα ηρωικά αυτά νεαρότατα παιδιά ήταν:

Μάρκου Πέτρος του Λαζάρου, φοιτητής Ιατρικής, Χατζηπροδρόμου Σίμος του Διονυσίου, Λουκίδης Γεώργιος του Παντελή, Γαζίνος Κώστας του Δημητρίου, Σεχίδης Γεώργιος του Χαράλαμπου, Τάνος Δημήτριος του Περικλή και Στεφανίδης Λάσκαρης του Ηλία. Όλοι ήταν μαθητές του γυμνασίου της Φλώρινας.

Αφού υποβλήθηκαν σε πολύωρα, απάνθρωπα και κτηνώδη βασανιστήρια, χωρίς να ομολογήσουν τίποτα, τη μεθεπομένη, τους οδήγησαν έξω από το χωριό Ντούμπεκ και, αφού τους έδωσαν φτυάρια και κασμάδες, τους υποχρέωσαν να σκάψουν τους τάφους τους. Τους έστησαν στο χείλος των τάφων και τους σκότωσαν λογχίζοντάς τους, ενώ με ριπές πολυβόλου τους αποτέλειωσαν.

Αυτό το κείμενο αποτελεί απόσπασμα που βρήκε ο συγγραφέας Γιαγγιώργος από την εφημερίδα «ΑΛΛΑΓΗ» της φλώρινας. Το δημοσίευμα στην εφημερίδα, έγινε από τον Ηλία Καζία.

ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΦΛΑΜΠΟΥΡΟ – (7 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1944)⁶² (ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ EXCEL ΤΩΝ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ)

Μία από τις πιο σημαντικές επιδρομές που έκαναν οι Βούλγαροι ήταν αυτή στο Φλάμπουρο, καθώς εκεί συνέλαβαν συνολικά δέκα Φλαμπουριώτες, τους οποίους εκτέλεσαν, αφού πρώτα τους βασάνισαν απάνθρωπα στο Αμμοχώρι. Έγιναν προσπάθειες από την οργάνωση του ΕΑΜ Αμμοχωρίου, αλλά και άτομα από το περιβάλλον του Μπόνη, χωρίς όμως κανένα αποτέλεσμα. κάποιοι από αυτούς ήταν ο Μήτος του Μπαλιάση, ο Γαβριήλ Μπρόικος, ο Κίτσος Μητρούσης, ο αδελφός του Μητρούση και ο Κωστίκας, που ήταν ο πρόεδρος του χωριού.

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΗΣ ΔΡΟΣΟΠΗΓΗΣ (4 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1944)

Ένα σημαντικό γεγονός ολοκαυτώματος, πραγματοποιήθηκε στην Δροσοπηγή, προς το τέλος Μαρτίου 1944. Εκείνη την περίοδο έγινε η μεγάλη συνδιάσκεψη της Περιφερειακής Επιτροπής του ΕΑΜ στην Δροσοπηγή και γέμισε με κόσμο το μεγάλο σχολείο του χωριού. Δεν είχε τελειώσει η συνδιάσκεψη και έγιναν πολλά σοβαρά γεγονότα. Στις 2 Απριλίου συγκρούστηκαν οι Γερμανοί με τον ΕΛΑΣ έξω από την Δροσοπηγή. Ο ΕΛΑΣ έπιασε πέντε Γερμανούς αιχμαλώτους. Βρέθηκε και ένας αντάρτης σκοτωμένος, ένας Λεχωβίτης. Οι Γερμανοί υποχώρησαν στην Άνω Υδρούσα. Ο ΕΛΑΣ συμπτύχθηκε προς το Βαψώρι. Την επομένη, οι Γερμανοί μπήκαν στην Δροσοπηγή για να την κάψουν.

Η Δροσοπηγή, πριν πάρει αυτό το όνομα, ονομαζόταν Μπελκαμένη από την υφιστάμενη ονομασία της περιοχής. Αργότερα, το 1920, με τις

⁶² ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στην Φλώρινα», ΑΘΗΝΑ 1990, Σελ. 28 – 29

μετονομασίες, ονομάστηκε Δροσοπηγή, όνομα ταιριαστό με τις χάρες του περιβάλλοντός του.

Παρακάτω θα αναφερθούν τα γεγονότα του ολοκαυτώματος της Δροσοπηγής από δύο Δροσοπηγιώτες, που έζησαν εκείνη την εποχή, τον Χαρίση Αθ. Μιχαήλ και τον Γεώργιο Χρήστου (Κίτσος Γιανγώργου).

ΙΣΤΟΡΙΚΟ⁶³

Ήτο η 25^η Μαρτίου, εορτή του Ευαγγελισμού και της ελληνικής παλιγγενεσίας. Η εκκλησία γεμάτη πιστούς, ο παπάς μνημόνευε τα ονόματα των ηρώων των πολέμων 1904-1922 και ο δάσκαλος ετοιμαζόταν να διαβάσει το ιστορικό της μέρας. Εκείνη την στιγμή άνοιξε η πόρτα της εκκλησίας και μπήκε μέσα ο υπεύθυνος σκοπός που παρακολουθούσε και είπε κάτι εις τους χωρικούς που ήταν κοντά εις την πόρτα. Εκείνοι το είπαν στους παρευρισκόμενους και φάνηκαν όλοι ανήσυχoi. Ο ένας μετά τον άλλο ρωτούσαν τι γίνεται και ένας ένας φεύγανε έξω. Όλο το εκκλησίασμα γύρισε το κεφάλι πίσω, ο δε δάσκαλος ύστερα από δύο λέξεις σταμάτησε.

- Τι γίνεται;

- Οι Γερμανοί ήρθαν μέχρι τον Τροπαιούχο και τα κανόνια τους είναι στραμμένα προς το χωριό μας.

Όλοι ορμήσανε προς την πόρτα. Ο παπα-Δημήτρης από την ωραία πύλη φώναξε:

⁶³ Δίκτυο Μαρτυρικών πόλεων και χωριών της Ελλάδας, Ελληνικά Ολοκαυτώματα 1940-1945, Α.Α. Λιβάνη, Σελ. 259

- Αδέρφια, μη σκοτώνεστε έτσι, βγείτε έξω σιγά, σιγά γιατί έτσι θα σκοτωθούμε εδώ μέσα. Οι Γερμανοί αν θέλανε να ρίξουν στο χωριό μας, δεν είχαν ανάγκη να έρθουν στον Τροπαιούχο. Και από εκεί μας φθάνανε, μη βιάζεστε. Ψυχραιμία χρειάζεται.

Η αλήθεια είναι πως εκείνες τις μέρες ήμασταν όλοι ανήσυχοι, ότι κάτι θα συνέβαινε. Γιατί βλέπαμε στο χωριό κάτι διαφορετικό. Βλέπαμε ανθρώπους ξένους, όχι αντάρτες, γυναίκες που δεν είχαμε ξαναδεί, κάτι κακό μύριζε ο αέρας. Και το μάθαμε ύστερα από δύο μέρες πως εις το χωριό μας θα γινόταν η συνεδρίαση του ΕΑΜ, με τους Γερμανούς τρία χιλιόμετρα κοντά. Και μας πήρε ο φόβος, ο καθένας μας άρχισε να ετοιμάζεται για το παν ενδεχόμενο. Κάμναμε καταφύγια, κρύβαμε ό,τι καλύτερο είχαμε, άλλοι μέσα στα σπίτια, άλλος στα υπόστεγα, όπου νομίζαμε ότι θα ήταν πιο σίγουρο. Περιμέναμε πόλεμο, κανείς μας όμως δεν σκέφθηκε πως μπορούσαν να κάψουν το χωριό.

Μήνας Μάρτιος 1944, έγινε η Μεγάλη Συνδιάσκεψη του ΕΑΜ του Νομού. Εκατοντάδες αντιπρόσωποι οργανώσεων απ'όλα τα χωριά του Νομού, μέσα σε επαναστατικό ενθουσιασμό, στο σχολείο του χωριού, ανοίγοντας τις δύο μεγάλες αίθουσές του σε μία. Στον πάνω όροφο, βροντοφώναξαν τη θέλησή τους για αγώνα για την λευτεριά. Το χωριό πανηγύριζε. Τα καζάνια βράζαν στην αυλή. Οι αντιπρόσωποι φιλοξενήθηκαν δύο βραδιές στα σπίτια των Μπελκαμενιωτών.

Οι Γερμανοί αρκετά ανέχτηκαν την Μπελκαμένη. Δεν είχε τελειώσει η Συνδιάσκεψη και οργάνωσαν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις. Δύο συγκροτήματα γερμανικά, ένα με βάση τον Τροπαιούχο, κατευθύνονταν προς Τριανταφυλλιά. Το άλλο, με βάση την Άνω Υδρούσα, προς την Μπελκαμένη.

Το πρωί της 2ας Απριλίου συνέλαβαν στην Άνω Υδρούσα τον Μπελκαμενιώτη ΕΠΟΝίτη Θωμάκη Σταθόπουλο. Τον ρώτησαν αν υπήρχαν αντάρτες στο χωριό. Απάντησε όχι. Τον κράτησαν, δεν τον άφησαν να φύγει. Ξεκίνησε η εξόρμηση προς την Μπελκαμένη.

Ακριβώς εκεί που τώρα έχει κτιστεί η Νέα Δροσοπηγή, στο δρόμο κοντά στο ποτάμι, το τμήμα του ΕΛΑΣ που είχε σταλεί να προστατεύσει τη Συνδιάσκεψη έστηνε ενέδρα. Η εμπροσθοφυλακή της γερμανικής φάλαγγας έπεσε στην ενέδρα και συνελήφθησαν αιχμάλωτοι Γερμανοί. Η εμπροσθοφυλακή υποχώρησε. Η εξόρμηση αναβλήθηκε. Οι Γερμανοί σκότωσαν με βασανιστήρια τον ΕΠΟΝίτη Θωμά Σταθόπουλο. Στην ενέδρα σκοτώθηκε ένας ΕΛΑΣίτης από το Λέχοβο.

Τη νύχτα η Μπελκαμένη άδειασε. Ο κόσμος πήρε τα βουνά. Κρύφτηκαν στα δάση, που ήταν σκεπασμένα με χιόνι.

Την άλλη μέρα μπήκαν οι Γερμανοί στο χωριό οργανωμένα. Δε συνάντησαν αντίσταση.

Μπαίνοντας στην Μπελκαμένη, έψαξαν για τους αιχμαλώτους να τους βρουν σκοτωμένους. Βρήκαν τον τάφο του ΕΛΑΣίτη στο νεκροταφείο. Τον ξέθαψαν. Πείστηκαν πως οι Γερμανοί εκτελέστηκαν. Η οργάνωση του χωριού είχε θάψει τους εκτελεσμένους Γερμανούς σ'άλλο σημείο του χωριού.

Την 4^η Απριλίου 1944, οι κατακτητές ρίχτηκαν στην πυρπόληση του χωριού. Η Μπελκαμένη λαμπάδιασε. Τις γριές που είχαν μείνει στο χωριό δεν τις πείραξαν. Σκότωσαν τον Μηνά του Γκίνο, που περιφερόταν στο μονοπάτι του Κονίσματος, και την Αλεξάνδρα Κυριαζή.

Απόγευμα οι Γερμανοί επέστρεψαν στην Άνω Υδρούσα και οι Μπελκαμενιώτες στις στάχτες και στη θράκα των σπιτιών τους. Προσπάθησαν να σώσουν ό,τι μπορούσαν.

Καιγόταν ο τόπος, παντού φωτιές. Τα μεγάλα σπίτια των 100 χρόνων, επειδή είχανε γερές σκεπές από δρύινα ξύλα, αργούσαν να καούν και πέφτανε κομμάτια, μαζί με τους τοίχους και καπνός και σκόνη μαζί. Σου κόβανε την ανάσα. Εκκλησία, σχολείο, Κοινοτικό Κατάστημα, δεν σεβάστηκαν τίποτε. Όλα σωριάστηκαν σε άμορφους σωρούς.

Η ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕ ΤΟ 1943 – 1944 ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ⁶⁴

Ο ΕΛΑΣ άρχισε να μεγιστοποιεί την δράση του κατά το 1943, ενώ ταυτόχρονα οι Γερμανοί και ο Κάλτσεφ πίεζαν τα χωριά να εξοπλιστούν για να αντιμετωπίσουν τους αντάρτες, χωρίς όμως να τα καταφέρνουν, αφού τα χωριά αντιστέκονταν. Έτσι, ο άνεμος της λευτεριάς κυριαρχούσε και οι Γερμανοί περιορίστηκαν μέσα στην Φλώρινα, στο Αμύνταιο και σε κανά δύο άλλα κεντρικά σημεία. Για αυτό και για να αντιμετωπίσουν αυτήν την κατάσταση, οι Γερμανοί δημιούργησαν την εκατονταρχία που συγκροτήθηκε από χωροφύλακες, χωρίς όμως αυτή να μπορέσει να αναπτύξει δραστηριότητα. Είχαν εγκατασταθεί στην Οικοκυρική Σχολή και ουσιαστικά περιφέρονταν απλά στους δρόμους τραγουδώντας ξεπερασμένα εμβατήρια. (Διαλύθηκαν το 1944).

⁶⁴ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στην Φλώρινα», ΑΘΗΝΑ 1990, Σελ. 28 – 29

Από τις αρχές του 1944, η κατάσταση άρχισε να δυσκολεύει για τους Γερμανούς, με αποτέλεσμα να φέρουν ένα τάγμα βουλγαρικού στρατού, το οποίο άρχισε να κάνει επιδρομές στα χωριά.

Παρόλα αυτά, ο νομός της Φλώρινας, είναι από τους ελάχιστους νομούς της Ελλάδας, στον οποίο τα θύματα της Αντίστασης ήταν ελάχιστα. Αυτό οφείλεται στην έγκυρη επικράτηση των ΕΑΜικών οργανώσεων και στη σωστή αντιμετώπιση των προβλημάτων από την τοπική ηγεσία τους.

Με τον ερχομό της Άνοιξης του 1944, παρόλο ότι ήρθε και ο βουλγαρικός στρατός, ο νομός θεωρούνταν ελεύθερη περιοχή, εκτός από την πόλη Φλώρινα, το Αμύνταιο και τρία χωριά του Αμυνταίου, που ήταν οπλισμένα από τον Κάλτσεφ. Σ'όλα τα άλλα χωριά, κυκλοφορούσε ελεύθερα ο κόσμος. Φυσικά, οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις, που κρατούσαν για λίγες μέρες, άλλαζαν για λίγο το καθεστώς.

ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ ΚΑΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΦΛΩΡΙΝΑ– Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΕΙΚΟΣΙ ΣΤΙΣ 23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1944⁶⁵ (ΚΑΠΟΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ ΕΧΣΕΛ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ)

Γραμμένο από τον ιστορικό, Γεώργιο ΣΤ. Παλαιόπουλο

Κατά τη διάρκεια της περιόδου της Κατοχής στην Ελλάδα η περιοχή της Φλώρινας τέθηκε υπό τη διοίκηση του γερμανικού στρατού όπως σχεδόν και το μεγαλύτερο τμήμα της Μακεδονίας, εξαιρουμένης της ανατολικής στην οποία εγκαταστάθηκε βουλγαρική δύναμη. Ωστόσο, την

⁶⁵ Αντίποινα Κατοχής στη Φλώρινα – Η εκτέλεση των είκοσι στις 23 Αυγούστου 1944, <http://neafiorina.gr/2016/08/antipina-katochis-sti-florina-ektelesi-ton-ikosi-stis-23-avgoustou-1944/>

ίδια περίοδο, το βουλγαρικό ενδιαφέρον για τη Φλώρινα παρέμενε ενεργό και είχε ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση του λοχαγού Hans Griese που είχε αρχικά τοποθετηθεί στον θώκο του Φρουραρχείου Φλώρινας, μετά από απαίτηση και ενέργειες της βουλγαρικής διπλωματίας. Ας μη διαφεύγει το γεγονός πως στο προαναφερθέν Φρουραρχείο της γερμανικής Διοίκησης σημαντική θέση κατείχε Βούλγαρος στρατιωτικός με βαθμό υπολοχαγού, ο Nikolay Mladenov. Ο ταγματάρχης του πυροβολικού Asser Brenner θεωρήθηκε ότι τηρούσε όλες τις προϋποθέσεις και γι' αυτό ορίστηκε ως αντικαταστάτης του Hans Griese.

Ένα από τα πρώτα δείγματα της κατάστασης που θέλησε να εδραιώσει ως επικεφαλής του γερμανικού Φρουραρχείου Φλώρινας, ο Asser Brenner ήταν η απόφαση της επιβολής κυρώσεων σε όσους πολίτες δεν τηρούσαν τις διαταγές του. Άμεσα με την ανάληψη των καθηκόντων του γνωστοποίησε στους κατοίκους, μεταξύ άλλων, τη μορφή των μέτρων που θα λαμβάνονταν σε κάθε περίπτωση δολιοφθοράς ή ενέργειας που θα στρέφονταν εναντίον του τριπλού κατοχικού στρατού της περιοχής, ως αντίποινα.

Στο πλαίσιο, λοιπόν, αυτό το καλοκαίρι του 1941 κοινοποίησε διαταγή του γνωστοποιώντας ότι η απώλεια ζωής ή και ο τραυματισμός Γερμανού στρατιωτικού οποιοδήποτε βαθμού, θα επέφερε την εκτέλεση πενήντα πολιτών παρακάμπτοντας κάθε περίπτωση παραπομπής τους σε δίκη. Έτσι η κατάσταση εδραιώθηκε σύντομα αφού το φθινόπωρο του ιδίου έτους ο Στρατάρχης Wilhelm Keitel εξέδωσε εντολή εκτέλεσης πενήντα ατόμων για τον τραυματισμό κάθε στρατιώτη της γερμανικής

δύναμης, ενώ για τον θάνατό του θα οδηγούνταν στο εκτελεστικό απόσπασμα εκατό Έλληνες πολίτες.

Η συνήθης διαδικασία και τακτική κατά την εφαρμογή των αντιποίνων στη Φλώρινα προέβλεπε την τυφλή – δίχως κριτήρια – επιλογή συλληφθέντων ατόμων που κρατούνταν από τη γερμανική διοίκηση είτε στο υπόγειο του δικαστικού κτιρίου, είτε στο χώρο των φυλακών της πόλης, είτε σε άλλο σημείο κράτησης όπως ήταν μία παλιά αποθήκη καπνού.

Υπό αυτές τις συνθήκες μία ίσως λιγότερο γνωστή επιβολή αντιποίνων στη Φλώρινα από τον γερμανικό στρατό κατοχής, έλαβε χώρα τον Αύγουστο του 1944, έναν χρόνο μετά από εκείνη της Κλαδοράχης. Αφορμή για το γερμανικό Φρουραρχείο της πόλης ήταν η επίθεση στις 22 Αυγούστου 1944 ομάδα ανταρτών σε κομβόι στρατιωτικών αυτοκινήτων στον επαρχιακό δρόμο που συνδέει τους οικισμούς Κλειδί και Βεύη και είχε ως αποτέλεσμα τον θανάσιμο τραυματισμό στρατιωτών, ενός Ιταλού και επτά Γερμανών. Ο πρόσφατα τοποθετημένος Γερμανός Φρούραρχος στην πόλη της Φλώρινας, λοχαγός Bunzel δεν άφησε κανένα χρονικό περιθώριο αντίδρασης, θέλοντας προφανώς να δείξει πυγμή εξουσίας και έλεγχο της κατάστασης, εφαρμόζοντας άμεσα το νόμο των αντιποίνων.

Η επιλογή των ατόμων που επρόκειτο να εκτελεστούν πραγματοποιήθηκε από ένα σύνολο κρατουμένων στις φυλακές για διάφορους λόγους μη συνδεόμενους με το περιστατικό.

Πράγματι μετά από διαταγή του Bunzel είκοσι Έλληνες πολίτες στις 23 Αυγούστου 1944 επιβιβάστηκαν σε όχημα του στρατού της

γερμανικής Διοίκησης και μεταφέρθηκαν σε αγροτικό χώρο παρακείμενο ανατολικά του Ι. Ν. Αγίου Γεωργίου της πόλης, όπου και εκτελέστηκαν στις 3.30 μμ. Ήταν κάτοικοι από την πόλη της Φλώρινας και από τους οικισμούς του νομού Κάτω Καλλινίκη, Πολυπόταμος, Κάτω Κλεινές, Άνω Κλεινές, καθώς επίσης και από την πόλη της Καστοριάς και από τους οικισμούς Άργος Ορεστικό, Δαμασκησιά και Κρανοχώρι.

Μεταξύ των είκοσι ατόμων που εκτελέστηκαν στις 23 Αυγούστου 1944 ως αντίποινα ήταν ο δικηγόρος Αργύριος Εξάρχου, με καταγωγή από τη Δροσοπηγή. Υποψήφιος για τη θέση του Δημάρχου Φλώρινας, όταν το ίδιο έτος πέθανε ο συνάδελφός του, επίσης δικηγόρος, και Δήμαρχος, Δημήτριος Κώττας. Όμως η τοποθέτησή του δεν είχε την αποδοχή της γερμανικής Διοίκησης και για τον λόγο αυτό δεν ολοκληρώθηκε.

Στη συνέχεια, στις 14 Οκτωβρίου 1944 ο Αργύριος Εξάρχου ανακηρύχτηκε επίτιμος Δήμαρχος Φλώρινας, όταν η Διοικούσα Επιτροπή του Δήμου της πόλης συνήλθε σε Έκτακτη Ειδική Συνεδρίαση. Κατά τις εργασίες της αποφασίστηκε ομόφωνα να τεθεί το πορτραίτο του ανάμεσα σε εκείνα των Δημάρχων που προηγήθηκαν, καθώς επίσης να ονομαστεί η οδός από την κεντρική πλατεία Ομονοίας μέχρι τον χώρο που έγινε η εκτέλεση, Λεωφόρος Αργυρίου Εξάρχου. Ακόμη να δοθεί ψήφισμα στην οικογένειά του και να δημοσιευθούν όλες οι αποφάσεις στον Τύπο των Αθηνών και της Θεσσαλονίκης.

Στην Έκτακτη Συνεδρίαση της Διοικούσας Επιτροπής του Δήμου Φλώρινας της 14^{ης} Οκτωβρίου 1944 ομόφωνα, μεταξύ άλλων αποφασίστηκε να γίνει κατάλληλη διαμόρφωση του τόπου εκτέλεσης των είκοσι ατόμων, με στόχο την τοποθέτηση μνημείου. Η απόφαση

αυτή με αριθμό 30 και ημερομηνία 14 Οκτωβρίου 1944 που είναι καταχωρημένη στα Πρακτικά Εκτάκτου και Ειδικής Συνεδριάσεως της Διοικούσης Επιτροπής του Δήμου Φλώρινης και βρίσκεται στο Αρχείο του Δήμου στο Βιβλίο Πρακτικών Διοικούσας Επιτροπής Δήμου (245/1944-136/1945), ως τις μέρες μας δεν έχει υλοποιηθεί. Ο τόπος έχει παραμείνει χέρσος από την ημέρα εκείνη και μάλλον περιμένει την αξιοποίησή του προς την κατεύθυνση αυτή. Το μόνο που θυμίζει το γεγονός είναι ένας τύμβος από χώματα που προήλθε από την εκσκαφή λίγα χρόνια αργότερα για την ανεύρεση των οστών των εκτελεσθέντων. Σήμερα φυλάσσονται στο οστεοφυλάκιο του Ι. Ν. Αγίου Γεωργίου.

Ονόματα εκτελεσθέντων, τόπος κατοικίας, ηλικία και επάγγελμα:

1. Εξάρχου Αργύριος, Φλώρινα, 55, Δικηγόρος
2. Καρανίκας Βασίλειος, Φλώρινα, 46, Φοροτεχνικός, υπάλληλος Δήμου Φλώρινας
3. Πλατής Ιωάννης, Φλώρινα, 32, Επιπλοποιός
4. Σαουλίδης Γεώργιος, Κάτω Καλλινίκη Φλώρινας, 30, Γεωργός
5. Γρηγοριάδης Γεώργιος, Κάτω Καλλινίκη Φλώρινας, 37, Γεωργός
6. Ευθυμιάδης Θεόδωρος, Κάτω Καλλινίκη Φλώρινας, 33, Γεωργός
7. Ξενίδης Αναστάσιος, Κάτω Καλλινίκη Φλώρινας, 46, Γεωργός

8. Σελεμίδης Γεώργιος, Κάτω Καλλινίκη Φλώρινας, 38, Γεωργός
9. Παλαιόπουλος Γεώργιος, Κάτω Καλλινίκη Φλώρινας, 39, Γεωργός
10. Στοϊνης Βασίλειος, Πολυπόταμος Φλώρινας, 28, Γεωργός
11. Μίσκας Δανιήλ, Πολυπλάτανος Φλώρινας, 36, Γεωργός
12. Τσολάκης Παύλος, Πολυπλάτανος Φλώρινας, 28, Γεωργός
13. Καλαϊτζίδης Γεώργιος, Κάτω Κλεινές Φλώρινας, 30, Γεωργός
14. Κηπουρόπουλος Χαράλαμπος, Άνω Κλεινές Φλώρινας, 50, Γεωργός
15. Γρούιος Πέτρος, Άνω Κλεινές Φλώρινας, 70, Γεωργός
16. Δούμας Αναστάσιος, Άργος Ορεστικό Καστοριάς, 42 Καφεπώλης
17. Αδαμίδης Στέργιος, Δαμασκησιά Καστοριάς, Γεωργός
18. Καρανικόπουλος Τρύφων, Κρανοχώρι Καστοριάς, Γεωργός
19. Βάρρας Ζήσης, Άργος Ορεστικό Καστοριάς
20. Παπαδόπουλος Στέφανος, Καστοριά, Εργάτης

ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΩΝ ΠΙΕΡΙΩΝ (ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1943)⁶⁶

Στο βιβλίο της Ιστορίας της ΣΤ' Δημοτικού για την αντίσταση που πρόβαλαν οι Έλληνες (το 1941 και εξής) στους κατακτητές διαβάζουμε: "Οι πράξεις αντίστασης προκάλεσαν τα αντίποινα των κατακτητών. Η τρομοκρατία, το κάψιμο ολόκληρων χωριών όπως τα Καλάβρυτα, το Δίστομο, το Μεσόβουνο, οι Πύργοι και η Κάνδανος καθώς και οι μαζικές εκτελέσεις υπήρξαν το βαρύ τίμημα της ελευθερίας". (Ιστορία του νεότερου και σύγχρονου κόσμου, ΣΤ' Δημοτικού, Πέμπτη Ενότητα, Κεφάλαιο 9, σελ. 213, έκδοση 2012)

Στη φράση: "το κάψιμο ολόκληρων χωριών όπως τα Καλάβρυτα, το Δίστομο, το Μεσόβουνο, οι Πύργοι και η Κάνδανος, οι συγγραφείς του σχολικού βιβλίου θα μπορούσαν να προσθέσουν και τη φράση: "όπως το Παλαιογράτσανο, το Καταφύγι και η Αγία Κυριακή". Και να γιατί.

Τον Δεκέμβριο του 1943 (από την 12η Δεκεμβρίου και εξής) τα γερμανικά στρατεύματα Κατοχής μπήκαν απρόσκλητα στα τρία ορεινά χωριά των Πιερίων, Παλαιογράτσανο, Καταφύγι και Αγία Κυριακή (προφανώς στο πλαίσιο των "αντιποίνων") και έσπειραν τον όλεθρο και το θάνατο.

Έκαψαν εκκλησιές, σχολεία, σπίτια και ποιμνιοστάσια. Πυροβόλησαν και σκότωσαν εν ψυχρώ και εξ επαφής άοπλους ανθρώπους, που δεν είχαν καμιά σχέση με τις επιχειρήσεις των ανταρτών: γιαγιάδες ανήμπορες στα κρεβάτια, γυναίκες πάνω στη σκάφη την ώρα που ζύμωναν το ψωμί για την οικογένειά τους. Έκαψαν

⁶⁶ Έρευνα του π. Κωνσταντίνου Ι. Κώστα

πρόβατα. Κρέμασαν νέους. Έκαψαν ζωντανή γυναίκα, αφού την περιτύλιξαν με άχυρο. Ξεκοίλιασαν με τις ξιφολόγχες βοσκό.

13 άνθρωποι στο Παλαιογράτσανο, 22 στο Καταφύγι και 7 στην Αγία Κυριακή (Σκούλιαρη), συνολικά 42, άοπλοι και αθώοι, έχασαν τη ζωή τους έτσι στα ξαφνικά, χωρίς να μάθουν ποτέ το “γιατί”.

Στο κάψιμο του Παλαιογρατσάνου υπήρξαν 13 θύματα:

Ο Νικόλαος Νικόπουλος, κάηκε ζωντανός μέσα στο σπίτι του.

Η Ασιμήνα Στεφάνου, κάηκε ζωντανή μέσα στο σπίτι της.

Ο Γεώργιος Γεργούλας, κάηκε ζωντανός μέσα στο σπίτι του.

Ο Κωνσταντίνος Ζέρβας. Τον πυροβόλησαν στο δρόμο.

Ο Δημήτριος Χριστοδούλου. Τον πυροβόλησαν στο δρόμο.

Η Αικατερίνη Ρήγα. Την πυροβόλησαν στο δρόμο.

Η Μαρία Ματοπούλου. Την πυροβόλησαν στο δρόμο.

Ο Δημήτριος Στεφάνου. Τον εκτέλεσαν στη θέση του παιδιού του. Οι Γερμανοί είχαν συλλάβει το γιο του. Τον πήγαν για εκτέλεση. Ο πατέρας παρακάλεσε να αντικαταστήσει το παιδί του. Συμφώνησαν. Ελευθέρωσαν το γιο. Εκτέλεσαν τον πατέρα..

Ο Λάμπρος Κουτσιούκης. Τον εκτέλεσαν κοντά στο Ρύμνιο.

Η Ελένη Στεργιοπούλου. Την εκτέλεσαν κοντά στο Ρύμνιο.

Η Ελένη Ματοπούλου. Την εκτέλεσαν στα Κάτω Αλώνια.

Ο Ιωάννης Ματόπουλος. Του κάψανε μαντρί και πρόβατα. Του βοσκού, του ανέβηκε το αίμα στο κεφάλι. Έπεσε κάτω και πέθανε ακαριαία.

Η Μαρία Γ. Μυλωνά, βρέφος 40 ημερών. Ξεπάγιασε από το κρύο μέσα στα χιόνια και τους πάγους. Πέθανε στο ξωκλήσι του Αη-Γιάννη.

Τα στοιχεία που αφορούν την πυρπόληση του Παλαιογρατσάνου δόθηκαν (το 1985) στον π. Κωνσταντίνο Ι. Κώστα από τους αυτόπτες μάρτυρες των γεγονότων: Δημήτριο Φικιάρη, Θωμά Στεργιόπουλο, Παύλο Παπανώτα, Γεώργιο Ράπτη, Παναγιώτη και Βασιλική Παπαγόρα, Νικόλαο Στεργιόπουλο και Γιάννη Στεργιόπουλο. Και από τον Στέφανο Γ. Μυλωνά-το 2001.

Στο κάψιμο του Καταφυγίου τα θύματα ήταν 22:

Ο Ιωάννης Τάτσης, ετών 22. Ήταν το πρώτο θύμα. Τον “γάζωσαν” στο καραούλι που φύλαγε.

Ο Παύλος Μιρλιαούντας. Τον κρέμασαν στην πλατεία και μετά τον έκαψαν.

Ο Ιωάννης Τζιόκας. Τον πυροβόλησαν μέσα στο σπίτι του.

Η Μαρία Παπλιόρη, γιαγιά κατάκοιτη στο κρεβάτι. Την πυροβόλησαν στο κεφάλι εξ επαφής.

Η Αγνή Γκάτζιου. Την πυροβόλησαν.

Ο Δημήτριος Βλαχοδήμος. Τον πυροβόλησαν.

Η Αικατερίνη Φίτσιου. Την πυροβόλησαν στο δρόμο.

Η Αικατερίνη Γκουτζιάνα. Την πυροβόλησαν.

Ο Αριστείδης Τσιουπλής. Τον πυροβόλησαν.

Η Ευθαλία Ζουζό. Την έκαψαν ζωντανή, αφού την τύλιξαν με άχυρα.

Η Αικατερίνη Ζουζό. Την πυροβόλησαν.

Ο Γρηγόριος Τσιτσιάνης. Τον πυροβόλησαν.

Ο Ευάγγελος Καράς. Τον πυροβόλησαν.

Ο Αστέριος Βαρβαρέζος. Τον πυροβόλησαν.

Η Αικατερίνη Βαρβαρέζου. Την πυροβόλησαν.

Ο Αστέριος Τσιάτσιος. Τον πυροβόλησαν.

Η Αικατερίνη Ψαροδήμου. Την πυροβόλησαν.

Η Ευγενία Ζαραμπούκα. Την πυροβόλησαν.

Ο Δημήτριος Γκουτζιομπίνης. Τον πυροβόλησαν.

Η Γιάννω Καραλέκα. Την πυροβόλησαν.

Η Ευφροσύνη Δανιήλ. Την πυροβόλησαν.

Ο Ευάγγελος Τσιώτσιος. Τον πυροβόλησαν.

Τα στοιχεία που αφορούν στην πυρπόληση του Καταφυγίου κατέγραψε ο π. Κωνσταντίνος Ι. Κώστας (το 1986) συνομιλώντας με τους αυτόπτες των γεγονότων, το Νικόλαο Ι. Τζινίκο, τη Μαριάνθη Καρασίμου, την Ερμιόνη Τσακνάκη και την Ευθαλία Λιάλιου.

Στο κάψιμο της Αγίας Κυριακής τα θύματα ήταν 7.

Η Μαρία Ρήγα. Την πυροβόλησαν ενώ κουβαλούσε ψωμιά.

Ο Δημήτριος Γκαρμπούνης του Θωμά, τον πυροβόλησαν.

Ο Θωμάς Γκαρμπούνης, πατέρας του Δημητρίου. Τον πυροβόλησαν.

Ο Γεώργιος Μίχος. Τον πυροβόλησαν.

Ο Ευθύμιος Σεραφείμ. Τον πυροβόλησαν.

Η Δέσποινα Σεραφείμ, γυναίκα του Ευθύμιου. Την πυροβόλησαν πάνω στη σκάφη την ώρα που ζύμωνε.

Ο Απόστολος Ανδρεόπουλος. Τον πυροβόλησαν έξω από το χωριό.

Τα ιστορικά στοιχεία για την πυρπόληση της Σκούλιαρης δόθηκαν (το 1986) στον π. Κωνσταντίνο Ι. Κώστα από αυτόπτες των γεγονότων, τη Δέσποινα Στεργιοπούλου, τη Μαρία Λ. Καρανάτσιου, την Περιστέρα Τέτου, την Ελένη Στεργιοπούλου, τον Αντώνιο και Βάια Τσέγκο, τη Βάια Σταμάτη, τη Βασιλική Νατσιούλα, τον Αθανάσιο Ζουζό και τη Χρυσάνθη Σγούρου.

Εκτελέσεις από τα στρατεύματα Κατοχής έγιναν και στο Βελβεντό:

Ο Δημήτριος Μπαχτσές του Νικολάου, ετών 44. Εκτελέστηκαν. *(Η πληροφορία της Γαλάτειας Μπαχτσέ)*

Ο Γεώργιος Μπαλάνης, και ο Μάρκος Σαμαράς, εκτελέστηκαν στο πίσω προαύλιο του Δημοτικού Σχολείου Βελβεντού.

Ο Ζήνων Τζατζάρης, ο Αντώνιος Καραδήμος, ο Ελευθέριος Μαργαρίτης, ο Γεώργιος Κακούλης, και ο Χριστόδουλος Μαρκάλας, εκτελέστηκαν στην παλιά Γέφυρα του Αλιάκμονα στη Νεράιδα.

Ο Γεώργιος Χατζηγιωάννου ή Μπαχασιώτας. Εκτελέστηκε.

Ο Περικλής και ο Ευθύμιος Λάπας πατέρας και γιος, εκτελέστηκαν στην περιοχή Προύτσιαβο.

Ο Ζορμπάς. Το μικρό του όνομα δεν μας δόθηκε. Εκτελέστηκε.

Δύο αδερφοί Μπουντιό. Εκτελέστηκαν σε ύψωμα κοντά στην εκκλησία Παναγία της Κοζάνης.

Ο Στάμκος Κλίγκος: Τον βασάνισαν σκληρά και τον κρέμασαν σ' ένα από τα πλατάνια στα "φιγκαταλώνια" Βελβεντού. Αυτόπτης μάρτυρας ο Γρηγόριος Φωκίδης.

Τα στοιχεία για το Βελβεντό δόθηκαν στον π. Κωνσταντίνο Ι. Κώστα από τον Μάρκο Μπαλάνη, (10-12-2005), ο οποίος τα κατέγραψε από τον Μάρκο Σιώμο, 90 ετών και την Άννα Μπαλάνη 93 ετών (Οκτώβριος 2005).

Αναφορά στην πυρπόληση του Μοσχοχωρίου.

Πρακτικό του Κοινοτικού Συμβουλίου της Κοινότητας Μοσχοχωρίου (Αρ. 2/10-8-1945, με Πρόεδρο τον Αν. Τζούνα) απαντά σε "ερωτήματα του Υπουργείου Υγιεινής και Κοινωνικής Πρόνοιας" και αναφέρεται στην πυρπόληση που υπέστη το Μοσχοχώρι από τα στρατεύματα Κατοχής, ως εξής: "- Ημερομηνία καταστροφής; 12 Δεκεμβρίου 1943. -Παρά τίνος; Γερμανών. -Διά τίνα τρόπο κατεστράφη η Κοινότης; Διά πυρκαϊάς".

Στο κάψιμο του Μοσχοχωρίου πληγώθηκε από τους πυροβολισμούς των Γερμανών η Γιαννούλα Τσιάπλα ηλικίας 2,5 ετών, μεταφέρθηκε από τους γονείς της στο Βελβεντό στο γιατρό Ιπποκράτη και πέθανε μετά από 7 ημέρες. (Πηγή: Γεώργιος Λαγογιάννης, Πρόεδρος τοπικής Κοινότητας Πλατανορέματος).

ΣΚΙΑΓΡΑΦΗΣΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΚΩΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ⁶⁷

Ο Γιάννης Κωνσταντινίδης ήταν γεωπόνος, ο οποίος έζησε για πολλά χρόνια στη Φλώρινα, αν και καταγόταν από την Πάτρα. Έδρασε όλα τα χρόνια της κατοχής στην Φλώρινα και ήταν ένας από τους δέκα πρωτεργάτες και οργανωτές της Αντίστασης του νομού Φλώρινας.

...Συνδέθηκε με τον Στράτο Κέντρο και ανέλαβε την διαφώτιση της οργάνωσης «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ». Ετοιμάζε υλικό για την εφημερίδα του ΕΑΜ «ΝΙΚΗ». Ένα βράδυ χτύπησαν την πόρτα του γκεσταπίτες, έφυγε από την πίσω πόρτα του σπιτιού του και εγκαταστάθηκε στο σπίτι του Νίκου Αξάρη, στις Κλεινές. Εκεί, στήθηκε εκδοτικός μηχανισμός της Αντίστασης, ο οποίος δούλευε 12 – 20 ώρες το εικοσιτετράωρο, από αυτόν, τον Αλέκο Σιέμπη, τον Θανάση Ζιώγα και τον Χαραλαμπίδη. Κυκλοφόρησαν 500 προκηρύξεις, 200 αντίτυπα της εφημερίδας «ΝΙΚΗ» του ΕΑΜ, 150 αντίτυπα της εφημερίδας «ΑΓΩΝΑΣ» της Π.Ε του ΚΚΕ, 150 «ΝΕΙΑΤΑ» της Νεολαίας ΕΑΜ ΝΕΩΝ και 50 προκηρύξεις της ΝΟΦ.

ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ ΤΡΑΪΤΣΕΣ⁶⁸ (ΒΡΕΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ ΕΧΣΕΛ ΘΑΝΟΝΤΩΝ)

Ο Στογιάννης ήταν από την Σκοπιά. Ήταν μοναχογιός. Μαζί με τον Τάσο (Γιώργο Μοντεσνίτσαλη), τον Κίτσο Γεωργίου και τον Γιάννη Σταμμένη, αποτέλεσαν την επιτροπή που καθοδηγούσε από το ΚΚΕ όλη την περιοχή. Ο Τάσος με τον Κίτσο και τον Σταμμένη σχημάτισαν την

⁶⁷ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στη Φλώρινα», Αθήνα 1990, σελ. 50-54

⁶⁸ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στη Φλώρινα», Αθήνα 1990, Σελ. 67 -71

επιτροπή με ευθύνη τα χωριά από την σιδηροδρομική γραμμή έως το Βίτσι. Ο δε Στογιάννης έφευγε και αναλάμβανε την περιοχή από τη σιδηροδρομική γραμμή ως το Καϊμαξιλάν, όπου μαζί με άλλα στελέχη της περιοχής εκείνης θα σχημάτιζαν την επιτροπή της περιοχής Βεύης.

Ο Στογιάννης, άφησε σε λίγο το σπίτι του, την ησυχία του, την άνετη ζωή του και μπήκε στις δοκιμασίες, αλωνίζοντας τα χωριά της περιοχής της Βεύης. Είχε επισημανθεί κι αυτός από τους Γερμανούς για τις δραστηριότητές του. Το Γενάρη του 1944, σε επιδρομή που έκαναν οι Βούλγαροι προς τα χωριά του Καϊμαξαλάν, πιάστηκε στην Αχλάδα. Βασανίστηκε από τους Βούλγαρους, οι οποίοι τον παρέδωσαν στους Γερμανούς. Οι Γερμανοί τον έστειλαν στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη, όπου πέθανε κάτω από δραματικές συνθήκες.

Η προσφορά του στην Αντίσταση και ιδιαίτερα στην ενότητα του λαού στα χωριά που πέρασε, στεφανωμένη με την θυσία του, θα μείνει φωτεινό παράδειγμα.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΕΡΒΙΝΗΣ⁶⁹

Στην κατοχή τελείωσε την Παιδαγωγική Ακαδημία της Φλώρινας κι έγινε δάσκαλος. Ήταν από τους πρώτους στην Εθνική Αντίσταση. Στην ΟΚΝΕ, στην ΕΠΟΝ, στο ΚΚΕ, στο ΕΑΜ. Αγωνιστής για την ισοτιμία των μειονοτήτων, των Σλαβομακεδόνων. Η αγωνιστική του ιστορία πλούσια. Η συμπεριφορά του ανιδιοτελής μέχρι την θυσία του.

Δεν πείστηκε από τους Σλαβομακεδόνες της γιυγκοσλαβικής Μακεδονίας που, όταν καταδιώκονταν, τους φιλοξενούσε. Δε συμφώνησε ποτέ με τις λαθεμένες απόψεις, που οδήγησαν πολλούς

⁶⁹ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στη Φλώρινα», Αθήνα 1990, Σελ. 96

συμπατριώτες στο στρατόπεδο των Σλαβομακεδόνων της Γιουγκοσλαβίας.

Στάθηκε δίπλα με τους Έλληνες αγωνιστές συμπατριώτες, πιστός στα ιδανικά και την πολιτική του ΚΚΕ και του ΕΑΜ. Κυνηγήθηκε μετά την απελευθέρωση. Φυλακίστηκε, βασανίστηκε και τέλος εκτελέστηκε. Έπεσε την άνοιξη του 1947, πίσω από τις φυλακές του Επταπυργίου.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΣ⁷⁰

Πέθανε και κηδεύτηκε στη Σόφια. Ήταν ηγετικό στέλεχος της Αντίστασης στη Φλώρινα. Γεννήθηκε στην Βεύη. Τελείωσε το γυμνάσιο στη Φλώρινα. Γράφτηκε στη Νομική στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης απ' όπου διώχτηκε για τις προοδευτικές του αριστερές ιδέες.

Από την αρχή της κατοχής πρωτοστάτησε με τους Αλέκο Σιέμπη, Στράτο Κέντρο και Γιάννη Κωνσταντινίδη για την ανάπτυξη της Αντίστασης κατά των Γερμανών και Βούλγαρων κατακτητών στον νομό μας, συμμετέχοντας στην οργάνωση ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ και αργότερα στο ΕΑΜ. Το 1944, σαν γραμματέας της Νομαρχιακής Επιτροπής του ΕΑΜ του νομού μας, με συνεργάτες τον Φίλιππα Σαββίδη και τον Μήτσο Βελάκη, έδωσε όλες του τις δυνάμεις για την ανάπτυξη της Αντίστασης και τις λαϊκής εξουσίας.

Συνετός, μετρημένος, με γνώμονα πάντα το συμφέρον του λαού μας, συνέβαλε αποφασιστικά με τους άλλους συνεργάτες του στην αποτροπή των σχεδίων του κατακτητή, που σκόπευε ν'αφανίσει τον

⁷⁰ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στη Φλώρινα», Αθήνα 1990, Σελ. 135

τόπο. Συνέβαλε επίσης αποφασιστικά στην αποτροπή ακροτήτων στην δύσκολη αυτή περιοχή της Ελλάδας με τις τόσες, ιδιομορφίες.

Μετά τη Βάρκιζα κυνηγήθηκε άγρια. Αργότερα, πέρασε στο δημοκρατικό στρατό. Πήρε μέρος στην κυβέρνηση του βουνού με ευθύνη υπουργού. Με την λήξη του εμφυλίου πέρασε στις ανατολικές χώρες και κατέληξε στη Σόφια, όπου πέθανε με την σκέψη του πάντα στην Ελλάδα και στην πρόοδό της.

ΝΕΔΕΛΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ⁷¹

Γεννήθηκε το 1920 στην Φλώρινα. Φοιτητής της Ιατρικής σχολής, τον βρίσκει η κατοχή. Εντάσσεται στις γραμμές του ΕΑΜ, πολεμώντας τον φασισμό από το 1941 και γίνεται μέλος του ΚΚΕ. Μετά την απελευθέρωση καταδιώκεται και φεύγει στο Μπούλκες της Γιουγκοσλαβίας. Το 1949, πρόσφυγας στην Τσεχοσλοβακία, αποφοίτησε από την Φιλοσοφική Σχολή Μπανά. Μετά από εξετάσεις διορίζεται υπεύθυνος καθ'έδρας Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο της Πράγας. Το 1967 αποκτά διδακτορικό τίτλο. Πέθανε στην Θεσσαλονίκη το 1985.

ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ⁷²

Ο Αποστόλης γεννήθηκε στους Λόφους της Φλώρινας το 1920, όπου τέλειωσε το δημοτικό και στην συνέχεια την Γεωργική Σχολή της Φλώρινας. Πήρε μέρος από τους πρώτους στην Εθνική Αντίσταση σαν στέλεχος του ΚΚΕ και του ΕΑΜ. Εργάστηκε στο μακεδονικό γραφείο του

⁷¹ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στη Φλώρινα», Αθήνα 1990, Σελ. 136

⁷² ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στη Φλώρινα», Αθήνα 1990, Σελ. 138

ΚΚΕ σαν μεταφραστής από τα βουλγάρικα που ήξερε πολύ καλά. Κυνηγήθηκε μετά την Βάρκιζα και την διδακτορία του Παπαδόπουλου.

Φυλακίστηκε στην Κασάνδρα, Γιούρα κ.α. Εξορίστηκε στον Άι-Στράτη στην Λέρο. Ήταν υποψήφιος βουλευτής του ΚΚΕ. Πέθανε τον Αύγουστο του 1989.

ΟΙ ΑΝΤΑΡΤΕΣ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ – Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΠΑΡΜΠΑ ΘΟΔΩΡΟΥ – ΗΛΙΑ ΦΡΥΤΖΑΛΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ – Η ΜΑΧΗ ΣΤΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΓΡΕΒΕΝΩΝ 9 ΙΟΥΛΙΟΥ 1944 (Ο ΗΛΙΑΣ ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΒΡΕΘΗΚΕ ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΛΛΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ ΕΧΣΕΛ ΤΩΝ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ)

Ο Ηλίας Φρυτζαλάς (μπαρμπά Θόδωρος), ήταν ο Καπετάνιος του ΕΛΑΣ. Ο γιος του, Νίκος Φρυτζαλάς, ο οποίος τότε ήταν μικρό παιδί, περιγράφει μετά από χρόνια τα γεγονότα που βίωσε, ώστε να δείξει πώς ήταν η κατάσταση στην Φλώρινα, κατά την Κατοχή. Δεν έμεινε όμως μόνο στις δικές του αναμνήσεις. Όπως θα δούμε παρακάτω, Ο Νίκος Φρυτζαλάς, βρήκε κάποιους συναγωνιστές του πατέρα του, οι οποίοι επέζησαν, παρά τις κακουχίες της εποχής και πήρε από αυτούς συνέντευξη, ώστε να αποδώσει τα γεγονότα έτσι ακριβώς όπως έγιναν, χωρίς στρεβλώσεις.

Ο Νίκος Φρυτζαλάς, στο βιβλίο του «Κατοχή στην Φλώρινα» περιγράφει τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά την Κατοχή. Αναφέρει πως ο πατέρας του είχε ανεβεί με τους αντάρτες στα βουνά να πολεμήσει και πως λόγω των γεγονότων στην Κλαδοράχη και σε γύρω περιοχές, αναγκάστηκαν και αυτός με την μητέρα του, αλλά και τους συγχωριανούς τους, να ανεβούν, μετά από κάποιες μέρες στο βουνό. Η

κατάσταση ήταν πολύ επικίνδυνη, καθώς οι Γερμανοί βρίσκονταν παντού και υπήρχε κίνδυνος να τους ανακαλύψουν. Η μητέρα του, ρωτούσε αντάρτες που έβρισκε στην διαδρομή για το πού βρίσκεται ο σύζυγός της (Ηλίας) και για το εάν είναι καλά και λαμβάνοντας θετικά μηνύματα, συνέχιζε μαζί με τον γιο της να προχωρά, ελπίζοντας πως θα τον συναντήσει. Αναγκάζονταν να κρύβονται σε φυλλωσιές, αλλά και να προχωρούν το βράδυ, ώστε να μην μπορούν να τους αναγνωρίσουν αεροπλάνα που περνούσαν συνεχώς πάνω από τα κεφάλια τους, αλλά και πεζοί Γερμανοί, που είχαν εξαπλωθεί σε όλο το βουνό. Το πρωί ξεκουράζονταν. Από εκεί πάνω πολλές φορές έβλεπαν να καίγονται χωριά και έκαναν ανάλογα με αυτά που έβλεπαν, λογάριαζαν τον τρόπο με τον οποίο θα κινούνταν. Μετά από μέρες, κατάφεραν να βρουν το πρόσωπο που έψαχναν, τον Ηλία. Η μαρτυρία του Νίκου που καταγράφεται στο βιβλίο του σχετικά με την συνάντηση αυτή είναι η εξής⁷³ :

Σε κάποια στιγμή βλέπω προς τη κατωφέρεια και μέσα από τα χαμόκλαδα να ανηφορίζει η σιλουέτα του μπαμπά μου, ευλύγιστος με μεγάλη χάρη παραμέριζε τα κλαδιά με ένα κορμί «σπαθί» μέσα στην στολή του, χωρίς χλαίνη μόνο με τη ζώνη του και το περίστροφο. Όταν ξεμπέρδεψε με τα τσαλιά έκανε δυο δρασκελιές και κατευθύνθηκε σ'εμένα αγκαλιάζοντάς με. Άρχισε να με χαϊδεύει και να με φιλά. Την μαμά μου δεν θυμάμαι να την έχει φιλήσει. Μιλούσαν συνεχώς για πράγματα που δεν καταλάβαινα. Εγώ μετρούσα τις κινήσεις του μπαμπά μου και επειδή είχα πάρα πολύ καιρό να τον δω, ήθελα να βρω την ευκαιρία να τον ρωτήσω τόσα πράγματα, για όσα μας συνέβαιναν. Αυτός όμως μιλούσε με την μαμά μου. Όσο τον έβλεπα τόσο τον καμάρωνα κι

⁷³ ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΝΙΚΟΣ Η. «Κατοχή στην Φλώρινα», ΦΛΩΡΙΝΑ 2010, Σελ. 129 – 131

ήθελα κι εγώ να γίνω έτσι, ένας «Μπαρμπαθόδωρος» όπως ήταν το ψευδώνυμο. Έδειχνε πως είχε να μας πει πολλά. Ενώ μιλούσε με την μαμά μου δεν έπαυε να με χαϊδεύει στο κεφαλάκι μου και να παίζει με τα μαλλάκια μου.

Σε κάποια στιγμή έβγαλε μερικά σχέδια και μας τα έδειξε και αφού στράφηκε προς τα εμένα, ήταν σαν να έλεγε : «να τ'άχεις να με θυμάσαι...». Ήταν σκίτσα. Τον είχε ζωγραφίσει ο Ιταλός, ο Μάριος. [...]

Και μέσα σε αυτήν την ανυπομονησία τον θυμάμαι «ήρεμο» και αργό στα χάρδια και τις κινήσεις του, με παράστημα «λαμπάδας».

Γενικά η όλη του στάση ήταν σαν να μας αποχαιρετούσε. Το ένστικτο δούλευε!!! Κι εγώ έπαψα να βλέπω γύρω μου το γίγνεσθαι και ασχολιόμουν μόνο με τον μπαμπά μου, λες και ήξερα πως θα τον έβλεπα για τελευταία φορά. Ποιος όμως να σκεφτόταν εκείνη την στιγμή κάτι τέτοιο...; Ήταν που τον αγαπούσα σαν πατέρα μου ή ήταν που τον θαύμαζα και ποιος ρωτούσε για το ένστικτο...!!!

Σ'αυτό τα απόμερο ύψωμα του βουνού, είχαν κάνει συνεδρίαση οι αξιωματικοί και αποφάσισαν να μην παραμείνουν σαν ένας ενωμένος όγκος, αλλά να διαχωριστούν ώστε να μπορέσουν ανάλογα με τις περιστάσεις μερικοί ή άλλοι να περάσουν μετόπισθεν. Ή, έτσι μικρές ομάδες που ήταν θα μπορούσαν να διαφύγουν από τους Γερμανούς στα πιο απρόσιτα μέρη του Γράμμου και του Σμόλικα (βουνά της Πίνδου).

Όταν ήλθε ο μπαμπάς σε εμάς, ήταν μετά τις αποφάσεις που είχαν πάρει και μας συμπεριφερόταν σαν να μας αποχαιρετούσε, δίδοντας κάποιες συμβουλές. Βλέπεις είχε και τις ευθύνες του. Ήταν ο Καπετάνιος.

Έτσι, έγινε ο αποχαιρετισμός. Ο Νίκος με την μητέρα του, συνέχισαν μαζί με άλλους συγχωριανούς τον δρόμο τους. Πέρασαν από διάφορα μέρη (Σταυρός, Καλύβια, Σαμαρίνα κτλ) στα οποία παρέμειναν αρκετό καιρό περιμένοντας να καταλαγιάσει αυτός ο πόλεμος. Ο Νίκος με την μητέρα του περιπλανήθηκαν αρκετό καιρό με γαϊδουράκια, προσπαθώντας ταυτόχρονα και να επιβιώσουν, αλλά και να συναντήσουν ξανά τον Ηλία. Μια μέρα όμως, όταν έφτασαν στο χωριό Αυγερινός, συνάντησαν άνδρες του, οι οποίοι τους πληροφόρησαν για τον χαμό του. Η μαρτυρία του για αυτό το γεγονός είναι η εξής⁷⁴ :

Το χωριό ήταν μικρό και σε μια σχεδόν πλαγιά ενός υψώματος. Πριν όμως μπει κανείς στο χωριό, στην αριστερή μεριά μπαίνοντας, υπήρχε μια πλαγιά με καμπούρα πράσινη, χωρίς δέντρα. Εκεί λίγο παρακάτω υπήρχε μια βρύση. Εκεί επάνω στην πλαγιά ήταν σκορπισμένοι αντάρτες του μπαμπά. Μόλις μας είδαν και μόλις τους είδε η μαμά μου, έκανε προς την πλαγιά, αλλά οι αντάρτες έκαμναν αριστερά και δεξιά και σκόρπιζαν για να μην τους ρωτήσει. Κάποιος την πλησίασε –και απ’ότι λέει στην συνέντευξη που του πήρα, ήταν ο Θ. Μπέλης – και της είπε πως ο μπαμπάς σκοτώθηκε!!!...

Αυτό ήταν κι η μαμά άρχισε ν κλαίει δυνατά, έτσι που με έκανε να κλαίω και εγώ.

Μας οδήγησαν λίγο παρακάτω στην βρύση κι εκεί συνεχίσαμε να κλαίμε για τον χαμό του μπαμπά μου. Θα ήμουν ορφανός.

Σε λίγο όλοι οι σκορπισμένοι, άρχισαν να μας πλησιάζουν και να μας παρηγορούν και όλοι ταχτοποιούσαν τις δουλειές τους στις θέσεις τους.

⁷⁴ ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΝΙΚΟΣ Η. «Κατοχή στην Φλώρινα», ΦΛΩΡΙΝΑ 2010, Σελ. 164 – 165

Εγώ πρώτη φορά ένιωθα τόσο μεγάλο κακό στην ψυχή μου. Θα ήμουν μόνος με την μαμά μου. Δεν θα ξαναέβλεπα τον μπαμπά μου, αυτόν που τόσο καμάρωννα σαν γιος του και που μου έλεγαν όλοι πως του μοιάζω τόσο πολύ και πως θα γινόμουν και εγώ μια μέρα «Καπετάνιος» του ΕΛΑΣ. Όλα αυτά ανακάτευαν το μέσα μου τόσο αλλόκοτα που δεν είχα παρά να καταλήγω σε κλάματα και λυγμούς.

Από την άλλη μεριά η μαμά μου έκλαιγε έτσι, που οι λίγοι αντάρτες που ήταν δίπλα της δεν μπορούσαν να την παρηγορήσουν. Ήμασταν και κοντά στην βρύση, ώστε κάθε λίγο πίναμε νερό ή βρέχαμε το πρόσωπό μας.

Ακόμα και σήμερα δεν μπορώ να χωνέψω το πώς αισθανόμουν. Είχα μέσα μου την αίσθηση ότι θα μου κοπούν τα σπλάχνα και θα μου πέσουν στην κοιλιά, αλλά από την άλλη έλεγα πως δεν μπορεί να σκοτώθηκε ο μπαμπάς μου. Δεν μπορεί να μην υπάρχει πια. Εγώ τον αγαπούσα τόσο πολύ και αυτό δεν μπορεί να γίνει. Δεν μπορούν να μου τον πάρουν. Τον είχα «άτρωτο»!!!...

Όλο και τινάζομουν σαν τον λαγό, όταν έβλεπα από κάποια πλευρά να προβάλλει κάποιος με στολή. Ήταν τόσο νωρίς ακόμα, που μάθαμε τον σκοτωμό του μπαμπά, ώστε δεν μπορούσαμε να το χωνέψουμε ακόμα.

Σε λίγο καιρό θα γνώριζα πόσο πικρό είναι να μένει ένα παιδί ορφανό. Χωρίς στήριγμα, μέσα στις μπόρες και τις κακίες του κόσμου. Πού να ήξερα τι θα με περίμενε ακόμα!

Είχα μάνα «ατσαλένια», αλλά και το ατσάλι λιώνει όταν το ρίξουν στην Υψικάμινο του πολέμου και της καταστροφής. Ο άνθρωπος

φαίνεται ήλθε σ'αυτόν τον κόσμο για να καταστρέφει και να καταστρέφεται από τον ίδιο. Λες και είναι η ίδια η κατάρα του γένους του. ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΑΣ!!!...

Φαίνεται πως από τώρα και στο εξής ήλθε και η σειρά η δική μας. Τα βλέπει ο άνθρωπος όλα πάντα από την πλευρά του. Όταν είναι ο ίδιος παθών, τότε ΜΟΝΟΝ ξυπνά και η «ανθρωπιά» μέσα του.

Έπειτα από κάποιο διάστημα, όπως φαίνεται και από την μαρτυρία που θα αναπτυχθεί παρακάτω, η μητέρα του Νίκου, πήγε μαζί με αντάρτες στην τοποθεσία, στην οποία ο σύζυγός της μαζί με άλλους έπεσαν στην μάχη, για να δουν αν είχαν ταφεί. Αυτά που αντίκρισαν τα περιγράφει ο συγγραφέας ως εξής⁷⁵ :

Άκουσα την μαμά μου να λέει πως όταν έφτασαν εκεί, αντίκρισαν μια ανοιχτή χαράδρα, σε μια πλαγιά δάσος. Ότι οι νεκροί ήταν άταφοι και πως άλλοτε το νερό της βροχής τους σκέπαζε και άλλοτε τους ξεσκέπαζε. Πως το δάχτυλο του μπαμπά που είχε την βέρα ήταν κομμένο. Ότι αυτοί δεν μπόρεσαν να κάνουν τίποτε περισσότερο, γιατί ήταν δύσκολο. Αυτό σημαίνει πως μέχρι εκείνη την στιγμή που πήγε η μαμά μου με τους αντάρτες και τους βρήκαν, δεν πέρασαν πολλές μέρες. Δηλαδή από την 11-7-1944 ή 9-7-1944, που έγινε η μάχη, μέχρι που πήγε να τους βρει, δεν πρέπει να πέρασαν περισσότερο από 1-2 εβδομάδες.

Ο Νίκος με την μητέρα του περιπλανήθηκαν από περιοχή σε περιοχή για αρκετό καιρό, μέχρι που έγινε η απελευθέρωση της Φλώρινας και τελικά γύρισαν στο σπίτι τους, με μια μεγάλη όμως

⁷⁵ ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΝΙΚΟΣ Η. «Κατοχή στην Φλώρινα», ΦΛΩΡΙΝΑ 2010, Σελ. 170

απώλεια, αυτή του πατέρα και συζύγου Καπετάνιου του ΕΛΑΣ, Ηλία Φρυτζαλά (Μπάρμπα Θόδωρου).

**ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΟΥ ΜΠΑΡΜΠΑ ΘΟΔΩΡΟΥ
(ΗΛΙΑ ΦΡΥΤΖΑΛΑ), (Απομαγνητοφωνήσεις)**

Παρακάτω θα δοθούν, μέσα από συνεντεύξεις που πήρε ο Νίκος Φρυτζαλάς, διάφορες λεπτομέρειες για την κατάσταση που επικρατούσε εκείνη την περίοδο, από ανθρώπους που την βίωσαν.

ΚΑΡΑΜΗΤΣΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ⁷⁶

Όλοι τους ήταν με ρούχα πολιτικά και ντουφέκια με σχοινιά.... Ο ίδιος γύρισε στο Λέχοβο και μετά μια εβδομάδα ήλθε και ο «Καραϊσκάκης», ο οποίος δρούσε στο Βλάτσι, για να οργανώσει αντάρτικο, καταστρέφοντας τα παλιά χαρτιά της Κοινότητας και σε ερωτήσεις, γιατί το κάνει αυτό απάντησε με τραγούδι : (με τους δέκα/δεκαπέντε αντάρτες που είχε μαζί του)..... «ένα αντάρτικο κύμα φουσκώνει, νέα ζωή προχωρεί»..... και «νέα θα κάνετε αρχεία»....

Πέντε από το Λέχοβο πήγαν μαζί του, αυτός όμως πήγε στον Αϊ – Λία.

«Εκεί, υπήρχε ένα τάγμα, δικό μας, αντάρτικο. Στο τάγμα αυτό ήταν ο Μπαρμπα Θόδωρος, αλλά διοικητής ήταν ένας.....Παναγιώτης....Μάνιος/Δάνιος... δεν θυμάμαι, είχαμε ψευδώνυμα...!!! Εκεί οργάνωσε ο Μπαρμπα Θόδωρος τους όλμους, στο 2^ο τάγμα και έπαιρνε όποια παιδιά ήθελε, συνεννοημένος με τον διοικητή του τάγματος, τα οργάνωνε....

⁷⁶ ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΝΙΚΟΣ Η. «Στην Κόλαση των πολέμων εντός και εκτός Ελλάδας», ΦΛΩΡΙΝΑ 2010, Σελ. 104 - 107

Επίσης, λέει ότι έκαναν χαρακώματα και πολυβολεία, πολύ καλή οχύρωση, ήταν καλά οργανωμένοι και δεν περνούσε τίποτα από την Χρούπιστα (Άργος) προς την Ελεύθερη Ελλάδα. Αναφέρει και τον τρόπο που τους εκπαίδευε ο Μπάρμπα Θόδωρος: ...δεν είχαμε όργανα....μας τα έδειχνε με την ΤΣΑΤΣΑΡΑ... Τα χοντρά ανοίγματα ήταν ένα χιλιόμετρο... το μέρος της τσατσάρας με μικρά δόντια... ήταν 500 μέτρα.. Παλαιός άνθρωπος του πυροβολικού...!!!

Αφού έμειναν εκεί (Αϊ-Λία) περίπου 5-6 μήνες έκαναν εκστρατεία κατά του Ζέρβα... «όλη η ΙΧ Μεραρχία...»

Στην συνέχεια περιγράφει ότι πηγαίνοντας για τον Ζέρβα στα Ζαγοροχώρια, τους ειδοποίησαν ότι οι Γερμανοί από το Μέτσοβο πήγαν προς τα εκεί για... «πλιάτσικο»... και είχαν μαζέψει τα γυναικόπαιδα στην αυλή ενός σχολείου και αυτοί αμέριμνοι.... ήταν στο προαύλιο, έξω από την εκκλησία... γιατί δεν πίστευαν ότι μπορούσαν να κινδυνεύσουν εκεί πάνω. Οι αντάρτες περνώντας από το Τρίστενο – Σκαμνέλι και Τσεπέλοβο, μαζί με άλλα σώματα ανταρτών χτύπησαν τους Γερμανούς και έπιασαν κανά εβδομηνταριά...!!!...

Στον Ζέρβα δεν πήγαν, γιατί είχε υπογραφεί το σύμφωνο της Πλάκας...!!!...

ΜΠΕΛΛΗΣ ΘΩΜΑΣ⁷⁷

Καταγωγή: Μοναστηριώτης

«Εγώ βγήκα το 1943»... «Εκείνη την εποχή, οι Γερμανοί μας μάζευαν από τα καφενεία, για αγγαρείες κλπ.... Βγήκαμε από την Φλώρινα και

⁷⁷ ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΝΙΚΟΣ Η. «Στην Κόλαση των πολέμων εντός και εκτός Ελλάδας», ΦΛΩΡΙΝΑ 2010, Σελ. 108 - 112

πήγαμε στο Φλάμπουρο, στο ύψωμα. Συναντήσαμε εκεί αντάρτες και μας είπαν να μας παν στο Αρχηγείο.... ήμασταν 8-9 άτομα, με τον αδερφό μου, ο Μεραΐας Λευτεράκος, ο Χρήστος ο δάσκαλος, 5-6 χωροφύλακες... Ο σύνδεσμος μας πήγε στο Αρχηγείο, στο Βίτσι, στον αρχηγό τον Αριανό... Καθήσαμε 1-2 εβδομάδες και μας λέει ο Αριανός, επειδή δεν έχουμε όπλα.... θα πάνε στο Καϊμαξαλάν... εκεί αναλαμβάνει ο Αριανός... εκεί μείναμε 1-2 μήνες και κάποτε ήλθε διαταγή όλα τα συγκροτήματα να συγκεντρωθούν στην ελεύθερη Ελλάδα.... ήταν στον Γράμμο, μετά το Άργος (Χρούπιστα)... στα καστανοχώρια... εκεί Δαμασκηνιά/Πεντάλοφο. Κάναμε ένα μήνα για να φτάσουμε εκεί...

Εκεί μας χώρισαν σε διμοιρίες. Εγώ μπήκα στους όλμους, σκοπευτής, με τον αδερφό μου. Εκεί διοικητής ήταν ο Μπάρμπα – Θόδωρος. Η έδρα ήταν ο Άϊ – Λίας. Στον Άϊ – Λία είχαμε κάνει χαρακώματα, πολυβολεία και είχαμε φυλάκια...»

Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΜΑΧΗ

.....«Φτάσαμε σ'ένα μικρό βουναλάκι, μόλις άρχιζε να ξημερώνει... Εμείς θα μπούμε μέσα στο δάσος, μας λέει ο Μπάρμπα Θόδωρος και όταν βραδιάσει... εμείς θα ξεκινήσουμε την δουλειά μας...

Πριν μπούμε στο δάσος....., είδαμε έναν βοσκό.. έβοσκε τα πρόβατά του. Τώρα ο βοσκός ή μας πρόδωσε ή μας είδαν οι γερανοί...!!!.. Τα ξημερώματα μας έβαλε το πυροβολικό.... Σε λίγη ώρα οι σκοποί που ήταν πάνω στα δέντρα, είδαν ότι έρχονται οι Γερμανοί προς τα εμάς...!!!... Μάλλον ήταν προδοσία...!!!... Φαίνεται έπιασαν το τσομπάνο και τους είπε, προς τα εδώ πήγαν οι αντάρτες, προς το ύψωμα (βουναλάκι...). Κάποιοι άλλοι, δίπλα στον Μπάρμπα Θόδωρο, του είπαν

ήταν ένας... μεγάλος λάκκος (χαράδρα εννοούσε) να πάμε προς τα κάτω, να ξεφύγουμε... Όχι είπε ο Μπάρμπα Θόδωρος, εδώ θα μείνουμε κι αν έλθουν προς τα εδώ θα τους βάλουμε πυρ...!!!... Η διαταγή πρέπει να εκτελεστεί, λέει ο Μπέλλης και γελάει... Περιμέναμε όπως ήμασταν όλοι μέσα στην χαράδρα με τα όπλα έτοιμοι και οι Γερμανοί ερχόντουσαν προς εμάς. Έφτασαν οι Γερμανοί δεκαπέντε –είκοσι βήματα... κοντά...!!!... τόσο κοντά ήταν, αλλά είπε ο Μπάρμπα Θόδωρος, εγώ θα δώσω την διαταγή του πυρ... Μόλις έφτασαν (οι Γερμανοί) πιο κοντά... σηκώνεται ο Μπαρμπά Θωμά για να βάλει με το πιστόλι... πυρ φωνάζει... και τότε τον πετυχαίνει η πρώτη ριπή στο κεφάλι...!!!... (εννοείται ότι η μάχη άρχισε) και άλλα όπλα έπαθαν εμπλοκή, άλλοι πυροβολούν εδώ και άλλοι εκεί... και σκοτώθηκαν αρκετοί Γερμανοί αλλά και δικοί μας...!!!.. Εγώ με τον Φίλιππο τον Τσώτσο (ήταν διμοιρίτης ανθυπολοχαγός, μόλις είχε βγει από την σχολή Μπουρκές) ανεβήκαμε σ'ένα δέντρο... μωρέ λέει να κατεβούμε κάτω. Εγώ του λέω θα μπω σε κάτι βατόμουρα, θάμνους, έλα κι εσύ...!!!.. Όχι μου λέει, εγώ θα προχωρήσω, θα μπω, θα πάω μέσα στα δέντρα... Μπαίνω εγώ μέσα στα βατόμουρα και δεν φαινόμεν καθόλου...!!!... Ο Φίλιππος έτρεξε να πάει στο δασύλλιο, εκεί μέσα στα δέντρα, ο Γερμανός τον είδε και του βάζει μία ριπή...!!!.. (βέβαια σκοτώθηκε). Εμένα δεν με είδε...!!!... Από τις 11 το πρωί που έγινε η μάχη, μέχρι την άλλη μέρα τα χαράματα δεν κουνήθηκα απ'εκεί... Μόλις πριν τη νύχτα, οι Γερμανοί, φάγανε εκεί...!!!... Πιάσανε τους αιχμαλώτους τους, τους δικούς μας δεν τους εκτέλεσαν... γιατί κι αυτοί είχαν τραυματίες και τους κράτησαν για να κουβαλάνε τους τραυματίες τους...!!!... Μόνο μερικούς (αιχμαλώτους) εκτέλεσαν...!!!...

Αφού αναφέρει γενικά ότι, όλοι σκόρπισαν από εδώ και από εκεί, κι ότι από τον αδελφό του έμαθε, πως μερικοί που πήραν την χαράδρα μαζί του προς τα κάτω, σώθηκαν...

Σε ερώτηση πόσοι ήταν οι Γερμανοί απαντά:

...«αρκετοί, ένα τάγμα.... Περίπου 70... πού να ξέρω;...!!!...

Τώρα, όταν ξημέρωσε καλά – καλά (οι Γερμανοί είχαν φύγει) και υπήρχε απόλυτη ησυχία, ερημιά, βγαίνω από τα βατόμουρα, είχα πιαστεί...!!!.. και προχωρούσα σιγά – σιγά...!!!.. Προχωράω προς την χαράδρα... είδα κανά εικοσαριά σκοτωμένους... ψάχνω για τον αδερφό μου... τίποτα...!!!... Κάτω προς τα εκεί και βλέπω τον Μπαρμπά Θόδωρο με την ριπή στο κεφάλι...!!!... Ψάχνω για τα πράγματά του – πιστόλι, τσάντα, κιάλια, - γιατί μας είχε πει πως στην τσάντα είχε λίρες που του έδωσαν για την τροφοδοσία μας.... Δε βρήκα τίποτα απ'όλα αυτά, αλλά ούτε το ωρολόϊ του... που με ρώτησε η γυναίκα του αργότερα...!!!.. Τα πήραν οι Γερμανοί... Εκεί βλέπω τον Φίλιππα τον Τσώτσο σκοτωμένο, τον Τσακίρη σκοτωμένο...»

Συνέχισε, λέγοντας πως περιπλανήθηκε σε διάφορα μέρη και χωριά και πως βρήκε τον αδερφό του, εκεί όπου είχαν πει να συγκεντρωθούν. Ο δε αδελφός του, του είπε: από τώρα και στο εξής θα χωρίσουμε, ώστε αν συμβεί κάτι κακό σε κάποιον από εμάς, να επιζήσει ο άλλος...!!!...

ΓΟΥΜΠΕΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ⁷⁸

Καταγωγή : Πισοδέρι Φλώρινας

Περιγράφει πώς τους μάζεψαν οι Γερμανοί στην Φλώρινα, όπου μέσα στην μάζωξη ήταν και ο Φίλιππος Τσώτσος, τους έντυσαν με γερμανικά ρούχα, δίδοντάς τους από δύο άλογα στο καθ'ένα, χρησιμοποιώντας τους στην εμπροσθοφυλακή, περνώντας από Άλωνα – Πισοδέρι – Ανταρτικό – Κορυτσά... με την συνοδεία μιας μεραρχίας Γερμανών...!!!..

Από εκεί σ'άλλα χρονικά διαστήματα φτάνουν στην Βίτσα, δηλαδή είναι ήδη στα Ζαγωροχώρια!!! Επειδή πέρασαν 30-40 ημέρες και η αβεβαιότητά τους κυριάρχησε εκεί στην Βίτσα που στρατοπέδευσαν, μια ημέρα πήραν την απόφαση να πάνε στους αντάρτες...!!!.. Με μια τέτοια μεγάλη διαδρομή, δια μέσου της Αλβανίας κτλ. δικαίως πίστεψαν ότι θα τους κρατούσαν για πολύ ακόμα...!!!..

Έτσι αποφάσισαν να φύγουν για το βουνό, όπως και το έκαναν, κατεβαίνοντας στον Αώο κτλ. Μετά από ταλαιπωρίες και περιπέτειες ημερών, βρέθηκαν για πρώτη φορά με αντάρτες...!!!.. Έμειναν κάποιες ημέρες και μετά, όπως το ήθελαν και οι ίδιοι, να παν σε δικά τους μέρη, μετά από πορείες πήγαν στην Πεντάλοφο και οι 13 μαζί, όπου παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά. Ο Γουμπέρης είπε: ... μας εκπαίδευσαν στο Βυθό, στους όλμους, μετά πήγαμε και στον Λάγκα και από εκεί πήγαμε στον Άϊ – Λιά. Εκεί τοποθετήθηκα στους όλμους. Εκεί ξεχειμωνιάσαμε και δώσαμε μόνο μια μάχη, ήταν Ιταλοί και επειδή

⁷⁸ ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΝΙΚΟΣ Η. «Στην Κόλαση των πολέμων εντός και εκτός Ελλάδας», ΦΛΩΡΙΝΑ 2010, Σελ. 113 - 116

έπεσε η Ιταλία, οι δημοκρατικοί Ιταλοί ήρθαν μαζί μας, ενώ οι «μελανοχίτωνες» φασίστες έμειναν εκεί.

Ο Άϊ – Λιάς ήταν το ορόσημο, από εκεί τα έβλεπα όλα, το Άργος γύρω, μέχρι το βάθος, Βίτσι κτλ. Όπως πήγαμε προς το Άργος, στην γέφυρα του Αλιάκμονα, ένας Εβραίος πήγε να βγάλει το όπλο του και εκπυρσοκρότησε και έτσι οι Γερμανοί μας πήραν χαμπάρι και αντί να τους αιφνιδιάσουμε εμείς, μας περίμεναν αυτοί...!!!... Έτσι, με τις αψιμαχίες που έγιναν μέσα στο Άργος και αφού πήραμε κάποια πυρομαχικά, φύγαμε για τον Άϊ – Λιά. [...]Από εκεί μας είπαν να πάμε για τον Γράμμο και ήμασταν όλοι μαζί η Μεραρχία...

Από εκεί φτάσαμε στο Επταχώρι /Προφήτη Ηλία και από εκεί στο Περιβόλι/ Αβδέλα. Τους πήρε ένας «σύνδεσμος», όπου τους περιπλανούσε... και τελικά τους προχώρησε μετά την Αβδέλα, στο δάσος. Εκεί στο δάσος που μπήκαν πιστεύει ότι τους πρόδωσαν οι τσομπάνοι.

Εκεί γύρω στην περιοχή οι Γερμανοί έκαψαν το βράδυ κάποια χωριά... Το πρωί άκουσαν κάποιες ριπές που έριξαν οι Γερμανοί προς τα δάση, για τυχόν αντάρτες... και ρωτούσαν για «μπαντίτο – παρτιζάν».

Στην συνέχεια, λέει κοντά του καθόταν ο Φίλιππας Τσώτσος. Του είπε να πάει στον Μπάρμπα Θόδωρο να του πει να βάλει παρατηρητές, γιατί δεν του αρέσει η κατάσταση...!!!... Ο Φίλλιπας του λέει... α ρε φοβητσιάρη κτλ. Βρίσκονταν μέσα σε χαράδρα. Ήταν Ιούλης του 1944.

Υποπτεύτηκε και ένα παιδί από τους Φιλλιπαίους, διμοιρίτη, ο οποίος πρέπει να τους είδε τους Γερμανούς. Επίσης, σαν κάτι να άκουγε...στα φύλλα... Οι άλλοι τον κορόιδευαν για φοβητσιάρη κτλ.

Κάποια στιγμή, οι Γερμανοί αρχίζουν με τα αυτόματα να πυροβολούν – Ο Γουμπέρης δεν πήρε είδηση για την διαταγή του Μπάρμπα Θόδωρου. Εμείς ρίξαμε, λέει, από μια δυο σφαίρες, έγινε μεγάλο πατιρντί και διαλυθήκαμε, τραβήξαμε άλλοι εδώ και άλλοι εκεί. Κάτω προς τα αριστερά, όπου ακούω κάτι φωνές, γέρους, ο ένας ήταν από την πλατεία ηρώων (Φλώρινας), είχε μια χλαίνη εγγλέζικη, ήθελε να ανεβεί σ'ένα δέντρο..... όχι του λέω πέτα και τη χλαίνη [...] Τρέχοντας μπήκαμε σε μια τεράστια φτέρη...!!!... Είπα σωθήκαμε. [...]

Μετά μέσα από τις φτέρες, σιγά - σιγά πήγαμε στη Σμίξη, αφού διαπιστώσαμε ότι δεν έχει Γερμανούς. Μας περιποιήθηκαν. Το βράδυ μείναμε έξω από το χωριό, στις φτέρες. Από εκεί στο Επταχώρι και από εκεί Λάγκα πάλι.

Στη μάχη, άλλους έπιασαν και άλλους τους σκότωσαν. Μαζί μας σώθηκαν 27/28 άτομα, από τους 60.....δεν ξέρω τι έγινε με τους άλλους. [...]

Έπειτα, πήγε στο Βίτσι και από εκεί στην Φλώρινα, στην απελευθέρωση.

ΜΠΑΣΙΑΚΟΥΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ⁷⁹

Καταγωγή : Φλώρινα

Η κατάθεσή του στην Πρωτοβάθμια Επιτροπή κρίσεως της Νομαρχίας Φλώρινας :

Κατά το χρόνο της κατοχής της πατρίδας μας από τα εχθρικά στρατεύματα ΓΕΡΜΑΝΩΝ – ΙΤΑΛΩΝ – ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ του 1941 – 1944 πήρα μέρος στην Αντίσταση κατά των κατακτητών και η δράση μου σ'αυτή ήταν η παρακάτω :

⁷⁹ ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΝΙΚΟΣ Η. «Στην Κόλαση των πολέμων εντός και εκτός Ελλάδας», ΦΛΩΡΙΝΑ 2010, Σελ. 117 – 120

Είμαι από τα ιδρυτικά μέλη του ΕΑΜ Φλώρινας και αναφέρω σαν στοιχεία την πρώτη συνεδρίαση που έγινε στο σπίτι του Φριζελά (Φρυτζελά) Ηλία, Λ/γου (Α.Σ.) ή (Τ.Σ.) με την καθοδήγηση του τότε μέλους του Κ.Κ.Ε – ΕΑΜ Αθήνας Λάζαρου Πέτρου. Αναφέρω όσα ονόματα μπορώ να θυμηθώ στην συνεδρίαση εκείνη : Δανιηλίδης Σίμος, Μάρκος Σεχίδης, Φρυτζαλάς Ηλίας, Εύα Ηλιάδου, Δέσποινα Ηλιάδου, Γκατζούλης Θεόδωρος, Κοσμάς Ηλιάδης, εγώ κ.ά. Εκεί πάρθηκε η απόφαση με την δημιουργία του ΕΑΜ Φλώρινας να αρχίσει η προετοιμασία για τον ένοπλο αγώνα στην περιοχή μας.

Κατατάχθηκα στα αντάρτικα στις 15 μ3 20 του μήνα Φλεβάρη του 1943 με το ψευδώνυμο 'Κένταυρος'.

Όταν πήγα στο βουνό βρήκα δώδεκα με δεκαπέντε αντάρτες με αρχηγό τον Φρυτζαλά Ηλία. Μεταξύ εκείνων που μπορώ να θυμηθώ ήταν οι : Σιουπάρκας (Λέων), Ζβέϊκ, Φωκάς, Αυγερινός, Κεραυνός, Ηλιάδης Κοσμάς (Μάξιμος), Μάρκος Σεχίδης, Φιλοκράτης, Ιωακειμίδης Γιάννης (Γεροντόμαγκας), Τσώτσος Ιωάννης.

Λόγω του μικρού της δύναμής μας και του αδύνατου οπλισμού μας, κάναμε μόνο παρενοχλήσεις και όπου μπορούσαμε καταφέραμε πιο δυνατά χτυπήματα.

Το βάφτισμά μου στο πυρ έγινε στις αρχές της άνοιξης του 1943, με το χτύπημα δύο γερμανικών αυτοκινήτων στην βρύση έξω από το χωριό Κλαδοράχη.

Τέτοια μικροεπεισόδια στην αρχή είχαμε πάρα πολλά και με Γερμανούς και με τις ανθελληνικές ομάδες του Κάλτσεφ.

Με την πάροδο του χρόνου η δύναμή μας μεγάλωσε και ο οπλισμός από λάφυρα του εχθρού αυξήθηκε και έτσι δημιουργήθηκε το ανεξάρτητο τάγμα του Βιτσιού. Ύστερα από μια συνεδρίαση στο Ρίτσι πάρθηκε απόφαση να ενταχθούν στον ΕΛΑΣ και από ανεξάρτητο τάγμα Βιτσιού γίναμε τάγμα Βιτσιού του ΕΛΑΣ....

Από εκεί και πέρα η δράση μας είναι πιο δυναμική. Μεταφερθήκαμε από το Ρίτσι και πήγαμε στην περιοχή Βοΐου στο χωριό Αϊ – Λίας του Άργους Ορεστικού, όπου το χαρακτηριστικό είναι ότι δίναμε κάθε Τετάρτη μάχες με τους Γερμανούς σχεδόν όλο τον χειμών του 43 – 44. Εκεί έγινε και η πρώτη μεγάλη μάχη που έδωσε το τάγμα μας. Ήταν 14 με 15 Νοέμβρη του 1943. Αρχηγοί ήταν ο Καράτζας, ο Καλαμπαλίκης, ο Αριανός και ο Καραφωτιάς. Κατά την μάχη αυτή που έγινε ενάντια των Ιταλών είχαμε νεκρούς και τραυματίες. Δίπλα μου ακριβώς τραυματίσθηκε ο συναγωνιστής Βαρδάκας Πέτρος από την Μελίτη, τον οποίο αμέσως πήρα και παρέδωσα στις Πρώτες Βοήθειες, πήραμε πάρα πολλά λάφυρα και αρκετά μουλάρια.

Εδώ σταματάει η δράση μου στο τάγμα αυτό σαν μαχητής και περνάω στην τεχνική πλευρά όπου λόγω του επαγγέλματός μου (ράφτης), πήρα διαταγή να ντύσω το τάγμα με ρουχισμό από ύφασμα που πάρθηκε στις μάχες της Νάουσας. Μέχρι τον Μάη έντυσα όλο το τάγμα με τα 10.000μ. ύφασμα που υπήρχαν.

Με την ίδρυση της Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης (Π.Ε.Ε.Α.) πήραμε εντολή από την μεραρχία 72 Μακεδόνες να πάμε για φρουρά στο γενικό στρατηγείο με καπετάνιο τον Λευτέρη και με στρατιωτικό τον ίδιο τον στρατηγό Σαράφη. Εκεί δώσαμε πολλές μάχες. Η πρώτη ήταν στην ανατολική Γραγκίστα με Ιταλούς και Γερμανούς.

Άλλη σκληρή μάχη στα υψώματα του Καρπενησίου και άλλες μάχες και αιψιμαχίες με την συμμετοχή του αρχικαπετάνιου του στρατηγού Άρη Βελουχιώτη. Επίσης έλαβα μέρος στην μεγάλη μάχη για την κατάληψη των Ιωαννίνων. Το τάγμα μας είχε πάρει την κεντρική θέση δίπλα από την γέφυρα της Μουργάνας αν θυμάμαι καλά το όνομά της, απέναντι από τα υψώματα του Δρίσκου. Δεξιά μας είχαμε τους παλιούς συναγωνιστές του τάγματος του Βιτσίου. Αριστερά μας είχαμε το Ι-42. Τα χαράματα έγινε η μάχη όπου νικήσαμε και καταλάβαμε τα Γιάννενα.

Από τα Γιάννενα, φύγαμε στην Λαμία όπου έγινε και η παράδοση των όπλων του τιμημένου ΕΛΑΣ και ο καθένας μας ακολούθησε την κατά συνείδηση πορεία του.

Αυτά ήταν μερικά από τα γεγονότα της αντιστασιακής μου δράσης κατά των κατακτητών.

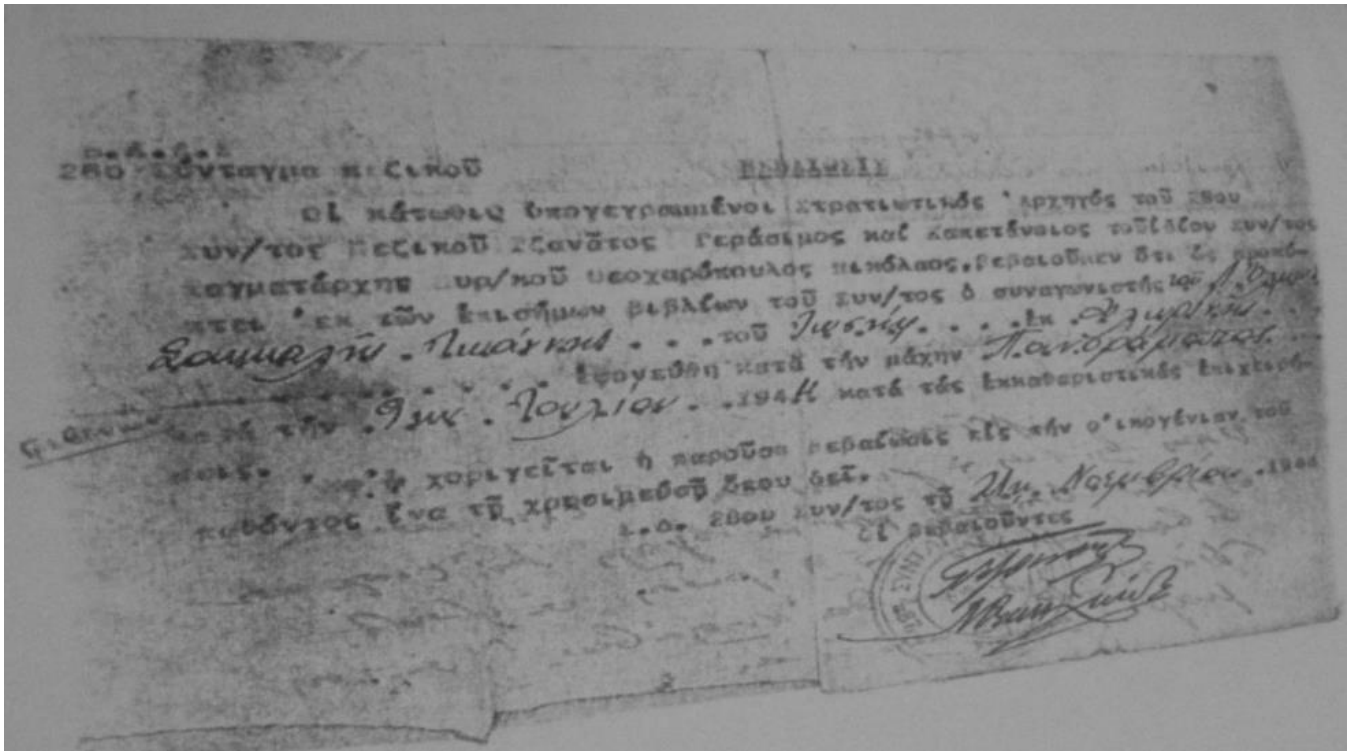
ΣΑΚΑΛΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ⁸⁰

Καταγωγή : Φλώρινα

Ο Σακαλής Γιάννης, όπως λέει και ο Γούμπερης Γεώργιος και ο Μπέλλης Θωμάς, σκοτώθηκε την ίδια μέρα, στον ίδιο τόπο με τον Η. Φρυτζαλά (Μπάρμπα Θόδωρο).

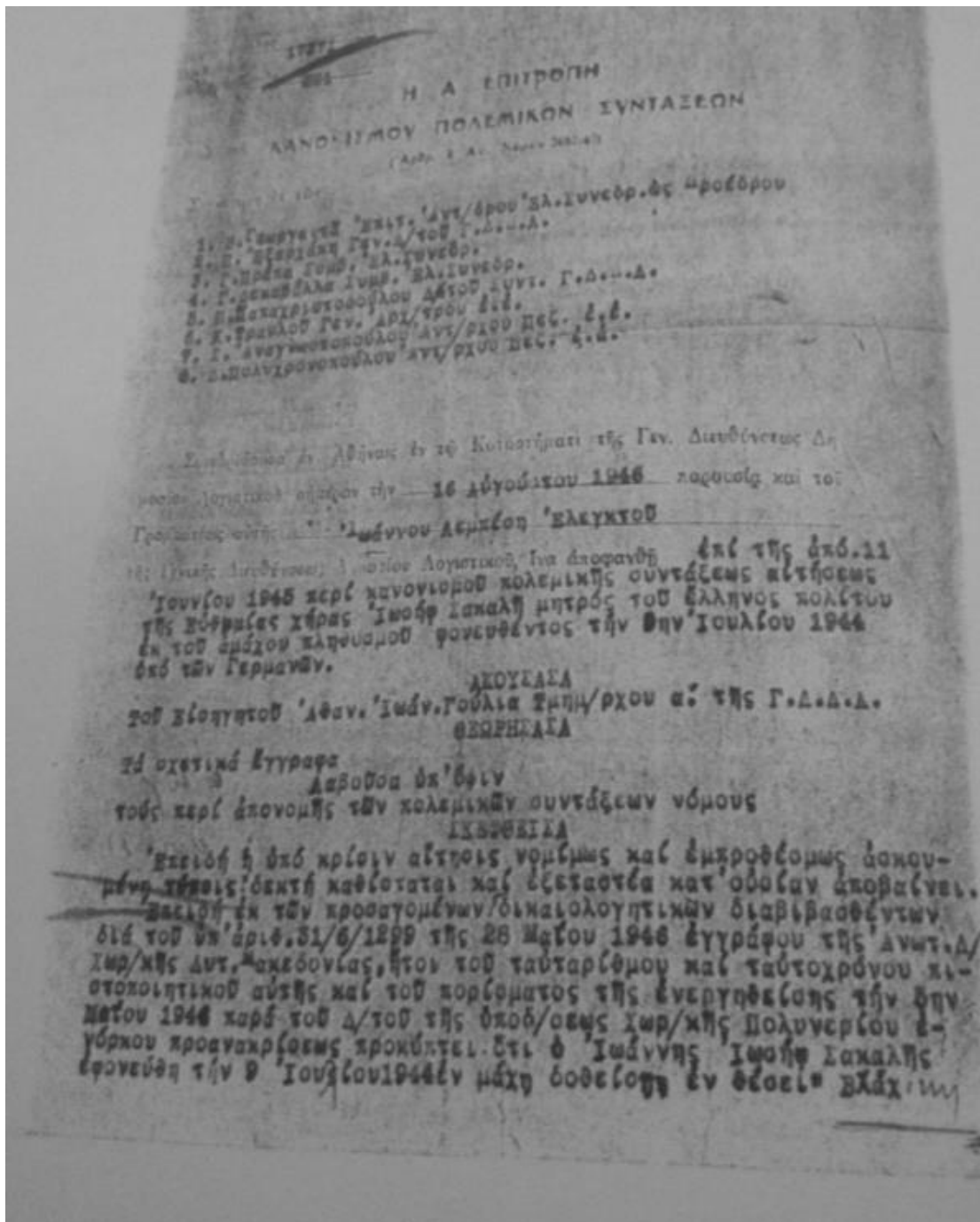
⁸⁰ ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΝΙΚΟΣ Η. «Στην Κόλαση των πολέμων εντός και εκτός Ελλάδας», ΦΛΩΡΙΝΑ 2010, Σελ. 124 - 126

Το ίδιο λέει και η βεβαίωση του αρχηγού του 28^{ου} Συντάγματος πεζικών, Τζανάτος Γεράσιμος και του Καπετάνιου Πυροβολικού Ταγματάρχου Θεοχαροπούλου Νικολάου (Σκοτίδα). Η βεβαίωση :

Σύμφωνα με την παραπάνω βεβαίωση, ο Σακαλής Γιάννης του Ιωσήφ, από την Φλώρινα, φονεύτηκε στην μάχη Πανοράματος (Γρεβενών), στις 9 Ιουλίου 1944, σε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις.

Επίσης, Η απόφαση συνταξιοδότησης της μητέρας του Σακαλή :

Γούρνα της περιούχης Πανοράματος Γρεβενών μεταξὺ Γερμανῶν
 ἀνταρτίου καὶ ἀνταρτίου τοῦ ΚΑΑΙ εἰς τὴν ἀθήνην οὐτός.
 ἡλικίας τοῦ ἐκ ἀριθ. 1780 τῆς 3 Μαρτίου 1948 κενυτοκοι-
 πτικός τοῦ ἀμφοτέρου ἑλληνίτης ἐπιμένει. ὅτι ὁ δὲ ἐν τῷ φονευ-
 οῦς ἰωάννου ἰωσήφ ἰακωβῆ ἐτύχησε ἑλληνὸς κολίτης ἐγγε-
 γραμμένος εἰς τὴν μητέρα ἀρρένων τοῦ δήμου ἑλληνίτης ἐκ αὐτῆς.
 ἀριθμ. 108 καὶ ἔτος γεννήσεως 1918 ἡμερὸς ὅ ἂν κατέλειπεν ἐν
 αὐτῇ τὴν μητέρα, του εὐθυσίαν χήραν ἰωσήφ ἰακωβῆ.
 αὐτῆς ἡλικίας ὅ ὅ ἀνατος τοῦ εἰρημένου προέβλεπεν ἐκ γεγονότος
 ἀπειλομένου εἰς τὸν οὐτός ἐν τῷ ἀρρένῳ 1 τοῦ κόμου 812 τοῦ
 ἀν ἀναφέρεται ὁ ἕως οὐτός ἐν τῷ ἀρρένῳ 1 τοῦ κόμου 812 τοῦ
 1943 ἢ παρ' αὐτοῦ ἐν τῷ καταλειφθέντα χήρα μ' τῆρ του εὐθυσί-
 αία δικαιούται τῆς ἐν ἀρρένῳ 1 τοῦ ἀ.π. 2880/40 ἐς ἀντεκατε-
 πτάση οἰδ τοῦ ἀρρέου 1 τοῦ Ε.α. 1280 τοῦ 1942 ἐν συνδυασμῶ
 πρὸς τὸ ἀρρέον 39 τοῦ ἀ.π. τῆς 31 Ὀκτωβρίου 1938 ἐκείν
 ἀπονόμης κληρ' οὐρισμένης συντάξεως οἰκογενείας ἀγέμου στρα-
 τιάτου πρὸς ἐν ἔξομοιοῦται ὁ φονευθείς συνάμα. τοῦ ἀρρέου 1
 τοῦ κ. 812 τοῦ 1942 ἐκ οραχμῶν δύο χιλιάδων (2.000) πληρωτέας
 αὐτῆ συμφώνῃ τῷ ἔδαφ. ὁ τοῦ ἀρρέου 1 τοῦ κ. 812 τοῦ 1942
 ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἀρρέου 18 τοῦ κ. 1640
 τοῦ 1944 ἐκ τῆς κρῆτης τοῦ μηνός καθ' ὃν ἐκδοῦται ἡ παροῦ-
 σα ἀπόφασις ἤτοι ἀπὸ 1 ἀυγούστου 1946 καὶ ἐκ τοῦ Ταμείου
 ἑλληνίτης.

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

Καγονίζει εἰς τὴν εὐθυσίαν χήραν ἰωσήφ ἰακωβῆ μητέρα
 τοῦ παρὰ τῆν Γερμανῶν τὴν 9ην Ἰουλίου 1944 φονευθέντος
 ἐν ἐξοσει «Βλάχικη Γούρνα» Πανοράματος Γρεβενῶν ἑλληνὸς κολί-
 του ἐκ τοῦ ἀμφοτέρου κληθυσμοῦ ἰωάννου ἰωσήφ ἰακωβῆ μηνιαίαν
 σύνταξιν δραχμῶν δύο χιλιάδων (2.000) πληρωτέαν αὐτῆ ἀπὸ
 1ης ἀυγούστου 1946 καὶ ἐκ τοῦ Ταμείου ἑλληνίτης.

Ο ΠΡΟΞΑΡΧΟΣ
Β. ΓΕΩΡΓΙΑΝΤΑΙ

ΤΑ ΜΕΛΗ
 Π. ΚΕΑΡΙΑΚΗΣ
 Γ. ΠΡΑΠΑΣ
 Γ. ΔΕΚΑΒΑΛΑΔΗΣ
 Π. ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
 Χ. ΤΡΥΠΑΣ
 Σ. ΑΝΑΓΡΗΤΟΠΟΥΛΟΣ
 Δ. ΠΟΥΛΙΠΟΠΟΥΛΟΣ

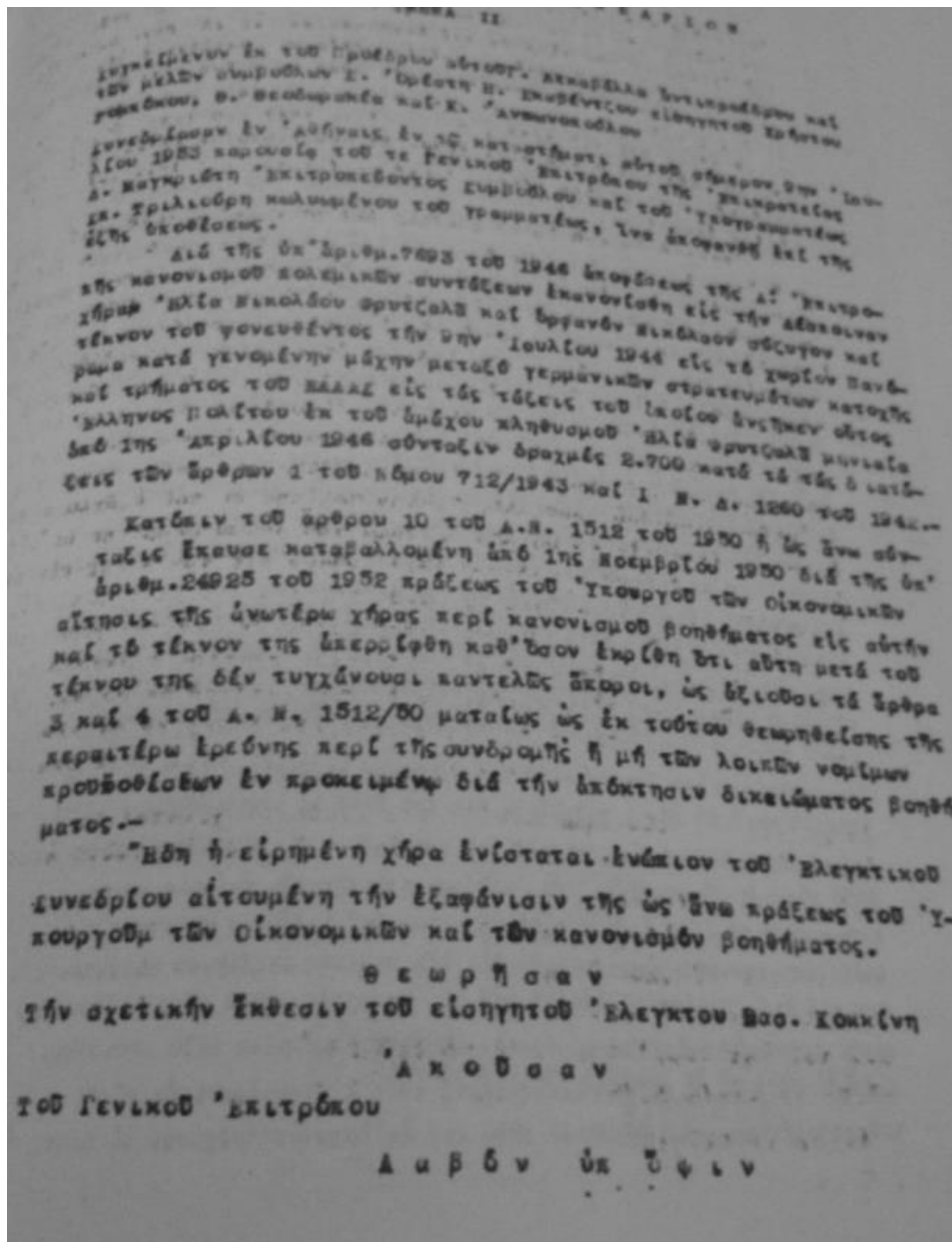
Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
Ι. ΔΕΜΠΕΣΗΣ

α. Λύγνα
Συνδ. 2)

Σύμφωνα με την απόφαση, η μητέρα του νεαρού στρατιώτη, θα λαμβάνει μηνιαία σύνταξη δύο χιλιάδων δραχμών, από το ταμείο Φλώρινας.

Κάτι που πρέπει να ειπωθεί σε αυτό το σημείο, είναι πως ο συγγραφέας (Νίκος Φρυτζαλάς), ο οποίος συνέλεξε όλα αυτά, θεωρεί πως συμβαίνει κάτι παράδοξο. Η μητέρα του, Δέσποινα Φρυτζαλά, έκανε αίτηση συνταξιοδότησης για τον σύζυγό της Ηλία Φρυτζαλά, που όπως προαναφέρθηκε, σκοτώθηκε την ίδια μέρα και στον ίδιο τόπο με τον Σακαλή Γιάννη. Όμως, ενώ η αίτηση της μητέρας του Γιάννη έγινε αποδεκτή, η αίτηση της μητέρας του συγγραφέα, απορρίφθηκε, όπως διαπιστώνεται και παρακάτω.

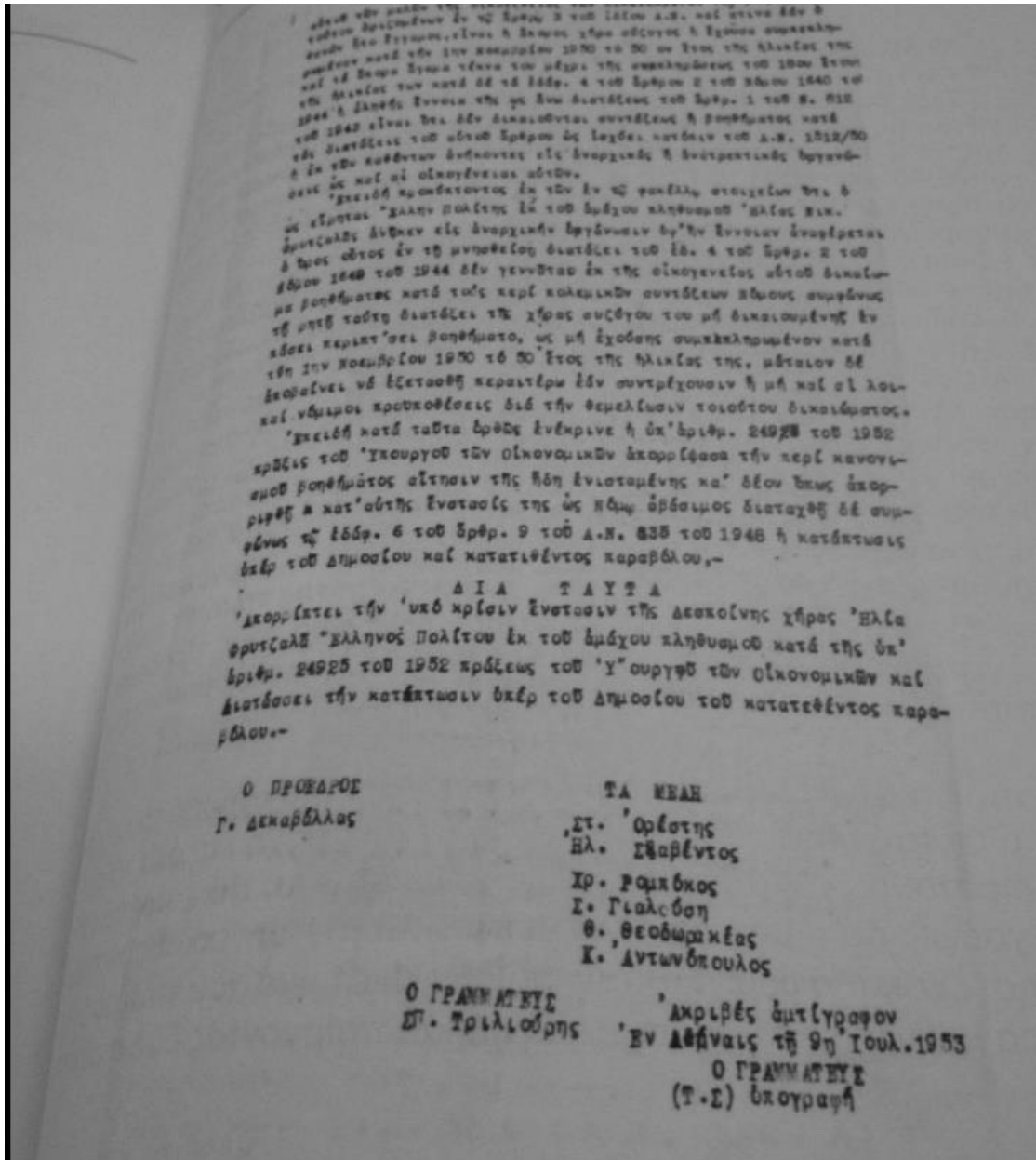
Στοιχεία
Σε τούτοις μεταγενεστέρως τῶν
κατ' ἐξουσίαν τῶν πολιτικῶν συνδέσεων κτλ.

Σ κ ε ρ ε ῖ ν

Ἐπειδὴ ὁ ἐκδ. κρῖσις ἐνστάσις ἀπορρίπτεται κατὰ τῆς νομίμου κοινο-
πραξίας τῆν 12 Σεπτεμβρίου 1952 ἐκ' ἀριθμ. 24925 τοῦ 1952 κρῖσις
τῆς ἰσορροπίας τῶν εἰσπλημάτων καὶ ἐκπομπῶν εἰς τὴν γεν. δ.δ.α τῆν
30 Σεπτεμβρίου 1952 νομίμως καὶ ἐκπομπῶν δυνάμει τῶν
ἰσχυρισμῶν τῶν νομίμων καὶ ἐκπομπῶν τῶν 2414/1940,
11 ἐδ. 2 τοῦ Α.Ν. 2650 τοῦ 1940, 7 τοῦ Α.Ν. 2666 τοῦ 1940, 1 ἐδ.
5 τοῦ κρῖσις 812 τοῦ 1943, 3 τοῦ κρῖσις 1647 τοῦ 1951, 5 τοῦ κρῖσις
17, 18 1951 καὶ 8 τοῦ Α.Ν. 1939- 51 συνοδευμένη ἐκ καὶ ἐκδ. τοῦ
κατὰ κρῖσις παραβόλου τούτοις δεκτὴ καθίσταται καὶ ἐξετάσθαι κατ'
ὁδοῖαν ἀπορρίπτεται.

Ἐπειδὴ ἐν τοῦ ἐν τῷ φακέλλῳ ἐκδ. 27 καρτίου 1948 χωριστοῦ
τοῦ ἐνεργήσαντος ἑρκίως ἑνοχον διοικητικὴν προανάκρισιν ἐκ τῆς
προκαταβλήσεως ἀποδοτέου τῆς ἰσορροπίας χωρ/κῆς Πολυμεροῦ
Γρεβενῶν καὶ ἄλλοι τοῦτοις ἐκδοθέντος ἐκ' ἀριθμ. 31/8/2688 τῆς 8ης
Ἀπριλίου 1946 πιστοκοινητικῶν τῆς Ἀνωτέρας Διοικήσεως χωρ/κῆς Μα-
κεδονίας τῶν κατεθέντων τῶν ἐνδρῶν ἐξετασθέντων κατ' αὐτὴν μαρ-
τύρων τοῦ ἐκδ. 18ης Ἀπριλίου 1952 χωριστοῦ τοῦ ἐνεργήσαντος συμ-
πληρωματικῆν ἐνδρῶν ἐκ τῆς ἰδίας ἀποδοτέου διοικητοῦ τῆς αὐτῆς
ἐκδ. τῆς ἰσορροπίας χωρ/κῆς τῶν κατεθέντων τῶν ἐξετασθέντων κατ' αὐ-
τὴν μαρτύρων καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ φακέλλῳ στοιχείων προκύπτει ὅτι
ὁ ἄλλος κικλάου φουτζαλῆς ἑλλην πολίτης ἐκ τοῦ ὁμάχου κληθυσμοῦ
ἐγγεγραμμένος εἰς τὸ κητῶν ἀρρίτων τοῦ δήμου φλωρίνης ἐκ' αὐτῆς
ἐκδ. 18 καὶ ἔτος γεννήσεως 1819 ἄνηκον εἰς τὸν ΠΑΛΑΣ εἰς τὸν οἰ-
κειοκλῆς εἶχε προσωρῆσαι ἐξονοθετῆ τὴν 9ην Ἰουλίου 1944 εἰς τὴν
περιφέρειαν τοῦ χωρίου Παναοράματος Γρεβενῶν ἐκδ. τῶν γερμανικῶν
στρατευμάτων κατοχῆς κατὰ τὴν διδρακτικὴν συμπλοκῆς μεταξὺ ΠΑΛΑΣ καὶ
Γερμανῶν, ἔγγραφο δ' ἐν κατέλειπεν ἐν ζωῇ κατὰ τὸ ἐκ' ἀριθμ. 963/232
τῆς 23ης Φεβρουαρίου 1952 πιστοκοινητικῶν δημάρχου φλωρίνης τὴν νό-
μιμον σβζυγῶν του ἀσχοκίτων γεννηθέντων ἐν ἔτει 1912 διατελοῦσαν

ἐν χρεῖε καὶ τὸν ὄγαμον υἱὸν του κικλάου γεννηθέντα ἐν ἔτει 1936
Ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἐδ. 1 τοῦ κρῖσις 812 τοῦ 1943 ἐκ τούτου ἐτροκοινηθῆ
καὶ συνεκλερώθη μεταγενεστέρως ἐκδ. τοῦ ἀρρίτου 2 τοῦ Α.Ν. 1512 τοῦ
1950 εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν ἑλλήνων πολιτῶν τῶν ἐχόντων συμπε-
πληρωμένον τὸ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ καθόντων συνετελεῖαι οἰ-
κουδῆσθε γεγονότος ἀπεικονομένου εἰς τὴν γενικὴν ἐμ-ὄλεμον κατὰστα-
σιν καὶ ἐκτ' ἀριθμ. 28 Ὀκτωβρίου 1940 μέχρι λήξεως
αὐτῆς χρονικῶν διδρακτικῶν ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου 1950 μηνιαίως
βοήθημα ἐκ τοῦ δημοσίου Γαμείου κατὰ τοὺς εἰδικωτέρους ὁρισμοὺς
τοῦ μνησθέντος Α.Ν. 1512 τοῦ 1950 καὶ ἐφ' ὅσον συντρέχουσι οἱ ὅροι

Όπως βλέπουμε στα παραπάνω έγγραφα, η Δέσποινα Φρυτζαλά, δεν δικαιούται σύνταξη και επίσης αναφέρεται πως ο σύζυγός της, συμμετείχε σε αναρχική οργάνωση και όχι σε αντιστασιακή ομάδα που πολέμησε για την απελευθέρωση της πατρίδας.

ΗΛΙΑΔΗΣ ΚΟΣΜΑΣ⁸¹

Καταγωγή : Φλώρινα

Ο Κοσμάς Ηλιάδης (Μάξιμος), είναι πρώτος ξάδερφος της μητέρας του συγγραφέα (Νίκου Φρυτσαλά).

Ήταν από τους λίγους πρώτους οργανωμένους που ανέβηκαν στο βουνό για αντίσταση κατά των κατακτητών. Ήταν οργανωμένος στο ΕΑΜ. Παίρνοντας μήνυμα από την οργάνωση, ο ίδιος και μερικοί άλλοι, έφτασαν στην Βίγλα Πισοδερίου. Τους υποδέχθηκε εκεί ο Μπάρμπα Θόδωρος και την επόμενη, αφού τους καθοδήγησε, τους ενσωμάτωσε στους αντιστασιακούς.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ⁸²

ΜΙΑ ΛΙΟΛΟΥΣΤΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΗ 1944

Ήταν μια Κυριακή που είχε οριστεί από την ηγεσία των κατοχικών αντιστασιακών οργανώσεων σαν μέρα γιορταστική της πανάκριβης λευτεριάς από τις Δυνάμεις Κατοχής.

Από μέρες, τώρα, στις έδρες των τοπικών οργανώσεων, επικρατούσε γιορταστικός αναβρασμός. Ομάδες από κοπέλες και γυναίκες, που πρώτη φορά τις βλέπαν αυτοί που δούλεψαν στην αντίσταση στην κατοχή, είχαν πλημμυρίσει τα γραφεία των οργανώσεων και ράβαν σημαίες, λάβαρα. Μέσα σε δυο μέρες είχαν εξαντληθεί όλα τα

⁸¹ ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΝΙΚΟΣ Η. «Στην Κόλαση των πολέμων εντός και εκτός Ελλάδας», ΦΛΩΡΙΝΑ 2010, Σελ. 134

⁸² ΚΥΡΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ ΕΥΘ. (Αναπήρου πολέμου 1941-44) , «Αλησμόνητα Γεγονότα Εθνικής Αντίστασης 1941-1944», ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994, Σελ. 132 - 135

αποθέματα από το κάμπο, το κόκκινο, το μπλε και το άσπρο ύφασμα από τα εμπορικά καταστήματα της αγοράς.

Κατέφθασαν δυο – τρεις με μοτοσυκλέτα εκεί που οι κοπέλες έραβαν κόκκινες σημαίες. Μόλις είδαν τι γινόταν, ο ένας, που φαινόταν και σαν αντιπρόσωπος του ΕΛΑΣ, άρχισε να φωνάζει: *«Παντού τα ίδια, παντού κόκκινο, μα αδελφέ, δεν γιορτάζουμε την κόκκινη επανάσταση, μα την εθνική απελευθέρωση, θα τρομάξουμε τον κόσμο μ'αυτά τα καμώματα».*

«και γιατί, συναγωνιστή», του απάντησε μια κοπέλα από το συνεργείο, *«να τρομάξουν; αν είναι ένοχοι και έχουν λερωμένη τη φωτιά τους ας τρομάξουν».*

«Αυτό πρέπει να σταματήσει», φώναξε δυνατά ο αντιπρόσωπος και, γυρίζοντας, έκανε μεταβολή και έφυγε βιαστικά προς την μοτοσυκλέτα που ξεκίνησε αμέσως.

Το ίδιο βράδυ, από το κέντρο δόθηκαν διαταγές και οδηγίες με το τηλέφωνο στις τοπικές οργανώσεις να αφαιρεθούν τα περιττά και άσκοπα κόκκινα λάβαρα και σημαίες και να διατηρηθούν μόνο από τις κομματικές οργανώσεις και περιορισμένα.

Μα ήταν κάτι το ακατόρθωτο, που οι εαμικές οργανώσεις δεν μπορούσαν να ελέγξουν, ήταν σαν ένα παραλήρημα και την άλλη μέρα το πρωί, όσοι βρίσκονταν στον Λευκό Πύργο και έβλεπαν από μακριά να καταφθάνουν οι φάλαγγες της Καλαμαριάς και της Τούμπας, είχαν την εντύπωση πως τους πλησίαζε μια μαύρη μυρμηγκιά, που από πάνω της κυμάτιζε μια θάλασσα από κόκκινο που το έσπαζε το λευκό των πανό και το ασπρογάλαζο των σημαιών.

Στην διασταύρωση των δρόμων που κατεβαίνουν προς τον Λευκό Πύργο, συναντήθηκαν οι διαδηλώσεις της Καλαμαριάς και της Τούμπας.

Ήταν οι οργανώσεις των συνοικιών, ΕΑΜ, ΕΛΑΣ, ΕΠΟΝ, ΚΚΕ και πίσω τους ακολουθούσαν πυκνές μάζες, μια πραγματική ανθρωποθάλασσα, που φορούσαν κόκκινες και ασπρογάλαζες κονκάρδες και κρατούσαν λάβαρα, σημαίες και πλακάτ. Πάνω από τις σημαίες και τα πλακάτ κυριαρχούσαν τεράστια πανό που έπιαναν όλο το πλάτος του δρόμου. Το πλήθος τραγουδούσε με μια συντονισμένη φωνή τραγούδια της αθάνατης αντίστασης.

Είμαστε εμείς Ελλάδα τα παιδιά σου

οργανωμένα σε κάμπους και βουνά

και για σένα και για την λευτεριά σου

θ'αγωνιστούμε όλοι με καρδιά.

Δεν μας τρομάζουν των Γερμανών τα βόλια

των φασιστών τα άτιμα σκυλιά

τόχομε γράψει βαθιά μες την καρδιά μας

Λαοκρατία και όχι βασιλιά.

Όταν τέλειωσε το τραγούδι αυτό άρχισε ένα άλλο, που καθώς το τραγουδούσαν δεκάδες χιλιάδες στόματα, γέμιζε την ατμόσφαιρα και προκαλούσε σ'όλους μια ανατριχίλα που ανασήκωνε τις τρίχες.

Βροντάει ο Όλυμπος

αστράφτει η Γκιώνα

μουγκρίζουν τ'Άγραφα

σειείται η Στεριά.

Στ'άρματα, στ'άρματα, εμπρός στον αγώνα,

για τη χιλιάκριβη τη λευτεριά.

Ο Γοργοπόταμος στην Αλαμάνα

στέλνει περήφανο χαιρετισμό,

μιας ανάστασης νέας χτυπά η καμπάνα,

μηνάν τα όπλα μας το λυτρωμό.

Στην μικρή πλατεία του Λευκού Πύργου, οι δύο φάλαγγες, που καμιά δεν παραχωρούσε την προτεραιότητα στην άλλη, ενώθηκαν σ'ένα ανθρώπινο ποτάμι που κινούνταν αργά προς την οδό Τσιμισκή.

Παντού σ'όλο το μήκος της παραλιακής λεωφόρου, στην Τσιμισκή, στην Ερμού, στην Εγνατία, κρέμονταν από τα μπαλκόνια ένα δάσος από ελληνικές σημαίες και, ανάμεσά τους και μερικές κόκκινες. Τα μπαλκόνια, οι εξώστες, οι ταρατσες, ήταν γεμάτα από κόσμο και καταστόλιστα από πολύχρωμες γιρλάντες.

Σε δύο σημεία της παραλιακής λεωφόρου, πάνω σε μπαλκόνια, νέοι και κοπέλες με τηλεβόες ρίχναν διάφορα συνθήματα: «Ζήτω ο ΕΛΑΣ, ΕΑΜ, ΕΠΟΝ, ΚΚΕ, τιμωρία στους συνεργάτες των Γερμανών...».

Στην πλατεία Αγίας Σοφίας, είχε στηθεί κενοτάφιο για τα θύματα της Κατοχής. Κάθε λίγο οι πυκνές μάζες του πλήθους που έφταναν από όλους τους δρόμους στην πλατεία και κατευθύνονταν προς την Ερμού

σταματούσαν, γονάτιζαν και τραγουδούσαν όλοι αργά και βροντερά, μέσα στην απόλυτη σιγή, το τραγούδι των θυμάτων:

Πέσατε θύματα αδέλφια εσείς
σε άνιση μάχη του αγώνα
ζωή, λευτεριά και τιμή του λαού,
γυρεύοντας βρήκατε μνήμα.
Συχνά σε υγρές σκοτεινές φυλακές
φριχτές επεράσατε μέρες
αιώνια η μνήμη σε σας αδελφοί
στον τίμιο που πέσατε αγώνα.

Μετά το τελευταίο ρεφρέν, όλοι σηκώθηκαν με μιας όρθιοι και τότε, από διάφορες μεριές, ακούστηκαν μερικές κραυγές και υψώθηκαν σφιγμένες γροθιές. «*Εκδίκηση, εκδίκηση!*»

Τότε, ολόκληρη η ανθρωποθάλασσα, σηκώνοντας ψηλά γροθιές σφιγμένες και μπροστά σε ένα ολόκληρο δάσος και κουνώντας σημαίες και λάβαρα, επανέλαβε με μια φωνή σαν ουρλιαχτό:

«Εκδίκηση, εκδίκηση!»

Από μερικά μπαλκόνια της πλατείας μερικοί τηλεβόες, φώναζαν: «*φωτιά και τσεκούρι στους προσκυνημένους (λόγια του Κολοκοτρώνη).*» «*Αδέλφια εκδίκηση*» και το πλήθος, με βραχνή φωνή, επαναλάμβανε.

Μερικών τα πρόσωπα ήταν αγιρεμένα και κοίταζαν με μάτι θολό, ενώ σε μια γωνιά, κοντά – κοντά στο κενοτάφιο, μερικές

μαυροφορεμένες γυναίκες τραβούσαν τα μαλλιά τους, τσίριζαν και πότε – πότε χτυπούσαν τα χέρια τους κάτω στην γη και πότε σήκωναν το σώμα τους και, κοιτώντας τον ουρανό, τίνάζαν τα χέρια τους σαν σε παράκληση ή φοβέρα.

Στο μεταξύ, ανάμεσα από το πλήθος, άρχισαν να βαδίζουν ένοπλα τμήματα ανταρτών, συγκροτήματα, ομάδες των αντιστασιακών οργανώσεων, τμήματα δημοσίων υπαλλήλων με τις σημαίες τους και τα περιβραχιόνια, εργατικά σωματεία με πρωτοπόρους τους καπνεργάτες με τις τραγιάσκες, τις υφαντουργίνες με τα μαντήλια στο κεφάλι και τους λατόμους του Ασβεστοχωρίου, ανοίγοντας με κόπο δρόμο ανάμεσα στον κόσμο, που σιγά – σιγά αποτραβιόταν στα πεζοδρόμια. Όλα αυτά τα οργανωμένα τμήματα κατευθύνονταν στην πλατεία Ελευθερίας και από εκεί τραβούσαν για την παραλιακή λεωφόρο, όπου και είχε αρχίσει η παρέλαση με κατεύθυνση προς τον Λευκό Πύργο.

Η ΠΑΡΕΛΑΣΗ

Περνούσαν ένοπλα τμήματα που είχαν συγκροτηθεί τις τελευταίες εβδομάδες της κατοχής, τα λεγόμενα εφεδρικά. Ήταν ένας λόχος της Καλαμαριάς. Οι αντάρτες ήταν όλοι χωρίς στολές, εκτός από τον επικεφαλής τους. Ένα αμούστακο, ψηλόλιγνο παλικάρι, με ένα αχνό μουστάκι και ύφος διανοούμενου, που φορούσε μια κομψή, χακί στολή μ'ένα άστρο, δίκοχο και ένα μπράουνινγκ κρεμασμένο αριστερά στην ζώνη του, πέτσινη και πλατιά και χιαστή. Στο στήθος του με δερμάτινα λουριά απ'τα δεξιά του κρεμόταν μια πλατιά στρατιωτική θήκη. Οι άνδρες του λόχου ήταν όλοι τους ψηλοί, με χοντρά μπράτσα, νέοι από 18-20 χρονών, λιοψημένοι, με πυκνά, σγουρά, κατάμαυρα μαλλιά οι περισσότεροι, με χαρακτηριστικά σκληρά και τραχιά. Οι πιο πολλοί με

σκούρα παντελόνια, μπότες ναυτικές ή γερμανικές, λάφυρα, χοντρές ζώνες πέτσινες ή ζωνάρια ναυτικά και πολλοί με σκούρα πουκάμισα απ'όπου μέσα απ'τους ανοιχτούς γιακάδες ξεπρόβαλαν δασωμένα στήθια, δυνατά, μπρούτζινα, με σκληρούς πεταγμένους μυς. Ενώ άλλοι είχαν μπλούζες ναυτικές, κλειστές στο λαιμό, χοντρές, μάλλινες, με γυριστούς γιακάδες στο κολάρο, μπλε ή μαύρες.

Στις πρώτες σειρές, είχαν όλοι τους στους ώμους βαριά μυδράλια ή πολυβόλα γερμανικά και δεσμίδες από μεγάλες σφαίρες που έβγαιναν απ'τα κλείστρα τους και κρέμονταν στους ώμους, ή τις είχαν τυλιγμένες στα στήθια τους. Βάδιζαν αγέρωχα, προκαλώντας το θαυμασμό του κόσμου για την δύναμη, τη λεβεντιά και, κυρίως, για τα νιάτα τους, όλο σιγουριά, που σηκώναν σα νάταν πούπουλα τα χοντρά, βαριά γερμανικά πολυβόλα στους τετράγωνους ώμους τους. Πίσω από το λόχο της Καλαμαριάς, ακολουθούσε το σύνταγμα Χαλκιδικής. Μπροστά πήγαινε ο σημαιοφόρος του συντάγματος, δεξιά και αριστερά του δυο αντάρτισσες ντυμένες στο χακί και με γερμανικά στάγιερ και πίσω τους τρεις σαλπικτές.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ⁸³

Το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Οκτώβρη γερμανικές φάλαγγες αποχωρούν από την Ελλάδα. Τα συντάγματα της ΙΧ Μεραρχίας έχουν προσανατολιστεί σε μια από τις βασικές αρτηρίες αποχώρησης των Γερμανών (Σαραντάπορο – Κοζάνη – Θεσσαλονίκη και Κοζάνη – Φλώρινα – Μοναστήρι, Φλώρινα – Κορυτσά). Καταφέρουν χτυπήματα στους Γερμανούς που φεύγουν. Το 28^ο Σύνταγμα δρα στην περιοχή κατά μήκος της οδού Πτολεμαΐδας – Φλώρινας. Ο πρώτος λόχος του 28^{ου}

⁸³ ΖΙΩΓΑΣ ΘΑΝΑΣΗΣ «Η Εθνική Αντίσταση στη Φλώρινα – Καστοριά 1941- 1944», ΕΝΤΟΣ 2016, σελ. 312 – 315

Συντάγματος, Διοικητής του οποίου ήταν ο Αντωνιάδης από το Ανθηρό Βοΐου, μαζί με την επονίτικη διμοιρία, με επικεφαλής το μόνιμο αξιωματικό Φώτη από το Άργος Ορεστικό και καπετάνιο τον Τάκη Κωστόπουλο από το σκαλοχώρι και μια διμοιρία Ιταλών εθελοντών είχαν αποστολή να χτυπήσουν την φάλαγγα των Γερμανών που κινούνταν από Πτολεμαΐδα προς Αμύνταιο.

Είχε χαράξει, όταν ακούστηκε από μακριά, από τη μεριά της Πτολεμαΐδας, η βοή της φάλαγγας που κινούνταν προς Αμύνταιο. Μπροστά φάνηκαν πέντε μοτοσικλετιστές. Οι ανταρτοεπονίτες τους άφησαν να πλησιάσουν στα 100 μέτρα περίπου κι ύστερα άνοιξαν πυρά. Δύο Γερμανοί έμειναν στον τόπο, ένας πιάστηκε αιχμάλωτος, οι άλλοι δύο πρόκαναν και έφυγαν πίσω. Ο αιχμάλωτος ανέφερε ότι κινούνταν ένα μηχανοκίνητο τάγμα από 50 περίπου αυτοκίνητα. Ο εχθρός αναπτύχθηκε αμέσως και άρχισε να σφυροκοπεί τις θέσεις των ανταρτών με καταιγιστικά πυρά πολυβόλων, όλμων, ενώ ύστερα από μισή περίπου ώρα άρχισε η επίθεση. Τα τμήματά μας καθήλωσαν τους επιτιθέμενους Γερμανούς. Ξαφνικά, εμφανίστηκαν τρία αεροπλάνα και άρχισαν να βομβαρδίζουν και να πολυβολούν του Γερμανούς.

Ο εχθρός έπαθε πανωλεθρία, ένα όμως τμήμα του διέφυγε στο Αμύνταιο. Η μάχη συνεχίστηκε στο Αμύνταιο. Ο εχθρός ταμπουρωμένος και ενισχυμένος αντιστέκονταν με πείσμα. Μπροστά, όμως, στην ορμή των Ελασιτών, η άμυνά του δεν κράτησε πολύ.

Στη μάχη αυτή σοβαρή βοήθεια προσέφεραν οι εφεδροελασίτες και τα στελέχη των πολιτικών οργανώσεων. Ο Πετσανίδης Δημήτρης, από τα πολιτικά τοπικά στελέχη, πέρασε με βάρκες από τη λίμνη τμήμα του ΕΛΑΣ, το οποίο αιφνιδίασε τους Γερμανούς. Ύστερα από τρίωρη μάχη το

Αμύνταιο ελευθερώθηκε. Το πρωί ο λαός χαρούμενος υποδέχτηκε τα τμήματα του ΕΛΑΣ που παρέλαυναν με τραγούδια.

Οι εθνικοαπελευθερωτικές οργανώσεις οργάνωσαν την επομένη παλλαϊκό συναγερμό της πόλης των γύρω χωριών. Από το πρωί ακόμα άρχισαν να καταφθάνουν σύσσωμα τα χωριά στην πόλη με τα λάβαρα και τις σημαίες τους, οργανωμένα και πειθαρχημένα. Πρώτη η ηρωική Φιλώτα, το ατσαλοχώρι, όπως πολύ σωστά το ονόμαζαν, με επικεφαλής τους έφιππους εφεδροελασίτες που σκόρπισαν στο χώρο της συγκέντρωσης κύματα ενθουσιασμού. Ακολούθησαν τα χωριά Λακκιά, Βεγόρα, Αγ. Παντελεήμων, Ξυνό Νερό, Πετρες, Αγ. Ανάργυροι, Ροδώνας, Σωτήρας, Βαλτόνερο, Λιμνοχώρι, Αγραπιδιά και άλλα. Όλος ο κόσμος συγκεντρώθηκε στον σταθμό κι από εκεί παραταγμένοι ξεκίνησαν για το χώρο της εκκλησίας, όπου έγινε δοξολογία. Μετά τη δοξολογία έγινε παρέλαση στρατού μπροστά στις πολιτικές και στρατιωτικές αρχές. Ακολούθησαν ομιλίες, στις οποίες οι αντιπρόσωποι ΕΑΜ, ΚΚΕ και ΕΛΑΣ τόνισαν το περιεχόμενο του αγώνα, την τεράστια προσπάθεια που καταβλήθηκε για την οργάνωση και καθοδήγηση του λαού, που τον οδήγησε στην απελευθέρωση, τα καθήκοντα της Λαϊκής Αυτοδιοίκησης για την ανοικοδόμηση της περιοχής – άνοιγμα σχολείων, σπορά και άλλα.

Ακολούθησε λαϊκό γλέντι και χοροί πανηγυρίζοντας τη λευτεριά για την οποία τόσες θυσίες απαιτήθηκαν. Η γιορτή τέλειωσε με λαμπαδηφορία, τραγούδια και συνθήματα για ενότητα και λαοκρατία.

Σειρά έχει η Φλώρινα.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΜΑΧΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ⁸⁴

Στις 1^η Νοεμβρίου 1944 το 28 και το 53 σύνταγμα της ΙΧ Μεραρχίας του ΕΛΑΣ, τις πρωινές ώρες έκαναν επίθεση για την απελευθέρωση της Φλώρινας. Ήταν η τελευταία μάχη του ΕΛΑΣ με τους φασίστες κατακτητές Γερμανούς, για την απελευθέρωση και την τελευταία πόλη της Ελλάδας. Το απόγευμα αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πόλη Φλώρινα, εγκαταλείποντας πυροβόλα, όλμους, αποθήκες, οπλισμό, τρόφιμα, ιματισμό, αυτοκίνητα, αιχμαλώτους, τραυματίες.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ⁸⁵

Η απελευθέρωση της Φλώρινας, ήταν μια μεγάλη πανηγυρική μέρα. Σφραγίστηκε με τον θάνατο του ΕΠΟΝίτη Ηλία Γιαννούλη, στην τελευταία μάχη με τους Γερμανούς, λίγο πριν την αποχώρησή τους.

Η είσοδος και η παρέλαση του ΕΛΑΣ στην πόλη ήταν ένα πραγματικό πανηγύρι. Τα αντιστασιακά τραγούδια, ελληνικά και σλαβομακεδονικά, σκορπούσαν ρίγη χαράς στον κόσμο.

Τις μέρες που ακολούθησαν, βούιζε το τραγούδι στα γλέντια, στις λίγες ταβέρνες και τα καφενεία. Σ'όλο τον νομό το απελευθερωτικό κλίμα συνοδεύτηκε από το πνεύμα της ενότητας και της πραγματικής ισότητας του λαού του νομού.

Εγκαταστάθηκε εξουσία από τοπικούς παράγοντες, Σλαβομακεδόνες, Ποντικοκαυκάσιους, Βλάχους και Αρβανίτες.

⁸⁴ ΝΤΑΪΛΙΑΝΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, «Η ζωή και η δράση του Βασίλη Νταϊλιάνη Αυτοβιογραφία», «Με τους «μαστόρους στο Θεσσαλικό κάμπο Στον ελληνοϊταλικό πόλεμο Στην Εθνική Αντίσταση Στον Εμφύλιο», Η Εθνική Αντίσταση στην Δυτική Μακεδονία (1941-1945), Σελ. 141-142

⁸⁵ ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «Σκιαγράφηση της Εθνικής Αντίστασης στη Φλώρινα», Αθήνα 1990, σελ. 41-42

Έπαρχος του νομού ανέλαβε ο Μητσος Βελάκης από την Άνω Βεύη. Δήμαρχος της πόλης Φλώρινας διορίστηκε ο γιατρός Βασίλης Γυμνόπουλος. Διοικητής της πολιτοφυλακής ο Μητούσης, δάσκαλος από ένα χωριό της Καστοριάς. Υποδιοικητής της πολιτοφυλακής ο Μανώλης Σγουρομάλης, δάσκαλος από την Κρήτη, που αγωνίστηκε στην περιοχή. Πολιτικός επίτροπος της πολιτοφυλακής, ο Στέφανος Μπάσγας από τις Κλεινές. Διευθυντής του νοσοκομείου, ο γιατρός Νεδέλκος από την πόλη Φλώρινα. Γραμματέας του επαρχιακού συμβουλίου ο Γιώργος Μεγαλομάστορας, τραπεζικός από την πόλη. Λαϊκός επίτροπος της Λαϊκής Δικαιοσύνης, ο δικηγόρος μέσα από την πόλη, Βασίλης Τσάμης. Γραμματέας του ΕΑΜ, ο Σταύρος Κωτσόπουλος από την Άνω Βεύη, με βοηθό του τη Λουκία, δασκάλα από τα Γρεβενά και τον Μηχάλη Σαρή, δάσκαλο από την Μυτιλήνη, που αγωνίστηκε στον νομό. Πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου ανέλαβε ο μυλεργάτης Παναγιώτης Μασιώτης και γραμματέας ο Πέτρος Κέντρος (και οι δύο μέσα από την πόλη). Φρούραρχος της πόλης, ο Παναγιωτίδης, έφεδρος λοχαγός από του Άγιους Αναργύρους Αμυνταίου. Επιθεωρητής δημοτικών σχολείων, ο Γιάννης Καλαϊτζίδης από τις Κλεινές. Βοηθός τους ο Αλέκος Χατζιτάσκος, δάσκαλος από την Κατράνιτσα, που αγωνίστηκε στον νομό. Διευθυντής της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών, ο Φίλιππος Σαββίδης από το Αρμενοχώρι. Πρόεδρος Εθνικής Αλληλεγγύης, ο Βασίλης Σεντέζης και αντιπρόεδρος, ο Παντελής Βογιατζής, γραμματέας ο Γιώργος Σιέμπης (και οι τρεις από την πόλη). Οι άλλες υπηρεσίες καλύφθηκαν από άλλους Φλωρινιώτες.

**ΟΝΟΜΑΤΑ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ EXCEL ΠΟΥ
ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΣΗ ΖΙΩΓΑ, «Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ
ΦΛΩΡΙΝΑ – ΚΑΣΤΟΡΙΑ 1941-1944»**

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΖΑΝΗΣ (ΚΩΣΤΑΚΗΣ)⁸⁶

Ο Απόστολος Τζανής γεννήθηκε στη Φλώρινα το 1919. Από τα παιδικά του χρόνια ρίχνεται στη βιοπάλη και προσπαθεί να επιβιώσει. Εργαζόμενος στα χωράφια, καταφέρνει να συνεχίσει το σχολείο. Τελικά, θα καταφέρει να σπουδάσει και δάσκαλος. Από μικρή ηλικία οργανώνεται στην ΟΚΝΕ και επί δικτατορίας του Μεταξά απολύεται μαζί με τους 11 νεολαίους της Θεσσαλονίκης λόγω φρονημάτων. Εξορίζεται στον Άη Στράτη. Αργότερα θα δραπετεύσει από το σανατόριο του Ασβεστοχωρίου και θα αναπτύξει έντονη συνδικαλιστική δράση. Κατά την Κατοχή, τοποθετείται στο Μακεδονικό Γραφείο του ΚΚΕ και συγκροτεί την πρώτη αντιστασιακή οργάνωση με την επωνυμία «Ελευθερία». Στις 15 Μαΐου θα ιδρύσει και την ομότιτλη εφημερίδα της οργάνωσης.

ΠΑΝΟΣ ΔΟΥΛΓΚΕΡΑΚΗΣ⁸⁷

Δεκαεννιάχρονο παλικάρι, γεμάτο ελπίδες και όνειρα για την ζωή, ξεκίνησε από τον Πολυπόταμο και ήρθε στη Σαλονίκη να σπουδάσει γιατρός. Λεπτό, αμούστακο πρόσωπο, σαν κοριτσίστικο, ψηλό και αδύνατο σώμα, που μέσα του φώλιαζε μια λιονταρίσια καρδιά – αυτός ήταν ο Πάνος Δουλγκεράκης. Γιος Κρητικού και Σλαβόφωνης από τον Πολυπόταμο της Φλώρινας. 1941: Ο πιο μαύρος χρόνος στην ιστορία της

⁸⁶ ΖΙΩΓΑΣ ΘΑΝΑΣΗΣ «Η Εθνική Αντίσταση στη Φλώρινα – Καστοριά 1941- 1944», ΕΝΤΟΣ, σελ. 41

⁸⁷ ΖΙΩΓΑΣ ΘΑΝΑΣΗΣ «Η Εθνική Αντίσταση στη Φλώρινα – Καστοριά 1941- 1944», ΕΝΤΟΣ, σελ. 46 - 47

Ελλάδας. Σε όλους όσους αγαπούσαν την πατρίδα, βάραινα αφόρητα αυτή η σκλαβιά. Κι ο Πάνος, πριν ακόμα καταλάβει ότι ήταν φοιτητής ένωσε ότι έγινε ένας μαχητής για τη λευτεριά της πατρίδας του. Πρώτος παντού και πάντοτε. Με το τσουβάλι στην πλάτη κουβαλούσε και μοίραζε σε όλη τη Σαλονίκη τον παράνομο τύπο, που έσταζε βάλσαμο και γέμιζε ελπίδες τις καρδιές των πατριωτών. Στην αρχή, μέλος του συμβουλίου της ΕΠΟΝ και αργότερα γραμματέας της επονίτικης οργάνωσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Τα χρόνια περνούσαν κι ανάμεσα από τα μαύρα σύννεφα της σκλαβιάς άρχισε τρεμουλιαστά να φαίνεται το γλυκοχάραμα της λευτεριάς. Το θεριό τραυματισμένο βαριά στα ρούσικα Στάλιγκραντ μάζευε τις δυνάμεις του για να μπορέσει να κρατηθεί περισσότερο στη ζωή. Όλοι στα άρματα! Θάνατος στον κατακτητή! Ήταν το σάλπισμα εκείνης της χρονιάς. Κι ο Πάνος, που σε όλη τη διάρκεια του αγώνα ποτέ του δεν ήθελε να βρίσκεται στη δεύτερη γραμμή, οπλίστηκε και έγινε σκληρός τιμωρός και εκδικητής των κατακτητών και των προδοτών, πολλοί από τους οποίους βρήκαν το τέλος τους από το σταθερό χέρι του επονίτη Πάνου. Γερμανοί, Δαγκολαίοι, Πουλικοί τον τρέμαν και τον μισούσαν, Χάρο τον λέγανε και όλοι τους σαν λυσσασμένοι λύκοι τον κυνηγούσαν. Ο Πάνος όμως δεν εγκατέλειψε το πόστο του μέχρι την τελευταία μέρα της ζωής του. Και δυστυχώς αυτή η μέρα ήρθε πολύ γρήγορα.

Ήταν ένα ανοιξιάτικο πρωινό του 1944. Ακουμπισμένος σε ένα δέντρο κοντά στην γέφυρα του Χαριλάου περίμενε το αυτοκίνητο του διοικητή των γερμανικών δυνάμεων της Μακεδονίας, που περνούσε κάθε μέρα στην ίδια ώρα από την οδό Αθηνών – σίγουρα θα ήταν η

τελευταία ημέρα του αιμοχαρούς κατακτητή, γιατί το χέρι του Πάνου δεν αστοχούσε.

Αλίμονο όμως. Ήταν η δική του τελευταία μέρα. Γκεστάπο, Γερμανοί ναύτες από μια μονάδα που στάθμευε στου Χαριλάου, Δαγκουλαίοι από την Αγία Τριάδα κινήθηκαν ενάντιά του. Προδομένος, ποιος ξέρει από ποια ψυχή, βρέθηκε κυκλωμένος από όλους τους μισητούς εχθρούς του. Θέλουν να τον πιάσουν ζωντανό. Αλλά φοβούνται να τον πλησιάσουν. Ο Πάνος πυροβολεί, τραυματίζει και σκοτώνει τρεις και υποχωρεί τραυματισμένος προς τα σπιτάκια πίσω από τη γέφυρα του Χαριλάου. Έντρομοι οι κάτοικοι με την ψυχή στο στόμα και τις γροθιές σφιγμένες παρακολουθούσαν το άνισο αυτό αναμέτρημα. Βρίσκεται σε ένα αδιέξοδο δρομάκι γονατισμένος. Οι εχθροί φοβούνται να τον πλησιάσουν, γιατί κρατά ακόμα το πιστόλι στο χέρι και μόνο όταν γέρνει το κεφάλι του στο σκαλοπάτι μιας πορτούλας κι από το χέρι του έφυγε το πιστόλι, τότε ξεθάρρεψαν και ήρθαν κοντά του. Ο Πάνος είναι νεκρός και στο νεκρό ξεσπάει το μίσος τους. Τον ποδοπατούν με τις μπότες τους. Στριμώνχονταν σαν κτήνη ποιος να τον κλοτσήσει πιο πολύ. Το πρόσωπό του, που τόσο το αγάπησαν όσοι το γνώρισαν, έγινε μαζί με το κεφάλι του ένας κόκκινος πολτός.

Έτσι τέλειωσε τη ζωή του ο φλογερός επονίτης, ο λεβέντης αγωνιστής, ο Πάνος Δουλγκεράκης.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΡΙΖΒΗΣ⁸⁸

Ήταν μηχανικός στο ηλεκτροεργοστάσιο που βρίσκεται στην άκρη της πόλης της Φλώρινας, παράμερα από το σιδηροδρομικό σταθμό. Εκεί

⁸⁸ ΖΙΩΓΑΣ ΘΑΝΑΣΗΣ «Η Εθνική Αντίσταση στη Φλώρινα – Καστοριά 1941- 1944», ΕΝΤΟΣ, σελ. 49

βρισκόταν το ραδιόφωνο της οργάνωσης. Εκεί τις ώρες της νυχτερινής βάρδιας έπιανε Μόσχα και τροφοδοτούσε με ειδήσεις και σχόλια την οργάνωση. Και τα νέα δεν ήταν ευχάριστα. Η επίσημη φασιστική προπαγάνδα των αρχών κατοχής και η φιλογερμανική των ντόπιων οργάνων τους ήταν ένα πρόσθετο όπλο στα χέρια των κατακτητών κοντά στο κλίμα τρομοκρατίας, παρακολούθησης και χαφιεδισμού, στο οποίο συνέβαλλαν και οι ελληνικές αρχές στην υπηρεσία του κατακτητή.

Το ξεσκέπασμά τους, η παρουσίαση της αληθινής κατάστασης στο Ανατολικό μέτωπο και αλλού, η διοχέτευση της γραμμής του ΚΚΕ και του ΕΑΜ με δελτία ειδήσεων τρικ, προκηρύξεις και άλλα είναι δουλειά ενός μικρού ηρωικού τμήματος του μηχανισμού του Κόμματος, στον οποίο ο Μανώλης αποτελούσε τον πρώτο κρίκο. Σχεδόν ένα χρόνο δούλεψε ο Μανώλης κάτω από την μύτη των Γερμανών, που είχαν λυσσάξει να ψάχνουν.

[...] Πώς έπεσε στα ίχνη του Μανώλη η Γκεστάπο δεν μπορέσαμε να μάθουμε. Απασχολημένος όπως ήταν με τη λήψη των ειδήσεων, δεν αντιλήφθηκε τους Γερμανούς, που είχαν μπει στο κτίριο και τον έπιασαν επ'αυτοφόρω. Τον βασάνισαν φοβερά. Δε λύγισε. Δεμένο τον έστειλαν στη Θεσσαλονίκη, όπου και τον εκτέλεσαν.

Στο πρόσωπό του το κίνημα της Εθνικής Αντίστασης έχασε έναν πολύ αφοσιωμένο και άξιο αγωνιστή.

Ο ΚΑΜΟ (ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΡΙΝΑΣ)⁸⁹

Με αυτό το όνομα τον ήξερε όλη η επαρχία της Φλώρινας. Όπου επικίνδυνη αποστολή κι αυτός. Όπου δύσκολη επιχείρηση οργανωμένη

⁸⁹ ΖΙΩΓΑΣ ΘΑΝΑΣΗΣ «Η Εθνική Αντίσταση στη Φλώρινα – Καστοριά 1941- 1944», ΕΝΤΟΣ, σελ. 155 - 158

από την περιφερειακή επιτροπή του ΚΚΕ Φλώρινας, πάλι αυτός. Αποφασιστικός, ψύχραιμος, ατρόμητος. Πιστός μέχρι θανάτου στο Κόμμα, στην υπόθεση του λαού. Η γερμανική κατοχή τον βρήκε τελειόφοιτο γυμνασίου. Στον αγώνα αφιερώθηκε ολόψυχα, έδωσε και τη ζωή του.

Ήταν το καλοκαίρι του 1942 όταν μου μίλησε γι'αυτόν ο τότε γραμματέας της ΠΕ του ΚΚΕ Φλώρινας Αλέκος Σιέμπης (Περικλής). Το γνώριζε από το γυμνάσιο. Ήταν μερικές τάξεις μικρότερος. Από μικρός ήταν ανήσυχος και ατίθασος χαρακτήρας. Όπου καυγάς ή σκάνδαλο θα έβρισκες μου έλεγε ο Αλέκος, τον Πέτρο και τη «συμμορία» του. Ακόμα και κότες αν χάνονταν ή γινόταν καμία διάρρηξη, σε αυτόν τα φόρτωναν. Κι αυτόν πάντα έπιανε η χωροφυλακή. Οι κάτοικοι του Αμυνταίου, από το οποίο καταγόταν, τον είχαν για αρνητικό παράδειγμα. Τον δείχναν με το δάχτυλο. Τι δεν έκανε ο αδελφός του, που ήταν αξιωματικός του αστικού στρατού για να τον συνετίσει. Για τα σκάνδαλά του τον είχαν αποβάλει από το γυμνάσιο. Τον έγραψαν στο γυμνάσιο Τσοτυλίου που το θεωρούσαν τότε γυμνάσιο πειθαρχικό, ειδικό για τα στραβόξυλα, όπως λέγαν.

Αυτά θα διηγείται αργότερα στους Επονίτες : «Μην απορείτε καθόλου, μας έλεγε – θυμάται η Επονίτισσα τότε Ελένη Μακρίδου (Νίκη) – τέτοιες δουλειές έκανα.

Αποφασίσαμε να τον χρησιμοποιήσουμε σε διάφορες δουλειές και σαν σύνδεσμο. Και δεν πέσαμε έξω. Δε μπήκε όμως στο κανάλι της πειθαρχίας αμέσως. Ο ατίθασος χαρακτήρας του μας δημιούργησε αρκετά προβλήματα. Ιδίως παραπονούνταν οι κάτοικοι του χωριού Άνω Κλεινές, ότι γύριζε ένοπλος μέρα μεσημέρι στο χωριό, πράγμα που θα

μπορούσε να προκαλέσει τους Γερμανούς, με άσχημες συνέπειες για το χωριό. Να σημειωθεί ότι στο χωριό αυτό βρισκόταν ο παράνομος εκδοτικός μηχανισμός της ΠΕ. Ο Κορίνας φυσικά δεν ήξερε τότε τίποτα γι' αυτόν. Ύστερα από επανειλημμένες παρατηρήσεις που του γίναν και τη μη συμμόρφωσή του, τον αφοπλίσαμε (ο γράφων). Το χτύπημα ήταν γερό. Καμό χωρίς όπλο! Ο Καμό κατέρρευσε. Μια εβδομάδα κράτησε το μαρτύριό του. Ήμασταν ανένδοτοι στις παρακλήσεις του. Στο τέλος ενδώσαμε. Ο Πέτρος άστραψε. Έγινε αγνώριστος. Όλη η ενεργητικότητά του δόθηκε στον αγώνα, που τον λάτρεψε κυριολεκτικά.

Αλλάξαμε κι εμείς απέναντί του. Του ευρύναμε τη δράση του. Του δείξαμε την εμπιστοσύνη μας, του δώσαμε πρωτοβουλία. Τον συμβουλευάμε πως στον αγώνα δε χρειάζεται μόνο παλικαριά. Με αυτή μόνο δεν μπορείς να νικήσεις τον εχθρό. Χρειάζεται μυαλό, πονηριά. Κι ο Πέτρος ρουφούσε τις συμβουλές μας, όπως ρουφούσε το γάλα της μάνας του. Ιδιαίτερα επέδρασε επάνω του ο Σιέμπης. Του μπόλιασε όλα τα χαρίσματα που τον διέκριναν σαν κομμουνιστή. Αυτός του έδωκε και το ψευδώνυμο του θρυλικού μπολσεβίκου της Υπερκαυκασίας – Καμό.

Η πρώτη δοκιμασία για τον Καμό ήταν, η αρπαγή του τυπογραφείου, για να ακολουθήσει το σταμάτημα του τρένου και η απελευθέρωση του Χαραλαμπίδη (Αθάνατου), το άνοιγμα των φυλακών, ο αφοπλισμός της χωροφυλακής Μεσσηνίου και άλλες.

Το Κόμμα εκτίμησε πολύ τη δράση του Κορίνα – Καμό, τον ανέδειξε σε γραμματέα της Αχτιδικής Επιτροπής του ΚΚΕ Κλεινών.

Ήταν άνοιξη του 1944. Είχε καθορισθεί να γίνει συνδιάσκεψη της ΕΠΟΝ σε ένα από τα χωριά της Πρέσπας. Προσυγκέντρωση των

αντιπροσώπων της συνδιάσκεψης, είχαν συγκεντρωθεί και διανυκτέρευσαν στο χωριό Κάτω Κλεινές. Εκεί βρέθηκε και ο Καμό, γραμματέας τότε της Αχτιδικής Επιτροπής. Όπως μου διηγιόταν κατόπι η Αθανασία Νεονίλα Καλαϊτζίδου, «το πρωί της άλλης μέρας φτάνει στο σπίτι που μέναν οι Επονίτες και ειδοποιεί : Ήρθαν οι Γερμανοί! Κυκλώνουν το χωριό! Φαίνεται κάποιο από τα καθάρματα, που δυστυχώς δεν λείπουν από κάθε λαϊκό κίνημα, ειδοποίησε τους Γερμανούς. Με μεγάλη δύναμη, περίπου 200 άνδρες, κινήθηκαν να κυκλώσουν το χωριό. Είχαμε συγκεντρωθεί έξω από το σπίτι. Ο Καμό βγαίνει, κάνει μια αναγνώριση, εκτιμά την κατάσταση και μας προστάζει: 'ο κλοιός δεν έκλεισε, υπάρχει ακόμα χρόνος. Κατά μικρές ομάδες να φύγετε προς το Μπούφι'. Όταν τον ρωτήσαμε 'κι εσύ; Εσύ δε θάρθεις μαζί μας;', 'αυτό είναι δική μου δουλειά', μας λέγει και χύθηκε προς τη νότια πλευρά του χωριού. Τώρα ακούγαμε το στάγιερ πολύ μακριά, έξω από το χωριό και χαιρόμασταν που τα κατάφερε πάλι ο Καμό. Δυστυχώς όμως η χαρά μας δεν επαληθεύθηκε. Όπως μάθαμε αργότερα από τους χωριανούς μου, ο Καμό είχε διασπάσει τον κλοιό, σχεδόν είχε γλιτώσει. Μια σφαίρα αδέσποτη τον βρήκε στο πόδι και του'σπασε το κόκκαλο.

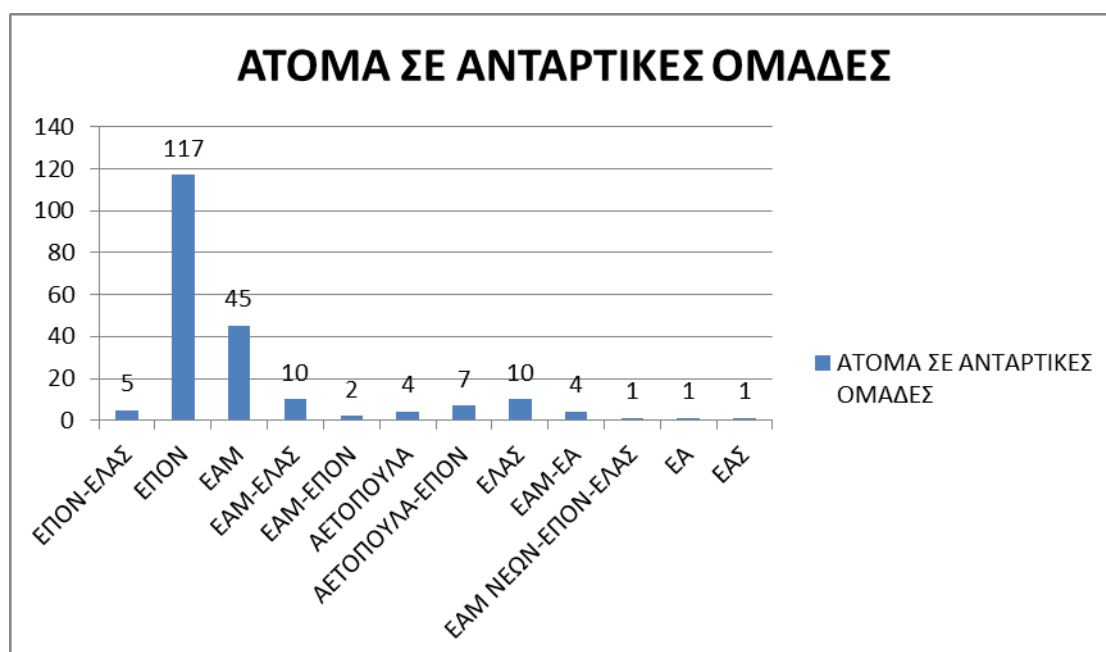
Ήταν αδύνατο να φύγει. Αποτραβήχτηκε πίσω από μία πέτρα, κατάστρεψε τα σημειώματα που είχε πάνω του, τσάκισε το ρολόγι και το κλεφτοφάναρό του (τα βρήκαν κομματιασμένα οι χωριανοί) και περίμενε τους Γερμανούς, που δεν άργησαν να τον κυκλώσουν. Πολέμησε με όσες σφαίρες είχε εκτός από μια, που την κράτησε για τον εαυτό του».

Έτσι γρήγορα έσβησε η ζωή του παλικαριού που είχε γίνει θρύλος στην επαρχία Φλώρινας για τα κατορθώματά του, ο φόβος και ο τρόμος των Γερμανών και των συνεργατών τους.

	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
158	ΠΥΛΑΗ	ΠΑΥΤΑΧΗ	ΘΑΝΗ	1927	ΕΙΝΟ ΝΕΡΟ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	48/89	ΕΑΜ-ΕΛΑΣ	ΑΤΟ ΑΤΡ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	65	ΠΥΛΑΗ ΚΡΙΑΣΣΕ	ΙΤΣΕΦΑΝΟΣ	ΓΟΤΣΗΗ	1912	Ε. ΝΕΡΟ	Ε. ΝΕΡΟ	18/01/1989	
159	ΠΑΛΜΑΝ	ΔΗΜΗΤΡΟΣ	ΠΑΛΜΑΝΤΑ	1915	ΦΛΑΜΠΟΥΡΟ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	49/89	ΕΑΜ	ΑΤΟ ΜΑΗ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	128							8/01/1990	
160	ΠΑΛΟΚΛΗΣ	ΘΑΝΗΣ	ΘΑΝΗ	1918	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	20/89		ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΜΑΗ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	147							8/01/1989	
161	ΠΑΡΟΣ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	ΔΗΜΗΤΡΑ	1923	ΒΕΠΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	48/89	ΕΛΑΣ	ΑΤΟ ΜΑΡΤΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	61							1/11/1989	
162	ΠΕΡΙΣΣΗ	ΘΑΝΗΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ	1929	ΕΙΝΟ ΝΕΡΟ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	48/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΣΕΠΤ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	88	ΤΣΟΡΝΗΚΗΣ ΠΕΡΙΣΣΗΣ	ΜΕΛΕΒΟΥΣ	ΙΣΡΑ-ΦΕΙΜΑ	1933	ΒΕΠΗ		18/02/1984	
163	ΠΕΡΙΣΣΗ	ΘΑΝΗΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ	1928	ΕΙΝΟ ΝΕΡΟ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	48/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΣΕΠΤ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	88							27/11/1988	
164	ΠΟΥΤΗ	ΚΡΗΤΟΣ	ΑΚΑΤΕΡΗΗ	1911	ΚΕΛΗΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	47/89	ΕΑΜ-ΕΛΑΣ	ΑΤΟ ΑΥΓ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	14	ΡΟΥΤΗΣ ΑΒΑΝΑΖΙΟΣ	ΧΑΡΙΣΙΟΣ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ				2/01/1990	
165	ΡΟΝΙΑ	ΒΕΛΟΔΟΥΣ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ	1927	ΜΕΥΤΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΣΕΠΤ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	1	ΡΟΥΛΑΙΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ	ΠΑΡΕΝΙΑ	1936	ΜΕΥΤΗ		12/12/1990	
166	ΣΑΡΑΖΙΔΗΣ	ΚΡΗΤΟΣ	ΙΤΣΙΑ	1923	ΘΑΝΟ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	48/89	ΕΛΑΣ	ΑΤΟ ΙΟΥΝΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	4	ΜΕΛΕΣΣΙΔΗΣ ΘΕΩΔΩΡΟΣ	ΒΕΛΟΔΟΥΣ	ΚΥΡΙΑΚΗ	1927	ΒΑΛΤΟΝΕΡΑ	ΒΑΛΤΟΝΕΡΑ	7/01/1989	
167	ΣΑΡΗ	ΔΗΜΗΤΡΟΣ	ΜΕΛΕΜΠΕΚΗ	1922	ΒΕΠΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	50/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΑΠΡ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	141	ΚΑΡΑΜΟΥΣΙΟΥ ΚΡΗΤΟΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΑΓΓΕΛΑΚΑ	1950	ΒΕΠΗ	ΒΕΠΗ	26/12/1990	
168	ΣΑΛΜΙΝΟΥ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	ΟΛΓΑ	1928	ΚΟΥΚΚΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΜΑΡΤΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	89	ΣΑΛΜΙΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΜΑΤΡΙΑΣ	ΟΛΓΑ	1926	ΚΟΥΚΚΗ	ΚΟΥΚΚΗ	15/01/1989	
169	ΣΕΚΟΥΔΗΣ	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	ΔΗΜΗΤΡΑ	1930	ΒΕΠΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	49/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΑΥΓ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	107	ΤΣΑΤΣΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΑΒΑΝΑΖΙΟΣ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ	1930	Κ. ΥΠΟΥΣΙΑ		21/11/1989	
170	ΣΕΥΡΑΧΗ	ΑΒΑΝΑΖΙΟΣ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	1922	ΚΟΥΚΚΗ	ΝΑΥΡΟΠΟΥΛΟΙ	46/89	ΕΑΜ	ΑΤΟ ΙΟΥΝΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	43							13/12/1990	
171	ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ	ΒΕΛΟΔΟΥΣ	ΙΤΣΑΥΡΟΥΣΙΑ	1923	ΑΜΑΝΟΥΡΙ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	48/89	ΕΑΜ	ΑΤΟ ΙΟΥΝΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	78							15/01/1989	
172	ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ	ΙΤΣΑΥΡΟΣ	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	1923	ΑΓΙΟΣ ΒΑΡΦΟΛΟΜΑΙΟΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΑΜ	ΑΤΟ ΟΚΤΩΒΡΙΟ 1942 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	47							23/12/1989	
173	ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ	ΑΝΤΩΝΙΟΣ	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	1928	ΚΑΚΑΛΙΝΟΥ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	47/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΔΕΣΠ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	26							13/01/1989	
174	ΣΚΑΝΤΟΥ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	1927	ΑΝΤΑΡΤΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	48/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΑΥΓ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	11	ΚΟΥΣ ΑΣΑΡΟΣ	ΜΙΧΑΗΛΗΣ	ΙΤΣΕΦΑΝΟΣ	1921	ΑΝΤΑΡΤΗ	ΑΝΤΑΡΤΗ	12/12/1989	ΕΩΥΤΕ ΚΑΝΑΛΑ
175	ΣΜΥΡΝΙΝΟΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΑΓΓΕΛΙΚΗ	1926	ΕΚΟΥΜΠΟ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΛΑΣ	ΑΤΟ ΔΕΣΠ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	182							21/12/1989	
176	ΣΟΥΛΟΥ	ΑΒΑΝΑΖΙΟΣ	ΟΡΣΑΝΑ	1926	ΑΝΔ. ΥΠΟΥΣΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΔΕΦΕΡΩΔΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	38	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΑΒΑΝΑΖΙΟΣ	ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ	1943	Α. ΥΠΟΥΣΙΑ		25/10/1989	
177	ΣΥΡΡΟΥ	ΔΗΜΗΤΡΟΣ	ΘΑΝΗ	1929	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	50/89		ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΣΕΠΤ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	145							3/11/1989	
178	ΣΥΡΡΟΥ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	ΤΡΑΣΙΑΝΑ	1927	ΑΓΟΝΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΟΚΤ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	29	ΒΑΞΙΛΕΙΟΥ ΒΑΣΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	ΜΑΡΙΑ	1943	ΑΓΟΝΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	18/12/1989	
179	ΣΥΡΡΟΥ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΔΗΜΗΤΡΑ	1924	ΑΜΑΝΟΥΡΙ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	49/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΙΟΥΝΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	84							15/01/1989	
180	ΣΥΡΡΟΥ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΜΑΡΙΑ	1924	ΒΑΡΑΛΕΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	49/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΜΑΗ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	112							28/01/1989	
181	ΣΥΡΡΟΥ	ΘΑΝΗΣ	ΔΗΜΗΤΡΑ	1923	ΒΑΡΑΛΕΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	50/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΜΑΗ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	100							28/01/1989	
182	ΣΥΡΡΟΥ	ΑΒΑΝΑΖΙΟΣ	ΜΑΡΙΑ	1927	Κ. ΥΠΟΥΣΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	50/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΣΕΠΤ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	148							18/01/1989	
183	ΣΥΡΡΟΥ	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	ΤΡΑΣΙΑΝΑ	1926	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	49/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΜΑΗ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	88	ΣΥΡΡΟΥ ΘΑΝΗΣ	ΑΒΑΝΑΖΙΟΣ	ΙΩΦΙΑ	1961	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	18/01/1989	
184	ΣΥΡΡΟΥ	ΚΡΗΤΟΣ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ	1928	ΙΤΣΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	47/89	ΕΛΑΣ	ΑΤΟ ΑΥΓ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	55							13/01/1989	
185	ΣΥΡΡΟΥ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	ΑΓΓΕΛΙΚΗ	1926	ΠΟΛΥΜΠΑΝΔΟΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	50/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΜΑΗ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	138	ΜΑΥΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΚΙΣΣΗ	1922	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	20/12/1990	
186	ΣΥΡΡΟΥ	ΤΡΥΦΩΝ	ΜΕΛΕΜΠΕΚΗ	1922	ΚΕΛΗΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΑΥΤΟΡΡΟΥΛ-ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΟΥΝ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	58	ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΣΤΡΥΛΛΩΝ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΕΛΕΝΑ	1928	ΚΕΛΗΗ	ΚΕΛΗΗ	20/11/1989	ΕΩΥΤΕ ΚΑΝΑΛΑ, ΠΟΛΗ SCARBOROUGH
187	ΣΥΡΡΟΥ	ΘΑΝΗΣ	ΠΕΤΡΟΥΣΙΑ	1923	ΚΕΛΗΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	49/89	ΕΑΜ	ΑΤΟ ΔΕΣΠ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	77							18/01/1989	
188	ΣΥΡΡΟΥ	ΘΑΝΗΣ	ΠΕΤΡΟΥΣΙΑ	1923	ΚΕΛΗΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΟΥΝ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	7	ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΣΤΡΥΛΛΩΝ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΕΛΕΝΑ	1928	ΚΕΛΗΗ	ΚΕΛΗΗ	20/11/1989	ΕΩΥΤΕ ΚΑΝΑΛΑ, ΠΟΛΗ SCARBOROUGH
189	ΣΥΡΡΟΥ	ΠΑΥΛΟΣ	ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ	1930	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	49/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΙΟΥΝΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	108	ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΣΤΡΥΛΛΩΝ	ΚΡΗΤΟΣ	ΜΑΡΙΑ ΑΜΗΗ	1923			14/12/1989	
190	ΣΥΡΡΟΥ	ΚΡΗΤΟΣ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ	1928	ΑΡΜΕΝΟΥΣΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΜΑΗ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	24	ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ ΠΕΡΑΣΙΜΟ ΚΑΛΜΠΡΑΝΟΣ	ΙΣΤΕΦΑΝΟΣ		1913			27/12/1989	
191	ΣΥΡΡΟΥ	ΒΕΛΟΔΟΥΣ	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	1924	ΚΑΥΚΑΣΙΟΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΜΑΡΤΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	39							02/01/1989	
192	ΣΥΡΡΟΥ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	ΟΛΓΑ	1921	ΜΟΥΣΤΑΦΙΔΗΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΛΑΣ	ΑΤΟ ΑΥΓ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	61	ΤΣΕΡΚΕΣΟΣ ΔΗΜΗΤΡΟΣ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	ΑΝΝΑ	1929	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	ΠΟΛΥΔΩΤΑΜΟΣ	3/10/1989	
193	ΣΥΡΡΟΥ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΑΓΓΕΛΙΚΗ	1927	ΚΕΛΗΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	50/89	ΕΑΜ	ΑΤΟ ΟΚΤΩΒΡΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	186	ΤΣΕΡΚΕΣΟΣ ΔΗΜΗΤΡΟΣ	ΝΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ	ΑΝΔΡΟΝΙΑ	1923	ΠΟΛΥΔΩΤΑΜΟΣ		14/01/1989	
194	ΣΥΡΡΟΥ	ΚΡΗΤΟΣ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ	1928	ΚΕΛΗΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	49/89	ΕΑΜ-ΕΛΑΣ	ΑΤΟ ΣΕΠΤ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	39							18/01/1989	
195	ΣΥΡΡΟΥ	ΘΑΝΗΣ	ΒΑΣΙΛΙΚΗ	1929	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	47/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΜΑΗ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	31							25/11/1989	
196	ΣΥΡΡΟΥ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	1928	ΚΕΛΗΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	47/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΣΕΚ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	42	ΤΡΙΑΤΣΗΣ ΑΓΓΕΛΙΚΗ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ	1947	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	18/01/1989	
197	ΣΥΡΡΟΥ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	1928	ΚΕΛΗΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	47/89	ΕΑΜ	ΑΤΟ ΜΑΡΤΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	75							13/01/1989	
198	ΣΥΡΡΟΥ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΟΛΓΑ	1922	ΒΑΡΑΛΕΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	49/89	ΕΑΜ	ΑΤΟ ΜΑΗ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	133							12/01/1989	
199	ΣΥΡΡΟΥ	ΑΖΑΡΟΣ	ΠΟΝΤΑΝΑ	1914	ΠΟΝΤΟΣ ΤΟΥΡΝΙΑΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΑΜ-ΕΛΑΣ	ΑΤΟ ΜΑΡΤΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	63							20/10/1989	
200	ΣΥΡΡΟΥ	ΚΑΡΑΛΑΜΠΟΣ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ	1927	ΠΟΝΤΟΣ ΜΗΡΑΖ ΑΓΙΑΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΑΜ	ΑΤΟ ΣΕΚ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	50							3/12/1989	
201	ΣΥΡΡΟΥ	ΑΖΑΡΟΣ	ΙΣΤΕΦΑΝΟΣ	1928	Ι.Σ. ΒΕΠΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	48/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΑΠΡ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	60	ΣΑΥΛΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	1920	ΦΑΚΗ	Ι.Σ. ΒΕΠΗ	2/12/1989	
202	ΣΥΡΡΟΥ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΟΡΣΑΝΑ	1923	ΑΝΤΑΡΤΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	48/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΜΑΗ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	35							18/12/1989	
203	ΣΥΡΡΟΥ	ΖΩΡΤΗΣ	ΑΝΝΑ	1928	ΑΝΤΑΡΤΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	47/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΟΥΝ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	50	ΣΑΥΛΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΧΑΡΙΣΙΟΣ	ΚΑΛΙΔΩΝΗ	1922	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	28/01/1989	
204	ΣΥΡΡΟΥ	ΠΑΡΑΚΕΥΗ	ΠΑΡΑΚΕΥΗ	1924	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89		ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΙΑΝ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	14	ΣΑΥΛΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΛΕΩΝΙΔΑΣ	ΖΩΗ	1943	ΑΤ. ΒΑΡΦΟΛΟΜΑΙΟΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	27/12/1990	
205	ΣΥΡΡΟΥ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	1929	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89		ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΑΥΓ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	2	ΣΑΥΛΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΛΕΩΝΙΔΑΣ	ΖΩΗ	1943	ΑΤ. ΒΑΡΦΟΛΟΜΑΙΟΣ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	20/12/1989	
206	ΣΥΡΡΟΥ	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	1930	ΑΜΑΝΟΥΡΙ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	50/89	ΑΥΤΟΡΡΟΥΛ-ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΜΑΡΤΙΟ 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	187							14/12/1990	
207	ΣΥΡΡΟΥ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	1922	ΜΑΡΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	50/89	ΕΛΑΣ	ΑΤΟ ΣΕΠΤ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	180							11/01/1989	
208	ΣΥΡΡΟΥ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΘΑΝΗ	1929	ΚΕΛΗΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	50/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΑΠΡ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	136	ΣΑΥΛΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΚΥΡΙΑΚΟΣ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	1924	ΚΑΡΔΗ		6/12/1989	
209	ΣΥΡΡΟΥ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	ΟΛΥΜΠΙΑ	1928	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89		ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΑΠΡ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	3							16/10/1989	
210	ΣΥΡΡΟΥ	ΤΡΥΦΩΝ	ΒΑΣΙΛΙΚΗ	1931	ΒΑΤΩΠΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	47/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΙΑΝ. 1944 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	24	ΤΟΥΡΝΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΤΡΥΦΩΝ	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	1940	ΒΑΤΩΠΗ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	8/10/1989	
211	ΣΥΡΡΟΥ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	1928	Κ. ΥΠΟΥΣΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	48/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΣΕΚ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	116	ΝΑΥΤΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΚΥΡΙΑΚΟΣ	ΔΗΜΗΤΡΑ	1940	Κ. ΥΠΟΥΣΙΑ	Κ. ΥΠΟΥΣΙΑ	12/01/1989	
212	ΣΥΡΡΟΥ	ΠΟΝΤΟΣ ΑΓΙΟΣ	ΠΕΡΠΙΑ	1939	Κ. ΥΠΟΥΣΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	49/89	ΑΥΤΟΡΡΟΥΛ	ΑΤΟ ΣΕΚ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	100	ΝΑΥΤΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΚΥΡΙΑΚΟΣ	ΔΗΜΗΤΡΑ	1940	Κ. ΥΠΟΥΣΙΑ	Κ. ΥΠΟΥΣΙΑ	12/01/1989	
213	ΣΥΡΡΟΥ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	1924	ΕΥΦΡΑΣΙΑ	ΦΙΛΙΠΠΙΝΑ	46/89	ΕΡΟΝ	ΑΤΟ ΙΟΥΝ. 1943 ΜΕΡΠ. 1-11-1944	32							18/10/1989	

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΙΝΑΚΑ EXCEL ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΣΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

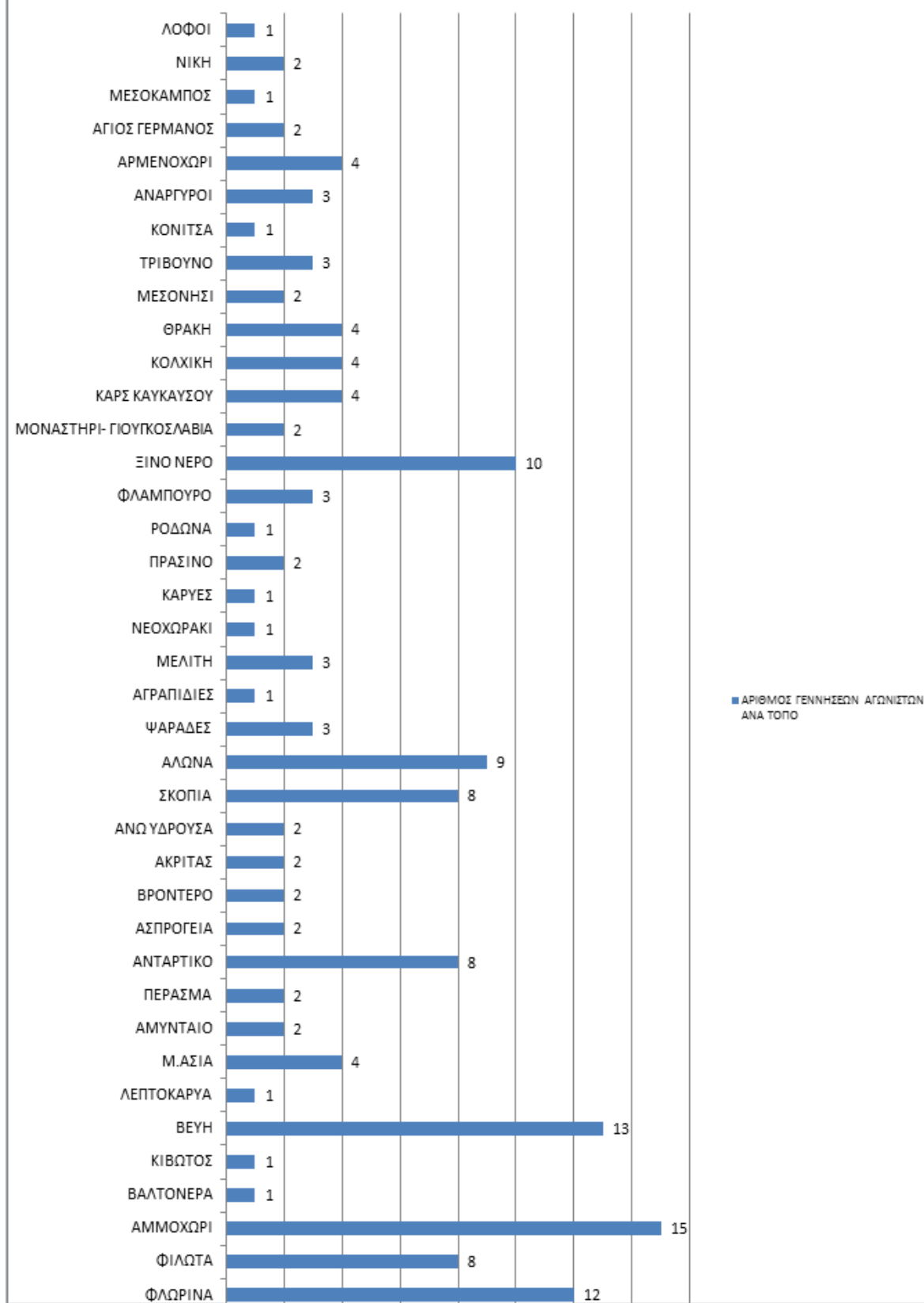
Αφού παρατέθηκαν όλα αυτά τα γεγονότα, παρακάτω θα παρατεθούν πίνακες με πληροφορίες από πιστοποιητικά αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης του Νομού Φλώρινας, οι οποίες συλλέχθηκαν από τα Αρχεία του Κράτους Φλώρινας.

Όπως βλέπουμε παραπάνω, οι περισσότεροι αγωνιστές, ήταν ενταγμένοι στην ανταρτική ομάδα ΕΠΟΝ (117 αγωνιστές), ενώ δεύτερη ακολουθεί η ομάδα του ΕΑΜ (45 αγωνιστές). Βλέπουμε, επομένως πόση δύναμη είχε η ΕΠΟΝ στον νομό της Φλώρινας και επιβεβαιώνονται και τα ιστορικά στοιχεία, που αναφέρονται στην αξιόλογη δράση της. Η οργάνωση αυτή, μάλιστα, διοικούνταν από νέους και δημιουργικούς ανθρώπους, όπως είδαμε παραπάνω, με αποτέλεσμα να έχει και μεγάλη απήχηση. Φυσικά, το ΕΑΜ είναι αναμενόμενο να έχει εντάξει στην

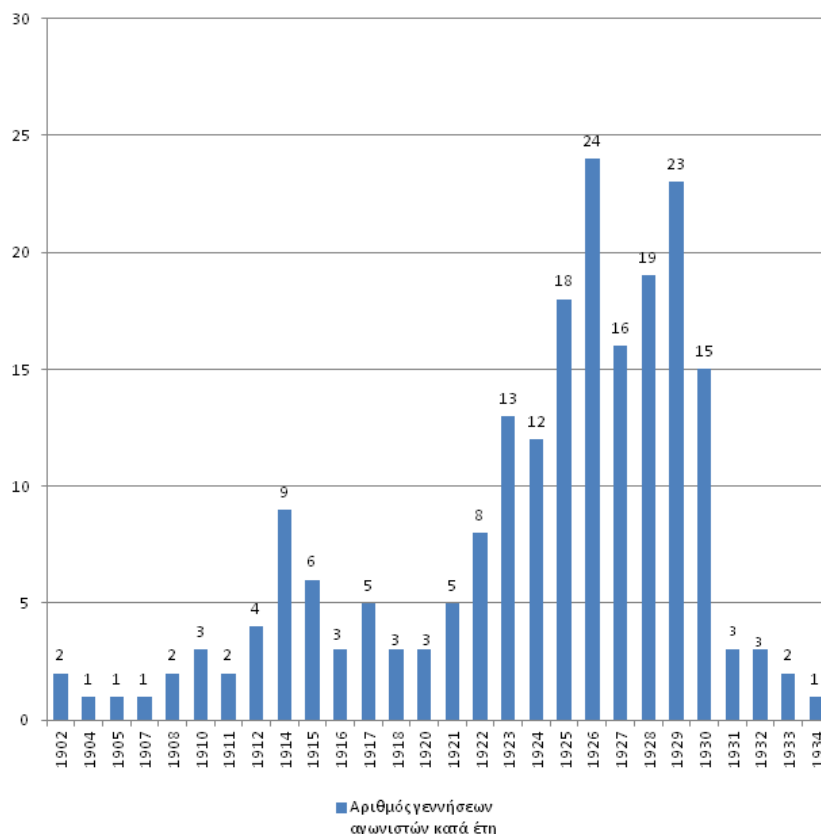
οργάνωσή του τόσους πολλούς αγωνιστές, αφού ήταν από τις πρώτες αντιστασιακές οργανώσεις που δημιουργήθηκαν στον ελλαδικό χώρο και επεκτάθηκε παντού πολύ γρήγορα, ξεσηκώνοντας τον λαό. Μάλιστα, το ίδιο παρότρυνε τον κόσμο να προχωρήσει σε διαδηλώσεις και πρωτοστατούσε σε αυτές. Βλέπουμε, δηλαδή πως ασκούσε μεγάλη επιρροή. Μετά, όπως βλέπουμε στον πίνακα, ακολουθεί, ο ΕΛΑΣ. Ο ΕΛΑΣ αποτελούσε το στρατιωτικό σκέλος του ΕΑΜ, για αυτό και δεν είναι παράξενο εάν κάποιοι πριν ενταχθούν εκεί, βρίσκονταν στο ΕΑΜ. Ήταν εθελοντικός στρατός όπως είδαμε, επομένως όσοι εντάχθηκαν δεν το έκαναν επειδή υποχρεώθηκαν, αλλά επειδή ήθελαν να μπουν και να δώσουν την δική τους μάχη για την ελευθερία της πατρίδας τους. Φυσικά, το ίδιο ισχύει και για όλες τις άλλες οργανώσεις. Όλοι αυτοί οι αγωνιστές μπήκαν, με την δική τους θέληση, γιατί δεν άντεχαν να βλέπουν τον τόπο τους να ρημάζει και την οικογένειά τους να πεθαίνει. Έπειτα, ακολουθούν αγωνιστές που συμμετείχαν και στην ΕΑΜ και στην ΕΠΟΝ, σε δύο οργανώσεις που εκείνη την εποχή ήταν διάσημες για το απελευθερωτικό τους έργο. Κάτι που πρέπει να επισημανθεί, είναι το γεγονός που μέσα σε όλους αυτούς τους αγωνιστές, διακρίνουμε και κάποιους που εντάχθηκαν στα ΑΕΤΟΠΟΥΛΑ. Αυτοί οι αγωνιστές, δηλαδή, όταν εντάχθηκαν σε αυτήν την οργάνωση ήταν ακόμη μικρά παιδιά. Φαίνεται, επομένως και από αυτούς τους πίνακες και η συνεισφορά των μικρών παιδιών στον αγώνα. Έπειτα, ακολουθούν αγωνιστές που όπως βλέπουμε και αυτοί συμμετείχαν σε δύο οργανώσεις και τέλος έχουμε 1 αγωνιστή που συμμετείχε στην ΕΑ και έναν που συμμετείχε στην ΕΑΣ. Βλέπουμε, επομένως πως αυτές οι δύο οργανώσεις δεν ασκούσαν μεγάλη επιρροή και δεν ήταν τόσο γνωστές στον νομό της Φλώρινας.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΑΝΑ ΤΟΠΟ

Στον παραπάνω πίνακα, βλέπουμε που γεννήθηκε το δείγμα μας. Οι περισσότεροι γεννήθηκαν, όπως φαίνεται στο Αμμοχώρι(15). Έπειτα, ακολουθούν οι αγωνιστές που προέρχονταν από την Βεύη(13) και αμέσως μετά αυτοί που γεννήθηκαν στην Φλώρινα. Βλέπουμε, λοιπόν πως η πλειοψηφία των αγωνιστών που εντάχθηκαν στις αντιστασιακές οργανώσεις προέρχεται από χωριά της Φλώρινας και όχι μέσα από την πόλη. Αυτό, ίσως επειδή στα χωριά, οι κάτοικοι βίωσαν περισσότερες κακουχίες απ'ότι οι κάτοικοι της πόλης, υπήρξαν πολλά αντίποινα, ξέμεναν πιο εύκολα από αγαθά υλικά σε σχέση με την πόλη. Επιπλέον, η πρόσβαση στα βουνά ήταν πιο εύκολη, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται και ομάδες ανταρτών, οι οποίοι εκεί είχαν τις βάσεις τους και οργανώνονταν, προσπαθώντας να χτυπήσουν τον εχθρό. Ήταν λοιπόν μαθημένοι οι κάτοικοι σε αυτά τα γεγονότα, με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να γίνονται αγωνιστές σε αντιστασιακές οργανώσεις. Μετά, από αυτές τις περιοχές, βλέπουμε πως ακολουθεί το Ξινό Νερό, με 10 αγωνιστές να προέρχονται από αυτό και ακολουθούν με σχετικά υψηλά ποσοστά, τα Άλωνα, η Σκοπιά και το Ανταρτικό. Τέλος, ακολουθούν οι υπόλοιπες περιοχές με πολύ μικρά ποσοστά.

Αριθμός γεννήσεων αγωνιστών κατά έτη

Στο παραπάνω διάγραμμα, διακρίνουμε τον αριθμό γεννήσεων αγωνιστών κατά έτη. Σύμφωνα με αυτό, οι περισσότεροι αγωνιστές(24), γεννήθηκαν το 1925. Αυτό σημαίνει, λοιπόν, πως το 1941, που ξεκίνησε ο πόλεμος, αυτοί οι άνθρωποι ήταν μόλις 16 ετών. Έπειτα, ακολουθεί η χρονολογία του 1929 (23 αγωνιστές) και αυτή του 1930 (15 αγωνιστές). Οι πρώτοι, δηλαδή το 1941, ήταν μόλις 12 ετών, ενώ οι άλλοι μόλις 11 ετών. Η άλλη ημερομηνία που κυριαρχεί, είναι αυτή του 1928 (19 αγωνιστές). Το 1941, αυτοί οι αγωνιστές ήταν 13 ετών. Βλέπουμε λοιπόν, πως πολλοί αγωνιστές ήταν μικρά παιδιά, τα οποία μπήκαν σε αντιστασιακές οργανώσεις και ρίσκαραν την ζωή τους για να σώσουν την πατρίδα τους. Τα παιδιά, λοιπόν εκείνη την εποχή, φαίνεται πως δεν ήταν και τόσο ‘παιδιά’. Αντιθέτως, ήρθαν σε επαφή από τόσο μικρή ηλικία με τον πόλεμο και αυτό, τους έβαλε αμέσως στην πραγματικότητα

των μεγάλων. Ήταν τόσο μικρά, μα καθημερινά βρίσκονταν κοντά στον χάρο, λόγω του πολέμου και των αντίξοων συνθηκών (πείνα, αρρώστιες κτλ.) που αντιμετώπιζαν καθημερινά. Λόγω των συνθηκών, έμαθαν να ζουν με λίγα, να ονειρεύονται ένα καλύτερο μέλλον και να παλεύουν για αυτό. Πολλά από αυτά τα παιδιά μπήκαν στις οργανώσεις και έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στην απελευθέρωση της χώρας, γιατί βαρέθηκαν να βλέπουν αθώο κόσμο να χάνει άδικα την ζωή του, γιατί βαρέθηκαν να βλέπουν τις οικογένειές τους να πεινάνε και να βγαίνουν στους δρόμους να διαμαρτύρονται χωρίς αντίκρισμα. Γιατί ήξεραν πως αυτοί ήταν το μέλλον αυτής της κοινωνίας και το θεωρούσαν καθήκον τους να δημιουργήσουν ένα καλύτερο μέλλον. Γιατί η καρδούλα τους και η ψυχική τους δύναμη, ήταν μεγαλύτερη ακόμα και από αυτή των μεγάλων, γιατί ήθελαν να δουν τον κόσμο να γελάει ξανά.

Αν παρατηρήσουμε τώρα τα άκρα του διαγράμματος, ξεκινώντας από τους πιο μεγάλους ηλικιακά αγωνιστές, θα δούμε, πως οι μεγαλύτεροι γεννήθηκαν το 1902. Αυτό, σημαίνει πως το 1941, ήταν 39 ετών. Αντιθέτως, έχουμε και μια ημερομηνία, αυτή του 1934, που σημαίνει ότι αυτός ο αγωνιστής, το 1941 ήταν μόλις 7 ετών.

Βέβαια, να επισημανθεί πως όλοι αυτοί οι αγωνιστές εντάχθηκαν, κάποιοι τέλη του 1942 σε αντάρτικες ομάδες, ενώ οι περισσότεροι το 1943. Επομένως, αν υπολογίσουμε της ηλικίες με αυτήν την χρονολογία, βλέπουμε πως το 1943, οι μεγαλύτεροι ήταν 41 ετών, ενώ οι μικρότεροι αγωνιστές 9 ετών.

ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ

Πρέπει να επισημανθεί πως σε πολλούς αγωνιστές υπήρξαν εξουσιοδότες. Οι μόνες αιτίες ωστόσο, που φαίνονται ως αιτίες εξουσιοδότησης είναι αυτές στις οποίες οι άνθρωποι που αγωνίστηκαν αναγκάστηκαν για λόγους που δεν αναφέρονται να φύγουν στο εξωτερικό (σε διάφορες πόλεις του Καναδά) ή να μετακομίσουν σε κάποια άλλη πόλη της Ελλάδας (1 αναφορά μετακόμισης στην πόλη, Αθήνα).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Όλοι αυτοί που αγωνίστηκαν τόσο σκληρά για την απελευθέρωση της πατρίδας μας, έκαναν αιτήσεις συνταξιοδότησης, μπήκαν σε πίνακες με κατάταξη και περίμεναν είτε την αποδοχή, είτε την απόρριψη της αίτησής τους. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι που πολέμησαν έχουν υποστεί ψυχική οδύνη, έχουν βιώσει καταστάσεις και γεγονότα βίας, ολοκαυτωμάτων, πείνας, κακουχιών, αντιποίνων, έχουν χάσει δικούς τους ανθρώπους, έχουν κυνηγηθεί, αλλά και κάποιοι από αυτούς είτε έχουν τραυματιστεί σοβαρά, είτε έχουν μείνει ανάπηροι πολέμου. Μάλιστα, βρέθηκε μια μαρτυρία, στην οποία ένας από τους αιτούντες, ζητούσε να εξεταστεί το ζήτημα γρήγορα και να του παραχωρηθεί σύνταξη, γιατί ήταν άνεργος, χωρίς κανένα εισόδημα, για να μπορέσει να τα βγάλει πέρα.

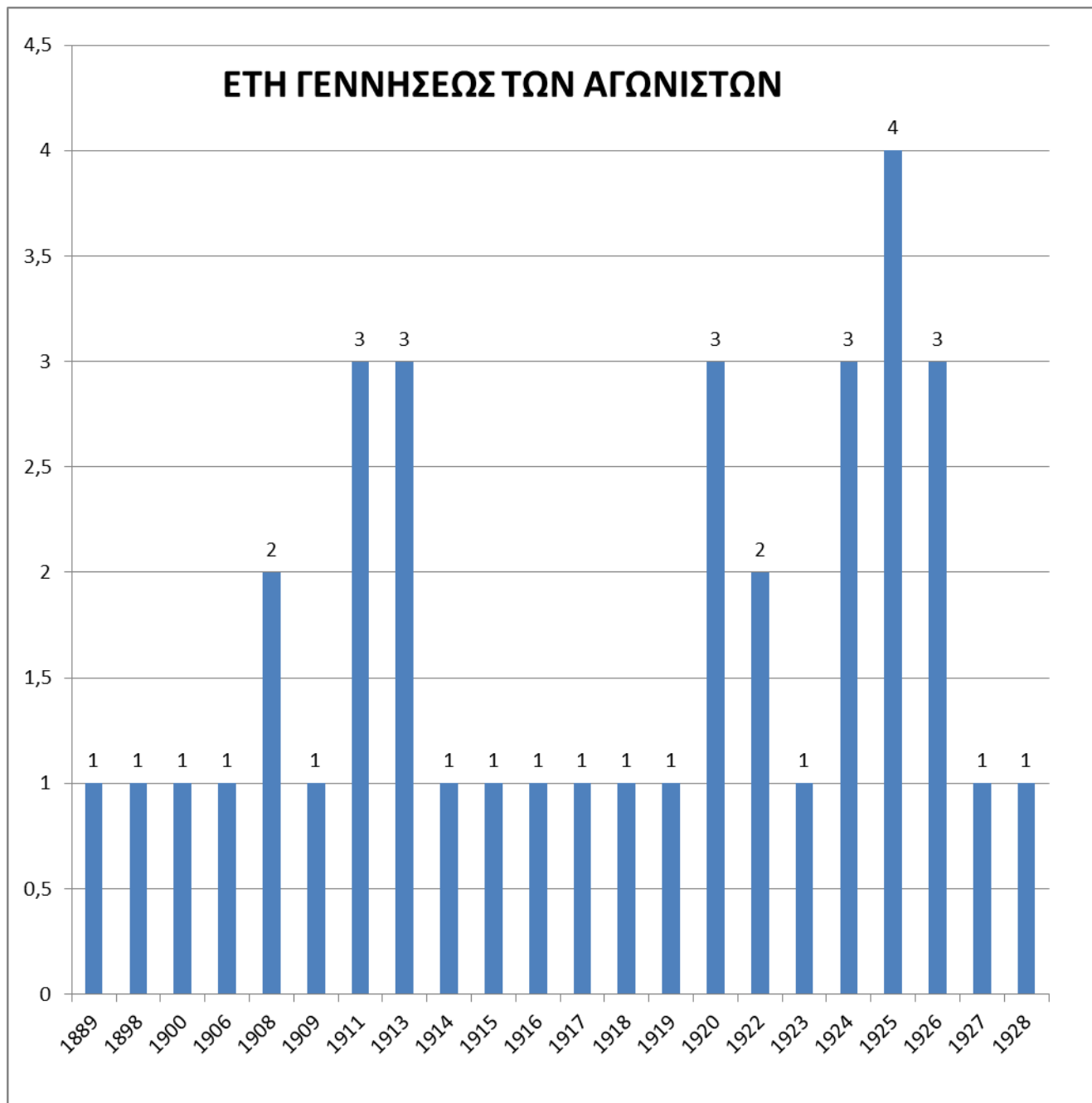
ΠΙΝΑΚΑΣ EXCEL ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

Α	Β	Γ	Δ	Ε	ΣΤ	Ζ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΦΑΙΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ						
ΦΙΛΩΡΙΝΑ						
ΟΝΟΜΑ	ΕΠΩΝΥΜΟ	ΠΑΤΡΩΝΥΜΟ	ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ	ΑΝΤΑΡΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ	ΘΑΝΑΤΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
7	ΙΩΑΝΝΗΣ	ΑΛΤΑΣ	ΧΡΗΣΤΟΣ		10/6/1944	ΕΣΦΑΝΙΣΤΗΚΕ
8	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΑΝΤΡΟΥΛΙΑΚΗΣ			1944	ΗΤΑΝ ΧΟΡΟΦΥΛΑΚΑΣ ΣΤΟ ΒΑΨΩΡΙ
9	ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ	ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ			ΜΑΙΟΣ 1944	ΣΤΟΝ Π. ΜΕΛΑ
10	ΧΑΡΙΤΟΣ	ΒΑΜΒΑΚΑΣ			9/7/1944	ΣΤΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΜΕ ΚΑΨΙΜΟ ΒΕΝΖΙΝΗΣ ΑΠΟ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
11	ΛΑΖΑΡΟΣ	ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	1909	1/5/1943	ΣΤΟ ΕΩΓΑΤΕΡΙΟ
12	ΠΕΤΡΟΣ	ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ			1/5/1943	ΣΤΟΝ Π. ΜΕΛΑ ΕΓΓΡΑΦΕ ΑΝΩΝΥΜΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΦΟΥΡΑΧΟ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΙΡΩΝΕΥΟΤΑΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΟΤΥΧΙΕΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΣΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ. ΕΝΑ ΤΕΤΟΙΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ, ΤΟΥ ΕΙΚΕ ΠΑΡΑΓΙΒΕΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ. ΤΟ ΒΡΗΚΕ ΜΙΑ ΓΕΤΟΝΙΣΣΑ Η ΕΛΕΝΗ ΑΙΩΝΗ. ΣΥΝΕΛΗΦΘΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΚΕΤΑΤΟ, ΜΕΤΑΦΕΡΘΗΚΕ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΕΠΙΤΑΓΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΗΝ ΜΑΡΑ ΤΗΣ ΟΡΕΣΑΚΩΝΗΣ.
13	ΠΕΤΡΟΣ	ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	1913		
14	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΓΑΖΙΝΟΣ	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	1925	17/1/1944	ΘΑΦΤΗΚΕ ΣΤΟΝΤΑΝΟΣ ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ
15	ΗΛΙΑΣ	ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ	ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	1919	1/11/1944	
16	ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ	ΓΟΥΛΑΠΤΗΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ		25/6/1944	ΣΤΟ ΔΕΝΔΡΟΧΩΡΙ
17	ΑΝΤΩΝΙΟΣ	ΔΑΦΚΙΤΗΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ	1915	1942	ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΑΠΟ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΑΠΟ ΠΡΟΣΩΠΙΑ ΕΔΕΣ, ΗΤΑΝ ΣΤΕΝΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
18	ΜΙΧΑΗΛ	ΔΑΦΙΝΗΣ				ΣΕ ΕΠΕΤΡΑΥΕΥΗ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ ΣΙΣΩΝ
19	ΧΡΗΣΤΟΣ	ΔΕΡΒΕΝΗΣ	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ		ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1943	ΣΤΟ ΚΑΙΜΑΚΤΣΑΛΑΝ ΗΤΑΝ ΑΝΤΑΡΤΗΣ
20	ΑΡΓΥΡΙΟΣ	ΕΣΑΡΧΟΥ	ΧΡΗΣΤΟΣ	1889	23/8/1944	ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ
21	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΖΕΜΠΡΑΣ	ΣΤΕΡΓΙΟΣ		ΑΝΟΙΞΗ 1943	ΣΤΟΝ Π. ΜΕΛΑ ΤΟΝ ΚΡΕΜΑΣΙΑΝ ΜΕ ΤΣΙΓΚΕΛΙ
22	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΖΟΓΑΣ	ΧΡΗΣΤΟΣ		3/6/1944	ΚΡΕΜΑΣΤΗΚΕ
23	ΘΩΔΩΡΟΣ	ΘΩΔΜΑΙΔΗΣ			9/8/1943	ΚΡΕΜΑΣΤΗΚΕ ΣΤΗΝ ΚΛΑΔΟΡΑΧΗ
24	ΘΩΔΜΑΣ	ΙΩΑΝΝΟΥ	ΑΓΓΕΛΗΣ		10/5/1944	ΣΤΗΝ ΝΥΦΟΛΕΤΡΑ ΛΑΓΚΑΔΑ ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ ΠΡΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
25	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ			9/8/1943	ΚΡΕΜΑΣΤΗΚΕ ΣΤΗΝ ΚΛΑΔΟΡΑΧΗ
26		ΚΑΡΑΒΙΚΑΣ			23/8/1944	
27	ΠΕΤΡΟΣ	ΚΑΤΣΑΜΠΛΑΝΟΣ	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	1920	14/3/1943	ΠΕΘΑΝΕ
28	ΣΤΡΑΤΗΣ	ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ			1/4/1943	ΠΙΘ. ΑΠΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ, Μ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
29	ΣΤΑΥΡΟΣ	ΚΟΥΦΟΣ	ΠΑΝΤΕΛΗΣ			ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΜΑΧΗ ΣΤΑ ΛΙΓΝΙΤΟΥΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟ ΒΟΥΣΗΣ ΑΠΟ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
30	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΛΟΥΚΙΔΗΣ	ΠΑΝΤΕΛΗΣ	1925	17/1/1944	ΘΑΦΤΗΚΕ ΣΤΟΝΤΑΝΟΣ ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ
31	ΠΕΤΡΟΣ	ΜΑΡΚΟΥ	ΛΑΖΑΡΟΣ	1922	17/1/1944	ΘΑΦΤΗΚΕ ΣΤΟΝΤΑΝΟΣ ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ
32	ΜΑΡΚΟΣ	ΜΑΡΚΟΥ	ΛΑΖΑΡΟΣ		ΙΟΥΝΙΟΣ 1944	ΣΤΟΝ Π. ΜΕΛΑ ΕΙΧΕ ΠΑΡΕΙ ΜΕΡΟΣ ΣΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ (ΑΘΑΝΑΤΟΣ)
33	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΜΟΥΡΑΤΙΔΗΣ	ΠΑΥΛΟΣ	1898	3/6/1944	ΚΡΕΜΑΣΤΗΚΕ ΣΤΟ 16 ΧΙΛΙΟΜ.
34	ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	ΜΥΛΑΚΑΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	1928	22/11/1944	ΤΟΝ ΠΑΤΗΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΚΕ (Σ. ΔΡΑΓΟΥΜΗ)
35	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	1916	30/11/1944	ΣΤΟ ΔΡΕΠΑΝΟ
36	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	1922	13/10/1944	ΣΤΟΝ ΤΡΟΠΑΙΟΥΧΟ ΗΤΑΝ ΣΥΝΔΕΣΙΜΟΣ
37	ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	1917	3/6/1944	ΚΡΕΜΑΣΤΗΚΕ
38	ΜΙΧΑΗΛ	ΠΑΤΣΟΥΡΗΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	1908	1/9/1944	ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ
39	ΙΩΑΝΝΗΣ	ΠΡΑΤΗΣ	ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	1913	23/8/1944	
40	ΠΕΛΗΣ	ΠΟΥΛΗΣ			1/4/1943	ΠΙΘ. ΑΠΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ, Μ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
41	ΜΑΝΩΛΗΣ	ΡΙΕΒΗΣ			1/2/1943	ΣΤΟΝ Π. ΜΕΛΑ
42	ΚΟΣΜΑΣ	ΣΕΚΙΔΗΣ	ΙΣΑΑΚ	1911	3/6/1944	ΚΡΕΜΑΣΤΗΚΕ
43	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΣΕΚΙΔΗΣ	ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ	1924	17/1/1944	ΘΑΦΤΗΚΕ ΣΤΟΝΤΑΝΟΣ ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ
44	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΣΙΩΤΗΣ	ΗΛΙΑΣ	1920		
45	ΛΑΣΚΑΡΗΣ	ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ	ΗΛΙΑΣ	1924	17/1/1944	ΘΑΦΤΗΚΕ ΣΤΟΝΤΑΝΟΣ ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ
46	ΡΩΣΣΟΣ	ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ			1/11/1944	ΣΕ ΜΑΧΗ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΦΙΛΩΡΙΝΑΣ
47	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ	ΙΣΑΑΚ	1913	26/12/1944	ΜΕΤΑΛΛΙΑ ΠΑΙΚΟΥ
48	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ - ΑΝΕΣΤΗΣ	ΤΑΝΟΣ	ΠΕΡΙΚΛΗΣ	1925	17/1/1944	ΘΑΦΤΗΚΕ ΣΤΟΝΤΑΝΟΣ ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ
49	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ	ΤΟΡΛΑΝΗΣ	ΠΕΤΡΟΣ	1906	6/8/1944	
50	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ	ΤΟΠΕΛΗΣ	ΠΕΤΡΟΣ		17/8/1944	ΤΟΝ ΚΡΕΜΑΣΙΑΝ ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΣΤΗΝ ΣΚΟΠΙΑ ΜΕ ΑΚΑΘΩΡΤΟ ΣΥΡΜΑ
51	ΧΑΡΑΛΑΜΟΣ	ΤΟΡΩΝΗΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ	1911	9/8/1943	ΚΡΕΜΑΣΤΗΚΕ
52	ΛΑΖΑΡΟΣ	ΤΟΣΟΥΝΙΔΗΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ		1/5/1944	ΣΕ ΑΓΙΟΥΣ ΑΝΑΡΥΡΟΥΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
53	ΙΩΑΝΝΗΣ	ΤΣΑΚΙΡΗΣ	ΧΡΗΣΤΟΣ	1908	22/5/1943	
54	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΤΣΑΚΙΡΗΣ	ΧΡΗΣΤΟΣ	1918	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟ 1944	ΣΤΟΝ Π. ΜΕΛΑ
55	ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ	ΤΣΑΚΙΡΗΣ		1920	9/7/1944	
56	ΦΙΛΙΠΠΟΣ	ΤΣΕΤΣΟΣ			9/7/1944	ΣΤΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΗΠΕΙΡΟΥ
57	ΗΛΙΑΣ	ΦΡΥΤΣΑΛΑΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ		9/7/1944	ΣΕ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΕΙΣ
58	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΦΩΤΙΑΔΗΣ			1944	ΣΤΟ ΚΙΛΙΚΙ ΣΕ ΜΑΧΗ ΚΑΤΑ ΤΑΓΜΑΤΩΝ
59	ΣΥΜΕΩΝ	ΧΑΤΖΗΠΡΟΔΡΟΜΟΥ	ΔΙΟΝΥΣΗΣ	1925	17/1/1944	ΘΑΦΤΗΚΕ ΣΤΟΝΤΑΝΟΣ ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ
60						
61			ΑΜΥΝΤΑΙΟ			
62						
63	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ			9/8/1943	ΚΡΕΜΑΣΤΗΚΕ ΣΤΗΝ ΚΛΑΔΟΡΑΧΗ
64	ΜΙΧΑΗΛ	ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ			1944	ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ (ΑΘΑΝΑΤΟΥ)
65	ΠΕΤΡΟΣ	ΚΟΡΙΝΑΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	1924	26/3/1944	ΑΠΟ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΙΣ ΚΑΤΟ ΚΛΕΙΝΕΣ
66	ΠΕΤΡΟΣ	ΚΟΡΙΝΑΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ		26/4/1944	ΕΠΕΣΕ ΠΟΛΕΜΟΝΤΑΣ ΣΤΙΣ ΚΑΤΟ ΚΛΕΙΝΕΣ
67	ΧΡΗΣΤΟΣ	ΚΩΤΗΣ				ΣΥΝΕΛΗΦΘΗ ΣΤΑ ΚΟΡΙΑ ΤΩΝ ΓΙΑΝΝΙΤΣΩΝ, ΔΟΛΟΦΟΝΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΑΓΜΑΤΑΣΦΑΛΗΤΕΣ
68	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΜΠΑΣΙΛΕΥ				ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
69	ΘΕΟΔΩΡΟΣ	ΣΤΑΜΟΥ		1926	1943	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΑΓΜΑΤΑΣΦΑΛΗΤΕΣ
70	ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	ΤΖΗΚΑΣ		1911	ΕΑΜ	29/4/1944
71						ΚΑΘΩΔΗΓΗΤΗΣ ΣΤΟ ΕΑΜ, ΕΠΕΣΕ ΠΟΛΕΜΟΝΤΑΣ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΣΤΟ
72			ΔΡΟΣΟΠΗΓΗ			
73						
74	ΜΗΝΑΣ	ΓΚΙΝΟΥ			3/4/1944	
75	ΙΣΟΦΙΑ	ΚΥΡΙΑΖΗ			3/4/1944	
76	ΘΩΔΜΑΣ	ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ	ΧΡΗΣΤΟΣ		3/4/1944	
77						

78			ΠΟΛΥΠΛΑΤΑΝΟΣ				
79							
80	ΠΑΥΛΟΣ	ΔΙΣΑΚΗΣ			23/3/1944	ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗ	
81	ΔΑΝΙΗΛ	ΜΙΣΚΑΣ			23/3/1944	ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗ	
82	ΑΛΕΚΟΣ	ΣΕΛΕΜΙΔΗΣ			23/3/1944	ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗ	
83							
84			ΣΚΟΠΙΑ				
85							
86	ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΣΤΑΜΠΟΥΛΗΣ			9/8/1943	ΚΡΕΜΑΣΤΗΚΕ	
87	ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ	ΤΡΑΙΤΣΗΣ					
88			ΠΙΣΟΔΕΡΙ				
89							
90	ΝΑΟΥΜ	ΧΑΣΟΣ			1/9/1944	ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΜΑΖΙ ΜΕ ΠΑΤΣΟΥΡΗ Μ	
91							
92			ΚΟΛΧΙΚΗ				
93							
94	ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ	ΣΕΚΙΔΗΣ	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ		20/7/1944	ΕΣΩ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ	
95							
96			ΠΕΡΑΣΜΑ				
97							
98	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	ΑΝΤΟΝΙΑΔΗΣ	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ	1923	14/10/1944	ΣΕ ΜΑΧΗ ΜΕ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ, Κ. ΕΛΑΣ	
99	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	ΤΑΦΙΛΗΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ	1927	4/10/1944	ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΟΥ	
100							
101			ΚΑΤΩ ΚΛΕΙΝΕΣ				
102							
103	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ	ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ	ΚΩΣΤΑΣ		ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1944	ΑΞΕΡΦΟΣ ΤΟΥ ΚΕΡΑΥΝΟΥ, ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΟΦΟ	
104	ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ	ΤΗΛΕΡΙΔΗΣ	ΑΔΑΜ		9/8/1943	ΣΤΗΝ ΚΛΑΔΟΡΑΧΗ	
105							
106			ΚΑΤΩ ΚΑΛΛΙΝΙΚΗ				
107							
108	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ		23/8/1944	ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗ	
109	ΘΕΟΔΩΡΟΣ	ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ	ΧΡΗΣΤΟΣ		23/8/1944	ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗ	
110	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	ΧΡΗΣΤΟΣ		26/6/1943	ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΡΙΣΤΟΠΟΡΟΥΣ ΑΝΤΑΡΤΕΣ ΜΕ ΨΕΥΔΩΝΥΜΟ "ΡΩΣΟΣ". ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΜΑΝΙΑΚΙ - ΝΤΟΥΜΠΙΑΚΙ	
111	ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ		2/9/1944	ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗ	
112	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	ΣΕΝΙΔΗΣ	ΣΤΑΥΡΟΣ		23/8/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΠΙΑΣΕΒΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΦΥΤΩΡΙΟ ΣΕ ΗΛΙΚΙΑ 18 ΕΤΩΝ	
113	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΠΑΛΙΟΥΠΟΥΛΟΣ	ΑΝΔΡΕΑΣ		23/8/1944	ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗ	
114	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΣΑΟΥΡΙΑΔΗΣ	ΘΕΟΔΩΡΟΣ		23/8/1944	ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗ	
115	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΣΕΛΕΜΙΔΗΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ		23/8/1944	ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗ	
116							
117			ΜΕΣΟΚΑΜΠΙΟΣ				
118							
119	ΣΤΕΦΑΝΟΣ	ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ		14/4/1944	Μ. ΠΑΡΑΚΕΥΗ ΑΠΟ ΣΙΣΚΟ	
120							
121			ΚΑΤΩ ΒΕΥΗ				
122							
123	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ		1943	ΣΤΗΝ ΑΝΑΡΡΑΧΗ	
124	ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ	ΚΑΡΒΟΥΝΙΔΗΣ	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ		26/3/1944	ΣΤΙΣ ΚΑΤΩ ΚΛΕΙΝΕΣ	
125	ΑΒΡΑΑΜ	ΠΑΥΛΙΔΗΣ	ΘΕΟΔΩΡΟΣ		1943	ΣΤΗΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΑ	
126							
127			ΠΟΥΛΥΟΤΑΜΟΣ				
128							
129	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	ΔΟΥΓΕΡΑΚΗΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ		12/4/1944	ΣΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	
130	ΦΑΝΗ	ΜΕΛΙΚΗ				ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΗΣ	
131	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΜΙΤΑΣ					
132	ΠΑΝΤΕΛΗΣ	ΠΑΠΠΑΣ			ΙΟΥΛΙΟΣ 1944	ΒΑΛΙΑΣΚΑΝΔΡΑ	
133	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΣΤΟΙΝΗΣ				ΣΤΗΝ ΓΕΦΥΡΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑΣ	
134	ΦΑΝΗ	ΧΡΥΣΟΒΙΤΣΗ				ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΗΣ	
135							
136			ΦΛΑΜΠΟΥΡΟ				
137							
138	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΒΛΟΒΑΡΗΣ	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ		7/2/1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
139	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΓΚΕΣΚΑΣ	ΧΡΗΣΤΟΣ		7/2/1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
140	ΦΙΛΙΠΠΟΣ	ΚΑΚΑΡΑΝΤΖΑΣ	ΗΛΙΑΣ		4/2/1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
141	ΛΑΖΑΡΟΣ	ΚΑΛΛΙΟΣ			7/2/1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
142	ΧΡΗΣΤΟΣ	ΚΑΤΗΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ		7/2/1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
143	ΧΡΗΣΤΟΣ	ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ	ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ		4/2/1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
144	ΣΕΛΕΜΙΔΗΣ	ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ	ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ		7/2/1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
145	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΜΠΑΛΑΣΗΣ	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ		7/2/1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
146	ΓΑΒΡΙΗΛ	ΜΠΡΟΙΚΙΟΣ	ΘΕΟΔΩΡΟΣ		4/2/1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
147	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΝΑΖΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ		7/2/1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
148	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΣΤΥΛΙΑΝΗΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ			ΚΡΕΜΑΣΤΗΚΕ ΣΤΟ ΔΕΝΔΡΟΧΩΡΙ ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
149	ΠΕΤΡΟΣ	ΤΑΔΩΣΑΝΗΣ	ΝΑΟΥΜ			ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΗΛΙΟΝΗ, ΕΤΩΝ 22	
150	ΠΕΤΡΟΣ	ΤΣΑΚΑΚΑΡΑΝΤΖΑΣ	ΗΛΙΑΣ		7/2/1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ	
151	ΠΕΤΡΟΣ	ΤΡΑΙΑΝΟΥ	ΠΑΝΤΕΛΗΣ				
152							
153			ΣΚΟΠΟΣ				
154							
155	ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ	ΓΚΟΛΟΦΗΣ	ΗΛΙΑΣ	1926	21/1/1944	ΕΣΩ ΑΠΟ ΜΕΛΙΤΗ 100 Μ. ΑΠΟ ΑΠΟΘΗΚΗ ΕΝΩΣΗΣ	
156	ΣΤΑΥΡΟΣ	ΛΙΑΜΗΣ	ΛΑΖΑΡΟΣ	1926	21/1/1944	ΕΣΩ ΑΠΟ ΜΕΛΙΤΗ 100 Μ. ΑΠΟ ΑΠΟΘΗΚΗ ΕΝΩΣΗΣ	
157	ΜΙΧΑΗΛ	ΠΕΚΑΤΗΣ	ΠΕΤΡΟΣ	1914	21/1/1944	ΗΤΑΝ ΕΝΘΡΩΠΟΙ ΟΙ 3 ΕΦ. ΕΛΑΣ	
158							
159			ΚΑΥΚΑΣΟΣ				
160							
161	ΘΕΟΔΩΡΟΣ	ΑΛΕΞΙΔΗΣ			1944	ΣΤΟ ΒΕΡΜΙΟ ΑΠΟ ΤΑΓΜΑΤΑΣΦΑΛΗΤΕΣ	
162	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ			1944	ΣΕ ΕΚΚΑΒΑΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΣΤΑ ΔΟΛΙΑΝΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	
163	ΛΕΟΝΙΔΑΣ	ΠΑΥΛΙΔΗΣ	ΙΣΑΑΚ		9/1/1944	ΑΠΟ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
164	ΘΕΟΔΩΡΟΣ	ΤΟΡΧΑΣΙΔΗΣ			ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1944	ΑΠΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟΥΣ, ΟΜΗΡΟΣ ΣΕ ΕΡΜΑΝΙΑ	
165							
166			ΚΛΕΙΔΙ				
167							
168	ΤΡΥΦΩΝ	ΤΡΕΝΤΕΣ Η' ΠΕΝΕΣ		ΕΠΟΝ	ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1944	ΤΟΝ ΣΚΟΤΩΣΑΝ ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΣΕ ΗΛΙΚΙΑ 20 ΕΤΩΝ ΣΤΗΝ ΘΕΣΗ ΚΙΛΙ ΝΤΕΡΒΕΝ ΚΛΕΙΔΙ	
169	ΜΙΧΑΗΛ	ΤΑΣΩΝΑΣ			9/8/1941	ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΕ ΗΛΙΚΙΑ 60 ΕΤΩΝ ΣΤΗ ΦΛΩΡΙΝΑ	
170							
171			ΚΕΛΛΗ				
172							
173	ΣΤΑΥΡΟΣ	ΣΤΑΓΚΩΛΗΣ			19/8/1941	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΕ ΗΛΙΚΙΑ 52 ΕΤΩΝ	
174							
175			ΣΥΝΟ ΝΕΡΟ				
176	ΚΥΡΙΑΚΟΣ	ΚΑΚΑΖΟΥΛΗΣ			ΜΑΙΟΣ 1941	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
177	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΜΑΤΣΟΣ			ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1941	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
178	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΡΩΜΑΝΙΔΗΣ			1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
179	ΠΕΤΡΑΝΑ	ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ			ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
180	ΦΑΝΗ	ΤΑΡΠΑΝΗΣ				ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΑΜΥΝΤΑΙΟ ΣΤΗΝ ΟΔΟ 5Η ΜΕΡΑΡΧΙΑ	
181	ΣΤΕΦΑΝΟΣ	ΤΑΡΠΑΝΗΣ		ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΕΛΑΣ	8/9/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΟ ΑΜΥΝΤΑΙΟ	
182	ΣΤΕΦΑΝΟΣ	ΤΑΡΠΑΝΗΣ			ΙΟΥΝΙΟΣ 1944	ΕΣΑΦΑΝΙΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
183	ΚΥΡΙΑΚΟΣ	ΤΣΙΤΣΚΑΣ			ΜΑΙΟΣ 1941	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
184							
185			ΣΚΛΗΘΡΟ				
186							
187	ΜΕΘΩΔΗΣ	ΜΠΟΥΡΗΣ	ΧΡΗΣΤΟΣ		ΜΑΡΤΙΟΣ 1943	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
188	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΠΟΥΛΟΣ	ΜΕΘΩΔΗΣ		ΜΑΡΤΙΟΣ 1943	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
189	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΣΙΔΗΡΑΣ	ΣΤΕΦΑΝΟΣ		ΜΑΡΤΙΟΣ 1943	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
190	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΦΕΤΣΟΠΟΥΛΟΣ	ΤΡΥΦΩΝΑΣ		ΜΑΡΤΙΟΣ 1943	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
191							
192			ΑΣΠΡΟΓΕΙΑ				
193							
194	ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ	ΚΟΛΧΑΣ		ΕΑΜ	15/3/1943	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ	
195							
196			ΛΙΜΝΟΧΩΡΙ				
197							
198	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ		ΕΑΜ	24/5/1944		
199							

200			ΠΕΙΝΟ				
201							
202	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ				28/3/1944	
203	ΜΙΧΑΗΛ	ΠΕΙΟΣ		EAM		28/3/1944	
204							
205			ΑΕΤΟΣ				
206							
207	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΓΚΙΟΛΕΚΑΣ				28/3/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
208	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΖΑΧΟΠΟΥΛΟΣ				28/3/1944	
209	ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ				28/3/1944	
210	ΠΕΤΡΟΣ	ΜΑΗΜΑΡΗΣ				ΙΟΥΛΙΟΣ 1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
211	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΥ				28/3/1944	
212	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	ΠΑΛΕΟΚΩΡΗΤΗΣ		EAM		ΙΟΥΛΙΟΣ 1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
213	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΠΕΤΡΟΥ				28/3/1944	
214	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	ΡΟΜΙΔΗΣ				20/3/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
215	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΡΟΜΙΔΗΣ				20/3/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
216	ΜΙΧΑΗΛ	ΡΟΜΙΔΗΣ				20/3/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
217	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΣΤΕΡΓΙΟΥ				20/3/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
218							
219			ΑΝΩ ΒΕΥΗ				
220							
221	ΔΟΝΑΣΙΟΣ	ΠΟΛΙΔΗΣ	ΠΕΤΡΟΣ	ΕΛΑΣ	ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1944		ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΟΝ ΑΕΤΟ
222	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΚΑΛΠΑΚΗΣ					ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΕ ΟΠΙΣΘΩΚΩΡΗΗ
223							
224			ΡΟΔΩΝΑ				
225							
226	ΗΛΙΑΣ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ			1943	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΟ ΔΕΝΔΡΟΧΩΡΙ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ
227							
228			ΚΡΑΤΕΡΟ				
229							
230	ΗΛΙΑΣ	ΚΩΤΣΙΟΠΟΥΛΟΣ		1900	EAM	1943	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΙΣ ΣΕΡΡΕΣ ΟΠΟΥ ΔΟΥΛΕΙΕ
231							
232			ΑΛΩΝΑ				
233							
234	ΧΡΗΣΤΟΣ	ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	ΠΑΝΤΕΛΗΣ				ΤΡΑΥΜΑΤΙΑΣ, ΥΠΕΚΥΝΕ ΣΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ
235	ΣΥΜΕΩΝ	ΓΥΡΑΤΣΙΟΥ	ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ			1941	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΟ ΜΥΛΟ ΤΟΥ ΣΑΠΟΥΤΖΗ
236	ΓΙΑΝΝΗΣ	ΤΣΙΟΥΤΣΟΣ	ΛΑΖΑΡΟΣ				
237	ΦΙΛΙΠΠΑΣ	ΤΣΙΟΥΤΣΟΣ	ΣΤΟΙΤΣΕΣ				
238							
239			ΝΥΜΦΑΙΟ				
240							
241	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΓΙΑΓΙΩΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ			6/8/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
242	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΓΚΑΚΑΣ	ΠΕΤΡΟΣ			6/8/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
243	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΚΟΥΣΤΑΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ			6/8/1944	ΙΕΡΕΑΣ, ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
244	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	ΛΟΥΣΤΑΣ	ΘΕΟΔΩΡΟΣ			6/8/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
245	ΠΕΤΡΟΣ	ΜΟΥΛΑΣ	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ			6/8/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
246	ΣΤΕΡΓΙΟΣ	ΜΠΑΛΟΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ			6/8/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
247	ΣΤΕΡΓΙΟΣ	ΜΠΑΣΙΑΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ			6/8/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
248	ΙΩΑΝΝΗΣ	ΜΠΑΣΙΑΣ	ΣΤΕΡΓΙΟΣ			6/8/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
249	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΤΣΙΡΑΗΣ	ΜΙΧΑΗΛ			6/8/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
250							
251			ΑΝΩ ΚΛΕΙΝΣ				
252							
253	ΠΕΤΡΟΣ	ΓΡΟΥΙΟΣ				23/8/1944	
254	ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ	ΚΗΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ				23/8/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΛΟΥΣ 12 ΚΑΤΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓ ΓΙΩΡΓΗ
255	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΚΟΒΡΑΚΗΣ			ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1944		ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΟΝ Π. ΜΕΛΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
256	ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ	ΤΖΑΝΗΣ					ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ, ΔΑΣΚΑΛΟΣ, ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΔΡΑΜΑΣ
257							
258			ΦΙΛΩΤΑΣ				
259							
260	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ	ΑΥΞΑΝΔΙΟΣ	EAM		4/4/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
261	ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ	ΑΔΑΜΙΔΗΣ		ΕΛΑΣ		16/7/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
262	ΖΑΝΘΙΠΗ	ΑΜΕΡΙΔΟΥ	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΕΠΟΝ			ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΚΑΙ ΠΕΘΑΝΕ
263	ΠΟΥΛΩΔΩΡΟΣ	ΒΑΡΑΝΗΣ	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ			7/10/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΡΑΥΜΑΤΑ ΚΑΤΟΧΗΣ
264	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΚΑΜΠΟΥΡΑΝΗΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ	ΕΠΟΝ		8/7/1944	ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
265	ΘΕΟΔΩΡΟΣ	ΚΑΤΣΟΥΠΑΚΗΣ					ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΑ ΑΜΠΕΛΑΚΙΑ ΦΙΛΩΤΑ
266	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ	ΣΤΑΥΡΟΣ	ΕΛΑΣ		28/4/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΟΜΙΤΑΤΖΗΔΕΣ
267	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	ΚΟΤΖΑΜΠΑΖΗΣ	ΘΕΟΔΩΡΙΟΣ			7/10/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΡΑΥΜΑΤΑ ΚΑΤΟΧΗΣ
268	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	ΜΠΟΥΣΣΕΛΟΣ	ΘΕΟΦΑΝΗΣ			22/1/1944	ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΟΝ ΠΕΛΑΡΓΟ
269	ΙΩΑΝΝΗΣ	ΜΠΟΥΣΣΕΛΟΣ	ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ	ΕΛΑΣ		5/6/1944	ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
270	ΛΑΖΑΡΟΣ	ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ	ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ	ΕΠΟΝ		10/10/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
271	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	ΤΣΕΜΕΣ	ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ				ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΑ ΑΜΠΕΛΑΙΑ ΤΟΥ ΧΟΡΙΟΥ
272	ΙΩΑΝΝΗΣ	ΤΣΙΜΑΡΙΔΗΣ	ΧΡΗΣΤΟΣ	ΕΛΑΣ		22/9/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
273							
274			ΠΕΛΑΡΓΟΣ				
275							
276	ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ	ΓΡΗΓΟΡΙΔΗΣ	ΛΑΖΑΡΟΣ			10/5/1944	ΔΗΜΟΔΙΔΑΚΤΕΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΛΑΚΚΙΑ, ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
277	ΠΑΥΛΟΣ	ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΙΔΗΣ	ΚΟΣΜΑΣ	ΕΛΑΣ		22/4/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
278	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΙΔΗΣ	ΚΟΣΜΑΣ	ΕΛΑΣ		10/5/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
279	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ	ΘΕΟΔΩΡΟΣ				ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
280	ΙΣΑΑΚ	ΛΟΓΔΑΝΙΔΗΣ	ΑΒΡΑΑΜ	ΕΛΑΣ		5/5/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
281	ΜΑΝΑΡΙΟΣ	ΠΑΧΧΑΛΙΔΗΣ	ΑΓΩΒΑΓΓΕΛΟΣ	EAM		10/1/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
282	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΠΑΧΧΑΛΙΔΗΣ	ΣΤΑΥΡΟΣ	EAM		10/1/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
283	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΤΣΙΠΑΝΙΔΗΣ	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ	EAM		10/1/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
284	ΙΩΑΝΝΗΣ	ΧΑΤΖΗΓΡΗΓΟΡΙΟΥ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ				ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
285	ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΧΑΤΖΗΓΡΗΓΟΡΙΟΥ	ΙΩΑΝΝΗΣ				ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
286							
287			ΑΓΙΟΙ ΑΝΑΡΓΥΡΟΙ				
288							
289	ΣΤΕΦΑΝΟΣ	ΚΟΙΜΤΖΙΔΗΣ	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ			3/9/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ
290							
291			ΛΕΧΟΒΟ				
292							
293	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΖΑΡΚΑΗΣ				5/4/1944	ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
294	ΓΙΑΝΝΟΥΛΙΑ	ΚΑΤΣΟΥΛΙΑΝΗ				8/1/1945	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΕ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ
295	ΕΙΡΗΝΗ	ΚΑΤΣΟΥΛΙΑΝΗ				8/1/1945	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΕ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ
296	ΓΕΩΡΓΙΟΣ	ΚΥΡΜΑΝΙΔΗΣ		ΕΛΑΣ		20/7/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΗΝ ΑΒΕΛΙΑ ΚΟΖΑΝΗΣ
297	ΓΙΑΝΝΗΣ	ΜΠΟΥΤΣΗΣ		ΕΛΑΣ		14/6/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΗΝ ΔΡΟΣΟΠΙΓΓΗ
298	ΒΑΙΟΣ	ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ		ΕΛΑΣ		21/9/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΗΝ ΑΥΓΕΡΗ ΚΟΖΑΝΗΣ
299	ΚΟΣΜΑΣ	ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ		ΕΛΑΣ	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1944		ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΟ ΑΡΜΕΝΟΧΩΡΙ
300	ΗΛΙΑΣ	ΠΡΑΠΑΒΕΤΗΣ				23/7/1943	ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΟ ΣΚΛΗΘΡΟ ΦΙΛΩΡΙΝΑΣ
301	ΠΑΠΑΔΟΣΤΟΛΟΣ	ΤΕΛΚΑΣ				2/7/1943	ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
302	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	ΤΣΟΥΤΣΑΣ				30/7/1943	ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑ
303	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΤΣΟΥΤΣΑΣ				8/4/1944	ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΟ ΑΡΜΕΝΟΧΩΡΙ ΦΙΛΩΡΙΝΑΣ
304	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΦΥΣΣΕΚΗΣ		ΕΛΑΣ		2/2/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΟ ΣΥΔΙΜΑ ΚΟΖΑΝΗΣ
305							
306			ΣΩΤΗΡΑΣ				
307							
308	ΑΛΕΚΟΣ	ΘΩΜΑΪΔΗΣ		ΕΛΑΣ		ΙΟΥΛΙΟΣ 1943	ΕΠΕΞΕ ΣΤΗΝ ΜΑΧΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΟ ΡΑΔΟΣΗ
309							
310			ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΑΣ				
311							
312	ΜΕΘΩΔΙΟΣ	ΜΠΕΡΕΑΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ			9/8/1943	ΚΡΕΜΑΣΤΗΚΕ ΣΤΗΝ ΚΛΑΔΟΡΑΧΗ
313	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	ΦΟΥΤΩΜΑΡΗΣ	ΣΤΑΥΡΟΣ			26/10/1944	ΣΚΟΤΩΘΗΚΕ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ

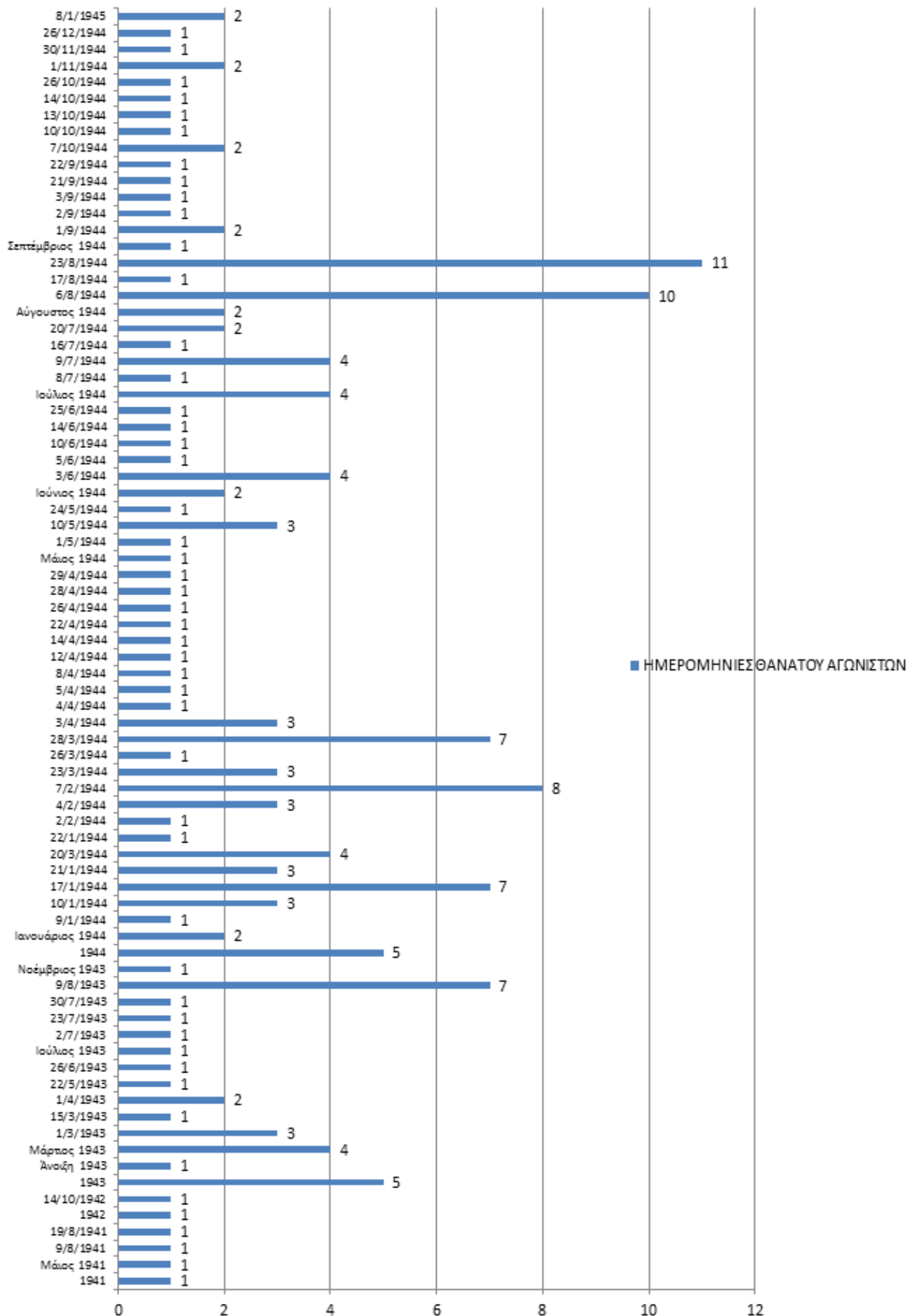
**ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΙΝΑΚΑ ΕΧΕΛ ΘΑΝΟΝΤΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΑΝ
ΣΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ**

Δυστυχώς, δεν βρέθηκαν για πολλούς αγωνιστές οι ημερομηνίες γέννησής τους, όμως σύμφωνα με τα ευρήματα, παρατηρούμε πως οι περισσότεροι αγωνιστές γεννήθηκαν το 1925. Αυτό σημαίνει πως την περίοδο που πολεμούσαν, ήταν έφηβοι. Το 1940 δηλαδή, με την εισβολή των Γερμανών, οι αγωνιστές αυτοί ήταν 15 ετών. Βλέπουμε, ακόμα πως ο

πιο μικρός αγωνιστής, γεννήθηκε το 1928, δηλαδή το 1940, ήταν 12 χρονών, ενώ ο πιο μεγάλος, το 1989, δηλαδή 49 χρονών.

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ ΘΑΝΑΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

Σύμφωνα με τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα, βλέπουμε πως οι περισσότεροι αγωνιστές, για την ακρίβεια 11, έχασαν την ζωή τους στις 23/8/1944. Σύμφωνα με την δημοσίευση της ιστοσελίδα Νέα Φλώρινα, (το δημοσίευμα είναι γραμμένο από τον ιστορικό, Γεώργιο ΣΤ. Παλαιόπουλο, το οποίο βρίσκεται στις σελ.95-100 της πτυχιακής), την συγκεκριμένη ημερομηνία, έγινε η εκτέλεση των 20 στην Φλώρινα από τους Γερμανούς, ως αντίποινα. Οι αντίποινες εφαρμόζονταν από τους Γερμανούς, σε περιπτώσεις τραυματισμού ή σκοτωμού των στρατιωτών τους από τους αντάρτες. Αυτή όμως η αντίποινα είχε τυφλή εφαρμογή. Βλέπουμε λοιπόν πως οι αγωνιστές ήταν περισσότεροι (20) από τους 11 που βρέθηκαν στα Αρχεία του Κράτους.

Ακολουθούν οι ημερομηνίες :

6/8/1944, όπου έχασαν την ζωή τους 10 αγωνιστές. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που βρέθηκαν από τα αρχεία του κράτους, οι συγκεκριμένοι αγωνιστές σκοτώθηκαν από τους Γερμανούς και η καταγωγή τους είναι από το Νυμφαίο.

7/2/1944, όπου έχασαν την ζωή τους 8 αγωνιστές. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Γιαγγιώργου (σελ. 90 της πτυχιακής) και τα ονόματα που έχει καταγράψει, τα οποία είναι κοινά με αυτά του πίνακα, αυτοί οι άνθρωποι έχασαν την ζωή τους από τους Βούλγαρους. Οι Βούλγαροι εκτέλεσαν στο Αμύνταιο αυτούς τους Φλαμπουριώτες, μετά από βασανιστήρια. 3 απ'ότι φαίνεται από τον πίνακα, εκτελέστηκαν στις 4/2/1944.

9/8/1943, όπου έχασαν την ζωή τους 7 αγωνιστές. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Ζιώγα (σελ. 83-84 της πτυχιακής) την συγκεκριμένη

ημερομηνία, απαγχονίστηκαν 15 αγωνιστές στην περιοχή της Κλαδοράχης Φλώρινας, από τους Γερμανούς, ως αντίποινα. Τα ονόματα που βρέθηκαν στα Αρχεία του Κράτους, είναι κοινά με αυτά των ιστορικών πηγών. Βέβαια, όπως φαίνεται, δεν έχουν καταγραφεί όλα τα ονόματα των απαγχονισμένων. Επομένως, ο αριθμός των ανθρώπων που πέθαναν την συγκεκριμένη ημερομηνία, είναι 15 και όχι 7. Βέβαια, πρέπει να ειπωθεί πως κάποια ονόματα που βρέθηκαν στα Αρχεία του Κράτους και καταγράφηκαν σε πίνακες, διαφέρουν από αυτά που βρίσκονται στο βιβλίο του Ζιώγα. Συγκεκριμένα, τα ονόματα αυτά είναι : Βακαλόπουλος Δημήτριος, Θωμαΐδης Θόδωρος (στο βιβλίο του Ζιώγα, ο συγκεκριμένος αγωνιστής έχει καταγραφεί ως Θωμαΐδης Θωμάς), Καραμανλής Αλέξανδρος (στο βιβλίο του Ζιώγα δεν αναφέρεται καθόλου το συγκεκριμένο ονοματεπώνυμο), Τορώνης Λάμπρος (στο βιβλίο του Ζιώγα, ο συγκεκριμένος αγωνιστής έχει καταγραφεί ως Τορώνης Χαράλαμπος).

17/1/1944, όπου έχασαν την ζωή τους 7 αγωνιστές. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Γιαγγιώργου (σελ. 88-89 της πτυχιακής), αυτοί οι αγωνιστές ήταν της αντάρτικης ομάδας ΕΠΟΝ. Μετά από προδοσία, τους βρήκαν Βούλγαροι. Τους ανάγκασαν να παραδοθούν. Λογχίζοντάς τους, τους υποχρέωσαν να προχωρήσουν 8 χιλιόμετρα και έφτασαν στο χωριό (Γκόρνο Ντούμπεκ). Αρχικά, Υποβλήθηκαν σε διάφορα βασανιστήρια. Έπειτα, τους οδήγησαν έξω από το χωριό και αφού τους έδωσαν φτυάρια και κασμάδες, τους υποχρέωσαν να σκάψουν τους τάφους τους. Τους έστησαν στο χείλος των τάφων και τους σκότωσαν λογχίζοντάς τους, ενώ με ριπές πολυβόλου τους αποτέλειωσαν. Ο Γιαγγιώργος βασίστηκε στο απόσπασμα μια τοπικής εφημερίδας, της εφημερίδας «Αλλαγή». Στο απόσπασμα αναφέρονται τα ονόματα των

αγωνιστών, τα οποία είναι κοινά με αυτά του Αρχείου Κράτους της Φλώρινας.

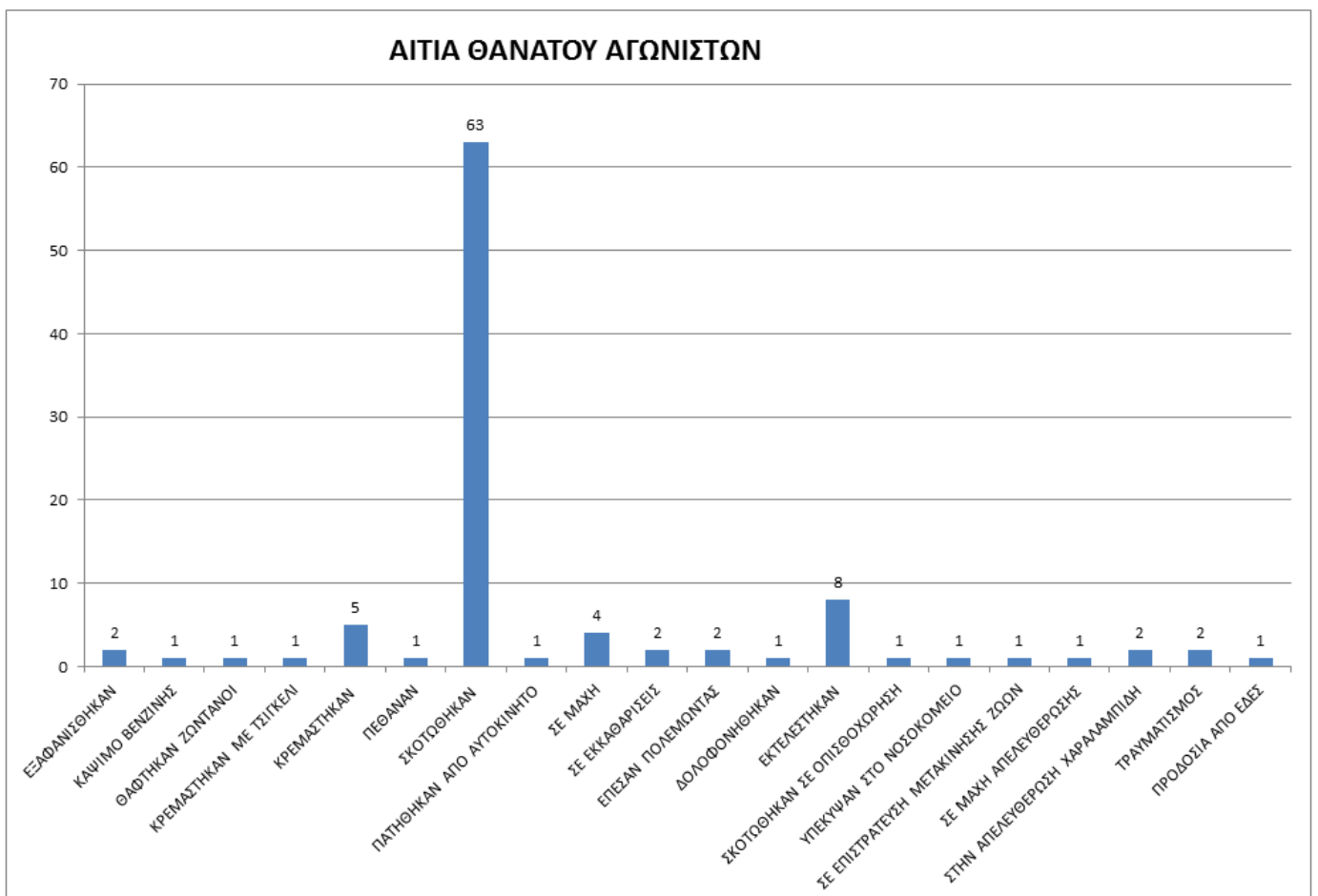
28/3/1944, όπου έχασαν την ζωή τους 7 αγωνιστές. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που βρέθηκαν από τα αρχεία του Κράτους, οι συγκεκριμένοι αγωνιστές σκοτώθηκαν από τους Γερμανούς και κατάγονταν από τον Αετό Φλώρινας. Φυσικά, αυτή η τοποθεσία δεν επιβεβαιώνει και την τοποθεσία στην οποία σκοτώθηκαν οι συγκεκριμένοι αγωνιστές, καθώς καλούνταν να πολεμήσουν σε διάφορες περιοχές της Φλώρινας. Δεν βρέθηκαν ούτε μαρτυρίες, ούτε ιστορικά γεγονότα, σχετικά με την συγκεκριμένη ημερομηνία.

Έπειτα, βλέπουμε πως ακολουθούν οι γενικές ημερομηνίες, 1944 και 1945. Σε καθεμία από αυτές, καταγράφηκαν 5 αγωνιστές. Προφανώς, αυτές οι γενικές χρονολογίες, καταγράφηκαν δίπλα από τα ονόματα κάποιων θανόντων, γιατί οι συγγενείς και φίλοι τους δεν γνώριζαν την ακριβή ημερομηνία θανάτου. Φυσικά, το ίδιο ισχύει και για τις χρονολογίες, στις οποίες καταγράφεται απλά ο μήνας και το έτος θανάτου κάποιων αγωνιστών.

Μια σημαντική ημερομηνία που ακολουθεί, στην οποία καταγράφηκαν 4 αγωνιστές είναι η ημερομηνία, 9/7/1944. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες του Νίκου Φρυτζαλά (σελ. 111-117 της πτυχιακής), αλλά και με τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από τα Αρχεία του Κράτους της Φλώρινας, εκείνη την ημέρα, έχασαν την ζωή τους στην περιοχή Πανοράματος (Γρεβενών) αγωνιστές που ήρθαν αντιμέτωποι με τους Γερμανούς. Το δείγμα αυτών των 4 ατόμων που καταγράφηκαν, φαίνεται να έχει καταγωγή από την πόλη, Φλώρινα, ενώ εντοπίζουμε και ένα επιπλέον στοιχείο, το οποίο δεν αναφέρθηκε στις μαρτυρίες. Δίπλα σε

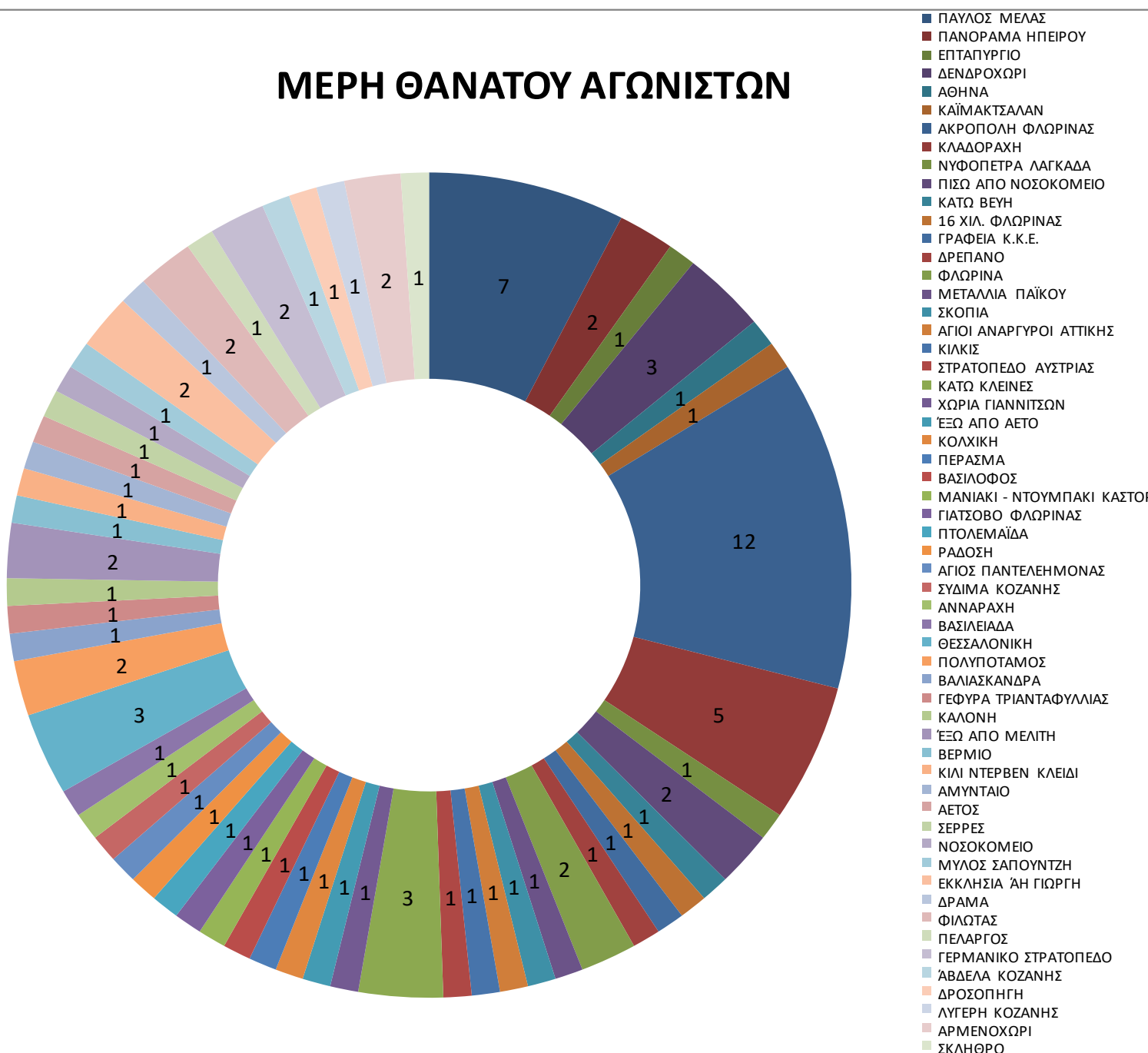
ένα από αυτά τα ονόματα, είχε ως αιτία θανάτου, το κάψιμο με βενζίνη. Επιπλέον, από τα ονόματα που βρέθηκαν στα αρχεία του Κράτους, εντοπίστηκε και αυτό του Ηλία Φρυτζαλά, το οποίο αναφέρεται στις μαρτυρίες και μάλιστα σύμφωνα με αυτές, το συγκεκριμένο πρόσωπο, ήταν ο Καπετάνιος του ΕΛΑΣ. Τα υπόλοιπα πρόσωπα που βρέθηκαν, ήταν οι αντάρτες οι οποίοι ακολούθησαν τον Ηλία Φρυτζαλά στο βουνό, σε επιχειρήσεις κατά των Γερμανών. Τα ονόματα που αναφέρονται, ταιριάζουν με αυτά των μαρτυριών. Μάλιστα, σύμφωνα με μαρτυρίες οι νεκροί έμειναν άταφοι και οι Γερμανοί αφαίρεσαν ό,τι πολύτιμο είχε ο καθένας.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες ημερομηνίες, δεν υπάρχουν κάποια ιστορικά στοιχεία ή κάποιες μαρτυρίες, που θα μπορούσαν να συνδεθούν με τους θανόντες.

Σύμφωνα με τα δεδομένα που βρέθηκαν, σχετικά με τα αίτια θανάτων, τα περισσότερα αναφέρονται σε σκοτωμούς αγωνιστών (είτε από Γερμανούς, είτε από Βούλγαρους), ενώ έπειτα ακολουθούν οι εκτελέσεις, οι κρεμάλες και οι θάνατοι την ώρα της μάχης, ως τα κυριότερα αίτια θανάτου.

ΜΕΡΗ ΘΑΝΑΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

Σύμφωνα με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τα Αρχεία του Κράτους Φλώρινας, σχετικά με τα μέρη στα οποία πέθαναν οι αγωνιστές παρατηρούμε, πως οι περισσότεροι άφησαν την τελευταία τους πνοή στην Ακρόπολη Φλώρινας, ενώ ακολούθησαν τα μέρη, Παύλου Μελά Κλαδοράχης και Κάτω Κλεινών. Οι υπόλοιπες περιοχές είχαν μικρότερα ποσοστά νεκρών.

ΦΟΡΟΣ ΤΙΜΗΣ ΣΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Σήμερα, τιμούμε τα γεγονότα της Εθνικής Αντίστασης με διάφορες εκδηλώσεις προς τιμή των πεσόντων. Παρακάτω θα δοθεί ένα παράδειγμα Ημέρας Μνήμης αυτών των ανθρώπων.

Τιμήθηκε στο Βελβεντό (11-12-2016), η «Ημέρα Μνήμης 2016» για το Ολοκαύτωμα των χωριών των Πιερίων, το Δεκέμβριο του 1943 από τα γερμανικά στρατεύματα Κατοχής.

Επίκεντρο των εκδηλώσεων: ο Ιερός Ναός του Αγίου Διονυσίου Βελβεντού και το κοινό Μνημείο στην πλατεία Αγίου Διονυσίου.

Οι εκδηλώσεις Θείας Λατρείας, προσευχής, αφήγησης για τη διατήρηση ζωντανής της μνήμης, τη γνώση και την αφύπνιση περιελάμβαναν: Εσπερινό αποβραδής του Σαββάτου, Όρθρο και Θεία Λειτουργία το πρωί της Κυριακής. Ανάγνωση του ιστορικού (και ποιήματος) από φοιτήτρια και μαθητές. Μνημόσυνο. Κατάθεση στεφάνων στο κοινό Μνημείο από τους εκπροσώπους των αρχών. Σιγή ενός λεπτού. Ψαλμώδηση του Εθνικού Ύμνου. Κέρασμα στο αρχονταρίκι.

Τη Θεία Λειτουργία τέλεσε ο π. Κωνσταντίνος Κώστας και έψαλαν στο αναλόγιο, ο Γιάννης Τζινίκος, ο Γιώργος Καραγιάννης, η Δήμητρα

Κίτση, ο Γιάννης Παπαγόρας, ο Γιώργος Στεργιόπουλος, ο Τάκης Στεφανόπουλος, ο Γιώργος Πιτσιούγκας.

Τα κείμενα διάβασαν (έδωσαν νεανικό χρώμα) η Μαρία Κουτσιούκη, φοιτήτρια της Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας, η Μαρία Ματοπούλου μαθήτρια του Λυκείου Βελβεντού, ο Μιχαήλ Αντωνίου, ο Γιώργος Μύρος, ο Ευθύμης Καραγκιώζης μαθητές του Γυμνασίου Βελβεντού και η Βασιλική Μπιάλα μαθήτρια του Δημοτικού Σχολείου Βελβεντού. Βοήθησαν ο Πέτρος Στεργιόπουλος, ο Χάρης Μπαχτσές και ο Θανάσης Μπιάλας μαθητές του Δημοτικού Βελβεντού.

Εκπροσώπησαν τις αρχές του τόπου (και του “τρόπου”, λέει ο Καθηγητής Ζουράρις) ο Δήμαρχος Σερβίων-Βελβεντού Αθανάσιος Κοσματόπουλος, ο αντιδήμαρχος Θεόδωρος Κυριακίδης, οι δημοτικοί σύμβουλοι Ζήνων Παπαδημητρίου, Νίκος Τέτος, Μίλτος Ζορμπάς, ο πρόεδρος της Δ.Κ. Βελβεντού Δημήτριος Πιτσιάβας, ο πρόεδρος της Τ.Κ. Αγίας Κυριακής Δημοσθένης Κακούλης, η πρόεδρος του ΚΑΠΗ Βελβεντού και μέλος της Δ.Κ. Βελβεντού Ελευθερία Θεοχαροπούλου. Παρέστη και ο πρώην Βουλευτής (συμπατριώτης) Γιάννης Βλατής.

Την τοπική αντίσταση εκπροσώπησαν (με κατάθεση στεφάνου) ο Νικόλαος Τζινίκος, ο Ιωάννης Στεργιόπουλος, ο Νικόλαος Κουτσιούκης, ο Γεώργιος Γεωργάκης, ο Δημήτριος Σεραφείμ, η Βάια Σταμάτη κ.ά.

Την τοπική εκπαίδευση εκπροσώπησαν ο υποδιευθυντής του Δημοτικού Σχολείου Βελβεντού Λάμπρος Κουτσιούκης, οι δασκάλες Άννα Γεωργάκη, Μαρία Στεφάνου, Κατερίνα Τέτου, μαθητές των Νηπιαγωγείων, του Δημοτικού, του Γυμνασίου και Λυκείου Βελβεντού.

Παρέστησαν ακόμα ο πρόεδρος του Μορφωτικού Συλλόγου Παλαιογρατσάνου “Η ΓΡΑΤΣΑΝΗ” Γιάννης Μυλωνάς (ο σύλλογος πρόσφερε κέρασμα το λουκούμι) και τα μέλη του Δ.Σ. ΚΑΠΗ Βελβεντού Γρηγόρης Αγοράτσιος και Θεοδώρα Κακούλη.

Σημαντική ήταν και η συνεισφορά των γυναικών στο αρχονταρίκι και στο κέρασμα: Αθανασία Κώστα πρεσβυτέρα, Θεοδώρα Δελνιώτη, Ολυμπία Δουλδούρα, Θεοδώρα Κακούλη, Ανθούλα Παπαγόρα, Λένα Κρομμύδα, Βασιλική Αγοράτσιου, Ελένη Τέτου, Άννα Γεωργάκη, Ευαγγελία Ζέρβα και η ακούραστη γιαγιά Όλγα Τζινίκου.

Ποίημα του μαθητή Γιάννη Παπαγόρα

Αδίκως χαμένοι – 1943

Μάρτυρες – ήρωες,

λόγια ταυτόσημα,

γι’ αυτές τις ψυχές.

Σκιές Ελλήνων,

μες στου Δεκέμβρη,

τις κρύες νύχτες,

αγγίζουν το νου μας,

και τις καρδιές.

Μας βλέπουν ελεύθερους
από πάνω ψηλά,
μας βλέπουν και χαίρονται.
Άγιες ψυχές.

Ελάτε αδέρφια,
ένα κεράκι, μια προσευχή,
δυο κόμπους δάκρυα,
ενός λεπτού σιγή,
στους μάρτυρες-ήρωες,
στους ήρωες-μάρτυρες. (Γ.Π.)

Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ⁹⁰

Γ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ (ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ)

ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΤΜΗΜΑ ΔΙΑΚΟΠΗΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΒΟΥΛΗΣ

ΘΕΡΟΥΣ 1982

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΚΔ'

⁹⁰ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΩΣΤΑΣ, Βουλευτής τ. λυκειάρχης, «*Η Αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης 1941-1944, σύμφωνα με τα Πρακτικά της Βουλής*», ΤΣΙΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ, 1984, Σελ. 371-391

Τέταρτη μέρα – Δευτέρα 23 Αυγούστου 1982

Αθήνα, σήμερα στις 23 Αυγούστου 1982, ημέρα Δευτέρα και ώρα 18.40' συνήλθε στην Αίθουσα συνεδριάσεων του Βουλευτικού το Β' Τμήμα Διακοπής Εργασιών Βουλής για να συνεδριάσει υπό την Προεδρία του Προέδρου της Βουλής κ. ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΑΛΕΥΡΑ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Ιωάννης Ν. Αλευράς) : Κύριοι συνάδελφοι, αρχίζει η συνεδρίαση.

Εισερχόμαστε στην ημερησία διάταξη

ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Θα γίνει προεκφώνηση των νομοσχεδίων που είναι γραμμένα στην ημερησία διάταξη, ώστε για όσα απ'αυτά δεν υπάρξει αντίρρηση, να γίνουν δεκτά χωρίς συζήτηση.

Υπουργείου Εσωτερικών:

Ψήφιση στο σύνολο του σχεδίου νόμου «Για την αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης του Ελληνικού Λαού εναντίον των στρατευμάτων κατοχής 1941 – 1944».

Ο κ. Υπουργός των Εσωτερικών έχει να κάνει καμιά παρατήρηση, νομοτεχνική ή γραμματική;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ (Υπ. Εσωτερικών): Μάλιστα, κύριε Πρόεδρε. Στο άρθρο 11, παρ. ε' στην προσθήκη «.....καθώς και όσοι σκοτώθηκαν ή εκτελέστηκαν κατά την άσκηση του καθήκοντος», εκεί ακριβώς μπαίνει τελεία και μετά αρχίζει το επόμενο εδάφιο, «επίσης οι μαθητές...».

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Ιωάννης Ν. Αλευράς) : Δηλαδή προστίθεται «επίσης».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ (Υπ. Εσωτερικών): Μάλιστα, κύριε Πρόεδρε, αρχίζει από τελεία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Ιωάννης Ν. Αλευράς): Ερωτάται το Τμήμα, εάν γίνεται δεκτό το νομοσχέδιο και στο σύνολο;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Δεκτό, δεκτό.

Συνεπώς, το νομοσχέδιο αρμοδιότητος Υπουργείου Εσωτερικών «Για την Αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης του Ελληνικού Λαού εναντίον των στρατευμάτων κατοχής 1941-44» έγινε δεκτό σε μόνη συζήτηση κατ'αρχή, κατ'άρθρο και στο σύνολο και έχει ως εξής:

Για την αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης του Ελληνικού Λαού εναντίον των στρατευμάτων κατοχής 1941-1944.

ΑΡΘΡΟ 1

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Εθνική Αντίσταση έκανε κάθε Έλληνας και κάθε Ελληνίδα που:

Αγωνίστηκε οργανωμένα σε ομάδες εναντίον των στρατευμάτων κατοχής 1941-44, ή έδρασε ατομικά με οποιονδήποτε τρόπο εναντίον τους, ή βοήθησε με κάθε τρόπο τους Συμμάχους και το Συμμαχικό Αγώνα και δε συνεργάστηκε με τους κατακτητές.

ΑΡΘΡΟ 2

Πεδίο που αναπτύχθηκε η Αντίσταση

Χώροι που αποτελούν πεδίο Αντίστασης είναι: το έδαφος της κατεχόμενης τότε Ελλάδας, της Δωδεκανήσου και της Μέσης Ανατολής, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης καθώς και ο εναέριος και θαλάσσιος χώρος, όπου έδρασαν ελληνικά πλοία και αεροπλάνα.

ΑΡΘΡΟ 3

Χρόνος διεξαγωγής της Αντίστασης

1. Χρόνος διεξαγωγής των αντιστασιακών ενεργειών είναι η περίοδος, που αρχίζει από το τέλος των επιχειρήσεων του πολέμου 1941-44 και λήγει την ημερομηνία απελευθέρωσης κάθε περιοχής του Εθνικού χώρου.

Ειδικότερα για την Πρωτεύουσα ορίζεται ημερομηνία λήξης η 18η Οκτωβρίου 1944, για την Κρήτη ημερομηνία έναρξης η 20ή Μαΐου 1941 και λήξης η 28η Μαΐου 1945 και για τα Δωδεκάνησα ημερομηνία λήξης η 8η Μαΐου 1945.

ΑΡΘΡΟ 4

Επαναφορά σε ισχύ του Α.Ν 971/1949 και τροποποίησή του

Ο Α.Ν 971/1949 «Περί απονομής ηθικών αμοιβών εις τας Εθνικάς Ανταρτικές Ομάδας και Εθνικάς Οργανώσεις Εσωτερικής Αντιστάσεως», όπως κυρώθηκε από το Ν.Δ 1104/1949 και συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε με τον Α.Ν 1919/1951 και Ν. 2272/1952 καθώς και τα διατάγματα που εκδόθηκαν σε εκτέλεσή του, επαναφέρονται σε ισχύ,

θεωρούνται ότι ποτέ δεν έπαυσαν να ισχύουν και τροποποιούνται, όπως αναφέρεται στα άρθρα 5,6,7 και 8.

ΑΡΘΡΟ 5

Εθνικές αντάρτικες ομάδες

Το άρθρο 1 του Α.Ν 971/1949 αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 1.

Εθνικές Αντάρτικες Ομάδες θεωρούνται οι Ένοπλες Αντάρτικες Ομάδες, που αγωνίστηκαν κατά τη διάρκεια της κατοχής εναντίον των κατακτητών, αναγνωρίστηκαν και εντάχθηκαν στο Συμμαχικό Στρατηγείο Μέσης Ανατολής και τελούσαν σε επαφή με αυτό ή τις Ελληνικές Κυβερνήσεις Εξωτερικού ή τους αντιπροσώπους τους στην Ελλάδα».

ΑΡΘΡΟ 6

Εθνικές Οργανώσεις Πληροφοριών και Δολιοφθοράς

Το άρθρο 2 του Α.Ν. 971/1949 αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 2.

Εθνικές Οργανώσεις Πληροφοριών και Δολιοφθοράς είναι:

1. Όσες συγκροτήθηκαν για τη συγκέντρωση και διαβίβαση, στις Εθνικές Αντάρτικες Ομάδες του άρθρου 5, ή στις Εθνικές Οργανώσεις Εσωτερικού του άρθρου 7 του παρόντος, ή στο Στρατηγείο Μέσης Ανατολής ή στις Ελληνικές Κυβερνήσεις Εξωτερικού, ή τους αντιπροσώπους τους στην Ελλάδα τα απαραίτητα για την εκτέλεση της αποστολής τους μέσα, εκτελούσαν τις εντολές τους ή τις εντολές των

Εθνικών Αντάρτικων Ομάδων του άρθρου 5 και των Εθνικών Οργανώσεων Εσωτερικού του άρθρου 7 του παρόντος».

2. Όσες συγκροτήθηκαν ή αναγνωρίστηκαν από το Στρατηγείο Μέσης Ανατολής, ή από τις Ελληνικές Κυβερνήσεις Εξωτερικού, ή τους αντιπροσώπους της στην Ελλάδα, για πράξεις δολιοφθοράς σε εγκαταστάσεις και στρατιωτικά έργα των κατακτητών, σε πλωτά ή χερσαία μεταφορικά μέσα, που ανήκαν ή χρησιμοποιούνταν απ'αυτούς, έπαιρναν από το Στρατηγείο της Μέσης Ανατολής, ή από τις Ελληνικές Κυβερνήσεις Εξωτερικού, ή τους αντιπροσώπους τους στην Ελλάδα τα απαραίτητα για την εκτέλεση της αποστολής τους μέσα, εκτελούσαν τις εντολές τους ή τις εντολές των Εθνικών Αντάρτικων Ομάδων του άρθρου 5 και των Εθνικών Οργανώσεων Εσωτερικού του άρθρου 7 του παρόντος».

ΑΡΘΡΟ 7

Εθνικές οργανώσεις Εσωτερικού

Το άρθρο 3 του Α.Ν 971/1949 αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 3.

Εθνικές Οργανώσεις Εσωτερικού θεωρούνται εκείνες οι οργανώσεις που συγκροτήθηκαν κατά την περίοδο της κατοχής, για αντίσταση κατά των κατακτητών, με τη συγκρότηση Αντάρτικων Ομάδων, ή Ομάδων δολιοφθοράς, ή κατασκοπείας, ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο και είχαν επαφή με το Στρατηγείο Μέσης Ανατολής, ή τις Ελληνικές Κυβερνήσεις Εξωτερικού, ή τους αντιπροσώπους τους στην Ελλάδα».

ΑΡΘΡΟ 8

Μέλη των Εθνικών Οργανώσεων Εσωτερικού

Το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 6 του Α.Ν 971/1949 αντικαθίσταται και συμπληρώνεται ως εξής:

«Μέλη των Εθνικών Οργανώσεων Εσωτερικού θεωρούνται εκείνα τα μέλη που αποδεδειγμένα σημείωσαν δράση, ή εκτέλεσαν επικίνδυνες αποστολές ή πράξεις σε βάρος των κατακτητών, ή λόγω της δράσης τους εναντίον των κατακτητών εκτελέστηκαν, πέθαναν, τραυματίστηκαν, φυλακίστηκαν ή μεταφέρθηκαν όμηροι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης».

Όπου τα διατηρούμενα σε ισχύ άρθρα του Α.Ν 971/1949 παραπέμπουν στο εδάφιο γ' της παραγράφου 2 του άρθρου 6 αυτού, θεωρείται ότι η παραπομπή γίνεται στο προηγούμενο εδάφιο του παρόντος.

ΑΡΘΡΟ 9

Οργανώσεις που αναγνωρίζονται

Οργανώσεις Εθνικής Αντίστασης είναι:

α. Εθνική Αλληλεγγύη (Ε.Α)

Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (Ε.Α.Μ)

Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος (Ε.Δ.Ε.Σ)

Εθνική Δημοκρατική Ένωση Ελληνοπαίδων (Ε.Δ.Ε.Ε)

Εθνική και Κοινωνική Απελευθέρωση (Ε.Κ.Κ.Α)

Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός (Ε.Λ.Α.Σ)

Ελληνικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Ναυτικό (Ε.Λ.Α.Ν)

ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

Εθνικές Ομάδες Ελλήνων Ανταρτών (Ε.Ο.Ε.Α)

Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων (Ε.Π.Ο.Ν)

Εφέδρων Αξιωματικών Πατριωτική Οργάνωση (Ε.Α.Π.Ο)

Ιερά Ταξιαρχία

Ομοσπονδία Ελληνικών Ναυτεργατικών Οργανώσεων (Ο.Ε.Ν.Ο)

β. Όλες οι αντιστασιακές Οργανώσεις Κρήτης

γ. Όσες άλλες έχουν αναγνωρισθεί με τα Β.Δ. που εκδόθηκαν σε εκτέλεση του Α.Ν 971/1949

ΑΡΘΡΟ 10

Εορτασμός της Εθνικής Αντίστασης και ανέγερση Μνημείου.

1. Για την έμπρακτη απόδοση της οφειλόμενης από το Έθνος τιμής στους πολεμιστές, τους αγωνιστές, τους νεκρούς και τα θύματα του Ιερού Εθνικού Αγώνα, καθιερώνεται ετήσιος Πανελλαδικός εορτασμός της Εθνικής Αντίστασης η Επέτειος της Μάχης του Γοργοπόταμου.

2. Στον ίδιο χώρο ανεγείρεται μνημείο της καθολικής αντίστασης, ανάλογο και αντάξιο των αγώνων και θυσιών του Λαού μας, σύμβολο του πνεύματος της Ελευθερίας και της Ανεξαρτησίας.

ΑΡΘΡΟ 11

Δικαιούχοι αποκατάστασης

1. Δικαιούχοι αποκατάστασης θεωρούνται:

α. Οι γονείς και οι σύζυγοι των νεκρών στις μάχες με τα στρατεύματα κατοχής και των θυμάτων αντιποίνων από τους κατακτητές.

β. οι τραυματίες και οι ανάπηροι στις μάχες με τα στρατεύματα κατοχής.

γ. οι όμηροι

δ. όσοι φυλακίστηκαν και κλείστηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

ε. οι αξιωματικοί, ανθυπασπιστές και μόνιμοι οπλίτες όλων των Όπλων και των Σωμάτων Ασφαλείας, οι υπάλληλοι του Δημοσίου, άμισθοι ή έμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί, υπάλληλοι Ν.Π.Δ.Δ, Οργανισμών Κοινής Ωφέλειας, Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Τραπεζών, Κληρικοί και Ναυτικοί που απολύθηκαν ή εξαναγκάστηκαν σε παραίτηση, καθώς και όσοι σκοτώθηκαν ή εκτελέστηκαν κατά την άσκηση του καθήκοντος. Επίσης, οι μαθητές και οι τελειόφοιτοι των παραγωγικών σχολών των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας, που λόγω της συμμετοχής τους στην Αντίσταση, δεν τους επιτράπηκε να συνεχίσουν τις σπουδές τους ή να ενταχθούν στο στράτευμα, όπως οι υπόλοιποι της τάξης τους. Οι εκπαιδευτικοί που λόγω αντιστασιακής δράσης δεν τους επιτράπηκε ο διορισμός.

2. Με ειδικό νόμο θα ρυθμιστούν συνταξιοδοτικά θέματα των παραπάνω κατηγοριών.

Μέχρι την ψήφιση του νόμου αυτού συνεχίζει να ισχύει το Ν.Δ 412/1970.

ΑΡΘΡΟ 12

Εξουσιοδοτική διάταξη

Με προεδρικό Διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Προεδρίας, Εθνικής Άμυνας, Εσωτερικών, Οικονομικών και Δημόσιας Τάξης, μέσα σε έξι μήνες από τη δημοσίευση του νόμου αυτού, είναι δυνατή η επέκταση των ενεργημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 9, 10, 11, 12, 13, 14 και 15 του Α.Ν 971/1949 και στις κατηγορίες που προβλέπονται στην παρ. 1 του άρθρου 11 του παρόντος. Το ίδιο διάταγμα θα ορίζει τη διαδικασία.

ΑΡΘΡΟ 13

Διατάξεις που καταργούνται

1. Από την ημέρα που θα ισχύσει ο νόμος αυτός καταργούνται:

α. Το Ν.Δ 179/1969, το Ν.Δ 936/1971 και το Ν.Δ. 1099/1972.

β. Τα διατάγματα που εκδόθηκαν σε εκτέλεση του Ν.Δ. 179/1969.

γ. Τα άρθρα 4, 5 παράγραφος 1, 6 παράγραφος 1, 7, 8, 16, 17, 18 και 19 του Α.Ν. 971/1949.

2. Όσες διατάξεις των άρθρων του Α.Ν. 971/1949 διατηρούνται σε ισχύ και συνδέονται με τα άρθρα 4, 5 παράγραφος 1, και 6 παράγραφος 1, 7 και 8.

3. Κάθε διάταξη, που είναι αντίθετη με τις διατάξεις του παρόντος νόμου ή ρυθμίζει τα θέματα διαφορετικά.

ΑΡΘΡΟ 14

Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από την ημέρα της δημοσίευσής του στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

(Ζωηρά και παρατεταμένα χειροκροτήματα από τις Πτέρυγες του ΠΑΣΟΚ και του ΚΚΕ).

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ'ΑΡΙΘ. 379

Επέκταση ευεργετημάτων Α.Ν 971/1949 σε αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης και λοιπούς δικαιούχους.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 12 του Ν. 1285/1982 «Για την αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης του Ελληνικού Λαού εναντίον των στρατευμάτων κατοχής 1941 – 1944». (Φ. Ε. Κ. 115 τ. Α').

2. Τις 428/30.6.1983 και 623/7.9. 1983 γνωμοδοτήσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, με πρόταση του Συμβουλίου της Επικρατείας, με πρόταση των Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης,

Εθνικής Άμυνας, Εσωτερικών, Οικονομικών, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, αποφασίζουμε:

ΑΡΘΡΟ 1

Τα ευεργετήματα που προβλέπονται στα άρθρα 9, 10, 11, 12, 13, 14 και 15 του Α.Ν. 971/1949, όπως κυρώθηκε από το Ν.Δ. 1104/1949 και τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε μεταγενέστερα με τον Α.Ν. 1919/1951, το Ν. 2272/1952, το Ν.Δ. 4089/1960 και το Ν. 1285/1982, επεκτείνονται και στις κατηγορίες α, β, γ, δ και ε της παραγράφου 1 του άρθρου 11 του Ν. 1285/1982, όπως ορίζεται στα κατωτέρω άρθρα.

ΑΡΘΡΟ 2

1. Ο αγώνας των κατά τα άρθρα 5, 6 και 7 του Ν. 1285/1982 Εθνικών Αντάρτικων Ομάδων και Εθνικών Οργανώσεων, αναγνωρίζεται ως Εθνικός Αγώνας και συνέχιση του πολέμου 1940 – 1941.

2. Θεωρείται ως στρατιωτική υπηρεσία ζώνης επαφής η υπηρεσία των μελών των Εθνικών Αντάρτικων Ομάδων και των Εθνικών Οργανώσεων, κατά την έννοια που δίνεται σ'αυτές στα άρθρα 5, 5, 7 και 8 του Ν. 1285/1982.

3. Η αναγνώριση της υπηρεσίας αυτής γίνεται αυτοδίκαια, με την εγγραφή των ανωτέρω μελών σε πίνακες, που κυρώνονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας.

4. Τα μέλη των Εθνικών Αντάρτικων Ομάδων και των Εθνικών Οργανώσεων απολαμβάνουν όλων εκείνων των ευεργετημάτων, που αναγνωρίζονται κάθε φορά με νόμο υπέρ των αντίστοιχων κατηγοριών

των πολεμιστών του πολέμου 1940 – 1941 και της Μ. Ανατολής, πλην των συνταξιοδοτικών τοιούτων.

ΑΡΘΡΟ 3

1. Στα μέλη των Εθνικών Αντάρτικων Ομάδων και των Εθνικών Οργανώσεων απονέμεται, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, το αναμνηστικό μετάλλιο Εθνικής Αντίστασης μετά του οικείου διπλώματος, όπως αυτά καθορίζονται με τα κατά το άρθρο 10 παρ. 5 του Α.Ν. 971/1949 εκδιδόμενα Διατάγματα.

2. Ηθικές αμοιβές και διακρίσεις απονεμόμενες κατά την προηγούμενη παράγραφο σε μέλη των Εθνικών Αντάρτικων Ομάδων και Εθνικών Οργανώσεων που πέθαναν, παραδίδονται στους πλησιέστερους συγγενείς τους.

3. Σε πρόσωπα που έκαναν Εθνική Αντίσταση χωρίς να ανήκουν σε οργάνωση ή ομάδα, και εξαιτίας της δράσεώς τους εκτελέστηκαν ή φυλακίστηκαν ή κλείστηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ή οδηγήθηκαν σε ομηρία από τις Αρχές κατοχής, δύναται να απονεμηθεί το υπό της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου αναμνηστικό μετάλλιο μετά διπλώματος, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας.

ΑΡΘΡΟ 4

1. Έφεδροι εξ εφέδρων αξιωματικοί και ανθυπασπιστές, που υπηρέτησαν ευδόκιμα στις Εθνικές Αντάρτικες Ομάδες και τις Εθνικές Οργανώσεις πληροφοριών και δολιοφθοράς, δύναται να προαχθούν στον ανώτερο βαθμό κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο Νόμο «Περί στελέχους εφέδρων αξιωματικών». Το ευδόκιμο της υπηρεσίας

διαπιστώνεται από τις αρμόδιες Πρωτοβάθμιες ή Δευτεροβάθμιες Επιτροπές Κρίσεως, που προβλέπονται στα άρθρα 9 και 11 του παρόντος.

2. Αξιωματικοί έφεδροι εκ μονίμων, που υπηρέτησαν στις Εθνικές Αντάρτικες Ομάδες και τις Εθνικές Οργανώσεις πληροφοριών και δολιοφθοράς, απολαμβάνουν τα ευεργετήματα που από τους κείμενους Νόμους αναγνωρίζονται στους αξιωματικούς και ανθυπασπιστές της ίδιας κατηγορίας, που ανακλήθηκαν και υπηρέτησαν κατά τον πόλεμο 1940 – 1945.

3. Προκειμένου περί αξιωματικών, ανθυπασπιστών και μονίμων οπλιτών, όλων των όπλων και των Σωμάτων Ασφαλείας, που υπηρέτησαν ενεργά στις Εθνικές Αντάρτικες Ομάδες και τις Εθνικές Οργανώσεις πληροφοριών και δολιοφθοράς, στην κρίση των κατά Νόμο αρμόδιων υπηρεσιακών συμβουλίων περί προαγωγών, εκτιμάται η δράση αυτή ως πρόσθετο προσόν, εγγραφόμενη στα φύλλα μητρώου και ποιότητας αυτών.

ΑΡΘΡΟ 5

Μέλη των Εθνικών Αντάρτικων Ομάδων και των Εθνικών Οργανώσεων, που κατέστησαν ανάπηροι από τραύμα που προξενήθηκε σ'αυτά κατά την εκτέλεση υπηρεσίας και ένεκα αυτής, ή στις φυλακές και στρατόπεδα του κατακτητή, ή εξαιτίας νόσου αποτόκου των κακουχιών του ένοπλου αγώνα κατά του κατακτητή, ή της διαβιώσεώς τους σε φυλακές και στρατόπεδα, καθώς και οι οικογένειες εκείνων από αυτά που πέθαναν ή εκτελέστηκαν, ή υπήρξαν θύματα αντιποίνων των κατακτητών, απολαμβάνουν κάθε δικαιώματος και ευεργετήματος, που

απολαμβάνουν τα θύματα και οι ανάπηροι του πολέμου 1940 – 1941. Ο τρόπος της βεβαιώσεως της ιδιότητας των ανωτέρω, ως αναπήρων ή θυμάτων του αγώνα Εθνικής Αντίστασης είναι αυτός που καθορίστηκε με τον Α.Ν. 1324/1949 (Φ.Ε.Κ. 326 τ.Α΄) και τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε μεταγενέστερα.

ΑΡΘΡΟ 6

1. Μόνιμοι αξιωματικοί, ανθυπασπιστές και αντίστοιχοι των άλλων κλάδων υπαξιωματικοί των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας καθώς και οι οπλίτες των Σωμάτων Ασφαλείας που απομακρύνθηκαν από τις τάξεις τους ή εγκατέλειψαν αυτές επειδή κατατάχθηκαν στις Εθνικές Αντάρτικες Ομάδες και Εθνικές Οργανώσεις, ή έδρασαν σε οποιοδήποτε χώρο από αυτούς που αναφέρονται στο άρθρο 2 του Ν. 1285/82 «Για την αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης...» και δεν αποκαταστάθηκαν ακόμη, αποκαθίστανται οι μεν αξιωματικοί και ανθυπασπιστές κατά τρεις οι δε υπαξιωματικοί και οπλίτες κατά τέσσερις βαθμούς, από τότε που έχει προαχθεί νεότερός τους και εφόσον προβλέπονται οι βαθμοί για το Όπλο, Σώμα ή ειδικότητα, στην οποία ανήκαν, εκτός εάν νεότερός τους είχε προαχθεί σε βαθμό ανώτερο από τους πιο πάνω αποκαταστατικούς βαθμούς μέχρι το έτος 1949, οπότε προάγεται και ο ίδιος στο βαθμό αυτόν. Οι διατάξεις της νομοθεσίας για το όριο ηλικίας που ίσχυσαν, εφαρμόζονται και στην αποκατάσταση των παραπάνω.

2. Στρατιωτικοί κάθε βαθμού, Όπλου, Σώματος ή Υπηρεσίας και άνδρες των Σωμάτων Ασφαλείας οι οποίοι, αφού παραλείφθηκαν από τους προβιβασμούς που ενεργήθηκαν επί κατοχής εξαιτίας της απαγωγής τους ως ομήρων κλπ., προάχθηκαν στο βαθμό που

εδικαιούνται μετά την απελευθέρωση θεωρείται ότι η προαγωγή στο βαθμό αυτόν έγινε από την ημέρα που έχουν προαχθεί οι νεότεροί τους.

Αυτοί προάγονται με αίτησή τους, η οποία κρίνεται από Τριμελή Επιτροπή Ανωτάτων εν ενεργεία αξιωματικών, που ορίζεται από τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας.

3. Στην έννοια των υπαξιωματικών περιλαμβάνονται και όσοι προτάθηκαν για προαγωγή, αλλά δεν έχουν προαχθεί εξαιτίας της προσχώρησής τους στις Εθνικές Αντάρτικες Ομάδες.

4. Οι κατά τις πιο πάνω διατάξεις αποκαθιστάμενοι σε καμιά περίπτωση δεν δικαιούνται αναδρομικής λήψης αποδοχών, ούτε και τη διεκδίκηση κάθε άλλης οικονομικής απαίτησης από τα αρμόδια κατά κατηγορία ασφαλιστικά ταμεία.

ΑΡΘΡΟ 7

1. Υπάλληλοι του Δημοσίου, άμισθοι ή έμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί, υπάλληλοι Ν.Π.Δ.Δ., Οργανισμών Κοινής Ωφέλειας, Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Τραπεζών και Κληρικοί που υπηρέτησαν στις Εθνικές Αντάρτικες Ομάδες και Εθνικές Οργανώσεις, τυγχάνουν των αυτών ευεργετημάτων, που έχουν τύχει συνάδελφοί τους από την εφαρμογή της υπ' αριθ. 113/1946 Συντακτικής Πράξεως (Φ.Ε.Κ. 119 τ.Α').

2. Ποινικές ή πειθαρχικές ποινές που επιβλήθηκαν κατά την Κατοχή κατά Στρατιωτικών ή Δημοσίων Υπαλλήλων για παράβαση καθήκοντος και εγκατάλειψη θέσης, εφόσον οι παραβάσεις αυτές διαπράχθηκαν για το σκοπό εξυπηρέτησης του Εθνικού Αγώνα Αντίστασης, ακυρώνονται.

ΑΡΘΡΟ 8

Αποκλείονται των ευεργετημάτων του Διατάγματος αυτού οι λιποτάκτες του πολέμου 1940 -1941, καθώς και εκείνοι που συνεργάστηκαν με τους κατακτητές.

ΑΡΘΡΟ 9

1. Σε κάθε Νομαρχία (πλην Αττικής) και Διαμερίσματα του Νομού Αττικής συνιστάται με απόφαση του Νομάρχη πενταμελής Πρωτοβάθμια Επιτροπή Κρίσεως, η οποία αποφαινεται σε πρώτο βαθμό για την αναγνώριση της ιδιότητα του αγωνιστή Εθνικής Αντίστασης, εφόσον ο κρινόμενος κατά το χρόνο της συμμετοχής του στην Αντίσταση ήταν ιδιώτης.

Στην περίπτωση που η Επιτροπή διαπιστώσει ότι ο κρινόμενος, κατά το χρόνο εκείνο, είχε την ιδιότητα του μόνιμου στρατιωτικού ή ανήκες στα Σώματα Ασφαλείας, κατά τις ισχύουσες σήμερα διατάξεις, απέχει να αποφανθεί και διαβιβάζει την όλη υπόθεση στην κατά την παράγραφο 3 του παρόντος αρμόδια Επιτροπή.

2. Η πιο πάνω Επιτροπή συγκροτείται από ένα δικαστικό λειτουργό ως Πρόεδρο, από έναν ανώτερο δημόσιο υπάλληλο, έναν εκπρόσωπο της τοπικής αυτοδιοίκησης και δύο πρόσωπα που έλαβαν μέρος ενεργά στην Εθνική Αντίσταση.

3. Στην έδρα της ΔΕΠΑΘΑ/ΓΕΕΘΑ συνίσταται, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, Πρωτοβάθμια Επιτροπή Κρίσεως, η οποία είναι αρμόδια να κρίνει κάθε περίπτωση μέλους της Εθνικής Αντίστασης, που κατά το χρόνο της συμμετοχής του είχε την ιδιότητα του μόνιμου Στρατιωτικού ή ανήκε στα Σώματα Ασφαλείας.

4. Η κατά την παράγραφο 3 Επιτροπή συγκροτείται από δυο Ανώτατους Αξιωματικούς των Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων, ένα Συνταγματάρχη του Δικαστικού Σώματος και δυο μόνιμους αξιωματικούς της ενεργού υπηρεσίας την περίοδο της κατοχής, που είχαν πάρει ενεργά μέρος στην Εθνική Αντίσταση.

5. Παρόμοια Επιτροπή συνιστάται στο Υπουργείο Εσωτερικών με απόφαση του οικείου Υπουργού, η οποία είναι αρμόδια να κρίνει αιτήσεις Ελλήνων οι οποίοι, κατά το χρόνο της συμμετοχής τους στην Εθνική Αντίσταση, διέμεναν και εξακολουθούν να διαμένουν στο εξωτερικό. Η Επιτροπή αυτή συγκροτείται από ένα δικαστικό λειτουργό ως Πρόεδρο, από έναν ανώτερο υπάλληλο των Υπουργείων Προεδρίας της Κυβέρνησης, Εσωτερικών και δύο πρόσωπα που έλαβαν μέρος ενεργά στην Εθνική Αντίσταση.

6. Τα μέλη των πιο πάνω Επιτροπών ορίζονται, με ισάριθμα αναπληρωματικά, για ένα χρόνο. Κατά τη διάρκεια της θητείας τους δεν επιτρέπεται αντικατάσταση των μελών των Επιτροπών, εκτός αν συντρέχουν αποδεδειγμένα σοβαροί υπηρεσιακοί λόγοι ή λόγοι σχετιζόμενοι με τη λειτουργικότητα της Επιτροπής, βεβαιούμενοι με την ίδια απόφαση. Στην περίπτωση αυτή η αντικατάσταση γίνεται για το υπόλοιπο της θητείας. Το αυτό ισχύει και για τα μέλη των Επιτροπών, που είναι δικαστικοί λειτουργοί ή δημόσιοι υπάλληλοι ή Αξιωματικοί των Ενόπλων Δυνάμεων ή των Σωμάτων Ασφαλείας, εάν για οποιοδήποτε λόγο λύεται η υπαλληλική τους σχέση.

7. Γραμματέας κάθε Επιτροπής ορίζεται με την ίδια απόφαση δημόσιος υπάλληλος, προκειμένου περί των κατά της παραγράφους 1 και 5 του άρθρου αυτού Επιτροπών, κατώτερος αξιωματικός ή

υπάλληλος του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, προκειμένου περί της κατά την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου Επιτροπής.

ΑΡΘΡΟ 10

1. Οι κατά το προηγούμενο άρθρο Επιτροπές συγκαλούνται από τον Πρόεδρο σε συνεδρίαση, προς συζήτηση των ενώπιόν τους θεμάτων, τρεις τουλάχιστον ημέρες πριν από κάθε συνεδρίαση.

2. Χρέη εισηγητή μετά ψήφου ενώπιον μεν των κατά τις παραγράφους 1 και 5 του άρθρου 9 Επιτροπών ασκεί ένα των μελών τους, οριζόμενο από τον Πρόεδρο, ενώπιον δε της κατά την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου Επιτροπής, το μέλος της Επιτροπής, στον κλάδο του οποίου ανήκει ο κρινόμενος.

3. Η συμμετοχή στην Επιτροπή αναπληρωματικού μέλους επιτρέπεται μόνο σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος του τακτικού, γεγονός που αναφέρεται ρητά στα πρακτικά.

4. Οι πράξεις των Επιτροπών διατυπώνονται σε πρακτικά, τα οποία υπογράφονται από τον Πρόεδρο, την Γραμματεία και τα παρόντα μέλη.

5. Οι Επιτροπές συνεδριάζουν εφόσον παρίστανται τουλάχιστον τρία μέλη, για δε τη λήψη αποφάσεων απαιτείται απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών. Σε περίπτωση ισοψηφίας νικά η ψήφος του Προέδρου.

Η γνώμη της μειοψηφίας καταγράφεται στα Πρακτικά.

6. Κάθε Επιτροπή δικαιούται κατά τις συνεδριάσεις της να καλεί, προς παροχή πληροφοριών, οποιοδήποτε πρόσωπο, που κατά την κρίση της μπορεί να παράσχει στοιχεία.

7. Οι αποφάσεις των Επιτροπών Κρίσεων είναι υποχρεωτικές για τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας.

8. Οι Πρωτοβάθμιες Επιτροπές των παραγράφων 1, 3 και 5 του άρθρου 9 του παρόντος, μετά την εξέταση των υποβαλλομένων σ'αυτές και αιτήσεων και δικαιολογητικών, αναγνωρίζουν ή μη στον αιτούμενο την ιδιότητα του αγωνιστή Εθνικής Αντίστασης και καταρτίζουν κατά μήνα χωριστούς πίνακες, στους οποίους εγγράφουν τα υπ'αυτών αναγνωρισθέντα μέλη και προσδιορίζουν το χρόνο συμμετοχής τους στην Εθνική Αντίσταση:

α) Των Εθνικών Αντάρτικων Ομάδων

β) Των Εθνικών Οργανώσεων Πληροφοριών και Δολιοφθοράς

γ) Των Εθνικών Οργανώσεων Εσωτερικού και

δ) Των ατόμων που έδρασαν μεμονωμένα

9. Οι ανωτέρω πίνακες υποβάλλονται, σε τρία αντίγραφα, στη ΔΕΠΑΘΑ/ΓΕΕΘΑ για κύρωση με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, που θα εκδίδεται μέσα σε χρονικό διάστημα τριάντα (30) ημερών από της υποβολής τους. Μετά την κύρωση των πινάκων, ένα αντίγραφο με την κυρωτική απόφαση αποστέλλεται στην οικεία Νομαρχία ή το Διαμέρισμα, το τμήμα Αποκέντρωσης της οποίας, ύστερα από αίτηση, χορηγεί πιστοποιητικά, ο τύπος και το περιεχόμενο των οποίων θα

καθοριστεί με την κοινή απόφαση της παραγράφου 1 του άρθρου 12 του παρόντος.

10. Αντίγραφο της κυρωτικής απόφασης και των πινάκων αναρτάται στο συνήθη χώρο ανακοινώσεων της Νομαρχίας ή του Διαμερίσματος ή της ΔΕΠΑΘ/ΓΕΕΘΑ, με πρακτικό που υπογράφεται από δύο υπαλλήλους των ανωτέρω υπηρεσιών.

11. Μέσα σε είκοσι ημέρες από την κατά τα ανωτέρω δημοσίευση των πινάκων, επιτρέπεται η άσκηση αίτησης αναθεώρησης, για κακή εφαρμογή του νόμου ή εσφαλμένη εκτίμηση των πραγματικών γεγονότων, από τον ενδιαφερόμενο, του οποίου η αίτηση έγινε μερικά μόνο δεκτά, ή τρίτο εναντίον κάθε απόφασης που δέχεται την αίτηση.

12. Η αίτηση αναθεώρησης υποβάλλεται στην Πρωτοβάθμια Επιτροπή Κρίσεως, η οποία αποφαινεται επ'αυτής μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από της υποβολής της, συνοδεύεται δε απαραίτητως από αποδεικτικά στοιχεία των προβαλλόμενων λόγων και από υπεύθυνη δήλωση του Νομοθετικού Διατάγματος 105/1969 για την αλήθεια των αναγραφόμενων στην αίτηση αναθεώρησης.

ΑΡΘΡΟ 11

1. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Άμυνας και Εσωτερικών συνιστάται Δευτεροβάθμια Επιτροπή Κρίσεως στη ΔΕΠΑΘΑ/ΓΕΕΘΑ, η οποία αποφαινεται σε δεύτερο βαθμό, μετά από προσφυγή του ενδιαφερόμενου για λόγους νομιμότητας και ουσίας. Η προσφυγή υποβάλλεται μέσα σε εξήντα (60) μέρες από την ημερομηνία κοινοποίησης της απορριπτικής απόφασης κάθε Πρωτοβάθμιας Επιτροπής, ή της περί αποδοχής της αίτησης αναθεώρησης.

2. Η Επιτροπή αυτή είναι πενταμελής και συγκροτείται από ένα Σύμβουλο του Συμβουλίου της Επικρατείας ή Αεροπαγίτη ως Πρόεδρο, από έναν Ανώτατο Αξιωματικό οποιουδήποτε Κλάδου των Ενόπλων Δυνάμεων ή των Σωμάτων Ασφαλείας, εφόσον ο κρινόμενος ανήκει σ'αυτά, έναν ανώτερο υπάλληλο του Υπουργείου Εσωτερικών και δύο πρόσωπα που έλαβαν μέρος ενεργά στην Εθνική Αντίσταση.

3. Γραμματέας της Επιτροπής ορίζεται με την ίδια απόφαση υπάλληλος του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

4. Οι διατάξεις της παραγράφου 6 του άρθρου 9 και των παραγράφων 1-6 του άρθρου 10 του παρόντος εφαρμόζονται ανάλογα και προκειμένου για τη λειτουργία της Δευτεροβάθμιας Επιτροπής.

5. Η εκδιδόμενη απόφαση με όλη τη σχετική αλληλογραφία επιστρέφεται στην αρμόδια Πρωτοβάθμια Επιτροπή.

6. Με την ίδια διαδικασία μπορούν να συσταθούν περισσότερες από μία Δευτεροβάθμιες Επιτροπές.

ΑΡΘΡΟ 12

1. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Άμυνας και Εσωτερικών ορίζονται τα δικαιολογητικά και τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία, που πρέπει να υποβάλει ο ενδιαφερόμενος στις Επιτροπές Κρίσεως ως και κάθε άλλη λεπτομέρεια λειτουργία, των Επιτροπών αυτών, που δεν ρυθμίζεται από τις διατάξεις του παρόντος Διατάγματος. Η απόφαση αυτή δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

2. Κάθε ενδιαφερόμενος να αναγνωριστεί σαν μέλος της Εθνικής Αντίστασης υποχρεούται όπως, μέσα σε έξι (6) μήνες από την

έκδοση της πιο πάνω απόφασης, υποβάλλει σχετική αίτηση στην αρμόδια Επιτροπή Κρίσεως του τόπου της σημερινής ή της τότε κατοικίας του, με όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά και λοιπά αποδεικτικά στοιχεία. Υποχρεούται, επίσης, να προσκομίσει πρόσθετα συμπληρωματικά στοιχεία, τα οποία ορίζει η Επιτροπή Κρίσεως, η οποία καθορίζει και το χρόνο προσκόμισης αυτών.

3. Σε περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος διαμένει μόνιμα στο εξωτερικό, η αίτηση θα υποβάλλεται στην Πρωτοβάθμια Επιτροπή της Νομαρχίας ή του Διαμερίσματος, στην περιφέρεια της οποίας υπάγεται ο δήμος ή η κοινότητα που είναι γραμμένος, στο γενικό μητρώο ή στο δημοτολόγιο, προκειμένου περί γυναικών.

ΑΡΘΡΟ 13

Οι Επιτροπές Κρίσεως οφείλουν να περατώσουν το έργο τους μέσα σε δύο χρόνια από τη συγκρότησή της. Η προθεσμία αυτή μπορεί να παρατείνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Άμυνας και Εσωτερικών, σε καμιά όμως περίπτωση δεν μπορεί να ξεπεράσει, συνολικά, τα χρονικά όρια της τριετίας από την αρχική συγκρότησή τους.

ΑΡΘΡΟ 14

Μετά την κατά διατάξεις του παρόντος κύρωση των πινάκων από τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας, η ΔΕΠΑΘΑ/ΓΕΕΘΑ, ως κεντρικός φορέας, καθίσταται αρμόδια για την κίνηση κάθε διαδικασίας σχετικής με την παροχή των κατά νόμο ευεργετημάτων, στους με οποιοδήποτε νόμιμο τρόπο αποκτήσαντες την ιδιότητα μέλους της Εθνικής Αντίστασης.

ΑΡΘΡΟ 15

Για την υλοποίηση των σκοπών του Ν. 1285/1982 και των διατάξεων του Διατάγματος αυτού, οι οριζόμενες προθεσμίες στα άρθρα 9, 10, 11, 12, 13, 14 και 15 του Α.Ν. 971/1949 παρατείνονται επί έξι μήνες από τη δημοσίευση της κοινής απόφασης της παραγράφου 1 του άρθρου 12 του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

ΑΡΘΡΟ 16

Για την υποβοήθηση του έργου των Επιτροπών, επιτρέπεται η κατά τις ισχύουσες διατάξεις απόσπαση του κατά περίπτωση αναγκαιούντος προσωπικού.

ΑΡΘΡΟ 17

Αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, προβλεπόμενες από τις διατάξεις του παρόντος Διατάγματος, εκδίδονται δια της ΔΕΠΑΘΑ/ΓΕΕΘΑ.

Στους Υπουργούς Προεδρίας της κυβέρνησης, Εθνικής Άμυνας, Εσωτερικών, Οικονομικών, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος Προεδρικού Διατάγματος.

Αθήνα, 4 Οκτωβρίου 1983

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

Ο Πρωθυπουργός

Και Υπουργός Εθνικής Άμυνας

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Οι Υπουργοί

Προεδρίας της Κυβέρνησης

Εσωτερικών

ΑΓ. ΚΟΥΤΣΟΓΙΩΡΓΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ

Δικαιοσύνης

Οικονομικών

ΓΙΩΡΓ.-ΑΛΕΞ.ΜΑΓΚΑΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΤΤΑΚΗΣ

Δημόσιας Τάξης

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΟΥΛΑΡΙΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ Κ. « ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ», ΤΟΜΟΣ 25, 1922-1967, NATIONAL GEOGRAPHIC, Η ΕΛΛΑΔΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

ΓΛΗΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, «Τι είναι και τι θέλει το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο ΕΑΜ», Ο ΡΗΓΑΣ, ΑΘΗΝΑ 1944

ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝΑΣ, «Συνοπτική Ιστορία Της Εθνικής Αντίστασης (1941 - 1945)», Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ 1940 – 1945, ΔΟΚΙΜΙΟ, ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΣΥΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ (ΣΥΝΤΑΧΘΗΚΕ ΑΠΟ ΟΜΑΔΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΑΠΟΤΕΛΟΥΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥΣ ΓΙΩΡΓΗ ΖΩΙΔΗ, ΜΗΤΣΟ ΚΑΗΛΑ, ΤΑΚΗ ΜΑΜΑΤΣΗ, ΦΩΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΡΩΗΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟ ΓΙΩΡΓΗ ΑΣΟΥΡΑ)
<https://www.scribd.com/document/253272589/%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91-%CE%A4%CE%97%CE%A3-%CE%95%CE%98%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3-%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%A3%CE%97%CE%A3-1940-1945>

ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ, Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ,
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82%CE%9B%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C%CF%82%CE%91%CF%80%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%B8%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CF%8C%CF%82>

ΑΤΕΧΝΩΣ, ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΗΡΩΕΣ.....ΤΑ ΑΕΤΟΠΟΥΛΑ,
<http://atexnos.gr/%CE%BF%CE%B9-%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%BF%CE%AF-%CE%AE%CF%81%CF%89%CE%B5%CF%82-%CF%84%CE%B1-%CE%B1%CE%B5%CF%84%CF%8C%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%B1/>

ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑ «ΜΙΑ ΕΠΟΝΙΤΙΣΣΑ ΘΥΜΑΤΑΙ», «ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ», ΑΘΗΝΑ 1984

ΨΙΛΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ, ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΩΝ SUPER MARKET ΧΑΛΚΙΑΔΑΚΗ, ΤΕΥΧΟΣ 78, ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2016, ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

ΚΕΙΜΕΝΟ, ΜΕΝΤΖΑΣ ΝΙΚΟΣ http://kokinopetra.blogspot.gr/2015/04/blog-post_36.html, ΑΝΑΡΤΗΘΗΚΕ ΣΤΙΣ 2 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2015

ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ, Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΡΑΦΗΣ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%84%CE%AD%CF%86%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%82_%CE%A3%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%86%CE%B7%CF%82

ΚΑΪΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ «Ο ΚΛΗΡΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ», ΑΘΗΝΑ 1989

ΓΙΑΓΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΣ «ΣΚΙΑΓΡΑΦΗΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗ ΦΛΩΡΙΝΑ», Αθήνα 1990

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ, <https://hristospapadimitriou.blogspot.gr/2016/04/blog-post.html>, ΑΝΑΡΤΗΘΗΚΕ ΣΤΙΣ 6 ΜΑΡΤΙΟΥ 2017

ΘΑΝΑΣΗΣ ΖΙΩΓΑΣ, «Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΦΛΩΡΙΝΑ – ΚΑΣΤΟΡΙΑ 1942 – 1944», ΕΝΤΟΣ 2016

ΔΙΚΤΥΟ ΜΑΡΤΥΡΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΑ 1940-1945, Α.Α. Λιβάνη

ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ ΚΑΤΟΧΗΣ ΣΤΗ ΦΛΩΡΙΝΑ – Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΕΙΚΟΣΙ ΣΤΙΣ 23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1944, <http://neafiorina.gr/2016/08/antipina-katochis-sti-florina-ektelesi-ton-ikosi-stis-23-avgoustou-1944/>

ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΝΙΚΟΣ Η. «Η ΚΑΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΦΛΩΡΙΝΑ», ΦΛΩΡΙΝΑ 2010

ΦΡΥΤΖΑΛΑΣ ΝΙΚΟΣ Η. «ΣΤΗΝ ΚΟΛΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΕΛΛΑΔΑΣ», ΦΛΩΡΙΝΑ 2010

ΚΥΡΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ ΕΥΘ. (Αναπήρου πολέμου 1941-44), «ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ 1941-1944», ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΝΤΑΪΛΙΑΝΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, «Η ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΝΤΑΙΛΙΑΝΗ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ», «ΜΕ ΤΟΥΣ «ΜΑΣΤΟΡΟΥΣ ΣΤΟ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΚΑΜΠΟ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΟΙΤΑΛΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ», Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ (1941-1945)

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΩΣΤΑΣ, ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ Τ. ΛΥΚΕΙΑΡΧΗΣ, «Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ 1941-1944, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ», ΤΣΙΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ, 1984

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αετόπουλα της Άρτας σε εξόρμηση καθαρισμού

Αετόπουλα

*Άγαλμα προς
τιμή των Επονιτών*

Επονίτες/-ισες

*Το
εαμικό
αντιστα-
σιακό
κίνημα
στην
Αθήνα*

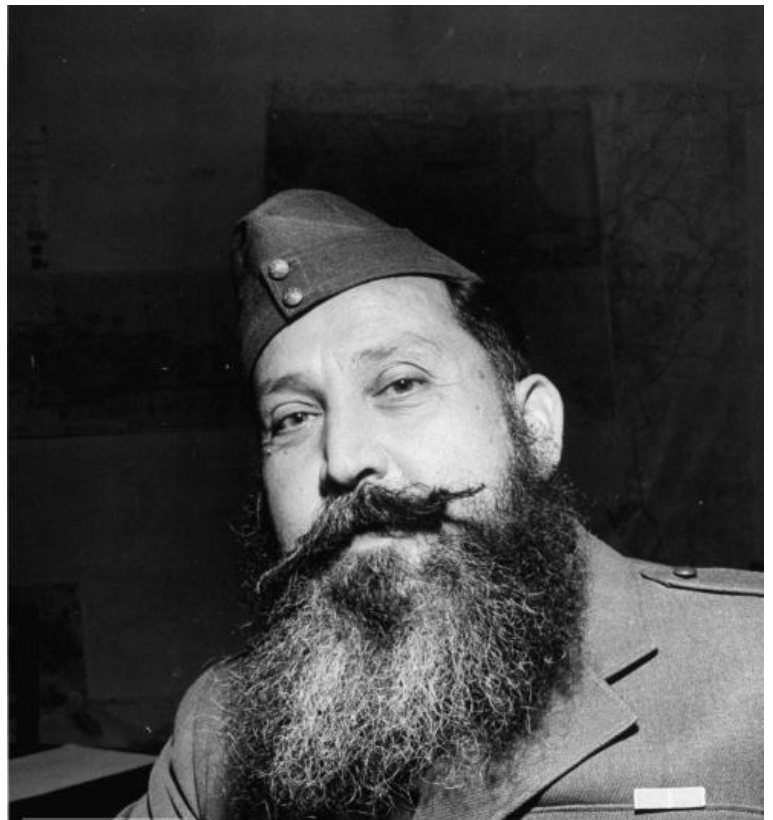
Ελασίτης

Ο μεγάλος λιμός

Άρης Βελουχιώτης

Ναπολέων Ζέρβας

*Το κατέβασμα της
γερμανικής
σημαίας από τους
Μ. Γλέζο και Α.
Σάντα*

*Η κατεστραμμένη γέφυρα του
Γοργοποτάμου*

*Μνημείο της
μάχης του
Φαρδύκαμπου*

☐ *Γωακείμ Λιούλιας, ο ήρωικός αρχιμανδρίτης τῆς Μητρόπολης Κοζάνης, πού ἐκτελέστηκε ἀπό τούς χιτλερικούς στίς 6 *Τούνη* 1943.*

Ὁ μάρτυρας ἱερέας Δημήτρης Κ. Βαστάκης.

Ὁ ήρωικός παπάς Δημήτρης Κουτσούμπας.

☐ *παπάς τοῦ χωριοῦ Σκοπιά, Δημήτρης Σταμπολῆς στήν κρεμάλα μαζί μέ 14 ἄλλους πατριώτες (9 *Αὐγούστου* 1943).*

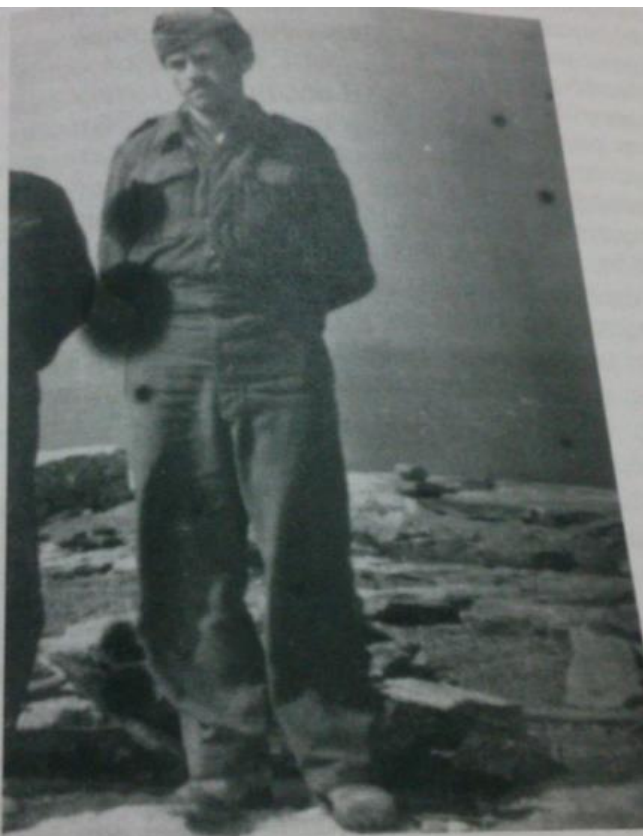
Ο Η. Φρυτζαλάς στην Κομοτηνή το 1923

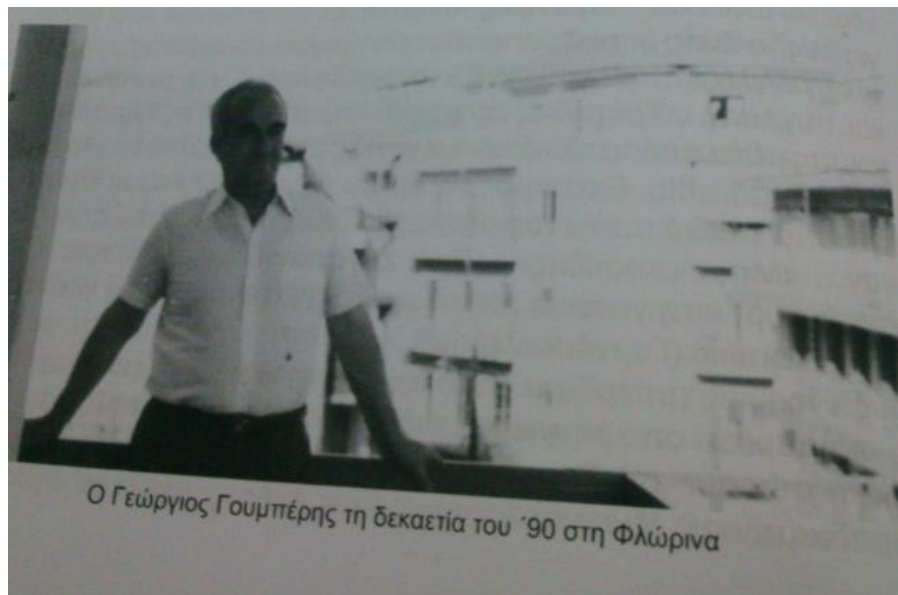
**Η βρύση στον
Αυγερινό, όπου ο
Νίκος Φρυτζαλάς
και η μητέρα του
έμαθαν τα
δυσάρεστα νέα για
τον σκοτωμό του
πατέρα του, Ηλία
Φρυτζαλά.**

«Η Βλάχικη Γούρνα» - Πανόραμα και η μοιραία χαράδρα - δάσος

Ο Ανδρέας Καραμήτσος (στη Μακρόνησο)

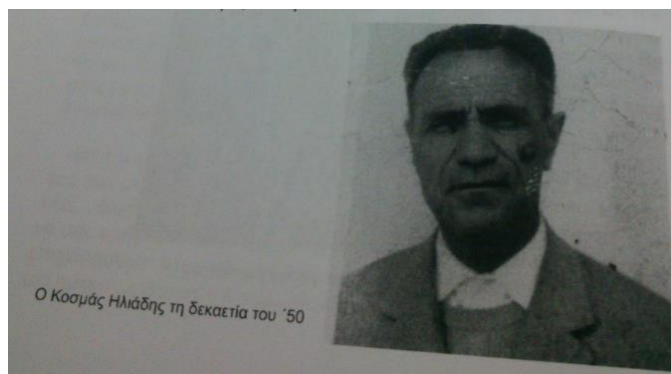
Ο Γεώργιος Γουμπέρης τη δεκαετία του '90 στη Φλώρινα

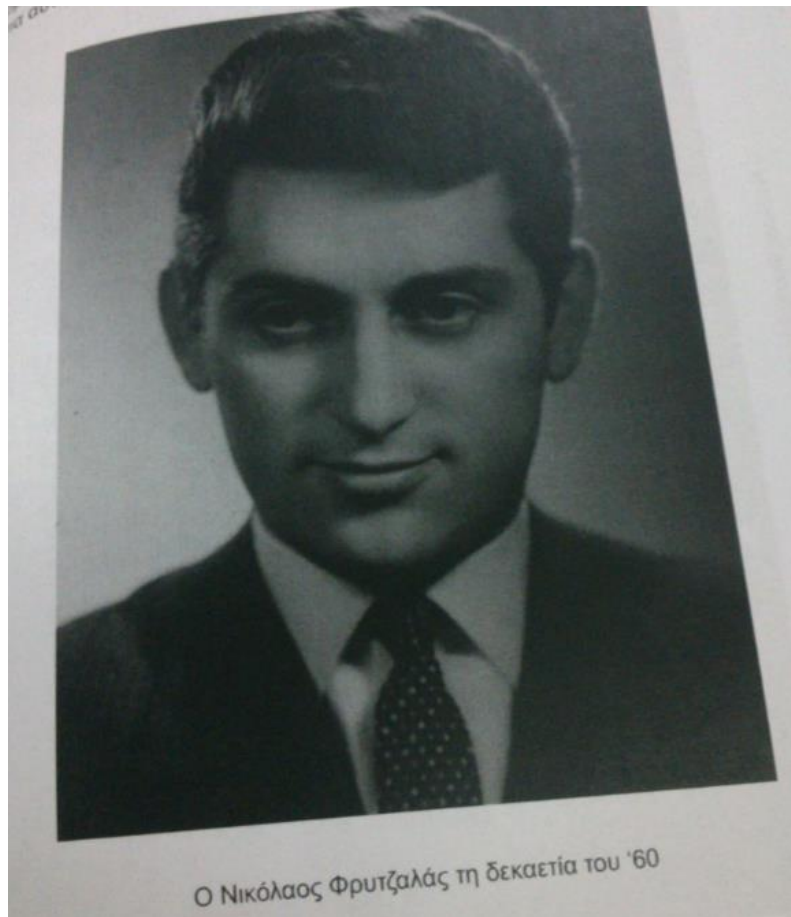
**Ο Γεώργιος Μπασακούλης
τη δεκαετία
του '80 στην
Φλώρινα**

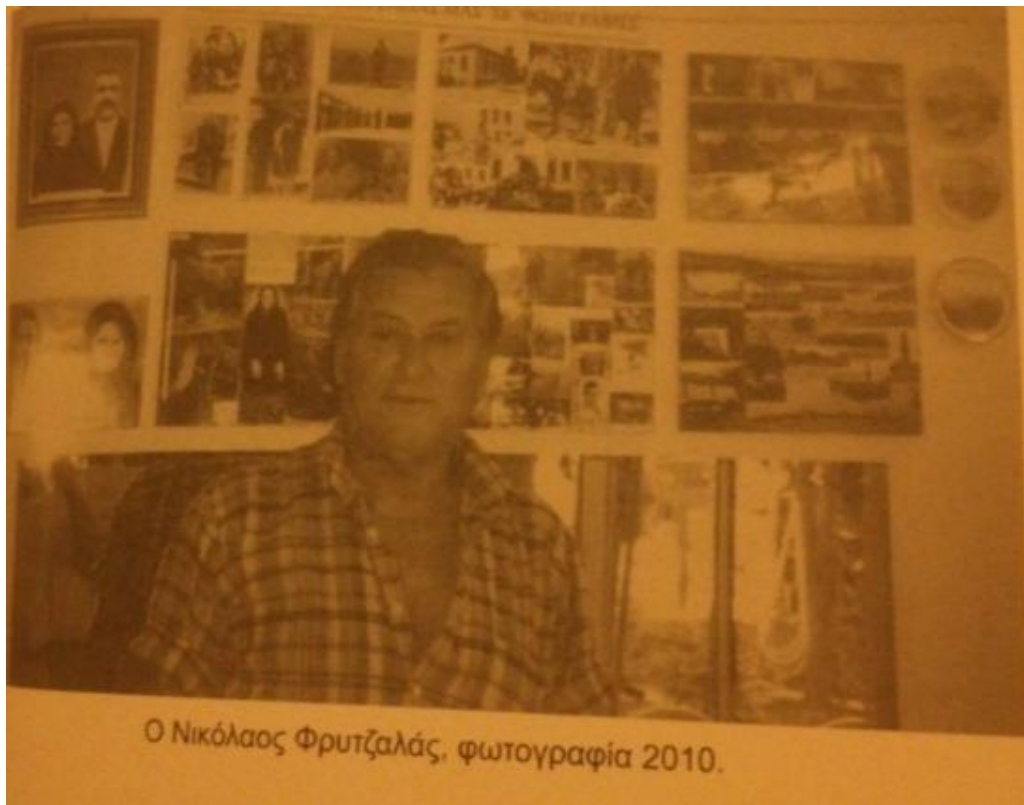
Ο Γιάννης Σακαλής με στρατιωτική στολή

Ο Κοσμάς Ηλιάδης τη δεκαετία του '50

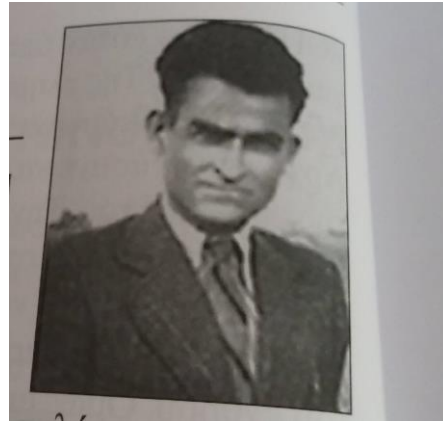
Ο Νικόλαος Φρυτζαλάς τη δεκαετία του '60

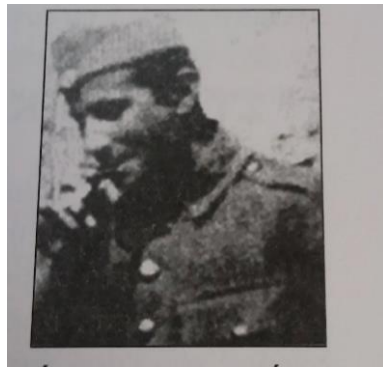
Ο Νικόλαος Φρυτζαλάς, φωτογραφία 2010.

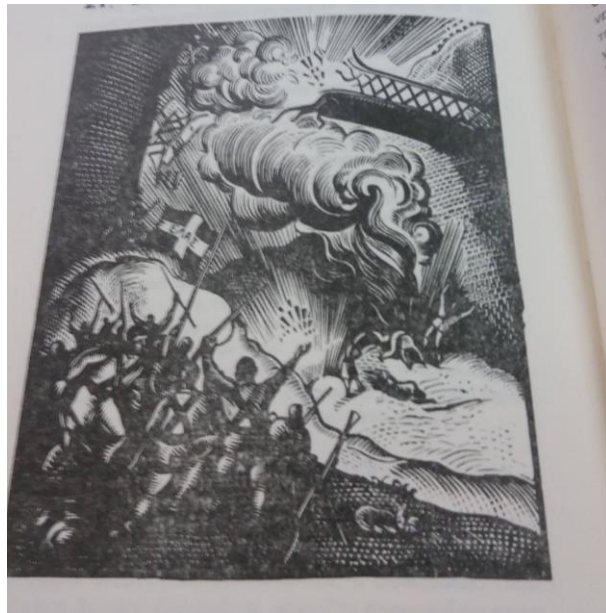
Αλέκος Σιέμπης

Λάζαρος Ζησιιάδης - Τερπόφσκι

Απόστολος Τζανής (Κωστάκης)

Οι Γερμανοί φεύγουν

Γιορτασμός της απελευθέρωσης